

mickiewicz

Lei 5

editura minerva

«Moștenim opera lui Adam Mickiewicz ca pe cel mai prețios bun național, ne oplecăm asupra cărților sale și sorbim neîncetat din ele frumusețe și curaj... Fiecare generație găsește în opera sa inspirația necesară, încrederea în popor și în omenire, fiecare om descoperă în el comorile de pilde morale și artistice pe care le caută.»

JULIAN PRZYBOS

959

mickiewicz
versuri alese

mickiewicz

Ilustrația copertei : *Petre Vulcănescu*

adam mickiewicz

versuri alese

**ANTOLOGIE, PEEFAȚA ȘI TABEL CRONOLGIC DE
NICOLAE MAREȘ**

**BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1978
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI**

PREFAȚĂ

*„Eu și patria-s totuna :
Mă cheamă Milion — căci pentru
 milioane
Iubesc și îndur cătușe.“*
ADAM MICKIEWICZ, STRĂBUNII

În vasta istorie literară poloneză nu cunoaștem un alt scriitor care să fi exprimat mai clar și mai fierbinte decât Adam Mickiewicz năzuințele poporului polonez, suferințele îndurate de acesta, ca și luptele îndirjite purtate în zbuciumatul secol al XIX-lea pentru cucerirea neatîrnării. Activitatea de scriitor militant a lui Mickiewicz se desfășoară în perioada cînd imperiile țarist, austriac și prusac dezmembraseră Polonia pentru a treia oară și-ar fi dorit să o șteargă, de-ar fi putut, de pe harta Europei.

De asemenea, în literatura universală, Adam Mickiewicz face parte din pleiada creatorilor chemați să-și lege în mod indestructibil viața și propriile aspirații de soarta poporului din care se trăgea. Nu întîmplător, compatriotul său, romanticul Zygmunt Krasiński spunea că autorul *Străbunilor* a fost „miere și lapte, fiere și hrană spirituală. Din ele toți ne tragem...“.

Marele bard polonez a adus poporului, în clipe grele de restriște, cuvinte de îmbărbătare și credință, nu l-a lăsat să fie subjugat de indiferență și pasivitate, îndemnîndu-l să lupte fără preget pentru cauza sfîntă a dobîndirii neatîrnării, pentru

cucerirea libertății, pe care a proslăvit-o ca nimeni altul pînă la el. Căci Adam Mickiewicz n-a fost numai un mare artist al slovei polone, un demn continuator al unei pleiade de scriitori valoroși, de la renascentistul Jan Kochanowski pînă la iluministul Ignacy Krasicki, marele romantic polonez a fost omul acțiunii, al faptei, un înflăcărat politician, un militant neobosit al eliberării popoarelor subjugate. Acestea au făcut ca autorul lui *Konrad Walenrod* să moară la datorie, ca un oștean, din dorința de a-și vedea liberă țara...

Din perspectiva celor aproape douăsprezece decenii scurse de la moartea lui Adam Mickiewicz, întreaga sa creație a devenit simbolul celor mai înalte simțăminte patriotice, poetul polonez fiind ridicat, chiar din timpul vieții, la rangul de profet, de conducător spiritual al poporului. În tumultuosul secol al XIX-lea, marele romantic polonez a fost partizanul înflăcărat al prieteniei și frăției între popoare, propovăduitorul neobosit al colaborării între ele, pentru dobîndirea libertății lor sociale și naționale.

„Moștenim opera lui Adam Mickiewicz — scria poetul contemporan polonez Julian Przyboś — ca pe cel mai prețios bun național, ne aplecăm asupra cărților sale și sorbim neîncetat din ele frumusețe și curaj. S-au scris, despre Mickiewicz, biblioteci; generație după generație oferă toată rezerva experiențelor, a trăirilor și a cunoștințelor lui despre ceea ce înseamnă sublimul, pentru a explica esența poeziei sale. Dar poezia lui Mickiewicz are adîncimi de nepătruns, pe care nu le vom sorbi niciodată. Fiecare generație găsește în opera sa inspirația necesară, încrederea în popor și în omenire, fiecare om descoperă în el comorile de pilde morale și artistice pe care le caută...”.

Încă din fragedă copilărie, viitorul poet începe să cunoască lumea basmelor și a povestirilor populare pe care le sorbea de atunci cu mult nesaț, și care, se pare, că au influențat în mod deosebit imaginația și sensibilitatea lui. „Uneori, seara — spune Aleksander Mickiewicz — Adam se retrăgea de pe lîngă oaspeți, renunțînd la distracțiile familiare, pentru a-și petrece vremea în

preajma bunicului care îi povestea, stînd aplecat și văzîndu-și de treburile sale, despre moșneagul de plumb, nu mai mare ca o unghie, a cărui barbă era tot de o unghie etc.... Cu deosebită plăcere o asculta și pe bătrîna îngrijitoare, boieroaica Horbatowska, povestind întîmplări din îndepărtata capitală, unde pămîntul s-a surpat și-a mistuit totul în valurile lacului Switez, ca și despre cei trei crini crescuți pe mormîntul unui bărbat omorît de nevasta lui...". Mulți ani mai tîrziu, toate acestea își vor găsi ecoul cuvenit în creația literară a autorului *Baladelor*.

În anul 1807 Adam Mickiewicz a început să frecventeze cursurile școlii dominicane din Nowogrodek, unde s-a evidențiat pentru rezultatele excepționale la învățătură.

Anii 1811 și 1812 au rămas adînc întipăriți în memoria tinărului Mickiewicz. Primul, datorită marelui incendiu care a izbucnit la Nowogrodek, descris, după aceea, într-o lungă poezie, iar anul 1812 prin moartea tatălui și marșul interminabil al oștirilor napoleoniene ce se îndreptau spre Moscova.

Polonia era atunci cuprinsă de o înflăcărare patriotică nemaiîntîlnită, ce izvora din speranța că ceasul eliberării a sunat. Dar peste puțin timp, Adam Mickiewicz, ca și compatrioții săi, avea să îndure amărăciunea încercată de trupele franceze care se întorceau în zdrențe și cu capul plecat din Rusia. Această imagine dureroasă îi va rămîne adînc întipărită în memorie, căci după ani o va imortaliza în *Pan Tadeusz*.

„O, leat vestit ! — cel care la noi te-a apucat
Îți zice pînă astăzi, tot «anu'mbelșugat»
Pe cînd soldații, «anul războiului» îți spun, —
Cu drag vorbesc bătrînii de tine pîn'acum
Și pînă azi de tine în cîntec și-amintesc“.

După absolvirea colegiului dominican din Nowogrodek, Mickiewicz va pleca la Wilnius, înscriindu-se la cunoscuta Universitate lituaniană, unde va frecventa, mai întîi, cursurile de matematici, transferîndu-se apoi la facultatea de literatură și arte libere pe care o va absolvi în anul 1819. În această perioadă, autorul *Străbunilor* aprofundează cunoștințele de literatură antică,

retorică și istorie universală. A făcut aceasta cu pasiune și fără trudă, căci în învățământul universitar polonez de atunci, Universitatea din Wilnius se număra printre centrele de seamă ale gândirii științifice și ale vieții culturale poloneze. Aici funcționau eminenți profesori și învățați de talia lui Jan și Jędrzej Śniadecki, Leon Borowski, Ernest Grodecki, Ioachim Lelewel etc.

Gîndirea progresistă poloneză din vremea respectivă avea pe acele meleaguri o mare aderență. În orașul Wilnius, intelectualitatea credea cu toată convingerea în forța înțelepciunii, propovăduia realizarea unor reforme sociale pe planul dezvoltării educației și a culturii în rîndul maselor.

Tineretul universitar din oraș începuse să se grupeze într-o seamă de organizații secrete, de orientare progresistă, al căror program de activitate avea un caracter pe cît de educativ pe atît de patriotic.

În anul 1817, Adam Mickiewicz împreună cu un grup de prieteni mai apropiați înființează Societatea Filomaților (iubitori ai virtuții), organizație cu caracter autodidact și educativ în același timp, care va organiza acțiuni vădit patriotice și revoluționare. Istoricii literari ai perioadei respective apreciază că organizațiile de tipul acesteia grupau un număr important de studenți, influențînd pozitiv asupra atitudinii lor morale, cît și asupra nivelului cultural, dar mai ales, asupra conștiinței lor social-politice. Printre tinerii filomați găsim și mulți poeți. Nu este exclus ca Adam Mickiewicz să fi scris primele sale versuri în acest mediu efervescent, căci tînărul scriitor se număra printre cei mai activi membri ai asociației amintite, fiind președintele secției de literatură și etică, autorul programului organizației.

Societatea Filomaților a jucat un rol important în viața poetului, în dezvoltarea gândirii și a educației sale, l-a pregătit pentru a putea desfășura munca ideologică și socială de mai tîrziu, transformîndu-l dintr-un militant progresist pe tărîm obștesc într-un scriitor revoluționar.

O prietenie de nezdruccinat a legat inimile acestor tineri studenți, dornici să realizeze cît mai grabnic fapte mărețe spre

binele patriei lor. „Prietenul trebuie să se dăruiască amicului său cu tot ce-i aparține” — spunea Adam Mickiewicz camaradului său apropiat Jan Czeczot. Criticii literari polonezi apreciază în unanimitate că activitatea desfășurată în cadrul acestor societăți, cu tot aspectul lor juvenil, l-a maturizat pe Mickiewicz.

Așa cum releva Julian Krzyzanowski, istoric al literaturii polone, studiile universitare aveau să-l îndrume pe Mickiewicz în două direcții de care a rămas legat pînă la sfîrșitul vieții: „Adam Mickiewicz va pătrunde tainele literaturii, îndeosebi, ale poeziei, însușindu-și, în special, literatura antică, franceză și polonă, iar ca autodidact literatura germană și engleză. Cunoștințele dobîndite acum îi vor fi de mare folos peste ani în elaborarea cursurilor sale de literatură latină și slavă. Pe de altă parte, activitatea conspirativă în organizațiile tinerești, unde în afara unor chemări la autoinstruire, în sensul de a se înarma cu o pregătire cît mai bună, a avut, în același timp, și o anumită rezonanță politică, dar care, din pricina nepriceperii de a acționa, a dat prilej poliției țariste să dea în judecată pe membrii asociației și să-i expulzeze în Siberia”.

În timpul studiilor, Adam Mickiewicz a cunoscut-o pe tînăra Maryla Wereszczak, odrasla unei familii de bogătași, de care s-a îndrăgostit, dar ea a fost obligată de părinți să se căsătorească cu moșierul Wawryniec Puttkamer. Această dragoste romantică, neîmpărtășită, însoțită de o crudă dezamăgire, va avea o mare influență asupra începuturilor creației sale poetice. Căsătoria Marylei a constituit pentru Mickiewicz o puternică lovitură, care i-a pus în primejdie și sănătatea. „Cît sînt de plictisit, de supărat, de nefericit, într-un cuvînt, asta, voi care stați la Vilnius, n-o veți putea pricepe niciodată” — scria poetul prietenilor săi.

După terminarea facultății, Adam Mickiewicz, fiind bursier al statului, avea obligația să funcționeze ca profesor la Kowno. Atmosfera lîncedă, provincială, din acest orașel lituanian, nu-l entuziasma deloc pe neobositul și înflăcăratul propagator al ideilor radicale cultivate de societatea Iubitorilor de virtute. Îi

va fi dat să mai încerce o mare durere, în anul 1820, la vestea că mama i s-a stins din viață. În acești ani sîntem martorii procesului de interiorizare a temperamentului tumultuos, care nu dispunea de nici o posibilitate de a-și exterioriza trăirile.

În dezvoltarea personalității sale artistice, perioada anilor petrecuți la Kowno are totuși o mare importanță. Mickiewicz citește acum cu nesaț literatura romantică engleză și germană manifestînd o atracție deosebită pentru operele lui Schiller, Goethe și Byron.

„Trăiesc, într-adevăr, ca un literat. Respir numai prin mine și mă hrănesc nu știu cum, pînă nu mă apuc de lectura unor cărți ca lumea. După germanomanie a urmat britomania; mi-am croit drum prin opera lui Shakespeare cu dicționarul în mînă, precum bogătașul din *Evanghelie* spre rai, prin urechile acului“.

Făcînd o trecere în revistă a liricii mickiewiczziene, nu se poate să nu ne surprindă primele sale lucrări, scrise sub puternica influență a iluminismului polonez, mai ales, a creației poezilor Stanislaw Trembecki și Ignacy Krasicki, cît și a literaturii clasice universale. Remarcăm, totodată, o seamă de influențe voltaireiene, în lucrările *Mieszko*, *Prințul din Nowogrodek*, *Darczanda* și poemul eroico-comic *Cartoful*. Primele poezii publicate de Mickiewicz se leagă de numele marelui Voltaire; afinitățile spirituale care au unit pe cei doi mari scriitori fac ca nota creației mickiewiczziene să constituie împletirea unor gînduri critice la adresa obscurantismului contemporan sprijinite de idei sănătoase, exprimate într-o formă concisă și clară, izvorite din chemarea de a servi idealurilor de libertate ale omenirii. Un exemplu elocvent poate fi poezia *Iarna la oraș*, o satiră la adresa educației superficiale a tineretului din vremea aceea, oglindind fidel multe din realitățile sociale ale urbei în care trăia.

„Totuși, la țară, în sat, cînd noaptea-și mai licăre stelele,
Omul salută din prag, spre zare, a zilei sosire;
Eu, chiar la prînz, în oraș, culcat după groase perdele
Dorm fără grijă, ascuns de-a soarelui rază subțire.

~

Și în adînc de oglinzi, cu chipul plecat într-o parte,
Părul buclat ni-l stropim cu scumpe parfumuri suave;
Unii fumează tutun, iar alții privesc în vreo carte,
Toți fremătînd cu avînt în gînduri adînci sau în snoave.

.
Unii ce cred în destin se duc să-ntrebe norocul;
Rege li-e jocul de cărți ce-nșală nădejdea în soartă;
Alții, prudenți spadasi, își sting cu aprindere focul,
Mingi de sîdef atacînd pe-a maselor pajiște moartă¹.

Creația din perioada studenției se caracterizează printr-un mare entuziasm cît și prin sentimentele nobile degajate de fiecare vers. În poeziile dedicate în acești ani unor persoane apropiate, observăm umorul fin al autorului, cordialitatea cu care înconjoară acesta pe semenii săi.

Alte poezii proslăvesc știința și munca, dînd glas entuziasmului și optimismului tineresc, năzuințelor și simțămintelor democratice și sociale ale tinerei generații :

„Cei care de anii prea grei fură-nvinși,
Să-și plece trudită lor frunte-n pămînt,
Din sferele lumii atît doar vîzînd
Cît pot să cuprindă cu ochii lor stinși.

Dar tu, tinerețe, te-avîntă pe culmi,
Pătrunde cu-al ochiului soare
Din capăt în capăt, întregile lumi,
Cît e omenirea de mare !

.

A ta-i, tinerețe, dulceața întreagă
A vieții cu alții-mpărțită :
Divină, bucuria în inimi palpită
Cînd mlade-aurii în mănunchiuri ea leagă“.

¹ *Săptămînalul din Vilnius* în anul 1818.

Odă tinereții, scrisă în 1820 la Kowno, este apreciată ca cea mai reușită poezie din această perioadă, drept lucrarea care marchează pregnant trecerea de la iluminism la romantism în literatura polonă. Versurile

„Să tinzi unde ochiul n-ar ști să răzbească,
Ce nu poate mintea sfărma, tu dărimă !“

sînt interpretate de istoricii literari ca un semnal ce-anunță stingerea gîndirii raționaliste, depășite, și fondarea concepției romantice în literatura polonă. Suflul nou al poeziei marelui creator a fost imediat resimțit de contemporani : „Nici un polonez n-a scris așa“ — afirmă unul din colegii săi de breaslă.

Odă tinereții înseamnă un protest vehement împotriva contemporaneității, o chemare la luptă pentru o lume nouă, mai bună. Tipărite, abia în 1827, la Lwow, versurile *Odei tinereții* au devenit un imn al participanților la insurecția din 1830. Cuvintele : „Slăvim libertatea și-a ei dimineată“ au fost afișate pe zidurile primăriei din Varșovia în timpul insurecției din noiembrie. Pînă la urmă, și dușmanii au înțeles mesajul revoluționar al acestei poezii, al creației mickiewiczienne, în general.

„În cele din urmă, a apărut și *Oda tinereții*, minunată ca poezie, nimic de zis ; dar ce efecte a avut ? A dus la o totală zăpăceală a minților. Tineretului i s-a părut deodată că el, patriotismul și literatura reprezintă totul în țară. Aspirația revoluționară în literatură se împletește cu aspirația politică ; din acea clipă patriotismul și revoluția devin în toate, peste tot și întotdeauna, sinonime. Mickiewicz a impulsionat în această direcție gîndirea tineretului de pe tot cuprinsul Poloniei“, scria în caietele de *Amintiri* contemporanul său, scriitorul Kajetan Kozmian. Acest poem reprezintă, pe drept cuvînt, afirmarea lui Mickiewicz ca romantic, ca poet revoluționar.

În volumul *Balade și romanețe*, denumit *marele manifest al romantismului polonez*, întîlnim redate magistral concepțiile democratice ale lui Mickiewicz în structuri poetice noi. În această perioadă, tînărul poet se inspiră din creația populară, încercînd să judece și să aprecieze o seamă de conflicte morale

prin prisma gândirii populare, turnînd gîndurile sale în limba vorbită de popor. De aici numărul mare de expresii vii, simple, așa cum vor fi prezente mai tîrziu în creația românească, la Vasile Alecsandri, la Mihai Eminescu și la alți poeți de seamă.

Balada, ca gen, era cunoscută în creația poloneză înaintea lui Mickiewicz, dar abia acum capătă valențe semnificative. În *Pani Twardowska*, simplitatea gîndurilor și a imaginației, naivitatea cu care sînt exprimate acestea se integrează într-un nou curent în lirica polonă :

„Mîncă, trag din pipă, toarnă,
Joacă, rîd, petrec, fac gură,
Cîrșma doar că n-o răstoarnă
Cu a lor chiuitură.

Stînd ca pașa-n cap de masă,
Mîna-n șold Twardowski-și pune,
Strigă : «Lume, fii voioasă !»
Le dă ghies cu pozne, glume.

Unui militar ce-și luase
Ifose, 'njurînd, dînd brînci,
Spada-n ceafă-i șuierase ;
Leatu-i iepuraș de-atunci.“

În *Balade* sînt exprimate ideile și concepțiile populare în legătură cu binele și răul, îndeosebi normele morale încetățenite în imaginea populară. Iată un exemplu semnificativ din balada intitulată *Crinii* :

„Moșneagu-i zise-atunci : — «Ascultă, fată !
E-o lege : după faptă și răsplată.
Cînd ucigașul însă se căiește
Din suflet, Domnul Sfînt îl mîntuiește.
Cunosc eu taina-acestor sfînte lucruri.
Ascultă, așadar, și-ai să te bucuri
Deși de-un an ți-e mort bărbatul, azi
Eu am să-l scot din groapă viu și treaz.»“

Baladele lui Mickiewicz au deschis căi noi de dezvoltare a romantismului polonez. Farmecul lor izvorăște, printre altele, din descrierile încântătoare ale naturii, din oglindirea trăirilor intense ale personajelor și, îndeosebi, din prezentarea gradată a ceea ce numim fantastic în literatură. Descrierea nopții din *Șwitezul* se creionează în imagini deosebit de expresive :

„De el dacă te-apropii cînd noaptea e în miez,
Spre unda-i rece fața de-ți cobori,
Deasupra ta tot stele și jos tot stele vezi,
Și luna răsărind de două ori.

Și nu știi : luciul sticlei care se-ntinde jos
Și-l suie oare lacul pîn'la cer,
Sau cerul își înclină tavanul lui sticios,
Chiar pîn-aici, sub pasul tău stingher ?

Cînd malul dimpotrivă cu ochiul nu-l zărești
Și n-alegi fundul apei de tării,
Tu crezi că-atîrni de toarta înaltei bolți cerești
Plutind peste abisuri azurii.

Senină dacă-i noaptea, privirea ți-e atunci
Vrăjită ca de-un vis fermecător,
Dar va să fii, cu noaptea pe lac să poți s-ajungi,
Un om într-adevăr cutezător.“

Din volumul amintit, balada *Crinii* e apreciată drept o capodoperă în creația lui Mickiewicz în care „simțămîntul aspru al dreptății“ pentru care întotdeauna a militat și militează poporul, își găsește o reflectare nemaiîntîlnită pînă atunci. În această poezie, inspirată din creația populară, după cum poetul însuși a menționat, sînt descrise cu înaltă măiestrie simțămîntele trăite de femeia infidelă care și-a omorît soțul, acoperindu-i mormîntul cu semințe de crini. Trăirile încercate după săvîrșirea crimei, descrierea gradată a faptelor ei și a pedepsei cu care va fi lovită, tablourile pline

de încordare succedate cu repeziciune plasează la loc de frunte creația mickiewicziană.

Merită subliniat că încă de la apariție, *Baladele* au avut o mare răspîndire în Polonia, mai ales, printre oamenii de rînd. Iată mărturiile pe care le avem în legătură cu receptarea acestui volum: „Primul om, căruia în mod sincer i-au plăcut aceste poezii — spunea mai tîrziu Mickiewicz unuia din prieteni — a fost zețarul care le-a tipărit: îl chema Bonczyk... Primele 500 de exemplare au fost cumpărate extrem de repede. Servitorii și slujnicele au cumpărat cel mai mult. E sub tipar cea de-a doua ediție: 1500 de exemplare.”

În anul 1823 a apărut al doilea volum de *Poezii*. Caracteristic pentru operele romantice de acest gen, poemul epic *Grażyna*, cuprins în această culegere, nu-și propune să abordeze cu rigurozitate evenimentele istorice. De aceea, nu întîmplările cu caracter istoric sînt puse pe primul plan, ci trăirile complexe și bogate ale eroilor.

Poemul *Grażyna* oglindește eroismul femeii care preferă să moară mai degrabă decît să pactizeze cu dușmanul. Hotărîrea Grażynei izvorăște din convingerea fermă că dragostea va fi pînă la urmă de partea ei.

Fermitatea dovedită de Grażyna și moartea înfruntată cu demnitate aveau o nuanță politică cît se poate de clară: să înfierceze pe toți cei care se gîdeau să întindă mîna dușmanului, vroidînd să se împace cu cei care săvîrșiseră împărțirea Poloniei din dorința de-a dobîndi unele avantaje personale. Și alte personaje din acest încîntător poem, cum ar fi Litawor și Rýmowid, dau dovadă de un înalt și fierbinte patriotism în lupta cu cavalerii teutoni „pe care nimeni nu-i înduplecă nici cu bunătatea, nici cu rugămintea, și nici cu daruri”. Prezentarea bine conturată a personajelor, minuțiozitatea descrierilor, în special, a scenelor de război, anunță pe autorul capodoperei de mai tîrziu, *Pan Tadeusz*.

Tot în al doilea volum de *Poezii* a apărut și poemul dramatic *Străbunii*, partea a II-a și a IV-a, împreună cu poezia *Spectru*. Nu trebuie să ne mire apariția fragmentară a acestui poem căci era în spiritul epocii încercarea de a ascunde acțiunea

într-un văl misterios și supranatural. Dealtfel, chiar și cele două părți apărute n-au o structură unitară.

În același an a fost scrisă și partea I-a din *Străbunii*, publicată după moartea poetului.

„*Străbunii (Dziady)* — arată poetul în introducere, înseamnă denumirea unui praznic, care se mai sărbătorește încă de oamenii de rînd din multe sate din Lituania, Prusia și Cuolanda în amintirea rudelor lor mai îndepărtate. Această sărbătoare datează din timpurile păgîne cînd era denumită «ospățul caprei» (*koziol*) fiind prezidată de un vrăjitor (*koźlarz*, *guslarz*) care era în același timp preot și poet. Cu timpul, deoarece preoțimea luminată și moșierimea au depus eforturi pentru a dezrădăcina, o datină prăznuită prin practici superstițioase și risipi fără rost, oamenii de rînd au început să sărbătorească străbunii în taină, prin capele sau case pustii din apropierea cimitirelor. După ce pregătesc masa cu diferite feluri de carne, băuturi și fructe, se invocă spiritul celor morți. Trebuie remarcat faptul că obiceiul de a da o masă celor dispăruți pare a fi comun tuturor popoarelor păgîne, grecilor din timpul lui Homer, scandinavilor, orientailor și locuitorilor insulelor lumii noi în zilele noastre. *Străbunii* prezintă scene caracteristice ale serbării păgîne împletite cu ideile religiei creștine. (Ziua morții cade cam la aceeași dată). Oamenii simpli își închipuie că prin mîncarea, băutura și cîntecele lor pot aduce o ușurare a sufletelor în purgatoriu. Scopul principal al acestei ceremonii, locul singuratic, ceasurile de noapte și ritualurile fantastice mi-au impresionat puternic imaginația. Am ascultat deseori basmele și cîntecele despre morții care revin pe pămînt cu rugăminți sau povestiri, și, în fiecare din aceste fantezii absurde, am întrezărit oarecare aspirații morale și învățături prezentate în formă populară. Poemul de față cuprinde tablouri cu un caracter asemănător : cîntecele de ceremonie, des-cîntecele și vrăjile sînt luate în mare parte, iar cîteodată cuvînt cu cuvînt, din poezia populară.”

Poetul va căuta, mai ales, în partea a II-a a poemului, în care se descrie sărbătoarea populară a morților, să prezinte o seamă de aspirații cu caracter etic general, iar în partea a IV-a să zugrăvească tragedia unui amor neîmpărtășit.

Așadar, nu sînt lipsite de temei afirmațiile istoricilor literari care asociază geneza acestei lucrări cu trăirile poetului, cu suferințele îndurate fiindcă Maryla Wereszczak s-a căsătorit cu un bogătaş din categoria aceloră din care făceau parte și părinții ei, cu Wawrzyniec Puttkamer.

În întregime, poemul constituie un adevărat spectacol vocal muzical. Rolul principal îl joacă Groparul care cheamă sufletele morților cît și corul sătenilor care repetă după stafiile stranii o seamă de adevăruri proverbiale. Acești oameni simpli glăsuiesc că pe această lume trebuie cunoscut amarul suferinței, că trebuie iubit cu o dragoste simplă-pămîntească, nimănui nu-i este permis să obidească și să necinstească pe semenul său etc.

În partea a IV-a a acestei drame, Gustaw, eroul principal, vine în coliba fostului său dascăl, a preotului, să-i mărturisească pe un ton violent despre dragostea sa nefericită, lăsînd impresia unui om rătăcit.

Mieczyslaw Jastrun, poet contemporan polonez, în monografia consacrată marelui său înaintaș, releva cu multă finețe: „Partea a IV-a din *Străbunii* cuprinde o izbucnire atît de violentă a unei pasiuni amoroase, o declarație atît de candidă și înflăcărată, încît ar fi zadarnic să-i căutăm un termen de comparație în întreaga noastră literatură de pînă atunci... E, într-adevăr, ceva din strălucirea unui torent de lavă, ceva ce nu a putut fi domolit de preceptele fostului său educator, preot, în monologul pătimaș al lui Gustaw, în acel ritm neregulat, fantastic și șerpuitor ce se revarsă cîteodată larg, pentru a se restrînge apoi la un singur cuvînt — la un țipăt violent care trece în șoaptă în momentul următor, un țipăt de disperare și de forță dezlănțuită. Nu e nimic căutat în acest monolog abrupt și lipsit de coeziune, nimic din ordinea și constrîngerea recomandată și respectată de poeții clasici contemporani cu Mickiewicz. Totul sună sincer în cuvintele pline de pasiune ale lui Gustaw. Mickiewicz are darul de a face să apară naturale și posibile cele mai fantastice idei și fenomene, fiind astfel nu numai un mare realist, ci și cel mai renumit povestitor al Poloniei, creator de fabule și de visuri lucide.”

Iar Boy-Zeleński, istoric literar din perioada interbelică, spunea că „pentru prima oară răsună în literatura polonă vocea supremă a poeziei care cîntă dragostea pentru femeie. Această voce ce se afirmă cu atîta impetuoşitate, cu o asemenea forţă — ca şi cum ar fi fost ținută în tăcere sau înăbuşită timp de secole, a izbucnit deodată, revărsîndu-se ca un torent de lavă.“

E neîndoielnic faptul că Mickiewicz a fost sub influenţa lucrărilor : *Suferinţele tînărului Werther* de Goethe şi *Noua Heloiză* de Rousseau, la care dacă se mai adaugă încercările prin care a trecut autorul *Străbunilor*, face ca gîndirea lui Gustaw să subjughe şi să cutremure pînă azi atît pe cititor, cît şi pe spectator. Confesiunile acestuia, pline de un lirism nemaiîntîlnit în poezia poloneză, alcătuiesc, fiecare în parte, creaţii distincte.

Atitudinea plină de revoltă a lui Gustaw e în contradicţie cu poziţia calmă şi pasivă a preotului, care, cu toate că şi-a pierdut soţia şi copiii, reacţionează cu calm şi înţelepciune :

„Ce să faci ? Dumnezeu dă, Dumnezeu ia !

Facă-se în voia sa !“

În partea a IV-a a *Străbunilor* Mickiewicz rupe cu forma dramei clasice aducînd în dramaturgia polonă o formă nouă, monologul eroului principal. Trăirile tragice ale acestuia le cunoaştem din naraţiunea îndreptată împotriva răului ce subjugase lumea. Dar cît lirism e în confesiunile lui Gustaw, în strofele pline de amărăciune şi revoltă, ce bogăţie de expresii, ce vers diferit faţă de cel pe care l-am întîlnit, veacuri de-a rîndul, în lirica polonă de la Renaştere înapoi !

Nu împlinise încă 26 de ani cînd Mickiewicz a fost condamnat să părăsească pentru totdeauna Polonia.

Simţămintele încercate atunci le găsim notate *Pe albumul Ludowicei Mackiewicz :*

„Necunoscută, -ndepărtată — străin îndepărtat, — solie
Eu îţi trimit, cînd soarta crudă vrea să ne-alunge-n acest ceas,
Să te-nsoţească pretutindeni şi ca un semn de bun rămas,
Aceste singure cuvinte : «Salut ! Adio pe vecie !»

Asemeni și drumețul care a rătăcit prin văi de munte,
Dorind c-un cîntec să-nsoțească suișul lui pe drumul rău,
Cînd inima-i însîngerată nu are în lume cui să-i cînte,
Începe a cînta iubitei, prietenului bun al său.

Dar pînă cînd ecoul duce la ea cîntarea, îndărăt,
Nu-i de mirare să-l înghită, în munți, furtuna de omăt“.

Tinărul Mickiewicz se va îndrepta, mai întii, spre Petersburg, unde va avea prilejul să cunoască o pleiadă întreagă de eminente creatori ruși, va lega trainice prietenii, mai ales, cu viitorii decembriști. La Moscova, îl va cunoaște, de asemenea, pe romanticul rus, Al. S. Pușkin și va stabili cu el o prietenie cordială. Acesta îi va inspira poezia *Prietenilor ruși*.

Vă amintiți de mine ? În visuri cînd zăresc
Prietenii morți, în ocnă zvîrliți sau deportați,
La voi străine chipuri ce-n visele-mi intrați
Ca cetățeni cu drepturi, de-asemeni mă gîndesc.

Unde sînteți ? Rîleev, cu-ngîndurarea feții,
Mai drag decît un frate, de-al țarului ucaz
La stîlpul infamiei trimis s-atîrne azi ;
Blestem pe-acele vremuri care-șiucid profeții !

Și mîna ce mi-a-ntins-o Bestujev — de soldat
Și de poet, — desprinsă de pe condei și armă,
La roabă înhămată de țar, azi sare sfarmă
În ocnă, și cu-o mîna polonă s-a legat.“

Sînt gîndurile sale despre „prietenii moscali“, care au căzut pradă teroarei țariste.

La începutul anului 1825, foarte probabil în vederea stabilirii unor contacte între organizațiile revoluționare poloneze și ruse, Adam Mickiewicz se îndreaptă spre Odesa, unde va rămîne aproape nouă luni. În acest răstimp va efectua o călătorie în Crimeea al cărei rol s-a materializat în cunoscutele *Sonete*, care au

văzut lumina tiparului în anul 1826, la Moscova, împreună cu *Sonetele* sale de dragoste.

Sonetul *Scuză* constituie o importantă mărturie a faptului că în timpul șederii sale la Odesa, ca și în Rusia, în general, poetul a fost urmărit de spioni politici mascați, ceea ce l-a făcut să pozeze că duce o viață lipsită de griji, iar distracțiile îl satisfac din plin. Iată însă ce scria profesorul Julisz Kleiner, despre condițiile în care era nevoit să creeze poetul: „Torturarea aceasta devenise o dramă pentru poet. Datorită ei a apărut acea voce care a dat conținutul unei fraze caracteristice în viața întregii epoci, vocea unui moment istoric în Europa și, mai presus de toate, în Rusia. Omul cu o dublă personalitate — una pentru dușmanii pe care-i amăgea și dorea să-i distrugă, iar cealaltă, adevărată, cunoscută numai prietenilor săi cei mai buni — nu era un fenomen rar în acel timp în mijlocul oamenilor de acțiune. Aspirațiile revoluționare, naționale și sociale s-au materializat în organizații secrete și conspirative, cu un caracter ilegal, în fața forței amenințătoare a despotismului și a rețelei puternic organizate a poliției.“

De aceea, poate, la obiecțiunea că în creația sa e prea des înfîlnit tonul liric, de dragoste, poetul răspunde :

„Povață grea ! Simt duhul sublim că mă inspiră,
Iau lui Alceos lira iar lui Ursjn secretul,
Abia încep și ceata se-mprăstie cu-ncetul.

Și fel de fel de svonuri în urmă-i se stîrniră ;
Rup struna, deci, și-n Lethe îmi svirlu surda liră,
Cum e auditorul, așa e și poetul“.

Cea mai valoroasă lucrare, creată de Mickiewicz în timpul șederii sale în Rusia, rămîne poemul *Konrad Wallenrod*, un răspuns dat de autorul *Străbunilor* evenimentelor din decembrie 1825, din Rusia. Trebuie spus că o tematică asemănătoare înfîlnim și în balada *Alpuhara*, cîntată de cavalerii teutonî, în timpul unei cine la castel. Din poem rezultă că, pe bună dreptate, viclenia și trădarea trebuie să fie o armă pentru luptătorii împotriva dușmanului care le-a subjugat țara. Acțiunea poemului e

plină de momente tragice, precum acelea trăite de mulți luptători polonezi care își vărsau sîngele ca patria lor să-și poată dobîndi independența. Eroul principal, fără să fie un renegat, poartă conștient masca prefăcătoriei pentru a se putea împotrivi mai bine dușmanului crud, căci dacă „trădarea este singura armă a sclavilor“, Konrad Wallenrod o va alege în mod deliberat.

Tragismul poemului provine din faptul că eroul acceptă cu multă greutate această metodă : „de o sută de ori fie blestemat ceasul cînd, obligat de dușman, voi alege armele acestea“.

Eroul noului poem mickiewiczian se aseamănă în, mare parte, cu personajele byroniene, dar capacitatea lui Konrad Wallenrod de a-și sacrifica viața și tot ce poate avea mai drag, pînă cînd și pe soția iubită, îl ridică parcă deasupra acestora. Iată strigătul zguduitor din finalul poemului, cutremurător prin tragismul lui :

„...Priviți, pe cîmp mormanele de leșuri,
Cetăți în flăcări, tîrguri năruite !
Și vîntul, vîntul, spulberă nămeții,
Îngroapă oști, îngheață călăreții...
Și urlă haite mari de ciini flămînzi,
Smulgîndu-și rămășițe de la prînz.
Sînt mîndru ! Retezatu-le-am cu spada,
Năprasnic, ale hidrei căpățîne !
Precum Samson, tot templul dărîmat-a,
Un stîlp doar, zguduindu-l din țîține,
Și prăvălind asupra-i nalte bolte...“

Influența acestui poem a fost foarte puternică asupra revoluționarilor polonezi. Dealtfel, încă de-atunci compatriotul poetului, Maurycy Mochancki, scria : „Dacă n-ar fi fost *Wallenrod*, n-ar fi fost *Belvedere*“ (răscoala din noiembrie 1830).

La începutul anului 1829, înainte de a părăsi pentru totdeauna Rusia, apare la Petersburg o nouă ediție a poeziilor lui Mickiewicz care cuprinde, în afara unor lucrări publicate anterior, un scurt poem *Farys* și *Despre critica și recenzenții varșovieni*, în care autorul combate cu vehemență pe pseudo-clasicii liberali din capitala Poloniei ridicați împotriva romantismului.

Se afirmă, pe drept cuvînt, că anii petrecuți în Rusia au avut o mare importanță în viața și creația poetului a cărui talent s-a înălțat pe culmi noi, accesibile doar geniilor.

Intr-o togă de pelerin, așa cum și l-a închipuit marele sculptor francez Bourdel, și așa cum ni-l imaginăm acum toți, Mickiewicz va căuta fără preget, pînă la sfîrșitul vieții sale, drumul pentru a-și vedea patria liberă și omenirea întregă fericită.

Dintre versurile scrise în acest timp relevăm răscolitoarea poezie *Către o mamă poloneză*, apărută cu cîteva luni înaintea răscoalei din 1830, care oglindește suferințele grele îndurate de patrioții polonezi.

„O, mamă poloneză ! Al geniului adînc
De-l vezi în ochii fiului iubit,
Și dacă se răsfrînge, pe fruntea lui de prunc,
Mîndria ce-n poloni a viețuit ;

.
În peșteră să intre, din vreme, tu să-i spui,
Pe paie-ntîns să cugete — și-atît.
Să tragă umezeala stătută-n pieptul lui,
O viperă să-i ție de urît.

Să-nvețe să-și ascundă minia sub pămînt,
Ca-ntr-un abis s-ascundă ce-a gîndit,
Duhoare otrăvită s-ajungă-al lui cuvînt,
Să aibă chip de șarpe rebegit.

.
Învins, îi va rămîne drept monument de veci
Spînzurătoarea — gloria-i va fi
Un plîns de femeie și-n tainice nopți reci
Compatrioții, cînd s-or sfătui“.

Aflînd, în Italia, despre izbucnirea insurecției din 1830, se îndreaptă în grabă spre Wielkopolska pentru a participa la răscoală; dar n-a putut trece frontiera, păzită cu grijă de armatele

prusace. „Mă cuprinde tristețea, scrie într-o epistolă adresată unui ofițer polonez, când mă gândesc că măcar o clipă n-am putut fi cu voi, și-n vecii vecilor am să vă invidiez“.

La Poznań a scris câteva fabule și balada *Fuga*; părește orașul de pe Warta, după opt luni, îndreptându-se cu mii de emigranți polonezi spre Dresda. Este cuprins din nou de o fervoare creatoare. Poetul va afirma sarcastic: „În cap mi s-a spart un ulcior cu poezie“. Acum, în afara unor versuri de înaltă factură patriotică, Adam Mickiewicz va compune partea a II-a din *Străbunii*. Acest important fragment al capodoperei sale va căpăta un puternic caracter realist, poetul oglindind cu forța talentului său genial, procesul filareților din 1823 și martirajul revoluționarilor polonezi.

„Istoria Poloniei martire — scria autorul în prefața lucrării — cuprinde numeroase generații și o mulțime incomensurabilă de jertfe. Scene singeroase au avut loc pe toate meleagurile patriei noastre și în țări străine. Poemul publicat azi, cuprinde câteva aspecte neînsemnate ale acestui tablou uriaș, câteva cazuri ale cruzimii săvârșite de țarul Alexandru.“

Opera aceasta excelează prin numeroasele motive cu caracter autobiografic. În partea a III-a a *Străbunilor* iubitul Marylei se transformă în Konrad. Eroul poemului, de data aceasta, un fel de Prometeu polonez, se ridică împotriva lui Dumnezeu, în numele dragostei neîmurmurate pentru oamenii legați în lanțuri de tirania țaristă. Konrad se simte, ca toți romanticii vremii sale, de neînfrânt, așa că pare firească apostrofarea sa: „Dă-mi mie guvernarea sufletelor“, deoarece se consideră egal cu Dumnezeu, „născându-se creator“.

S-au scris numeroase studii despre valoarea artistică a acestei opere în care imaginația vizuală și puterea de expresie a genului mickiewiczian a atins culmea, opera fiind comparată cu marile tragedii grecești. Elocvente, în această direcție, sînt afirmațiile din *Essai sur le drame fantastique* în care George Sand apreciază că „astfel de scene nici Byron, nici Goethe, nici Dante nu ar fi putut zugrăvi. Din zilele profeților din Zion, a lacrimilor și a plîngerilor, nici o voce nu s-a mai ridicat cu o asemenea forță pentru a proslăvi o astfel de temă, atît de măreață, ca aceea a

prăbușirii unui popor.“ Și trebuie să avem în vedere că scriitoarea franceză și-a putut face o astfel de impresie după o traducere în proză !

În anul 1834, apare la Paris opera vieții lui Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, acel „Prislea care i-a fost cel mai drag“. Această capodoperă a literaturii polone s-a născut din dorul neîmormurit față de meleagurile patriei sale, părăsite în urmă cu un deceniu, pe care ar fi vrut să le vadă cât mai grabnic. Înfrângerea revoluției din noiembrie 1831 cât și Marea Emigrație, în care își pusese atîta încredere, l-au deziluzionat întrucît aceasta era atît de neputincioasă, doborâtă și măcinată de zavistie. Poetul simțea că multor compatrioți le lipsește de sub picioare glia sănătoasă a patriei. Nostalgia l-a determinat să mai colinde cu gîndul măcar pe meleagurile dragi. Nu și-a închipuit, considerăm, că făcea aceasta pentru multe generații și popoare care și-au dorit sau vor să cunoască Polonia. Căci nu există în literatura polonă o operă mai reprezentativă decît *Pan Tadeusz sau Ultima încălcare de pămînturi în Lituania*.

„Lituania natală ! poți fi asemănată
Cu însăși sănătatea : ți-o știi măsura toată
Doar cel care te pierde. Oftînd azi după tine,
Întreaga-ți frumusețe o cînt cum se cuvine“.

Această invocație mișcătoare a fost rostită de generații întregi de emigranți, mulți poate cu lacrimi în ochi de dorul patriei, avînd în ea acel iz arhaic lăsat în literatura polonă de bardul din Czarnolesie, Jan Kochanowski, care pe vremea Renașterii spunea : „Nobilă sănătate, / Nimeni nu cunoaște, a ta bunătate, / Pînă nu te pierde“.

Nu se poate să nu remarcăm faptul că în locul zeilor invocați de creatorii antici, în poemul lui Mickiewicz, patriei îi este adresată rugămîntea de a ocroti pe poetul dornic să-i cînte „întreaga frumusețe“.

„*Pan Tadeusz* — spune Mieczyslaw Jastrun — este o vie și luminoasă enciclopedie a vieții și a culturii populare, a portului oriental, cu o croială și un colorit luate de vechea nobilime de la turci, cu care se obișnuise să ducă cîndva războaie sîngeroase,

a obiceiurilor și vânătorilor din codrii străvechi, ce amintesc de timpurile Jagiellonilor, a ospetelor simple și totodată epicureene (...) Într-adevăr, această «istorie a micii nobilimi» e o oglindă a ultimelor exemplare supraviețuitoare ale unei categorii de oameni din vechea republică polonă, categorii condamnate pieirii. Acest moment al unei epoci care se pierdea în trecut a fost prins și immortalizat de poet în *Pan Tadeusz*. Ținutul pe care îl descria era ținutul anilor copilăriei sale, încă viu în minte și, totuși, destul de îndepărtat pentru a-i permite perspectiva atât de necesară scriitorului epic.“

Caracteristica principală a poemului e înaltul patriotism rezultat din contextul istoric al prezentării evenimentelor, din dragostea cu care descrie meleagurile natale. Privit în contextul romantismului polonez, Jacek Soplica e un exponent remarcabil și de o factură nouă. El, personalitate complexă, ucide pe un concetățean de-al său, din dragoste, și pentru a-și ispăși păcatul ajunge să-și consacre viața pentru binele patriei, să mobilizeze pe cei din jurul său, pentru izbînda cauzei comune.

S-au scris, poate, sute de studii în literatura de specialitate despre descrierile minuțioase, despre arta lui Adam Mickiewicz de a transpune cele mai diverse fenomene ale naturii, trăiri, peisaje, culori etc., ca parte integrantă din acțiune.

În locul încercării de a analiza descrierile magistrale ale lui Mickiewicz, să prezentăm doar un fragment al fenomenului natural, atât de frecvent zugrăvit de romantici, furtuna.

„Nebună se ridică vifornița, deodată,
Luptîndu-se ; cu șuier se-nvîrte și dă roată
Spre bălți, a căror apă se mișcă pînă-n fund,
Prin ierburi și răchită din luncă șuierînd ;
Răchita-și frînge ramul, cosite ierburi zboară
În vînt, ca părul care e smuls de-o mare gheară,
Cu smocuri laolaltă din snopi amestecate ;

Cu vuiet, vijelia pe cîmpuri toată cade
Urlînd de-a rostogolul ; și locuri spre-a deschide
Vîrtejului, să treacă, ea bulgării-i desprinde

Făcîndu-i să țîșnească în trîmbă de pămînt
Ce-ntruna se ridică rotîndu-se în vînt,
Părînd o piramidă gigantă, mișcătoare,
Ce vîrfu-nfipt în țărînă-și învîrte, din picioare
Nisipul azvîrlîndu-l spre ochii-aprinși de stele ;
Cu cît mai larg se umflă, se-nalță către ele ;
Cu trompa-i uriașă dînd veste de furtună.
Și tot ăst hău de ape, vîrtejuri, împreună
Cu ierburi, paie, frunze și ramurile frînte,
Vifornița-l azvîrle în miez de codru unde
Ca urșii urlă.

Ploaia tot curge neînteruptă.

În picuri deși de parcă prin sită-ar fi cernută ;
Atunci chiar, prinse-un trăznet cu muget să detune
Iar stropii laolaltă s-au strîns ; ca niște strune
Sau coade lungi ce leagă tot cerul de pămînt,
Așa, ca din hîrdaie, șuvoi țîșnesc pe rînd.
Acum acoperiră văzduhul și țărîna ;
E noapte, dar mai neagră ca noaptea e furtuna."

Autorul *Baladelor* atinge în *Pan Tadeusz* culmea desăvîrșirii artistice din punct de vedere al limbajului. Ca un adevărat giuvaergiu dă fiecărui cuvînt cea mai înaltă valoare, iar prin asociații și prin „felul cum le potrivește“ dă valențe noi limbajului polonez. A respectat însă cu sfințenie limba vorbită de popor, dîndu-i mlădieri poetice nemaiîntîlnite. Toate au făcut ca această „piatră de mormînt pusă cu mîna unui geniu pe străvechea Polonie“, care „împletește trecutul cu prezentul și scoală din mormînt germele viitoarei vieți interioare“, să rămînă cea mai reprezentativă operă a literaturii poloneze.

În anii 1834—1841 autorul *Străbunilor* se va orienta spre activități în domeniul pedagogiei și istoriei literaturii, remarcîndu-se ca publicist și conducător politic, din ce în ce mai rar ca poet. Cele două drame scrise în limba franceză *Jakub Jasinski* și *Conspiratorii de la Bar* sînt creațiile lui mai importante pînă în 1839 cînd va scrie poeziile lirice, publicate abia

post-mortem, sub denumirea *Lirica din Lausane*, în care simplitatea și muzicalitatea versului au fost ridicate pe cele mai înalte culmi.

Situația grea din Polonia, greutatea pe care le întâmpină ca emigrant, influența nefastă avută asupra sa de curentul mistic towianist, care l-a împins în brațele dezndejdei, toate l-au făcut să-și piardă încrederea în chemarea și olul poeziei. „Mi se pare că poemele istorice — și, în general, toate formele vechi — sînt pe jumătate putrede și se pot împrospta numai pentru distracția cititorilor. Poate că adevărata poezie a secolului nostru nici nu s-a născut încă și ceea ce se vede nu sînt decît simptomele venirii sale. Am scris prea mult pentru distracția de a scrie sau pentru scopuri prea josnice. Mi se pare că va veni timpul cînd poetul va trebui să fie sfînt, cînd inspirația și cunoașterea anticipată vor fi necesare pentru a judeca ceea ce rațiunea nu poate înțelege și spre a trezi în omenii respectul pentru o artă care a fost timp îndelungat o actriță, o prostituată sau o gazetă politică. Astfel de gînduri mă frămîntă și mă neli-niștesc; adesea mi se pare că văd pămîntul făgăduit al poeziei ca Moise pe munte, dar nu mă simt demn să-l parcurg.“

Mickiewicz concepe în acești ani *Istoria viitorului*, în care oglindește lupta și victoria popoarelor unite ale Europei împotriva regilor și a despotismului. Din fragmentele păstrate din această lucrare relevăm remarcile interesante ale autorului în legătură cu conflictele dintre proletariat și burghezie, ceea ce dovedește o clarviziune deosebită în desfășurarea evenimentelor.

În anul 1848, anul marilor mișcări sociale și naționale din Europa, se trezește din nou în fostul conducător al Societății Filareților spiritul militant, dorința de a-și consacra viața pentru eliberarea patriei. Fără să pregete, la vîrsta de 50 de ani, poetul va pleca la Roma pentru a înființa o Legiune poloneză, care să se împotrivească trupelor austriece. El va încerca să obțină sprijin din partea noului papă, Pius al IX-lea, în care italienii își puneau mari speranțe că va contribui la eliberarea lor definitivă. De aceea, Mickiewicz cere să fie primit în audiență pentru a blagoslovi stindardul polonez. Iritat de atitudinea nefavorabilă manifestată de papă față de mișcările revoluționare

avea să-i spună: „Să știți că spiritul ceresc e azi în combinezoanele poporului parizian“, referindu-se, fără îndoială, la mișcările muncitorești din februarie 1848.

Poetul va întâmpina mari greutăți în organizarea Legiunii, datorită atitudinii negativiste a grupării de dreapta din cadrul emigrației. Legiuna va fi înființată pînă la urmă, aderînd, mai ales, la ea tinerii artiști care studiau pictura la Roma. Legiunea a fost înființată nu numai ca organizație militară, dar și ca organizație politică, dovadă *Expunerea de principii sau Simbolul politic*. Acest program cu un vădit conținut politic, redactat de către Mickiewicz, se referea, în principiu, la problemele fundamentale economice și sociale ale viitoarei orînduirii poloneze. Milita, înseamnă, pentru libertatea credinței și a cuvîntului, asigurînd egalitatea cetățenilor, cerea egalitatea femeilor și întronarea unui spirit de fraternitate între popoare.

Problema țărănească o vedea rezolvată prin lichidarea latifundiilor, urmînd ca pămîntul care trebuia să aparțină comunei, să se afle sub oblăduirea poporului. Acest program, la vremea respectivă, constituia expresia unei înalte democrații și a spiritului revoluționar de care era călăuzit autorul *Străbunilor*, depășind în multe privințe ideile epocii.

Cu toate că Legiunea înființată de Mickiewicz n-a jucat un rol militar important, emigrația poloneză tratînd-o cu indiferență sau dușmănie chiar, aceasta va rămîne în istoria luptelor pentru eliberarea poporului ca un detașament de luptători înfrățiți de idealurile mărețe ale luptei pentru eliberarea lor și a altora, împletind strîns țelurile luptei politice cu cele de eliberare socială. Ceea ce l-a determinat pe revoluționarul italian Mazzini să afirme: „Dacă din Legiunea poloneză, înființată în 1848, n-ar fi rămas nimic în afară de simbolul ei politic, și numai aceasta ar fi suficient pentru gloria ei“.

În atmosfera revoluționară a anului 1849 apare la Paris *La tribune des Peuples*, organ de presă al popoarelor împilate, solidare în lupta împotriva guvernelor despotice. În fruntea comitetului de redacție îl găsim pe Adam Mickiewicz avînd printre colaboratori trei români și anume pe N. Bălcescu, D. Brătianu și Șt. Golescu, precum și pe alți patrioți din diferite țări. În

această perioadă Mickiewicz a scris aproape o sută de articole, pe diferite teme: mișcarea de eliberare din Italia, Ungaria și Germania, situația politică din Franța, relațiile Rusiei cu alte state, politica Vaticanului etc.

Citind materialele respective, rămii plăcut impresionat de marele său talent în domeniul publicisticii. Articolele Mickiewicz minuieste cu multă dexteritate ascuțitul penei, abordând în cele mai diverse teme tonurile cele mai potrivite: de la ironie la patos, de la naivitatea simulată pînă la argumentația cea mai logică.

Interzisă după cîteva luni de la apariție de către guvernul francez, *La tribune de Peuples* se înscrie în ierodia presei franceze și mondiale, ca o publicație care a militat pentru idealurile nobile ale libertății și justiției, care a avut ideea solidarității popoarelor în lupta cu despotismul. De această publicație rămîne strîns legat, pentru totdeauna, și nume lui Mickiewicz.

*

Opera lui Mickiewicz a fost tradusă în numeroase limbi străine, poetul polonez intrînd pentru totdeauna în patrimoniul literaturii universale. Lucrările sale au avut mare influență asupra creatorilor din epocă, dar, mai ales, asupra generațiilor următoare. Merită relevat faptul că încă din timpul vieții autorul *Sonetelor din Crimeea* va fi tradus de către Pușkin în limba rusă (baladele *Czaty* și *Cei trei Budrys*), precum și *Introducerea la Konrad Wallenrod*) și de Rîleev care a tradus *Crinii*. În Germania au fost tălmăcite imediat după apariție *Cărțile poporului* și *ale peregrinării polone* și *Pan Tadeusz*.

În țara noastră creația lui Mickiewicz a fost cunoscută și răspîndită încă de la jumătatea secolului trecut. I. C. Chițimia a demonstrat într-un studiu publicat în *Romanoslavica* că Gheorghe Asachi, cunoscător al limbii poloneze a fost sub înfruierea lui Mickiewicz, și că poemul său *Simta morților* este inspirat din *Străbunii* lui Mickiewicz, iar bodele *Turnul lui But*, *Sirena lacului* și *Jijia* sînt prelucrări ale ladelor *Ucieczka*, *Rybka* și *Świtez*.

Printre traducătorii din veacul al XIX-lea relevăm pe Alexandru Pelimon (*Alpuchara*), Gr. H. Grandea (*Świtezanka*), Ulise Cariadi (*Tęsty*), George Coşbuc (*Cei trei Budrys* cu schimbarea de titlu *Ci patru Budrys*), Grigore N. Lazu (*Aş vrea să fiu*, din ciclul *Wersze rozne*, fragmente din *Romantism* şi *Străbunii* precum şi hlada *Pani Twardowska*).

La începutul secolului nostru, Eugen Grosu publică în *Revista ideii*, corusă de Panait Muşoiu, finalul poemului *Străbunii*. În *Floarea arurilor*, sub direcţia lui N. Iorga apare sonetul *Celor ce fac izite* în traducerea lui Francisc M. Subinski şi *Aluŝta în noapē*, tradusă de Ion Pajură. Poetul Barbu Nemŝeanu a publicat *Viaŝa literară ŝi artistică* (1908), *Răŝărit ŝi amurg* ŝi *Intilnir în luncă*. Al. Iacobescu publică pentru prima oară în româneŝtē în gazeta *Doljul* din Craiova (1913) cartea I-a din *Pan Tadeusz* (în proză), iar în *Viaŝa literară* din 1915 balada fantastică *Łukaj*.

În anul 1923 Ileana Zara transpune, din limba franceză, fragmente din *Pan Tadeusz* ŝi *Străbunii*, publicate ca anexă la *Scurtă istorie a literaturii polone* de Ţtefan Glixelli, curs ŝinut la Universitatea din Vălenii de Munte.

Cu toate acestea, despre o răspindire ŝi o cunoaŝtere aprofundată a creaŝiei mickiewiczienne în România putem vorbi abia în anii noŝtri. Inducenile de o înaltă ŝinută artistică, printre cele mai bune dinume, realizate de Miron Radu Paraschivescu, au integrat ŝi creaŝia lui Adam Mickiewicz în circuitul celor mai de seamă veri universale răspindite în ŝara noastră. La care, fireŝte, adăum, ŝi efortul poeŝilor Virgil Teodorescu ŝi Vlaicu Bărna.

NICOLAE MAREŝ

TABEL CRONOLOGIC

1798 24 decembrie Se naște în localitatea Zaosie, lângă Nowogrodek, Adam Mickiewicz, fiul avocatului Mikolaj Mickiewicz și al Barbarei Majewska. Tatăl său funcționa ca avocat la tribunalul din Nowogrodek iar mama îngrijea de familie și de copii. Tânărul Adam crește în rîndul micii nobilimi scăpătate, fiind educat, din fragedă vîrstă, în spiritul unor tradiții patriotice sănătoase, într-o atmosferă de dragoste și respect față de semenii săi. Mikolaj Mickiewicz, fost oștean al strălucitului revoluționar Tadeusz Kościuszko, era mult apreciat și respectat de către compatrioții săi pentru înțelepciunea și patriotismul de care dăduse dovadă în multe clipe de restriște. Ca de obicei, mama a fost cea care l-a crescut și i-a dat primele îndrumări. „Ea l-a învățat să iubească tot ce-i mai bun : — notează în amintirile sale, fratele lui Adam, Aleksander Mickiewicz — catehismul, cititul, cîteva fabule din Krasincki și să scrie alfabetul...”

1800 La Varșovia se înființează *Asociația prietenilor științei*. S-a născut cunoscutul pictor polonez Piotr Michałowski.

1802 Se naște Victor Hugo.

1803 Moare J. G. Herder.

1804 18 mai Napoleon se proclamă împărat al Franței.

1805 Schiller moare la Weimar.

Napoleon obține victoria de la Austerlitz împotriva Austriei și Rusiei.

1807 Adam Mickiewicz începe să frecventeze cursurile școlii dominicane din Nowogrodek.

Lingvistul polonez, B. Linde tipărește *Dicționarul limbii polone*.

Trupele napoleoniene intră în Polonia și creează Ducatul Varșoviei.

Pacea de la Tilsit.

1808 Apare prima parte a lui *Faust* de Goethe, terminat în 1806.

1809 4 noiembrie S-a născut poetul romantic polonez, Juliusz Slowacki.

1810 Se naște la Zelazowa-Wola, lângă Varșovia, marele compozitor polonez, Frederic Chopin.

1812 Expediția lui Napoleon în Rusia. Nimicirea armatei napoleoniene.

S-a născut poetul Z. Krasinski și romancierul J. Kraszewski.

1815 Adam Mickiewicz a absolvit colegiul dominican din Nowogrodek și se înscrie la Universitatea din Vilnius.

18 iunie La Waterloo, Napoleon este învins definitiv, și puterile europene îl exilează în insula Sfânta Elena.

Prusia, Rusia și Austria semnează la Paris actul de constituire a Sfintei Alianțe.

Se formează Regatul polonez.

1816 Apare lucrarea *Cîntece istorice* de Julian Niemcewicz.

1817 Se creează Societatea filomaților din Vilnius, organizație cu caracter educativ, patriotic și revoluționar printre conducătorii căreia se enumeră și Adam Mickiewicz.

Deschiderea Universității din Varșovia.

1818 În *Săptămînalul din Vilnius* apare poezia lui Adam Mickiewicz, *Iarna în oraș*.

K. Brodzinski scrie lucrarea *Despre clasicism și romantism*.

1819 S-a născut părintele operei poloneze, Stanislaw Moniuszko.

1819—1823 Adam Mickiewicz funcționează ca profesor la gimnaziul din Kowno.

1820 Se stinge din viață mama poetului, Barbara Mickiewicz.

Adam Mickiewicz scrie *Odă tinereții*, poezie apreciată a fi un moment important în literatura polonă, marcînd trecerea de la iluminism la romantism.

Mișcări revoluționare în Spania și în Italia.

1822 Apare primul volum de poezii al lui Adam Mickiewicz *Balade și romane*.

1823 Apare al doilea volum de poezii (sînt cuprinse și versurile intitulate *Străbunii* — partea a II-a și a IV-a — *Grażyna*). Analizată în contextul literaturii polone, creația din acești ani a lui Adam Mickiewicz înregistrează un însemnat progres, marcînd în mod evident începuturile romantismului polonez. Poliția țaristă descoperă organizațiile secrete ale tineretului din Vilnius, înfăptuind imediat numeroase arestări. Au fost aruncați în temnița majoritatea filomaților

printre care și Adam Mickiewicz împreună cu prietenii săi mai apropiați. În celulele unei mănăstiri, transformată în închisoare, a stat autorul *Străbunilor* aproape șase luni. A fost eliberat abia în aprilie 1824, datorită insistențelor și asigurărilor date de profesorul său, istoricul Joachim Lelewel.

- 1824 Procesul tineretului din Vilnius. Alături de alți compatrioți, Mickiewicz este deportat; ministrul educației dispune ca aceștia „să funcționeze în școli cât mai îndepărtate de guberniile poloneze”.
Octombrie Adam Mickiewicz va părăsi pentru totdeauna Polonia, îndreptându-se spre Petersburg.

- 1825 Întreprinde o călătorie în Crimeea al cărei rod vor fi cunoscutele *Sonete din Crimeea*.

Apare romanul *Maria* de Malczewski.
Răscoala decembriștilor ruși.

- 1826 La Moscova se tipăresc *Sonetele* lui Adam Mickiewicz.

Apare primul volum de comedii al dramaturgului polonez Aleksander Fredro.

- 1828 La Petersburg apare *Konrad Wallenrod*.

- 1829 Se tipărește o nouă ediție de *Poezii*.

Adam Mickiewicz va părăsi pentru totdeauna Rusia. Îl vom întâlni la Berlin, unde audiază cursurile marelui filozof german, Hegel. Reușește să discute cu Goethe la Weimar despre literatură, primind în semn de omagiu din partea autorului lui *Faust* un autograf și o pană. Va mai vizita Dresda și Praga, iar prin Elveția va pleca în Italia, zăbovind îndeosebi la Roma și Florența.

Țarul Nicolae I este încoronat la Varșovia rege al Poloniei.

1830 Scrie poezia *Către o mamă poloneză*.

Noiembrie Izbucnește răscoala din Varșovia împotriva țarismului și a despotismului.

Apare lucrarea *Despre literatura polonă în veacul al XIX-lea* de Maurycy Mochnacki.

1831 Adam Mickiewicz scrie partea a III-a din poemul *Străbunii*.

1832 Se stabilește la Paris. Aici se înființează *Asociația democratică poloneză*.

La Paris, apare lucrarea *Cărțile poporului și ale peregrinării polone* de Adam Mickiewicz, magistral îndreptar cu caracter moral și politic adresat emigranților polonezi, învrăjbiți în certuri și dispute sterile. Traducerea pe care a efectuat-o curînd după aceea Montalabert atrage atenția multor intelectuali francezi și străini aflați la Paris. Cu clarviziunea-i caracteristică, Adam Mickiewicz sesizează că certurile și vrajba care apăruseră între emigranți îi îndepărta de scopurile majore pentru care trebuia, uniți, să lupte pentru eliberarea definitivă a Poloniei. Într-un stil simplu și convingător, el vrea să inspire emigranților credința în propriile lor forțe, pentru a cuceri libertatea. În această lucrare cu caracter publicistic autorul *Străbunilor* întrevade evoluția omenirii precum abatele Lamennais, sub influența căruia s-ar putea să fi scris cartea, în sensul progresului moral și social, împletit cu năvalnica mișcare populară, revoluționară.

Apar volumele I și al II-lea din *Poeziile* lui Juliusz Slowacki.

Moare J. W. Goethe.

1834 La Paris apare *Pan Tadeusz*.

Z. Krasinski scrie *Comedia nedivină*.

Apare *Kordian* de Juliusz Slowacki.

Balzac scrie *Moș Goriot*.

Are loc premiera piesei *Răzbunarea* de Aleksander Fredro.

1835 În Polonia apar *Asociații ale poporului polonez și Comune populare poloneze*.

Juliusz Slowacki scrie drama *Horsztynski*.

1836 Apare *Manifestul asociației democratice poloneze*.

1837 Z. Krasinski scrie *Iridion*.

Moare A. S. Pușkin.

1839 Adam Mickiewicz va funcționa ca profesor de literatură latină la Universitatea din Lausanne. Prelegerile sale au fost urmărite cu deosebit interes de studenți, bucurându-se de multă considerație printre profesori.

1840 Guvernul francez s-a adresat lui Mickiewicz cu propunerea de a ocupa postul de profesor de literaturi slave la Collège de France. Cu toate că atmosfera din orașul elvețian era prietenească lui Mickiewicz, el acceptă propunerea franceză, călăuzit de dorința ca țara sa să nu fie greșit sau trunchiat prezentată de un străin oarecare, de la o înaltă catedră. Mickiewicz își va îndrepta atenția asupra literaturilor polonă, rusă, ucraniană, cehoslovacă și sud-slave. Aceste literaturi au fost deseori prezentate comparativ, fie în raporturile existente între ele, fie în raport cu literatura din Europa apuseană. Cu multă competență și atașament a prezentat, de asemenea, creația populară.

Juliusz Slowacki scrie *Lilla Weneda*, *Mormintul lui Agamemnon* și *Mazepa*.

1844 Guvernul francez îi solicită lui Mickiewicz să renunțe la postul ocupat la Collège de France, deoarece acesta proslăvise rolul și misiunea lui Napoleon Bonaparte. Va fi nevoit să lucreze ca funcționar la Biblioteca Arsenalului. „M-au îngropat printre cadavre“, avea să spună despre activitatea sa din acești ani.

1845 Se tipărește lucrarea *Psalmii viitorului* de Z. Krasinski.

1847 Vede lumina tiparului lucrarea *Expunere de principii* redactată de Adam Mickiewicz.

1848 Valul revoluționar cuprinde o seamă de țări din Europa, printre care, Franța, Țările Românești, Austria, Ungaria, Italia etc.
Poetul va pleca la Roma unde va înființa o legiune poloneză.

Apare *Manifestul Partidului Comunist* de Marx și Engels.

1849 Apare ziarul *Les Tribune de Peuples*, din conducerea căruia va face parte și Adam Mickiewicz, aducându-și un aport însemnat la existența acestei publicații.

Moare Juliusz Slowacki.

Moare Frederic Chopin.

1853—1856 Războiul Crimeii.

1855 Adam Mickiewicz își arde toate manuscrisele și pleacă la Constantinopol, unde încearcă să organizeze o legiune poloneză.

26 noiembrie Moare ca un oștean la datorie, răpus de holeră, la Burgas. Sicriul cu rămășițele sale pămîntești vor fi transportate în Franța și îngropate la Montmorency, de unde au fost aduse în patrie,

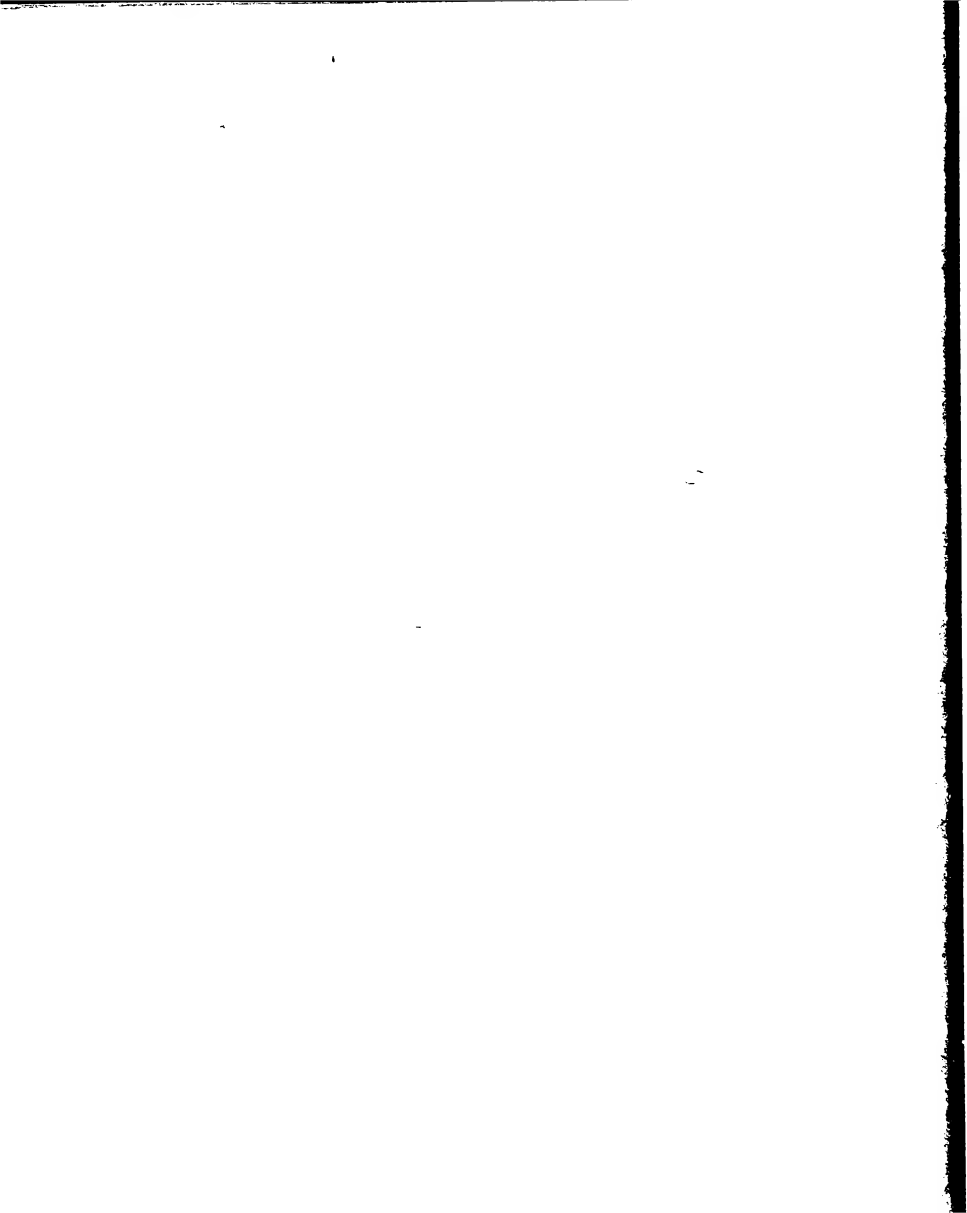
în 1890, și înhumate cu solemnitatea cuvenită în capela vechiului castel al dñnastiilor regale poloneze, Wawel, în vechea capitală a Poloniei — Cracovia. Compatriotul nostru, Dimitrie Raletti, ne-a lăsat o descriere impresionantă a clipelor din urmă ale marelui creator și patriot polonez : „A doua zi furăm invitați a petrece convoiul funerar al lui Mickiewicz, însoțit de o legiune polonă și de mai multe dame polone... Trupul lui se trimite la Paris, împotriva inimii sale. Avui norocire a-l cunoaște prin colonelul Iordan. Găsirăm pe acest venerabil bătrîn într-o cameră la Galata ; cîteva secunde, o saltea așezată pe podele, un portofoliu mare întins și deschis, cîteva cărți și ciubuce împrăștiate și tiutun revărsat printre ele, acestea compuneau mobilierul bărbatului Poloniei, care a știut ridica patriotismul pînă la delir, ce s-a știut înălța între poloni ca o ființă ce, în raport mai aproape cu providența, întărea în inimile polone încrederea într-un viitor dorit. Suspinele lui poetice și patriotice au electrizat toți bărbații de simțire ai Europei în favorul acestei nații de eroi, acestor noi cavaleri fără frică și muștrare ai timpurilor nouă ; fără patrie și avere, fără familie, fără tot ce animă pe un om în viață, ei se sacrifică pentru o idee generoasă și combat pe inamicii libertății oriunde îi află.“

N. M.

NOTA EDITORULUI

Volumul de față reprezintă o selecție din : Adam Mickiewicz — *Pan Tadeusz sau Ultima încălcare de pământuri în Lituania*, în românește de Miron Radu Paraschivescu, E.S.P.L.A., 1956 ; *Poezii*, în românește de Vlaicu Bârna, Miron Radu Paraschivescu și Virgil Teodorescu, E.S.P.L.A., 1957 ; *Poezii*, în românește de Miron Radu Paraschivescu, colecția „Cele mai frumoase poezii“, Editura Tineretului, București, 1959 ; la care, pentru a întregi imaginea cititorului român despre marele poet, editorul a adăugat câteva postume în traducere proprie.

Întrucît autorul și-a însoțit unele poezii de note explicative, am făcut la fiecare cuvenita mențiune (*n.a.*) ; notele fără nici o mențiune aparțin editorului.

POEZII

IARNA LA ORAȘ

Ploile primelor luni și mugurii-n codrii trecură ;
Vara-n cortegiu s-a dus cu flori în lumina bălaie ;
Toamna-ncărcată cu rod pleacă și-ntreaga natură
Țese cu ace de frig, în grabă, iernatice straie.

Zile am stat zăvorîți la geam așteptînd să-nceteze
Plînsul văzduhului sur și norii cu umede plete,
Însă, deodată plutind, au prins ireal să danseze
Fulgi de zăpadă, suavi, pe turle, pe străzi, pe boschete.

Salve ! plăcut anotimp ce dai cetăținilor viață !
Chiar și litvanii sosesc și legii grăbiți să nu scape
Nimfele strînse în stol, gonite de crivăț și gheață,
Și în saloane trezesc ale clavirului clape.

Totul e proaspăt și viu, fie că sania zboară,
Fie că stai lingă foc și depeni al orelor caier ;
Stelele mari înfloresc, cînd pe turle coboară
Seara cu luna de-argint, iar liniștea sună prin aer.

Iată nămeții crescuți în parc, oare nu-s crizanteme ?
Alții sînt calde căciuli de oaie, căzînd pe-o sprînceană ;

Vîntul așterne pe cîmpuri albe, pufoase troiene
Și ale apei oglinzi le-astupă cu pînza-i bălană.

Cel care-a stat pîn-acum închis într-un sat doar cu sine,
Și e silit în troieni să-nfrunte a iernii tăcere,
Lasă ca gerul sfătos în voie de streșini s-anine
Țurțuri, și vine-n oraș să guste a lumii plăcere.

Cîmpul culcat sub zăpezi și codrii cu albe sumane ;
Iazul cu moțul de stuf și moara cu roata-nghețată,
Toate în urmă rămîn să doarmă sub zări diafane,
Singur doar dorul fugind spre viața în bal preschimbată.

Porți de aramă sau bronz orașu-i deschide, saloane
Mari, cu perdele de-atlaz și sfeșnice-aprinse pe scrinuri
Viața de țară aici nu moare-n mazurci și chiolhane ;
Galbenul lanului vast suride în galbene vinuri.

Totuși la țară, în sat, cînd noaptea-și mai licăre stele,
Omul salută din prag, spre zare, a zilei sosire ;
Eu, chiar la prînz, în oraș, culcat după groase perdele
Dorm fără grijă, ascuns de-a soarelui rază subțire.

Iar cînd din pat am sărit, îmbrac un halat de mătase ;
Cercul voios de amici la modă m-așteaptă cu glume ;
Clipele trec scînteind și-o vorbă de duh, dar aleasă,
Mușcă naiv, ca-ntr-un joc, năravuri, prieteni și lume.

Și în adînc de oglinzi, cu chipul plecat într-o parte,
Părul buclat ni-l stropim cu scumpe parfumuri suave ;
Unii fumează tutun, iar alții privesc în vreo carte,
Toți fremătînd cu avînt în gînduri adînci sau în snoave.

Dar cînd al ceasului mers trecut e de-amiaza comună,
Urc într-o sanie grea cu caii-mbrăcați în valtrape,
Blănuri de urs și bursuc mă țin în căldura lor bună,
Iar zibelina la gît nu lasă nici vîntul pe-aproape.

Unde ajung regăsesc o lume frumoasă și fină ;
Oaspeții bine dispuși se-așază în haine bogate ;
În hohotiri de cristal curg vinuri ce-aprind sau alină
Și porțelanuri de preț duc feluri savant preparate.

Vinuri de Tokai și Rhin, bătrîne, de-un veac cetluite,
Ponciul și vechiul coniac lucesc în sonore pahare ;
Doamnele beau muscatel, cu buze de rouă stropite,
Dulcele vin uleios ce inimii-i dă-nviorare.

Vorbele-n valuri gonesc sau urcă alene-n spirale ;
Ochii s-aprind, strălucesc, iar rîsul perlează dantura ;
Nimfele au în priviri un tremur sfios de petale ;
Toate și toți se întrec s-admire-n ispite natura.

Dar cînd văzduhul s-a stins odată cu soarele-n seară,
Grav se întinde pe străzi amurgul cu pași de pisică ;
Oaspeții pleacă în troici, în zbor pe sub luna de ceară
Și în odaia de-ospăț lumina se face mai mică.

Unii ce cred în destin se duc să-ntrebe norocul ;
Rege li-e jocul de cărți ce-nșală nădejdea în soartă ;
Alții, prudenți spadasi, își sting cu aprindere focul,
Mingi de sedef atacînd pe-a meselor pajște moartă.

Iar cînd în ceruri s-au tras pe case-ale nopții brocarte,
Pilpiie-n geamuri lumini, năvalnicul tremur de viață...
Ziua sfîrșind-o voios, mănunchiul de juni se desparte,
Săanii se-alungă pe străzi, zburînd peste smalturi de gheață.

Vlaicu Bârna

ODA TINEREȚII

Scheletice lumi, fără inimi, nici duh...
Dă-mi tu, tinerețe, aripa ta sfîntă
Să zbor peste moartele lumi prin văzduh,
Să-ating al iluziei rai, cel în care
Avîntul stîrnește minuni
Făcînd să țîșnească-n tulpini noua floare
Și fețe-n nădejdi aurii înveșmîntă.

Cei care de anii prea grei sînt învinși
Să-și plece trudită lor frunte-n pămînt,
Din sferele lumii atît doar văzînd
Cît pot să cuprindă cu ochii lor stînși.

Dar tu, tinerețe, te-avîntă pe culmi,
Pătrunde cu-al ochiului soare
Din capăt în capăt, întregile lumi
Cît e omenirea de mare !

Te uită de-acolo în jos, către punctul
În care vezi veșnice neguri umbrind
O scîrnavă-ntindere-n haos plutind :
Acela-i Pămîntul !

Privește-l ! Din moartele-i bălți se arată
Un monstru tîrîș în găoacea-i blindată.
El singur și-e navă, cîrmaci, marinar ;
Gonind spre alți monștri mărunți, dar la fel,
Aci se ridică, aci cade iar,
De val nu se-atinge, nici valul de el ;
Deodată pleznește de pare-o bășică,
De viața lui, nimeni nu știe nimică
Și nici de sfîrșitu-i sinistru :
Acela era egoistul !

A ta-i, tinerețe, dulceața întreagă
A vieții cu alții-mpărțită :
Divin, bucuria în inimi palpită
Cînd mlade-aurii în mănunchiuri ea leagă.

Voi, tineri prieteni, pășiți împreună !...
Un țel avem doar — fericirea comună ;
Deci, țari prin unire, cuminți prin avînt,
Voi, tineri prieteni, pășiți împreună !...
Ferice de-acela ce cade luptînd
Cînd jertfă chiar trupul și-l lasă
Și-n slavă tovarășii-și poartă.
Voi, tineri prieteni, pășiți împreună !...
Poteca e grea, lunecoasă,
Că forța și-ades slăbiciunea stă-n poartă,
Dar poți orice forță prin forță răpune
Și-nfrină-ți, de tînăr, orice slăbiciune !

Cel care din leagăn o hidră zdrobi
Va ști, cînd e tînăr, să-njunghie centauri,
Pe cei chinuiți, din Infern i-o răpi
Și pînă la cer s-o-nălța după lauri.
Să tinzi unde ochiul n-ar ști să răzbească,
Ce nu poate mintea sfărma, tu dărimă !

Că tu, tinerețe, te-nalți vulturească
Și trăznet ți-e brațu-n furtună.
Hai, umăr la umăr ! Și toți, cu un brîu
Să-ncingem ăst glob planetar !
Un cuget să fim, din același focar,
Ca dintr-un izvor al duhului rîu !...
Să-mpingem pămîntul din loc, înainte,
Pornindu-l pe-o nouă orbită,¹
Iar cînd va plezni scoarța lui mucezeită,
Întiile ere să-ți vină în minte ;

Așa cum, în haos și noapte adîncă
Zbătîndu-se forța primară,
Cînd zise : „Să fie !“ divina poruncă,
Materia-n lume un drum și-a croit
Și viscol vui, ape-adînci s-au unit
Și stele-n tării luminară, —

La fel, peste oameni, noaptea grea mai domnește
O luptă de patimi primare domină
Dar iată : iubirea în flăcări zbucnește
Și-a duhului lumă-o sui în lumină :
Din sînul juneței născută-o să fie,
Frăția legînd-o-n mănunchi, pe vecie.

Se sparg precum ghețuri lipsite de viață,
Vechi prejudecăți ce luminii-i sînt nor :
Salut libertății și-a ei dimineață
Vestind noul soare, de lumi salvator !

Miron Radu Paraschivescu

¹ Imagine legată de închipuirile antice asupra lumii : la mijloc globul pămîntesc nemișcat, planetele se rotesc în „sfere“, numite cruguri. Această teorie a fost combătută de compatriotul poetului, marele astronom Nicolai Copernic.

CÎNTECUL FILAREȚILOR ¹

Cîntați cu voioșie !
Trăim o clipă doar,
Iar cîpa aurie
Să nu-mble-n zadar !

Hai, toți, voioși priviți-o !
Ocol mesei să-i dea,
Săltați-o și goliți-o
Că-s clipe dulci în ea.

Ce trebui' limbi străine
Cînd mied de-al nostru bem ?
Un cîntec polon, mai bine,
Și înfrățire vrem !

Nu să țe-ngroape vecii
Din clasici faci citanii,
Ci-n chef să fii ca grecii
Și-n luptă ca romanii.

Juriștii, uite-așteaptă
Paharul să li-l dai ;
Azi trebuie-a ta dreaptă ²,
Dar drepturi, mîini să dai.

N-ajungi la libertate
Azi, prin oratorie ;

¹ *Filareții*, organizație secretă studentască, luptînd împotriva țarișmului.

² Mîna dreaptă era emblema prieteniei sau a faptei, a luptei.

Prin dragoste de frate
Și prin tovarășie !

Îi vezi și pe cei care
Topesc metalu-n foc ;
Metalu-au să-l omoare
Cu timpul la un loc ;

Dar și noi știm a face
Altfel, metalurgie :
Pe Bachus l-om extrage
Din cupa aurie.

Vezi, ăla se socoate
(Că-nvață la chimie),
Un înțelept ce-n toate
Să se descurce știe,

Doar fiindcă ține-n brață
Pe fata ce i-e dragă,
Știind a ei dulceață
Din buze să-i extragă.

Cînd Arhimed ¹ aflase
Al astrelor motor,
Sărac totuși rămase
Și doar într-un picior ;

¹ *Arhimedes*, renumitul învățat grec, care a descoperit în secolul al III-lea î.e.n. principiul pîrghiei. Cu acest prilej ar fi spus : „Dă-mi un punct în spațiu unde să-mi așez piciorul și voi pune pămîntul în mișcare.“

Cînd lumi de aștri pline
Vrea Newton ¹ să clinească,
Ar face mult mai bine
Cu-ai lui să se oprească !

Doar în inginerie
Aplici cîntar, echere ;
Puterea-n țel să-ți fie,
Nu țelul în putere.

Cînd inimile-n piept
Ne ard cu-nflăcărare,
Doar duhul e un drept
Echer să le măsoare,

Iar dacă libertatea
Zvirlită-i în noroi,
Atuncea, unitatea
Mai mare-i decît doi.

Hai, tot în voieșie !
Trăim odată doară,
Ia cupa aurie
Că timpu-ndată zboară.

Că-ngheață și-acest sînge
Și-ăst păr va fi cărunț,
Cu toții vom ajunge
În bezna fără fund.

¹ *Isaac Newton (1642—1727), renumit fizician englez, care a descoperit, printre altele, legea gravitației universale. Poetul polonez se referă la prietenul său, conducătorul filareților, Tomasz Zan, care cu sprijinul tineretului și al societății vroia să pună lumile în mișcare.*

Chiar Felicia ¹, iubita,
Și-o-nchide ochii-ncet,
Căci asta e ursita
Oricărui filaret.

Miron Radu Paraschivescu

TOAST

Ce-ar fi pe-aceste meleaguri spinoase,
Pe unde oamenii viața și-o-ndură,
De n-ar fi magnet, electrice raze,
De n-ar fi lumină, de n-ar fi căldură ?

Nu e prea greu de ghicit cam ce-ar fi :
Frig, întuneric și haos, pustie.
Deci, vă salut, voi ai razei copii,
Vivat de-a pururi lumina cea vie !

Oare-i scînteie de-ajuns e cînd treci
Și te izbești de-a gheții rea tortură ?
Lumea-nghețată, cu inime reci
Cer încălzire. Deci *vivat* căldură !

Chiar de-ai avea și lumini și avînt,
Vîntul turbat te doboară cu-ncetul,
Căci înfrățirea în inimi și gînd
Cere-un magnet. Deci *vivat* magnetul !

¹ Nume de femeie des întîlnit în versurile tinerilor poeți filareți.

Iar cînd magnetul cu-atracția sa
Cercul mai larg îl va face să iasă,
Noi din butelia de Leyda ¹-om striga :
Vivat electrica rază !

Virgil Teodorescu

LUI IOACHIM LELEWEL ²

*Bellorum causas et vitia et modos,
Ludumque Fortunae, gravesque
Principum amicitias, et arma...*

*Pericolosae plenum opus aleae
Tractas, et incendis per ignes
Suppositos cineri doloso*

HORATIUS L. II, S. I

(Și cauzele mișcării și vini și fel,
Și-al soartei joc și cum frunțașii
Triste-alianțe-au făcut și arme...

Primejdii mari în opera ta atingi
Și calci pe-o spuză-nșelătoare
Care jeratic sub ea ascunde)

¹ Cunoscut ca aparat pentru condensarea electricității. Profesorul Jędrzej Sniadecki de la Universitatea din Vilnius, care predă chimia, considera lumina, căldura, „fluidul” electric și magnetic drept corpuri (sau ființe) „radiante”. În autograf, Mickiewicz a intitulat această poezie *Patru toasturi ale unui chimist în cinstea ființelor radiante*. De reținut că Tomasz Zan, conducătorul filareților, s-a inspirat din învățătura profesorului lor, formulînd, la rîndul lui, teoria despre „radiațiile” spirituale, formîndu-se chiar o asociație a „radianților”. Toastul lui Mickiewicz este adresat acestor radianți.

² Unul din cei mai de seamă istorici polonezi ale cărui cursuri de istorie universală Mickiewicz le-a frecventat la Universitatea din Vilnius. În anii 1819—1821 Lelewel funcționează la Universitatea din Varșovia. Reîntoarcerea sa la Vilnius a fost salutăată cu entuziasm de tineretul universitar, și, îndeosebi, de filomați. În această poezie, publicată anonim, Mickiewicz aduce un omagiu profesorului său.

O, tu ce-ndelungatelor rugi fostu-ne-ai țel,
Din Țara de Coroană ¹ pogori iar, Lelewel !
Litvanele mulțimi frățești, iarăși ți-or cere
Lumini să le dai minții — și inimii, putere,
Căci al compatrioților suflet, pe vecie
Nu-l stăpânește-acela a cărui măreție
Stă-n vorbe ticluite și-i mîndru de-al său nume,
Librării gîrbovindu-i sub multele-i volume, ²
Dar cel ce prin mărire pe ceilalți îi umbrește
Și prin frățescu-i suflet între ai săi trăiește.
O, Lelewel, cu tine egal în strălucire
Cine-ar putea să fie ? Tu afli fericire
Și în prietenia frățească și deplină,
Și-n adevărul care-l știi scoate la lumină.
Doar pragul tinereții-l trecuși — și-acuma, iată,
Spre tine, mai mintosul ca ei, bătrînii cată ;
Numele tău trecut-a hotarele, de-atunci,
De-l știu germanii critici și mai isteții frînci ;
Iar cît de mult litvanele cercuri te slăvesc,
A'noastre voci și-aplauze-n lume-o dovedesc.

De la savante cursuri s-a întors dezamăgită
Setoasa noastră minte, de tine năvălită ;
Acuma-ntre discipoli din nou ai să te-arăți
Așa cum nu demult ai făcut-o și-alte dăți
Cînd folosind al tău vrăjitoresc cuvînt,
Grecești, romane umbre stîrniseși din mormînt.
Din morți reînviate, trec printr-un pur cleștar,
Iar de pe frunți le cade liņțoliul funerar,
Și platoșe se sfarmă, ce-au stat pe pieptul lor,
Sub care-și tănuiseră-n viață gînd și dor,
Aci-nțeleptul Fedeon ³, iar dincoace se-arată

¹ Originar din ținuturile fostului regat varșovian.

² Librării ambulante care existau în acea epocă.

³ Filozof grec cunoscut, mai ales, prin dialogul platonian
ce-i poartă numele.

Acel ce-nvinse persii ¹ ; și noi intrăm deodată
În nepătrunse gânduri sub fruntea lor mocnind,
În inimile-acestea, ca într-un labirint,
Scînteile luminii, izvoarele puterii !
Deodată, ca un suflu minînd corăbierii,
Un vînt ce întetește prielnica-ntîmplare
Aprinde vîlvătaia și naște din cuibare
Un uriaș în stare s-atingă-a lumii zare.
Deasupra lumii, genii atît de mari domnesc ;
Cu maiestatea lor, tot prezentul îl umbresc :
Făpturi ce se vor naște-au să poarte-n viitor
Culoarea strălucirii, pecetea faptei lor.
Dar una-i măreția : și-atuncea cînd tu ești
Stăpînitorul lumii, și-atunci cînd deslușești
Urmările lăsate de o mare stăpînire
Ce-a dominat odată întreaga omenire.
S-a prăbușit odată-n adîncuri o cetate,
Soarele-a fost în doliu, țîșneau văpăi din ape
Vii oameni, ăstor fapte li-s încă mărturie,
Dar cît de rar e-acela ce-a le pătrunde știe !
Și-s mai puțini cei care-mpletind din elemente
Crimpeiele răzlețe și numai aparente,
Știură să arate, conduși de-nțelepciune,
Cum zeci de consecințe au cauze comune,
Cum poate o-ntîmplare din scoarța pămîntească
Mari tulburări pe ape și-n ceruri să stîrnească.
Spre înălțimi, din zone de jos ², un flux ne poartă
Ce spre natura vie a tins din lumea moartă.
Cînd stăpînesc pe lume puteri elementare,
Pricini și consecințe le înțelegem oare ?
Cînd prin imagini vării, și umbre, drumu-l pierzi,
Cînd cugetul se-ncurcă sub falsele dovezi
Iar Zeea Adevărului ³, prea scumpă-n nuditate,

¹ Alexandru cel Mare.

² Cei din lumea inferioară, de natură anorganică.

³ Alegorie des uzitată în perioada iluministă.

Nu vrea, deplin din undă ieșind, să ni se-arate,
Cu greu vezi Adevărul, oricît te-ai strădui :
Mult timp de cînd ne naștem, în față-i orbi vom fi,
Iar dacă ne dăm seama că drumul nu-i ușor,
Iată, străinii meșteri ne vin în ajutor
Și ochelarul operei lor ni-l pun astfel
Ca să vedem mai amplu și mai adînc prin el.
Dar strălucirea celor ce astfel le privim
Poartă culoarea dată de meșterul străin.
Străinele imagini sau ce nu deslușim,
Pe propriile noastre retine le-altoim.
Bieți oameni, robiți veșnic nu doar prin ce simțim !
Copilul poartă-n pieptu-i simțirile de-acasă
Năravuri moștenite pe tînăr îl apasă,
Crezi uneori că vorbele-ți singur le scorești
Pe cînd din sînul mumei cu ele te hrănești
Sau în urechi magistrul, prin școli, ți le-a turnat
Cu un crimpei din sufletul său amestecat.
Oriunde te-ntorci, astfel, lași pretutindeni urme,
Din orișicare parte ai fi pornit în lume :
Lituanian, polon, european de-ți spune,
Căci Adevăru-i soare ce strălucește sus
Fără să vrea să știe de răsărit și-apus,
La fel de generos, el se-arată spre oricare
Din cîte sînt pe lume seminții și popoare,
Cătînd lumina zilei oriunde s-o sporească
Și lui apropiate, țări, ginți să socotească.
Deci, cînd spre luminosul lui chip ți-ai îndreptat
Privirile, în miezu-ți de om să fii curat,
Și tot ce ți-au dat alții, să-ndepărtezi din tine,
Tot ce de la vecinii-ți sau zei străini îți vine.

La astfel de lucrare, din cer primit-a harul
Să se-ncumete-n lumea ăceasta, cronicarul.
Mulți, curajoși se-ncearcă — din ei, cîți triumfară ?

Doar cel care-avu darul, printr-o minune rară
Divina-nflorire să ştie s-o-mpletească
Pătrunzător şi trainic, cu truda pămîntească ;
Doar cel ce, pe deasupra furtunii ce se ţese
Din patimi şi reţeaua atîtor interese,
Va şti în zbor să-ntreacă şi steaua din văzduh,
Precum şi-ntunecatul, al vremii sale duh ;
Doar cel ce-o şti să vadă de unde, viitoare
Furtuni se vor abate, zbucnind peste popoare ;
Sau cel care trecutul pînă-n străfund îl scurmă.
Prin veacuri depărtate cătînd în bezne-o urmă
Şi scoate-un fir de aur cu adevăru-n el.
Îţi recunoaşte slava oricine, Lelewel !
Căci patria polonă ni te-a adus în dar
Tocmai aşa. În sacrul tău post, de cronicar,
Tu stai cu strălucire, anume spre-a ne spune
De cîte-au fost odată, ce sînt şi-or fi pe lume,

Întiile-aşezări şi stări ne-apar deodat'
Din libaneze turnuri şi pînă-n Eufrat,
Pe cîmpi fără zăplazuri : acolo, la-nceput,
Noroadele în marea lor obşte au crescut :
Dar iată, peste ele tiranii-ajung stăpîni,
Punînd cetăţi briuri, mulţimii lanţ de mîini.

Dincolo, prin strîmtorile mării şi ostrovuri,
Scundul helen conduce ale cetăţii treburi
Umblînd ca mirmidonele triburi de furnice ¹
Din care începutul că-şi trage, drept se zice.
Stă în cetăţi străine ce el le-mbogăţeşte

¹ După mitologia greacă : în urma unei molime mari, Zeus a schimbat furnicile în oameni, cunoscuţi drept seminţia mirmidonilor.

Și după chipu-i, zeei străini i-asemuiește,
Iar pentru-ale lui Zeus necunoscute fiice,
În neamul lui, întâiul din temple-o să ridice,
Frumosul, Libertatea slăvindu-le aice.
Helenu-n pieptul cărui ăst ideal se-avintă,
Filozofează, luptă, iubește,-nvață, cîntă.
Dar iată că prin preajmă-i sună persana spadă
Și-n fața ăstor idoli, prind luminile să cadă.
De-al tiraniei bici, asurzitor împinse
Sînt gloatele de sclavi pînă-n Caucaz, învinse ;
Călcînd popoare, Xerxes orașe năruiește,
Stăpin pe mări cu flota-i, ținuturi cotopește ;
Dar dintr-un nor grecesc cad trăznete pe rînd,
Oștirile-s sfărmate, cad navele la fund.¹
Acum, europeanul, de-acel puhoi salvat,
Porni să-l bată-acasă la el pe asiat ;
În pernele persane se-ntinde și adoarme,
Zvîrlindu-și la o parte coclitele lui arme.
Și, fără greutate, pe adormit îl prinde .
Seminția lui Romul — cel care mai-nainte
Crescut fu de lupoaică — și-ai Lațiului păstori.
Ei, cei deprinși din certuri și proprii dezbinări,
Cum viclenia, forța, pe rînd să folosească
Printr-insele vecinii putînd să-i nimicească,
Neînfrînți atacatori, în clipele de pace,
Își întăresc iar brațul, noi cuceriri spre-a face,
Sau luptă între dinșii ; trăind în armonie
Doar cînd vreo lovitură vor da-n tovărășie.
Îndată ce potrivnicii însă-au dispărut,
Corpu-ngrășat și trîndav din vlagă și-a pierdut.
Stăpîna lumii-i Roma — și-n ea, o tiranie ;
Un uriaș e lumea antică-n agonie.

¹ Aluzie la lupta de la Salamina din anul 480 î.e.n., cînd împăratul persan, Xerxes, venit cu forțe uriașe, în confruntarea armată pentru cucerirea Greciei, a fost înfrînt.

În aste adormite prin veacuri oseminte,
Cine-i acela care un alt duh va aprinde ?
Voi, fiii-nflăcărați ai lumilor străine
Din scandinave margini, cele de ghețuri pline.
Vezi seniorul-n zale din creștet la picioare,
Cu sulița-n oblînc, purtînd la cingătoare
Metanii ; cruci, slavei, iubitei devotat,
Vasalii ospătîndu-și în goticu-i palat.
Femeile-au cunune în mînă. Barzii cîntă ;
Din lănci ciocnesc cei tineri, sau călărînd se-avîntă.
Sub pieptul lor în zale și platoși ferecat,
Mai simțitoare inimi ca ale noastre bat,
Căci ei sînt cei dinții care-au adus din ceruri
Iubirea inimoasă ce n-avu preț pe vremuri
Nici chiar pentru hebreii ce duhului slujiră,
Nici pentru greci, ce lumea terestră o iubiră.
De-i gingașă-ntocmirea de legi, ei o-ntăresc
Prin lanțul unui aspru cuvînt cavaleresc.
Spre a-ndrepta greșala, sau pentru vreo favoare,
Cutezători, prin locuri pustii trec, peste mare,
Cu steme noi marcîndu-și prin larguri epopeea
Stau răsplătînd prin sînge martiriul din Judeea.
Estimp, înalții stareți le intră în castele,
Intră-n chilii călugări, și maici după zăbrele ;
Cad de pe tron coroane cînd bula dă cuvîntul
Iar Roma strînge-n brațe, din nou, întreg pămîntul.
Așa-i pînă ce oastea cu comandantu-i vine
Stîrpînd mișcări interne și apăsări străine.
În lumi ce-și au temeiul pe lupta-ntre partide,
Și domni și slugi au drepturi prin legi statornicite.
Așa se-orînduiră-n ostrovul Albion,
Ca și-n regatul nostru sub scutul Jagellon.
Dar capii altor neamuri redus-au nobilimea
Cea răzvrătită,-n starea de jos, cu țărănimă ;

Hispanul, de la Gades ¹ pornind, din Gibraltar,
Cu lumi necunoscute ajunse la hotar ;
Mergînd cu nave acolo, el noi comori aflase
Și, vajnic, Europa întreagă-amenințase.
Alți capi se-mpotriviră acestei cutezanțe,
Încrucișară săbii, legară alianțe.
A guvernării artă ce-n taină se născuse,
Lungi brațe de meduză pe-atuncea-și desfăcuse.
Ca să-ți păstrezi averea sau să ți-o vezi sporită,
Îți trebuia ochi ager și arma pregătită ;
Și-aceia, neîncredere și pîndă nesfîrșită,
Ușor cîștig prin lupte — și pierderi de-o clipită.
Văzînd o moștenire în orice țări și nații,
Ei le-mpărțeau ca mărfuri, ca zestre sau donații :
Ades, apărătorul un dușman îți devine
Sau, ca să-și rotunjească hotarele mai bine
Își împărțeau prădalnic ținuturi lor străine.

În toată Europa cam astfel merse treaba
Pîn-ce-un vulcan, pe Sena, dădu în clocot lava.
Vechi apăsări, acolo — și plîngeri nesfîrșite,
Iar între statul sacru și laic, tot conflicte ;
Gîndirea îndrăzneată și-un tineret focos,
E trufaș seniorul, iar sclavul mînios ;
Și cum, de-o felurită sămînță fecundat,
Hidoșilor pythóni pămîntul corp le-a dat,
La fel născu, din focul de gînduri și discuții,
Al galilor balaur, setos de revoluții !
În van, zdrobit se-ngroapă-n nisip de-atîtea ori,
Căci colții-mprăstiați renasc răzbnători.
Discordii între taberi, căci unii au de gînd
Republica lui Platon s-o-nalțe pe pămînt ;
Cu mari comori vin alții, rîvnind construcții noi

¹ Denumirea antică a portului Cadix.

Din care pentru dînşii să tragă-apoi.
Lovindu-şi adversarul de moarte, îl doboară
Şi plini de propriul sînge, pe-al altora-l vărsară.
Din cuibul ce-o născuse cîndva-n democraţie,
Acvila-mpărătească se-nalţă în tărie. ¹
Şi steaua/ sîngeroasă a zeci de legiuni
A strălucit aprinsă în vastele genuni ;
Deşi, azi, uriaşul Apusului e-nfrînt,
Din sîngele-i, lăstare mai pot da pe pămînt.

O, Lelewel ! Departe-am ajuns ! Prin ce avînt
Cînt mări prin care nava nu mi-a trecut nicicînd ?
Făptură pămîntească, cu-o rîvnă vulturească
Zburai după gîndirea-ţi înalt cărturărească !
Mă iartă ! Că-ntre-ai noştri de frunte cronicari,
Tu mai presus ca toţi eşti, mai mare-ntre cei mari.
Tu, care-atîtor tomuri nu-ngăduişi minciuna
Ci din noian de falsuri scoţi adevăru-ntruna,
Tu, ce eşti marea trudă prin care se învaţă
Ştiinţa ta, ştiindu-i şi-a roadelor dulceaţă,
Cu glasul tău ce lauda ne-o stîrneşte, spune
Cum poţi, atît de tînăr, luminează da pe lume ?
Către Parnasul ² unde te ţii pe înălţimi,
Pe cei de jos îndeamnă-i cu ochii tăi blajini !
Din mîini cu mult mai demne, primişi multe cununi :
Şi să ne ierţi mîndria ce lumii o să-i spună
Că tot tu ne-ai dat floarea să-ţi împletim cunună.

Miron Radu Paraschivescu

¹ Aluzie la Napoleon, care şi-a ales ca emblemă vulturul de aur.

² Munte din Grecia antică consacrat lui Apollo, lui Dionisios şi Muzelor.

_ DOMNIȘORUL ȘI FATA

I

Fata fragi în cîmp culege,
Cînd deodat-un domnișor
Pe-un cal murg călare trece
Prin frunzișul foșnitor.

El se-nclină către fată
Și din șa își face vînt.
Fata lasă-mbujorată
Ochii galeși în pămînt.

— „În pădure, fată dragă,
Cu o ceată am vînat.
Am vînat o zi întreagă
Prin desișul neumblat

Și-acum calea către casă
N-o mai pot găsi defel.
Cum s-ajung, fată frumoasă,
Cum s-ajung în orășel ?

Spune-mi, rogu-te, fetică,
Ce poteci pe-aicea sînt ?“
— „Vei ajunge, n-avea frică,
La căminul tău curînd.

E-un mesteacăn pe cărare,
Lîngă un copac bătrîn,
Iar în stînga drumul mare
Care duce în cătun.

Ții drumeagul ce coboară
Peste rîu, prin tufe verzi.
Ai să dai de-un pod, de-o moară,
Și-orășelul ai să-l vezi.“

Domnișorul, cu căldură,
I-a strîns mîinile — și-așa,
Sărutînd-o lung pe gură,
A sărit ușor în șa.

A strîns pîntenii și-n zare
Într-o clipă a pierit.
Cum suspină fata mare !
De ce oare ? Ce-a pățit ?

II

Fata fragi în crîng culege,
Cînd deodat-un domnișor
Pe-un cal murg călare trece
Prin frunzișul foșnitor.

El îi strigă de departe :
— „Spune-mi, rogu-te, alt drum.
Peste rîu, prin nici o parte,
Nu pot trece, nicidecum.

N-am aflat, urmînd cărarea,
Nici un vad și nici un pod.
Oare să mă-nec în floarea
Virstei ca un biet-nărod ?“

— „Ia-o pe cărare, iată,
Peste dîmbul de colea !“
— „Dumnezeu cu tine fată !“
— „Mulțumim, măria ta !“

A dat pinteni și în zare
Ca năluca a pierit.
Cum suspină fata mare !
Știu acuma ce-a pățit !

III

Fata fragi în crîng culege,
Cînd deodat-un domnișor
Pe-un cal murg călare trece
Prin frunzișul foșnitor.

Strigă iar din depărtare :
— „Fată, pentru Domnul Sfint !
Numai șanțuri pe cărare !
Spune-mi oare ce-ai de gînd ?

Drumu-i neumblat, pesemne,
De cînd lumea-așa-i de rău !
L-a croit să taie lemne
Prin pădure vreun flăcău.

Ziua-ntreagă la vîinare
Calul nu mi-a stat deloc.“
Călărețul suflă tare,
Murgul tropotă pe loc.

— „Să-mi sting setea și-oboseala
Parcă-aș face-aici popas !
Murgului îi scot zăbala
Și să pască am să-l las.“

El se-nclină către fată
Și din șa își face vînt.
Fata lasă-mbujorată,
Ochii galeși în pămînt.

Tace el și ea oftează.
Dar nu ține mult așa.
După scurt răstimp cutează
Fiecare-a cuvînta.

În dumbravă suflă vîntul
Și ia vorbele din zbor.
N-am prea deslușit cuvîntul.
Tinărului domnișor.

Însă i-am citit pe față
Și în ochii lui, acum,
Că pe fata cea isteță
N-o mai întreba de drum.

Virgil Teodorescu

CORĂBIERUL

Fenomenală mare ! de unde-această noapte
Și ploaie, cînd la țarmuri senin era, și pace ?
Ce valuri azi, ce cruntă viforniță se-abate !

Nu poți pluti și nu poți cale-ntoarsă face !
Să părăsesc, deci, viața corăbiei ? Se poate ?

Ferice cui Virtutea și Frumusețea-i sînt
Timonierii navei, două surori celeste !
Cînd noaptea se îngroașă, talazuri ridicînd,
Una-ți dă cupa, alta obrazu-ți dezvelește,
Îți dă lumină una, cealaltă te-ndulcește.

Ferice și cui numai Virtutea-i ține parte :
El va ajunge unde se-nalță-a slavei stîncă ;
Balsamu-nțelepciunii avîntul o să-i poarte
Și chiar cînd Frumusețea priviri nu-i mai aruncă,
Tot va sosi, în sînge scaldat, și trudnic foarte.

Dar cel cui Frumusețea i-arată-ntreaga față
Și-apoi, trădat, îl lasă la jumătate cale,
Cu ea luînd și-a nădejzii amăgitoare ceață,
Vai, ce pustiu cunoaște pe-al lumii-ntins, ce jale !
Că nu-i dă nici Virtutea puteri, cu-a ei dulceată.

În locul Frumuseții de răsărit de soare,
Să gemi luptînd prin bezne cu veșnice furtuni,
Să dai de-un piept de gheață, nu inimi simțitoare,
Să prinzi doar mîini de piatră, nu dulcile ei mîini,
Mult timp să n-ai dintr-aste-ndeletniciri scăpare ?

Și-o treabă grea ca asta, ce lesne-o poți sfîrși !
Mult timp n-am mai fi oare prin neguri prăvăliți,
Sau totul în talazuri cu noi s-o prăbuși ?
Ori, într-al existenței abis de-am fost zvirlîți,
Nu poți scăpa-n adîncuri, de nu-i chip a ieși ?

Ce-i viu e scris pieirii — al lumii glas îmi strigă ;
Dar el de ce nu poate credința să-mi răcească,
Cînd steua nu e-n stare ce-i duh în ea să stingă
Ci, de-a pornit odată, pe veci va s-o rotească
Și-n spații nesfîrșite, în cercuri va s-o-mpingă ?

Ce vaier se aude pe mal, cine-a strigat ?
O, bunii mei prieteni, voi, frații mei iubiți ¹
Ce pînă-acum pe stîncă falezelor ați stat ?
Și tot nu vă e teamă că ochii vi-i trudiți
Cătînd și-acum spre mine în ce talaz mă zbat ? :

De m-aș zvîrli cu unde-s împins de disperare,
M-ați plînge că-s zănatec, că n-am recunoștință,
Căci mai puțin vădită vi-i sumbra-nnegurare
Și n-auziți furtuna ce vasu-mi amenință
Iar trăznetul de-aicea, un fulger doar vă pare.

Ce simt eu cînd trăznește, sub lancea-i nemiloasă,
Nu-i chip să simtă altul ! Chemat nu este nime
Să judece, afară de Domnul, ce ne-apasă.
Cel ce judecător vrea să-mi fie, se cuvine
Să nu fie alături de mine, ci în mine.
Eu-mi văd de drum nainte, voi mergeți către casă.

Miron Radu Paraschivescu

CĂTRE M...

De-mi spui : „Să-mi pieri din față !“... eu te ascult îndată,
„Din inimă să-mi pieri !...“ te-ascult, dacă-mi vei spune :

¹ Aluzie la prietenii săi de luptă, filomați.

„Să-mi pieri din gândul meu !...” Aceasta, niciodată !
Memoria, nici eu, nici tu, n-o vom supune.

Cu cât mai lungă-i umbra cînd de departe vine,
Și tot mai larg e cerul îndoliat ce-l lasă,
La fel, cu cât făptura mi-o-ndepărtez de tine,
Ea-ți prinde amintirea-ntr-o pînză și mai deasă.

De-ar fi oricare locul, și-n orișice moment,
Pe unde împreună am plîns, ne-am bucurat,
Mereu și pretutindenii voi fi și eu prezent
Căci peste tot o urmă din suflet mi-am lăsat.

Cînd stînd îngîndurată-n iatacul solitar,
Fără să vrei, pe harfă-ți lași mîna străvezie,
Ai să-ți aduci aminte : „La ceasul ăsta, chiar,
Eu îi cîntasem lui aceeași melodie“.

Cînd într-un joc de șah, pe micile pătrate
Ai să observi că regele tău e-aproape mat,
Vei spune : „Tot așa stau piesele-nșirate
Cînd ultima partidă cu el am terminat“.

Sau cînd, la bal, în clipe de-odihnă ai să șezi
Pe scaun, pînă-ncepe cadrilul anunțat,
Un loc lîngă cămin stînd gol, dacă ai să vezi,
Vei spune-n gînd : „Acolo, cu mine, el a stat“.

Sau cînd vei lua o carte în care-un trist destin
Și ultima speranță amanților răpune,
Romanul închizîndu-l cu un adînc suspin,
„Povestea-noastră-i asta !“... în gîndul tău vei spune.

Și dacă autorul, prin grele încercări,
Îi va uni, în fine, pe cei ce s-au iubit,
În gândul tău vei spune, suflînd în luminări :
„De ce romanul nostru la fel nu s-a sfîrșit ?“...

Atunci, un iute fulger va străluci prin noapte,
Uscatul măr din fundul grădinii va foșni
Și din aripă buhna, gemînd, în geam va bate...
Că-i sufletu-mi ce trece, atuncea vei gîndi.

Astfel, oricare-i locul și-n orișice moment
Pe unde împreună am plîns și ne-am jucat,
Mereu și pretutindeni voi fi și eu prezent
Căci peste tot o urmă din suflet mi-am lăsat.

1822

Miron Radu Paraschivescu

PE ALBUMUL M. S.

Pe cîmp, o, cîte soiuri de flori sclipesc în salbe !
Pestrițe, foșnitoare, și vesele și albe.
Cu dragoste sădite, nălțate pe tulpină,
Sau, altele, pălite, pe vreun mormînt se-nclină,
Și inimi și speranțe-ngropînd sub brazde reci,
Prin parcul amintirii, cînd zîmbitoare treci,
Domniță-aruncă-ți ochii și pe acea fișie
Care-n grădina-aceasta mi-e hărăzită mie.
De-i știu că, întocmai ca alții, ai să crezi
Că-i o potecă numai, prin ierburile verzi,

PE ALBUMUL K. R.

Smulși în viitoarea lumii soartă rea, noi doi
Ne întâlnim ca două corăbii de alt soi !
A ța, vopsită proaspăt, în sclipitor veșmînt,
Semeț despică valul cu pînzele în vînt.
A mea, de vînt tîrîtă și-a valurilor turmă,
Abia c-un ciot de aripi și sfărîmată cîrmă.
Voi arunca busola cînd viermele-a străpuns
Carena ei și stelele-n nouri s-au ascuns.
Ne despărțim ! Vom merge cîndva pe-același drum ?
Căci tu n-ai să mă cauți. Iar eu nu pot, n-am cum.

Virgil Teodorescu

LUNTRAȘUL

Pe albumul lui Z.

Cînd veți vedea o luntre de valuri alungată,
Smucită în străfunduri, o, inimi îngerești,
Să nu jeliți luntrașul rătăcitor, vreodată,
Nici spaima, deznădejdea, ce-l strîng ca într-un clești !

Furtunile au smuls-o de lîngă nava-n care
Și-a părăsit luntrașul speranțele, și-acum,
Cînd pradă vijeliei rămas-a, de ce oare
S-ar jelui și spaima l-ar încerca pe drum ?

Mai bine să se-nfrunte cu firea răsculată
Decît, tihnit, să tragă la țarmul mării mut,

Mai bine să se-avînte-n primejdii, să se bată,
Decît să socotească, privind doar, ce-a pierdut.

Odesa, 14 aprilie 1825

Virgil Teodorescu

ÎNDOIALĂ

Cît timp nu te văd, nu oftez, nu bocesc,
Stăpîn sînt pe mine şi cînd te zăresc ;
Cînd însă mult timp nu-mi mai ieşi înainte,
Ceva îmi lipseşte, un dor mă cuprinde ;
Şi-atunci, suspinînd, mă întreb cu uimire :
Noi sîntem prieteni, sau asta-i iubire ?

Dacă-mi pieri din priviri, eu în stare nu sînt
Să fac iar chipul tău să-mi apară în gînd ;
Uneori, totuşi, simt făr'să vreau că mereu
Acest chip este-aproape de cugetul meu.
Şi din nou întrebarea mi-o pun cu uimire :
Sîntem numai prieteni ? Sau aceasta-i iubire ?

Chinuit uneori, nu gîndeam nicidecum
Ca la tine să viu, ce mă doare să-ţi spun ;
Dar umblînd fără ţel, neuitîndu-mă-n cale,
Nu ştiu cum ajungeam chiar la treptele tale :
Şi atuncea, intrînd, mă-ntrebam cu uimire :
Am venit ca prieten ? Sau venii din iubire ?

Sănătatea să-ţi apăr, eu şi viaţa mi-aş da,
Aş intra şi-n infern pentru liniştea ta ;

Căci în inima mea nu-i dorință mai vie
Decît pace să ai și trupească tărie.
Și atuncea din nou îmi pun vechea-ntrebare :
Asta-i prietenie ? Este dragoste oare ?

Cînd pe mîinile mele-ți cobori a ta palmă,
O plăcută simțire mă-nvăluie, calmă,
Parcă viața-ntr-un somn liniștit mi-o sfîrșesc ;
Dar de-a inimii repezi bătăi mă trezesc
Care-mi pun răs-picat vechea mea întrebarea :
Asta-i prietenie ? Este dragoste oare ?

Iar cînd strofele-aceste le-am scris pentru tine,
N-a pus duh inspirat stăpînire pe mine ;
Ci, uimit, nici măcar nu luai seama prea bine
Ce idei mi-au venit, împletite în rime,
Și mă-ntreb cine-a vrut, ce scrisei să-mi inspire ?
Asta-i prietenie sau e, poate, iubire ?

Miron Radu Paraschivescu

CĂTRE D. D.

Elegie

O zi, o zi întreagă de-ai fi în al meu suflet !
O zi ? Nu. Pentru tine ar fi un chin și preget.
Un ceas de-ai fi, atîta, făptură fericită,
Și-ai ști atunci ce-nseamnă durerea cea cumplită.
Căci gîndul mi-e tortură și inima furtună,
Mînia mi-o străpunge, pe fruntea-mî nori adună,
Tristețea mă cufundă în meditații sumbre
Și lacrimile jalei în ochi mi-aruncă umbre.

Tu fugi de-a mea minie-ngrozită, bag de seamă,
Sau poate de obida din sufletu-mi ți-e teamă.

Nu mă cunoști. Mi-e fața umbrită de urgie,
Dar uită-te în suflet : găsi-vei gingășie
Și bunătate, doruri arzînde — un tezaur
Ce-mbracă soarta noastră de pămînteni în aur.
Azi nu le vezi. Dar oare în valul răscolit
De uragan, de trăsnet aprins, ai fi zărit,
În scoicile frumoase, al perlei licărit ?
Așteaptă vreme bună și soare, mai-nainte
De-a-nvinui. O, dacă-aș putea goni din minte
A amăgirii spaimă, trădarea ce-a zdrobit
Simțirea mea adesea, de-aș ști că sînt iubit !
Vrăjit de-o vrăjitoare aș fi un duh, atunci,
Ce-ar împlini, ghicindu-ți din ochi, orice porunci.
Iar dacă de mîndrie umilul rob, împins,
Stăpîn s-ar vrea o clipă — iubito, de-acel îns
Ai ride. Căci mîndria călcînd-o în picioare,
Îți spun că rob doar fi-voi. Să-ți poruncesc ? Ce oare ?
Să mai rămii o clipă, de vrei să-mi farmeci ochii ?
Să-ți potrivești șuvița de păr sau faldul rochii ?
Să lași mărunta treabă din casă, și apoi
Să-ascuți iubirea veche și cîntecele noi ?
Ușor le-ai face toate și fără oboseală,
Cu-o oră de răbdare, c-un pic de plictiseală
Sau te-ai preface numai și-n vreme ce-aș citi
Din versurile mele, tu poate-i ațipi,
Și orice-ar fi în ochii-ți, cînd ai privi la mine,
Aș zice că-i blindețe și-aș tălmăci în bine.
Căci soarta mea în mîinile tale dacă-o pun,
Voința, n-țelepciunea ți le așez pe sîn,
În inimă-ngropa-voi al amintirii glas
Să fii doar tu ființa ce-n suflet mi-a rămas,

Iar patima ce-n mine-și dezlănțuie mînia
S-o spulbera ca dintr-o corabie urgia
Adusă de talazuri și vîntul întetît.
De-a lungul vieții noastre pluti-vom liniștit
Și chiar dacă destinu-ar aduce munți de valuri,
Cîntînd ca o sirenă, eu voi pluti spre maluri.

Virgil Teodorescu

VIS

Cînd ai să fii silită să mă abandonezi,
Chiar de-ai să simți în suflet, neîncetat, iubire,
Nici cînd mă vei lăsa, să nu mă întristezi
Și nici să nu-mi vorbești de-a noastră despărțire !

Aș vrea chiar din ajun, cînd soarele-o apune,
Să sorb minutul ultim în dezmierdări prelungi,
Iar ceasul despărțirii, fatal cînd va să sune,
O cupă cu otravă tu să-mi întinzi atunci.

Te-oi săruta pe gură cu buze-nfiorate ;
Nu-mi voi închide ochii cînd cețuri îi cuprind ;
Ci vreau să-adorm de-a pururi în dulce voluptate,
Obrazul sărutîndu-ți și-n ochii tăi privind.

Iar după lungi decenii ce-n șir s-or fi-implinit,
Cînd voi primi poruncă să ies de sub morninte,

Îți va veni în minte prietenu-adormit
Și spre-a-l trezi, din ceruri la dînsul vei descinde ;

La pieptul tău iubit tu mă vei strînge iară,
Din nou simți-voi brațele dragi cum mă cuprind ;
Mi s-o părea o clipă că ațipisem doară,
Obrazul sărutîndu-ți și-n ochii tăi privind.

Odesa, 1825

Miron Radu Paraschivescu

CONVORBIRE

Iubito, noi de vorbă-mpreună de ce-am sta ?
De ce, cînd vreau cu ține să-mpart simțirea mea,
Să nu-ți răstorn în suflet tot sufletu-mi fierbinte
Ci să-l sfărîm, iubito, în cioburi de cuvinte,
Pînă să-atingă-auzul și inima ta, toate
Suflăte de pe buze și-n aer înghețate ?

Iubesc, — și de o sută de ori strig : „Ah, iubesc !“
Tu te-ntristezi, te mîinii, căci eu nu izbutesc
Iubirea mea întreagă s-o spun, s-o strig, s-o cînt ;
Vreau s-o feresc să intre de vie în mormînt,
Să-ți fac un semn că-i viață într-însa, cel puțin —
Dar nu pot face semnul căzut ca-ntr-un leșin.

M-am chinuit zadarnic cu buzele să-ți spun
Și vreau într-ale tale să le topesc acum,
Cu-a inimii bătaie să ne vorbim, mai bine,
Să stăm doar cu săruturi de vorbă și suspine,

Să stăm de vorbă zile și ani, neconținut,
Pin'la sfârșitul lumii și după-al ei sfârșit !

Odesa, 1825

Virgil Teodorescu

GÎNDURI DE ZIUA PLECĂRII

29 octombrie 1825, Odesa

M-a și cuprins regretul ! Ce-i oare ? Sînt în prag
Mă-ntorc iar în lăcașul pustiu și-atît de drag,
Parcă-am uitat ceva ; iar ochii-mi rătăciți
Tot vor să mai salute acești păreți iubiți
Ce-atîtea dimineți și nopți atît de multe,
Suspinele-mi deșarte știură să le-asculte.
În geamul ăsta, seara, adeseori am stat
Privind, fără să știu la ce m-oi fi uitat,
Apoi plecam, sătul de-același peisaj.
Iarăși, trezind ecouri cu solitarii-mi pași.
Eu fără rost, din ușă în ușă, trec pe rînd,
Ai ornicului pași metalici numărînd
Sau ale unei gîze opriri, cînd lin își poartă
Încetul mers, de parcă stă la iubita-n poartă.
Vin zorii. Căraușii nesuferiți au tras.
Luați aste cărți și lucruri puține, ce-au rămas.
Să mergem ! Cum sosit-am, ne-ntîmpinat de nime,
La fel plec : nici drum să-mi spună, n-are cine.

Ce-i dacă plec, ce-i dacă dispar din ochii mei
Localnicii, ce-n suflet nu m-au simțit ci ei ?
Plecarea-mi, nimănuia nu-i va stîrni amar,
Și-o lacrimă în urmă nu vreau să las măcar.

Ca-n pajiştea-nflorită-n culori, pe care zboară
O floare ca şi firul paingului, uşoară.
De pe-o uscată creangă, suflată ca un strai —
Şi care dînd de-o roză, o-mbrăţişează-n mai,
Prinzîndu-se de dînsa-n popas, cu fire moarte,
Iar vîntul o desprinde, gonind-o mai departe —
La fel şi eu, un nume şi-o faţă, lor străine.
Purtai prin aste pieţe şi străzi de lume pline,
Unde femei frumoase în roiuri întîlneam
De ce să mă cunoască ? Doar un străin eram !
Fug ţîncii după-un flutur doar cît sclipeşte-n soare
De-l prind, privesc la dînsul şi-l zvîrle iar, să zboare !
Să zbori ! Din fericire, aripi ne-au mai rămas...
Să zbori ! Nicicînd în zboru-mi prea jos n-am să mă las !

Îmi amintesc cînd, tînăr, din locuri dragi plecăm,
De lîngă buni prieteni şi fata ce-o iubeam ;
Atuncea, printre arbori, în urmă am privit ;
Strigînd şi fluturîndu-şi batiste i-am zărit ;
Am plîns. Duiroase lacrimi, din ani de patimi, dor !
De ce-aş mai plînge astăzi, bătrîn, nepăsător ?
Uşor e să mori tînăr. Nimic necunoscînd
Crezi că soţie, frate, amici te poartă-n gînd ;
Dar cînd, bătrîn, smulgi vieţii făţarnicul veşmînt.
Lumeşti sau nelumeşti minuni nemaisperînd,
Ştii bine că vecia te-nchide în mormînt...
Oraş străin, de-aceea plec trist din tine-acum !
Pornim ! Nu poate nimeni opri sicriu-n drum,
Nici chiar cu o privire un om nu-l va conduce
Şi-o lacrimă-ntorcîndu-se-acasă nu-i va curge
Cînd la poştalionul ce trece pe şosea,
Suna-vor clopoţei, vestind plecarea mea.

Miron Radu Paraschivescu

ÎN CAMERA GRECEASCĂ

În casa prințesei Zenaida Wolkonska din Moscova¹

De-nstelații săi ochi, dar din umbră condus,
După albu-i veșmînt, pe parchet de heban²
Am pășit. Fi-va-aici țărnul Lethei, apus,
Sau mumia-oraș, tîrgul mort, Herculan ?
Nu ! E cosmosul grec, construit prin cuvînt
Și-nălțat în frumos, scînteind de avînt ;
Lume-n pur mozaic ! Imn în piatră-aurit ;
Pisc al artei străvechi doar de gînd șlefuit !

Călătorul sfios se oprește din mers ;
Dintr-un bloc de bazalt îl măsoară un zeu
Mînios că-i pătrunde-n al său univers,
Dar și-adînc stingherit de oprobriul său ;
Pieptu-n marmura grea și-l scufundă semeț
Cum artistul i-a scos relieful de preț.

Dăltuite-n granit dorm la rînd sarcofage
Condeiate ca-n zbor de-un penel ireal ;
Timpu-n preajmă, pe brînci, în milenii se trage
Ca să roadă flămînd un profil ideal
Sau s-arunce în drum, ca pe-un pumn de ciolane,
Dintr-un templu sublim, doar un rest de coloane.

Gîrbovit, într-un colț, stă cu semne uitate,
Obeliscul bătrîn aburcat din granit
Sfîncși tăcuți i-au citit, de pe scripte ciudate,
Graiul astăzi pierdut dintr-un veac asfințit.

¹ Prințesa moscovită avea unul din cele mai renumite sa-loane literare unde Adam Mickiewicz a improvizat versuri.

² Lemn tare de culoare neagră.

Hieroglifice stau cu-a lor semne de taină
Și letargic ascund gânduri vechi pe vecie,
Dar la fel cu mumia-n balsamică haină,
Din al morții somn greu nu mai pot să învie.

Nu se sting și nu mor doar aceste minuni ;
Chiar și-n fier și-n granit roade viermele morții ;
Din safir și smarald vor rămîne tăciuni ;
Toate-s umbre gonind prin vifornița sorții.
Și, încet, peste vremi, umbre grele s-aștern ;
Piatră, zeu sau avînt pier în jocul etern.

Din ruine, întreg, se înalță Saturn,
Cu o urnă în bronz de Corint, încrustată,
Iar un foc luminînd chipul său taciturn,
Simți Elada trăind și în el întrupată.
Fruntea grea ridicînd, ochii săi scînteiază ;
Zei, zeițe, din jur, ca din somn se trezesc,
Într-o clipă de vis tot Olimpul viază,
Și frumoasele nimfe cununi împletesc.

Hodinească-se toate pe veci în țărînă,
Bronzuri, marmuri, să-și doarmă adînc somnul lor,
Numai ție frumoasă și bună stăpîină
Să-ți trezească în inimă Eros fior ;
De la sînu-Afroditei ștregaru-a fugit,
Lîngă îngerul viei stă azi toropit.

E un mare păcat cînd nu vrei să jertfești
Zeităților tale. Să jertfim amîndoi !
Mîndră nimfă, ca Hermes de sus mă privești,
Iar privirile tale sînt reci ca un sloi ;

Al meu suflet visînd fericiri să ajungă
De la pragul nădejdi, umil îl alungă.

Ce voi spune întors în vremelnica lume ?
Ah ! voi zice că-am fost pînă-aproape de rai,
Jumătate în chin, tot pe-atîta în glume,
Și o parte doar știu din al cerului grai ;
Că-am văzut jumătate din ce-a fost iubire,
Jumătate doar, vai, din a mea izbăvire.

Moscova, 1827

Vlaicu Bârna

LUI M. S.

În orice colț al lumii mereu ai strălucit ;
Poeții, precum gebrii ¹ la soare, s-au smerit
Și fruntea înclinînd-o sub foi nemuritoare,
Au preaslăvit cu harpe a ta întruchipare.
Nu te mira că-n corul de heruvimi cîntat,
Țișnește și se-nalță nebănuit de nou,
Făcîndu-și printre imnuri, cărare, un ecou,
Ca un țaran la curte, să-l vadă pe-mpărat.
Plin de curaj, gonindu-i pe toți de lîngă tron,
Se va-ndrepta spre tine, strîngîndu-te la piept,
Și vei simți că tonul, înalt, superb și drept,
E un străvechi prieten, e graiul tău polon.

Vlaicu Bârna

¹ Vechii persani.

FARYS ¹

Casidă ²

În cinstea emirului Tadz-ul Fechr

*Dedicat lui Ivan Kozlov, poet
romantic rus, traducătorul
„Sonetelor din Crimeea“*

Ca barca voioasă ce pleacă în larg,
Din nou să plutească pe-albastrul cleștar,
Prinzînd pieptul mării în vise, cu drag,
De lebădă gîtul purtîndu-și pe val,
Arabul pornind din ținutul stîncos
Și-avîntă sirepu-n deșertul întins,
Copita-nfundîndu-și în val nisipos
Cu foșnet, ca-n apă oțelul încins.

Prin marea uscată, el taie viteaz
Cu piept de delfin, sfărmiciosul talaz.
 Mai iute, mai iute mereu,
 El zvîrle nisipul din cale ;
 Mai sus, tot mai sus, calul meu
 Se-nalță prin pulberea moale.

Ca noru-n furtună-i negrul meu căluț
Steaua-n frunte-i arde parcă-i un luceafăr,
Vîntu-i joacă-n coamă penele de struț,
Albele-i picioare fulgere tot scapăr.
Cu albe picioare, alungă
Munți, codri, din calea cea lungă !

¹ Călăreț (nume de mare onoare la arabii beduini), cavaier.

² Formă clasică de odă arabă.

Cu umbra-i și dulcele fruct
Stătea palmierul cel verde
Cînd eu de la sinu-i m-am rupt ;
Umil, palmierul se pierde
Adînc ascunzîndu-se-n oază ;
De-a mea semeție, foșnind mai suride.
La hotar, deșertul are stînci de pază
Ce-și întorc sălbatic chip spre beduin
Și ca al copitei foșnet, se aude,
Ce muștrări în urmă de la ele-mi vin :

„Nebunu-ncotro mai gonește ?
De-a soarelui lănci ascuțite,
Lui creștetul nu i-l ferește
Cu pletele-i verzi, palmierul,
Nici corturi cu sînuri albite,
Acolo un cort doar e : cerul,
Acolo doar stînci înnoptează,
Acolo doar ștele veghează“.

Deșarte muștrări, tot deșarte !
Gonesc și dau bice pe brînci.
Mă uit, văd făloasele stînci
Rămase de mine departe,
Mereu mai departe-nșirate
Se-ascund una altele-n spate.

Șoimu-amenințarea le-o crezu orbește,
Că pe beduin în pustiu l-o prinde ;
Filfiind, spre capul meu se năpustește
Ca neagră cunună, dîndu-mi trei colinde.
„Simt, croncăne el, că duhnește-a mort,

Nărod călărețul, și calul nărod,
Călărețul cată prin nisipuri drum,
Calul cu picioare albe cată fîn,
Cal și călăreț, geaba trudiți voi,
Nu s-a întors de-aicea nime înapoi.
Pe-aceste meleaguri rătăcește-un vînt
Care orice urmă, cu sine o ia ;
Nu-i lunca aceasta pentru cel flămînd,
Numai tîritoare se hrănesc în ea.
Doar stîrvuri aici pentru nopțe-au mas,
Doar șoimii aici vin de fac popas.“

Croncăni, lucioase ghearele-arătîndu-mi,
În ochi ne privirăm, pe rînd, de trei ori,
Cin' s-a-nfricat ? Șoimul ! Fuge sus, în nori.
Cînd să-l pedepsesc, arcu încordîndu-mi
Și în zborul lui cînd l-am urmărit,
Pată cenușie fu-n văzduhul clar,
Vrabie sau flutur, sau numai țînțar,
Pînă cînd cu totu-n ceruri s-a topit.
Sirep cu albe picioare,
Stînci și șoimi din drum să-mi zboare !

Spre apus, un nour din soare s-a rupt,
Gonind cu aripa-i albă, prin tărie ;
Călăreț prin ceruri și el s-ar fi vrut
La fel ca și mine pe-ntînsa pustie.
Pe deasupra mea șezînd atîrnat,
Șuierînd într-una, astfel m-a muștrat :

„Nebunu-ncotro mai gonește !
Aci, setea-n piept o să-l zvînte
Iar plina-i de pulbere frunte
Grăunte de ploi n-o stropește :

Piriul pe șesul pustiu
N-aleargă cu glas argintiu.
Nici roua n-ajunge-n pământ,
Din zbor o ia vîntul flămînd."

Zadarnic ! Eu fug și tot biciui pe brînci :
Trudit, noru-n zdrențe-ncepu să se facă,
Mai jos, tot mai jos se apleacă,
Se reazemă apoi de stînci.
Cînd iar către el cu dispreț am privit,
În urmă, cu cerul întreg l-am zărit.
Vedeam de pe chipu-i, în suflet ce-ascunde :
De ciudă, întii se-nroși,
Gelos, fierea-n el năpădi
Apoi ca un stîrv se-nnegri
Și astfel pieri, furișîndu-se-n munte.

Sirep cu albe picioare,
Șoimi, nori, piară-n depărtare !

Pe-a soarelui zare largă
Împrejur ochii-mi rotii :
Pe pămînt sau în tării
Nime-n urmă nu m-aleargă.
Firea toată-i prinsă-n somn
Nu s-aude pas de om ;
În tăcere totul doarme
Ca domoale lighioane
Ce nu fug în turmă mare
Cînd întiiul om apare.

O, Doamne, nu-s întiiul ! Prin șesul nisipos,
Ca-n șanțuri, legiuni întregi lucesc pe jos.

Dau roată, or să prade, la pîndă vor fi stînd ?
M-apropii : nu se mișcă ; strig : tac. Cadavre sînt !
E-o caravană de-altădată,
De vînt, prin dune, dezgropată !
Schelete-s și cămile, și călăreții lor.
Prin goala lor orbită arsă,
Prin fâlcii rămase numai os,
Nisipu-n valuri se revarsă
Și geme-ncet și dureros :
„Blestemat de beduin,
Unde zbori, furtuni cînd vin ?“

Eu gonesc fără-nfricare.
Tu, sirep alb la picioare,
Lasă stîrvurile-n drum,
Treci de marele simun !

Furtuna pornind prima, pustiul să-l răscoale,
Se plimbă izolată-n prăpastia pietroasă.
Mă vede de departe, oprește curioasă
Și spune vîjiind, în timp ce-mi dă tîrcoale :

„Din frații mei cei tineri, ce vînt e-acela care
Atît de jos zburînd, sărman la-nfățișare,
Ast loc ce-l moștenisem mi-l calcă cu-ndrăzneală ?“
Luînd chip de piramidă, spre mine dă năvală.
Văzînd că-s muritor ce umblu fără frică,
Izbi cu picioru-n țărîină o dată,
Cutremur stîrnind în Arabia toată
Și ca pe-un pui, vulturul în gheare mă ridică.
Suflarea-i de foc dogorește,
Țărîina pornind s-o răscoale
Pămînt și înălturi izbește
Nisipu-n mormane-l prăvale
Mă zbat și mă lupt curajos,

Și zgâlții întregul vârtej,
Sfîșii trupul lui nisipos,
Cu dinții îl mușc de gîtlej.

Din brațele-mi, furtuna vrea către cer s-ajungă ;
Degeaba ! Pe jumătate se-avîntă, se răstoarnă,
O ploaie de nisip din înălțime toarnă
Și, moartă, la picioare-mi căzu cît fu de lungă.

Răsuflu ușor ! Cat mîndru spre stele,
Și ochii de aur spre mine-ndreptînd
Privitu-m-au toate, atuncea, și ele :
Doar eu, numai eu mă aflu pe pămînt
Ce bine trag aeru-n piept, pînă-n fund !
Respir din plin ! Atît de larg !
Din țări arabe, tot văzduhul
De-abia-mi-ajunge să răsuflu.
Ce bine-i cu ochii în larg să pătrund !
Ochii roată văzu-și trag
Pîn'departe ! Cît de larg !
Dacă vreau, pot să cuprind
Lumi ce peste zări se-ntind
Ce bine-i cînd brațele-ntregi mi le-ntind !
Iubitoare brațele-mi întind spre lume
De la răsărit pînă-n soare-apune.
Cugetu-mi zboară țîșnind spre albastru eter,
Mai sus, tot mai sus, pînă-n piscuri de cer.
Cum își înfige acul albina, și cu el
Inima și-o străpunge — așa și eu, la fel,
Pe-a cugetului urme suind neconținut,
Sufletul meu în cerul înalt mi l-am topit !

Miron Radu Paraschivescu

CĂTRE O MAMĂ POLONEZĂ

Versuri scrise în anul 1830¹

O, mamă poloneză ! Al geniului adînc
De-l vezi în ochii fiului iubit,
Și dacă se răsfrînge, pe fruntea lui de prunc,
Mîndria ce-n poloni a viețuit ;

Dacă, lăsîndu-și ceata prietenilor buni,
Aleargă să asculte vreun moșneag,
Domol istorisindu-i balade din bătrîni,
De vitejia lor dacă-i e drag ;

O, mamă poloneză ! Fecioara, pe-al tău fiu
Să-l ocrotească-n veci de ceasul rău !
În inima-i, privește ! e-o spadă-nfiptă. Știu :
Tot ea va sîngera și sînul tău.

Chiar dacă lumea-ntreagă în pace va-nflori
Și s-or uni popoarele-ntr-un gînd,
Feciorul tău o luptă deșartă va porni,
El va-ndura martiriul, sîngerînd.

În peșteră să intre, din vreme, tu să-i spui.
Pe paie-ntins să cugete — și-atît.
Să tragă umezeala stătută-n pieptul lui,
O viperă să-i ție de urît.

¹ Pe manuscris se află următoarea însemnare : „Poezie scrisă în drum spre Genua, 1830“.

Să-nvețe să-și ascundă mînia sub pămînt,
Ca-ntr-un abis s-ascundă ce-a gîndit,
Duhoare otrăvită s-ajungă-al lui cuvînt,
Să aibă chip de șarpe rebegit.

Mintuitorul nostru cu crucea se juca —
Pe cruce-a ispășit a lumii pace.
O, mamă poloneză ! Eu pruncului i-aș da
Să aibă cu ce mîine-o să se joace.

Tu mîinile în lanțuri, din timp, să-i înfășori,
Înhamă la cotigă-a lui putere,
Să nu-l mai înspăimînte-al călăului topor
Sau să-l ațîțe-a ștreangului vedere.

Căci n-o să-mplinte crucea-n Ierusalim ¹, viteaz
Ca vechii cavaleri, biruitoare ;
Cîmpia libertății, ca un soldat de azi ²,
Cu sînge n-o s-o ude, n-o s-o are.

Va fi pîrit de-o slugă străină și de rînd,
Va înfrunta o strîmbă judecată,
Se va lupta-ntr-o groapă aflată sub pămînt,
De-un crud vrăjmaș sentința-i va fi dată

Învins, îi va rămîne drept monument de veci
Spînzurătoarea — gloria-i va fi
Un plîns de femeie și-n tainice nopți reci
Compatrioții, cînd s-or sfătui.

11—14 iulie 1830

Virgil Teodorescu

¹ După exemplul cavalerilor cruciatelor.

² În manuscris : „ca soldații tricolorului“, adică ostașii Marii Revoluții Franceze.

MĂGARUL ȘI CIINELE

Grăit-a Lokman¹: „Măi asine, zăvodul ca să te iubească
Și tu să-i arăți, vezi bine, mereu, o dragoste frățească“.

Măgaru-nțelesese sfatul, fiind acum voinic și mare,
Dar nu-l lua în seamă. Cum anume necuvenita lui purtare
Fu pedepsită, pentru oameni, ai lighioanelor urmași,
Voi povesti mai jos, să tragă învățătură fiecare.

Purtind, ca de-obicei, samarul,
Mergea după stăpîn măgarul,
Iar ciinele, avînd în pază poverile și-ntreaga turmă,
Venea și el, gonind, în urmă,
Cu limba scoasă de un cot,
Aproape-acoperit de colbul ce se stîrnise peste tot.

Ce paznic cumsecade ! Nu se-atingea în cale
De cei mai mici ca dînsul și nu-i mușca deloc,
Ci-i hărțuia-n hîrjoană și dîndu-le tîrcoale
Ba alerga-nainte, ba se oprea pe loc.
Și doar ca să-i îndemne la drum, precum se face,
Mișca, din coada scurtă, încolo și încoace.
Au mers, fără popasuri, pîn-la amiaza mare,
Cînd toropit de soare și learcă de sudoare,
Sub un copac stăpînul s-a-ntins și-a ațipit.
Măgarului atît i-a trebuit !
S-a apucat, degrabă,
Să smulgă firișoarele de iarbă
Abia-ncolțite-n margine de drum,
A curățat apoi o parte

¹ Înțelept legendar arab din perioada de dinaintea lui Mahomed, căruia i se atribuie o uriașă culegere de fabule. În realitate, aceasta a fost întocmită mult mai tîrziu după fabulele lui Esop.

Din brazdele aflate mai departe
Și, nu știu cum,
Că pînă la sfîrșit
Asinul șanțul l-a sărit,
Trezindu-se deodată-ntr-o livadă.
Acolo, însă, ce să vadă ?
Nici mărăcini, nici trufandale moi
Și nici scaieți — ci, pîn'la brîu, trifoi.
„Grozav, și-a zis. Stăpînul de-ar fi om
Să doarmă pînă poimîine sub pom !“
Oftînd mînca de zor, ca un zevzec.
De poftă ciinele-nghițea în sec.

— „Postesc din zori și-mi vine să leșin.
Tu ai slănină colo, în desagă,
O simt după miros. Ia spune, dragă,
Nu m-ai lăsa să o sărut puțin ?
În două labe-am să mă salt, ușor,
Iar tu ai să-ngenunchi pe un picior.“

Măgarul însă nici nu-l auzea.
Tăcea. Rupea trifoiul. Rumega.
Tîrziu de tot i-a zis, cu gura plină :
— „Ce tot te învîrtești pe-aici jivină ?
Cată-ți de treabă ! Las' să se trezească
Stăpînul nostru — și-o să te hrănească !“
Și fără să-și mai piardă vremea s-a apucat
din nou de treabă

Rupea trifoiul cu atîta grabă,
Cu-atîta lăcomie și avînt,
C-a înghițit cu iarbă și-o halcă de pămînt.

Îl ocăra pe ciine în gînd.
Dară deodată,

Din șanțul care da livezii viață,
Doi ochi de lup, sticloși, l-au ațintit.
Spre cîine-a zis măgarul, milogit :
-- „Ajută-mă și apără-mă, frate !“
Dulăul îi răspunse : — „Nu se poate !
Nu-ți pot veni într-ajutor !
Nu te mai zbate. Stai mai ușurel
Și nu urla, c-ai să aduni cătunul.
Așteaptă pînă s-o trezi stăpînul
Și o să vină să te scape el !“
Dar lupul îi înfipse colții în beregată, între-acestea.
Și iacă-așa se termină povestea !

Virgil Teodorescu

PE MALUL APEI MARI

Pe malul apei mari, curate,
Stă neclintit un șir de stînci
Și chipurile-ntunecate
Li se oglindă-n pînze-adînci.

Deasupra apei mari, curate,
Întunecați trec norii-n zbor
Și-n fundu-i străveziu străbate
Convoiul lor cel pieritor ;

Deasupra apei mari, curate,
Scurt fulgeră, trăsnet răcni,
Și-n străveziu-i fund străbate
Lumina — răcnetul pieri.

Ca și-nainte-i apa mare,
Cu unde străvezii și clare. -

Le văd în jurul meu, adînci,
Cum oglindesc întocmai, toate,
Iar piscul trufașelor stînci
Și fulgerele — sînt uitate.

Stinca s-amenințe, rost are ;
Norii s-aducă ploi, furtuna ;
Fulgerul, tunet ce dispăre ;
Iar eu, să tot plutesc într-una.
La Lausanne.

Miron Radu Paraschivescu

CÎND TRUPUL MEU NENSUFLEȚIT...

Cînd trupul meu nensuflețit, aici, în preajma voastră zace,
Se uită drept în ochii voștri și glăsuiește tare foarte,
Iar sufletu-mi, în timpul ăsta, departe, ah, cît de departe
Tot pribegeste și se plînge, se tînguie și n-are pace.

O, patrie, acolo am, a gîndurilor mele țară,
Și-n preajmă, inimi numeroase ce sînt cu mine înrudite ;
Această țară e mai mîndră ca toate țările vădite
Și-aceste inimi, mai aproape ca rudele ce mă-nconjoară.

Prin treburi și îngrijorări, îmi fac răgaz și-acolo merg
Ca-ntr-un refugiu. Stau sub brazii cu umbră
deasă-ntunecată,

Mă-ntind acolo-n iarba mare, adîncă și înmiresmată
Și după vrăbii sār acolo, și după fluturi albi alerg.

Acolo văd cum calcă, albă, făptura dragă, pe-o cărare
Și cum aleargă către mine, venind prin lunci
și prin poiene,
De parcă s-ar scălda în valuri prin grîne legănate-alene,
Lucindu-mi dinspre munți ca steaua ciobanului sclipind
în zare.

Miron Radu Paraschivescu

BALADE

ROMANTISM

— *Methinks, I see... — Where ?*
— *In my mind' s eyes.*

(— Văd, pare-mi-se... — Unde ?
— În ochii sufletului meu.)

HAMLET

„-- Ascultă, dragă fată !
(Ea n-ascultă la mine.)
E-n plină zi ! Vezi târgul, iată !
În preajma ta nu este nime.
Brațul pe cine cerci să-l pui,
Pe cine chemi, salut cui spui ?“
(Ea n-ascultă la mine.)

Cînd, rece ca o stană,
Ochiul nicăiri nu-ntoarnă
Cînd în preajmă-i săgetează,
Cînd stau lacrimi să-i inunde.
Parc-ar fi prins pe cineva într-a ei brațe și-l păstrează ;
Cînd podidește-n plîns, cînd rîde.

„Tu ești, Jasenko, 'n miez de noapte ?
Ah, mă iubești și după moarte !

Aci, aci, vin' binișor ca să n-audă
Maștera crudă !

N-are decît s-asculte, acuma tu te-ai dus !
Chiar și-n mormînt te-au pus !
Oare-ai murit ? Mă tem mereu !
De ce mă tem eu de iubitul meu ?
Ah, el e ! și chipul și ochii aceiași îi sînt !
Cu albul tău giulgiu ca veșmînt !

Și tu ești alb ca o năframă !
Ce reci ți-s mîinile acum !
Pune-le-aici pe-al meu sîn,
Hai, gură-n gură, în brațe ia-mă !

Ah, cît de rece-o fi-n mormînt !
Ești mort ! da, sînt doi ani, de bună seamă !
Să mor cu tine-alături ia-mă,
Nu-mi place-aicea pe pămînt.

Rău mi-e-tre-atîția oameni răi,
Eu plîng iar ei își rîd de mine ;
Vorlesc, nu mă-nțelege nime ;
Eu văd, nimica nu văd ei !

Să vii odată ziua... Sau asta-i un vis poate ?
Nu, nu... te țin de mînă, iată.
Iubite, unde pieri deodată ?
E prea devreme, e devreme foarte !

Doamne ! Aud cocoși cîntînd,
Zorile-n geam au strălucit.

Jasenکو, stai ! Unde-ai pierit ?
Ah, ce nefericită sînt !..."

Iubitul ei astfel copila-și desmiardă ;
Fugind după el, l-a strigat, a căzut ;
La căderea-i, la glasul durerii ei, mut,
Mulțimea se strînge grămadă.

„Spuneți rugă ! — strigă cei cu simțirea curată —
E duhul lui pe-aici, negreșit.
Josio trebuie să fie pe lingă draga lui fată,
Că el a iubit-o pe cînd a trăit !“

Și eu îi ascult și cred tot ce se spune
Și plîng, rostind o rugăciune.

„Ascultă, copilă !“ a strigat deodată
Un bătrîn ce vorbea către gloată :
„În ochiul și-n ocheanul meu puteți crede,
Aicea, în preajmă, nimic nu se vede.

Aste duhuri, de cei de prin crișme-s scornite,
Numai din nerozie plăsmuite.
Copila asta nu știe ce spune
Iar gloata calcă peste-nțelepciune.“

„Fata simte — i-am spus cu sfială —
Iar cei mulți cred statornic și drept ;
Simțiri și credință mai iute nu-nșală
Decît sticla și-un ochi de-nțelept.

Tu știi moartele-adevăruri, neștiute de cei mulți ;
Vezi lumea într-un fir de colb și-n scănteierea dintr-o stea,
Dar nu știi viile-adevăruri, minunea n-ai s-o poți vedea !
Aibi inimă, și-n inimi să te uiți !“

Miron Radu Paraschivescu

ȘWITEZUL ¹

Lui Michał Wereszczako ²

De treci spre Nowogrodek, cîndva, oricine ești,
 Și-ajungi în Pluzyny, codrul cel posac,
Să nu uiți caii-n codrul acesta să-i oprești
 Și să-ți întorci privirile spre lac.

Ici, lacul Șwitez apa și-o întinde luminos,
 Rotund, în uriașul lui hotar ;
Îi dă ocol un codru adînc și neguros,
 Iar luciul apei e-nghețat cleștar.

De el dacă te-apropii cînd noaptea e în miez,
 Spre unda-i rece fața de-ți cobori,
Deasupra ta tot stele și jos tot stele vezi,
 Și luna răsărind de două ori.

Și nu știi : luciul sticlei oare se-ntinde jos
 Și-l suie oare lacul pîn' la cer,

¹ Lac situat în codrii Nowogrodekului din Lituania.

² Fratele iubitei sale, Maryla.

Sau cerul își înclină tavanul lui sticlos,
Chiar pîn-aici, sub pasul tău stingher ?

Cînd malul dimpotrivă cu ochiul nu-l zărești
Și n-alegi fundul apei de tării,
Tu crezi că-atîrni de toarta înaltei bolți cerești
Plutind peste abisuri azurii.

Senină dacă-î noaptea, privirea ți-e atunci
Vrăjită, ca de-un vis fermecător,
Dar va să fii, ca noaptea pe lac să poți s-ajungi,
Un om într-adevăr cutezător.

Căci necuratul pare a fi pe-aici stăpîn
Și parcă-n umbră vezi năluci mișcînd,
Ți-e groază, te cutremuri, cînd spusa din bătrîni
Pe-aici, în fapt de noapte-ți vine-ngînd.

Adeseori e zarvă, pe lac, ca într-un tîrg,
Țîșnesc văpăi și fumul te-a orbit,
Rănesc femeii și parcă oșteni se bat cu sîrg,
Se-aude dangăt, larmă, zăngănit.

Deodată fumul scade și larma s-a curmat ;
Doar brazii mai foșnesc pe mal, arar ;
Un murmur stins se iscă din lacul clătinat ;
Fecioare, rugii șoptesc cu glas amar.

Ce-o fi ? Nenumărate legende întîlnești,
Căci nimeni încă nu i-a dat de fund,
Mulțimea iscodește, scornind mereu povești,
Dar poți ști oare unde ce-ascund ?

Boierul de la Pluzyny, ai cărui moși, altdat'
Stăpîni au fost pe codru și pe lac,
S-a tot gîndit în sine, ba a ținut chiar sfat
Spre-a le veni acestor vrăji de hac.

A poruncit mulțimea de scule în oraș
Pe care mult bănet a prăpădit,
Și un năvod legat-a-n adîncuri, uriaș,
Corăbii mari și bărci a construit.

Cînd ai în gînd asemeni isprăvi, e bine,-au zis
Să-ncepi prin a-l ruga pe Cel-de-Sus ;
Deci liturghii dădură-n biserici, și-au trimis
Din tîrgul Cyryn¹ popă de-au adus.

El se opri-n odăjdii, pe mal, și-a stat smerit,
Cu-agheasmă a stropit ce s-a făcut,
Și dînd semnal boierul, din corzi au slobozit,
Cu huiet, plasa, în adîncul mut.

Cînd se-afundă, plutașii au fost atrași în gol
De hăul ce-l săpase dedesubt.
Pe corzi năvodul mare alunecă, domol.
Fără-ndoială c-au să-l scoată rupt.

De cele două margini l-au tras pe malu-ntins,
Și restul vîrstei, iată că-l smucesc.
Dar cum să spun ce iasmă ciudată-n el au prins ?
Căci chiar de spun veți crede că mințesc.

¹ Vechi orașel lituanian.

Voi spune, totuși. N-a fost o znamie ce-au scos
Din plasă, ci femeie cu trup viu,
Cu gura ca mărgeanul, obrazul luminos
Și părul ud de apă, argintiu.

Veni spre mal ; și-n vreme ce unii din plutași,
De spaimă, ca de stană a rămas,
Iar alții o zbughiră ca niște cai trăpași,
Ea le vorbi cu dulcele ei glas :

„Să știți, flăcăi, că nimeni n-a fost nepedepsit
Cu luntrea lui pe-aicea de-a ajuns ;
Oricine-ar fi-ndrăznețul, de lac e înghițit
Și-apoi tîrît în fundu-i nepătruns.

Și tu ziceai acolo, tu om ce nu te temi,
Și ceata ta ar fi pierit în hău,
Dar fiindcă-ai strămășii ți-au stăpînit, pe vremi,
Și-al nostru sînge curge-n trupul tău,

Deși iscoada voastră pedeapsă-ar fi cerut,
De vreme ce pe Domnul l-ați rugat
Prin glasul meu v-arată vouă al tainei început —
Cum s-a-ntîmplat înecul fermecat.“

Pe unde azi, în milul stătut și năclăit
Șovarul și rogozu-și au sălaș
Și visla voastră trece, în vremea ce-a pierit
Se întindea mîndrețe de oraș.

Switez, ce-a fost prin fapte de arme proslăvit,
Bogat în fiice cu frumos obraz,
De principii Tuhonov, pe-atuncea, cîrmuit,
Ani mulți au înflorit, neînfrînt, viteaz.

Pădurea nu-ți sta-n cale cu-ntunecimea sa
Și pe deasupra rodnicelor lunci
Cetatea Novogrudeț de-aicea se vedea,
Ce-al Litvei scaun fost-a, pe atunci.

Dar fără veste, Mendog¹ a fost încercuit
De oastea dîrză-a țarului rutean,
Și-n Litva crește groaza că Mendog e silit
Să își închine steagul la dușman.

Pină să-și strîngă oastea aflată la hotar,
Mendog lui taică-meu i-a scris : „Vei ști,
Tuhan, că reședinței doar tu-i ești scut. Deci sari,
Adună-ți oastea, nu mai zăbovi !“

A prințului scrisoare cînd o citi, Tuhan
Făcu, pe loc, pentru război strigări.
Cinci mii de oameni oaste el strîns, năpristan,
Oșteni încinși cu arme și călări.

Sunînd din surle, iată se mișcă-al soartei rînd,
La porți străluce-al lui Tuhan drapel.
Ci-n loc rămîne Tuhan și, frămîntat de-un gînd,
Se-ntoarce la palat și-mi spune el :

¹. Mare duce al Lituaniei în secolul al XIII-lea, căruia i se mai spunea și Mindowé.

„Spre a-i scăpa cetatea, vitezele-mi oștiri
La moarte să le mîn, e oare drept ?
Căci Șwitezul, știi bine, lipsit e de-ntăriri.
Rămîne spada doar, și-al nostru piept.

Dacă-mi slăbesc oștirea-mpărțind-o, e-n zadar :
Pe ruda mea eu n-o ajut, tu știi.
Iar de pornim cu toții la luptă, vai și-amar
De-ale noastre fiice și soții.

„Nu-i timp de teamă, tată, ci să te duci — i-am zis —
Cînd trîmbițele slavei te vestesc.
Ne ocrotește Domnul. Căci eu văzui, în vis,
Peste cetate, îngerul ceresc.“

Cu spada ca un fulger orașu-a străbătut,
Și-a-ntins apoi aripi de aur greu.
Mi-a spus : „Cît timp bărbății lipsesc, vă sînt eu scut.
Pe fete și soții le apăr eu !“

El se grăbi s-ajungă oștirea-i de călări,
Dar cînd căzu al nopții beznă, — atunci
Galop de cai și larmă veni din depărtări,
Și zăngănit și strigăte prelungi.

Se-aud izbind berbecii și poarta s-a surpat,
Ghiulele cad ca grindinile iuți,
Fug mame-nspăimîntate, bătrîni, către palat,
Fecioare-aleargă și copii micuți.

„Vai nouă ! Trageți poarta ! strigară. Ajutor !
Ne-a prins în gheară dușmanul mișel.

Mai bine ne ucidem chiar noi, căci prin omor
Scăpa-vom de ocară și de el."

Deodată-n locul spaimei o furie le-a luat,
Avutul tot în mari grămezi l-au strins,
Și năvălind cu torțe aprinse în palat,
Strigau cu glas întretăiat de plîns :

„Blestem pe-acela care nu se ucide-acum !"
Mă-mpotrivii. Zadarnic orice-am spus,
Căci unele-ngenunche, pe praguri gitu-și pîn,
Iar altele topoare au adus.

Măcelu-i gata... Oare să-i chem pe-acei hapsîni,
Rușinea-n lanțuri s-o-ndurăm, mereu ?
Sau să ne facem seama într-un omor păgîn ?
Strigai atunci : „O, mare Dumnezeu !

Dacă de dușman altfel noi nu putem scăpa,
Te implorăm, omoară-ne curînd !
Doboară-ne, mai bine, sub fulgerarea ta
Sau bagă-ne, cu zile, în pămînt !"

Un fulger de lumină deodată s-a iscat,
Și-n noaptea neagră izbucniră zori,
Iar cînd, de groază, ochii-n țărîna i-am plecat,
Pămîntul se căscase sub picior.

Așa scăparăm toate de-ocară și măcel.
Vedeți aceste ierburi și licheni ?
Ele-s soții și fete dîn Șwitezul acel,
De Domnul preschimbate-n buruieni.

Ca fluturi albi potirul acestora îl vezi
Mereu deasupra apelor plutind,
Iar frunzele, ca ace de brad, subțiri și verzi,
De nea par, fulguite cu argint.

Nevinovat ca-n viață și fraged e-al lor chip,
Murind păstrară viile culori,
Trăiesc neprihănite pe-ntinderi de nisip
Și nu le-atinge nici un muritor.

Au pătimit chiar țarul și gloata-i de ruteni,
Cînd fermecați de-aceste flori-minuni,
Și-mpodobiră coiful o parte din curteni
Iar vreo cîțiva și-au împletit cununi.

Căci vraja se răzbună atît de grozav
Încît acel ce-și moaie brațu-n lac
E vlăguit și cade cît ai clipi bolnav,
Pierind apoi de boală fără leac.

Deși-întîmplarea-i ștearsă de anii trecători
Și de pedeapsa lor se-aude rar,
În basme-s pomenite și azi aceste flori
Pe care le-a numit poporul „țari“

Sfirșind de spus, domnița s-a depărtat, treptat,
Corăbii și năvoade au pierit,
A fremătat pădurea, iar valu-nvolburat
Izbea în malu-nalt, mugind cumplit.

S-a despicaț în apă o groapă pînă-n fund,
Domnița din priviri a dispărut
Căci a sorbit-o lacul într-un vârtej rotund.
Și-apoi s-a-nchis la loc, de-a pururi mut.

Virgil Teodorescu

ȘWITEZIANKA

(Știma din lacul Șwitez)

Cine-i frumosul flăcău ! Și aproape
De dînsul, gîngașa vergină ?
Pe țarm lîngă Șwitez cu-albastrele-i ape
Ei trec sub a lunii lumină.

Ea zmeură-i dă dintr-un coș împletit,
El, flori în cununi îi culege ;
Vezi bine, el este al fetei iubit,
Iubită-i e ea, se-nțelege.

Mai fiece noapte, sub o zadă a lor
Se vîd, la o oră anume ;
Pe-aici prin pădure-o fi el vînător,
Cu fata ce e, nu știu spune.

De unde-o veni ? i-ai lua urma-n zadar ;
Nici unde-a pornit n-ai s-o știi.
Ca hrenița iese din baltă afar'
Și pierе ca-n noapte făclii.

Frumoasă copilă, de ce-mi ții ascuns,
Fii bună, iubito, răspunde
Pe care potecă la mine-ai ajuns,
Părinții și casa ți-s, unde ?

Trecu vara, frunza pălită-i acuma
Și timpul ploios, iată, vine ;
Pe-al lacului mal pustiit, oare-ntruna
S-aștept să sosești se cuvine ?

„S-alergi veșnic, ciută prin locuri streine,
Năluca prin noaptea cea neagră ?
Iubito, aicea rămii, lângă mine,
Rămii lângă cel cui i-ești dragă !

De-aicea, bordeiul nu-mi este departe,
În des aluniș așezat ;
Sint fructe destule acolo, și lapte,
Acolo-i cu droaia vînat.“

„Ia stai tu, flăcău îndrăzneț ! — ea grăiește —
Nu uit sfatul dat de-al meu tată :
Ca privighetoarea bărbatul vrăjește,
Da'n suflet e vulpe șireată.

Mai tare mă tem de viclene cuvinte
Decît de porniri trecătoare ;
Eu poate-aș primi și a ta rugămintă
Dar fi-vei statornic tu oare ?“

Flăcău-ngenunche, ia-n palmă nisip,
Puteri diavolești invocînd

Și jură pe-al lunii ceresc și clar chip,
S-o țină de-al lui jurământ ?

„Să-l ții vînător drag, și-ți dau o povață :
Cei ce legămîntul nu-și țin,
Vai, cît de amar au să sufere-n viață !
Pe răul lor, suflet, ce chin !“

Spunînd astfel, fata nici nu mai așteaptă :
Pe frunte cu-a ei cununiță,
Adio își ia și în fugă se-ndreaptă
Zburînd dintr-acea poieniță.

Zadarnic vrea el după dînsa să vie
Că n-ajunge iutele-i pas ;
Ea pierde ușoară ca vîntul ce-adie,
El singur pe mal a rămas.

Și singur porni pe pustia cărare ;
De mlaștini pămîntul mustește,
E pace în preajmă, ci doar sub picioare
Vreo veștedă creangă foșnește.

Cu pas șovăielnic spre apă se-ndreaptă,
Cu ochi rătăcit în jur cată ;
Prin codrul cel des vui vîntul deodată
Iar apa crescute tulburată.

Se tulbură, crește și undeva-și sfișie,
O, ce arătare ciudată !
Din Șwitez țîșni peste-a lui argintie
Oglindă, o splendidă fată.

La chip ca turbanele rozei pălinde,
De-a zorilor lacrimi stropită ;
Ca pîcla uşoară-n uşoare veşminte
E mîndra-i statură-nvelită.

„De ce, frumos tînăr, de ce, dragul meu,
— Şopteşte fecioara divină —
Tu lacului ăsta îi dai tot mereu
Tîrcoale, pe-a lunii lumină ?

De ce, de-o nebună sălbatică-ţi pasă,
Ce-n codru te ia după sine
Sucindu-ţi şi capul, şi-n jale te lasă
Şi poate chiar rîde de tine ?“

„Să crezi a mea vorbă duioasă ; mai bine
Dă-ncolo suspine şi jale
Şi vino încoace-mpreună cu mine
Să joci pe-ale apei cristale.

De vrei ca lăstunul zglobiu şi uşor,
Doar chipul ţi-l moi cîteodată
Sau, sprinten şi vesele ca un peştişor,
Cu mine te scalzi ziua toată.

Iar noaptea, pe-un val argintiu cînd te culci
Să dormi sub un cort de cleştar
Te-or înconjura minunate năluoi
Pe albul de moi nenufari.”

Prin valuri, de lebădă pieptu-i apare,
Sfios vînătoru-n jos cată,

Fecioara se-apropie-n salturi ușoare
Strigînd : „Hai cu mine odată !“

Ca-ntr-un curcubeu, în larg cerc își rotește
Picioarele sprintene-n vînt,
Străpunge iar apa, prin valuri pornește,
Cu stropi argintii împrôșcînd.

Dădu fuga, iar se opri vînătorul :
Ba vrea, ba n-ar vrea să se-aruñce ;
Un val se zbugni peste maluri, piciorul
Deodată, ușor i-l atinge.

Și-atîta-l mîngîie și-l fură-n ispită
Că inima-n el se topea
Ca și cum în taină sfioasa iubită
L-ar trage de mînă spre ea.

Uită vînătorul că altei fecioare
Făcuse un sfînt legămînt,
De noua ispită atras spre pierzare
Se-avîntă orbește la fund.

Cu ochii-ațintiți după ea, tot gonește,
Spre larg apa-ncepe să-l poarte,
Acum tocma-n mijloc pe lac dănuiește
Iar țărîmul zvîntat e departe.

În palmă stringînd mîna ei de zăpadă,
Spre mîndrul ei chip pierdut cată,
Spre gura ei vrea gura lui să-și repeadă
Și-n salt dănuînd îi dă roată.

Dar vîntul suflînd, se împrăştie norul
Ce altă lumină-i dădea,
Copila de-aproape-o văzu vîntorul : -
Vai, fata din codru-i, tot ea !

„Cuvîntul tău unde-i ca şi-a mea povaţă ?
Cei ce jurămîntul nu-şi ţin,
Vai, cît de amar au să sufere-n viaţă !
De-al lor suflet rău, ce mai chin !

Dat nu-ţi e să zburzi pe sub apa-argintie,
Nici clarul adînc a-l atinge ;
Doar asprul pămînt înveleş o să-ţi fie
Iar ochii-n nisip ţi s-or stinge.

Sub zadă să-şi facă-al tău duh, în ăst loc,
O mie de ani aşteptarea
Şi veşnic să-ndure al iadului foc
Neavînd cu ce-şi stinge dogoarea !“

Băiatu-ascultă, pasul său şovăi,
Cu ochi rătăcit în jur cată,
Viforniţa-n deasa pădure vui
Iar apa crescui tulburată,

Crescui tulburată, fierbînd pînă-n fund,
Cuprinsă-n vîrtejuri ; deodată
Adîncă prăpastie-n vâluri căscînd
În care pier tînăr şi fată.

Şi-acu-i tulburată şi tot spumegînd ;
Şi-acum, într-a lunii lumină

Se văd două umbre ușoare trecînd :
Un tînăr cu-o dulce vergină.

Gemînd veşnic dînsul sub zadă, ea-n zbor
Danţează pe lacu-argintiu.
El, cine-i ? Pe-aicea a fost vînător.
Dar cine e fata ? Nu ştiu.

Miron Radu Paraschivescu

CĂTRE PRIETENI

Trimiţîndu-le balada *Asta-mi place*

Un ornic răsună arar : miez de noapte,
În preajmă-i o pace adîncă,
Doar vîntul la schit ¹ printre ziduri mai bate
Şi cîinii undeva latră încă.

Feştila din sfeşnic se mistuie, arde
Aci-nnăbuşită la fund,
Aci iar se-nalţă, aci iarăşi scade,
Străluce, se stinge pe rînd.

Cumplit ! ăst ceas n-a fost cumplit pe atunci
Cînd cerul mai blînd mi-era mie ;
Mi-adece aminte de clipele dulci
Dar, vai !... au pierit pe vecie.

Acum mulţumirea mi-o cat într-o carte,
Las cartea cînd mă plictisesc ;

¹ Poetul locuia, pe atunci, la Kowno în clădirea unei mănăstiri.

Vrea gîndul spre tot ce mi-e drag să mă poarte,
Visez şi din nou mă trezesc.

Iar cînd uneori dulci iluzii mă fură,
Văd fraţii sau fata cea dragă :
Săr iute, mă uit ; doar sărmana-mi făptură
De umbră, pe zid îmi aleargă.

Mai bine-aş lua pana şi-n pacea tîrzie
Cînd gînduri duium mă-ntesc,
Să-ncep pentru-ai mei dragi tovarăşi a scrie,
Să-ncep, că nu ştiu de sfîrşesc.

Şi poate-acel Mai, cu a lui amintire
O să-mi încălzească şi lira ;
Aş scri ceva groaznic, ceva de iubire,
De stafii şi despre Maryla.

Cine vrea ca în slăvi prin penel să se-avînte,
Să-i facă pe pînză portretul ;
Al minţii şi-al inimii dar să i-l cînte
În rime eterne poetul.

Deşi toate astea-mi sînt limpezi în minte,
Plăceri cat, nu glorie însă ;
Mai bine v-aţi spune, de ţin cumva minte,
Ceva-n legătură cu dînsa.

Cuvintele dulci ce iubiţii-şi şoptesc
Maryla le da ţare-avar :
De-o sută de ori să-i fi spus *te iubesc*,
Îmi plac n-ar fi zis ea măcar.

De-aceea, la Ruta, pe-o noapte cu lună
Cînd toți erau somnului pradă,
Urîndu-i Marylei și eu noapte bună
I-am spus, s-o spăimînt, o baladă.

Kowno, 27 decembrie 1819

Miron Radu Paraschivescu

ASTA-MI PLACE

Maryla, vezi tu, unde crîngul sfîrșește,
Răchitele-n tufe pitice ?
În stînga frumoasa vilcea-l prejmuiește,
În față-i un pod și-o gîrlice.

Cu bufniți, ciurezi, e un schit de pe vremuri
Pe-acolo, și-un ciot de stejar,
Iar după clopotniță-s tufe de smieuri
Prin care morminte răsar.

Doar iasme și draci sînt pe-acolo stăpîni
Și-n vreme de noapte, se zice
Că nimeni, pe cît și-amintesc cei bătrîni,
De frică, nu trece pe-aice.

De-abia-și lasă noaptea cernita mantie,
Troznind se și cascade vreo ușe,
Bat clopote singure-n țurta pustie
Și-i șuiet și larmă-n tufișe.

Aci cite-o flacăra slabă apare
Ori trăznete-n lanț citeodată,
Țărina mormintelor singură sare
Și-n cirduri stafii se arată.

Vreun stîrv fără cap se răstoarnă de-a dura,
Vreun cap fără trup alteori,
Holbînd ochi de foc și căscînd toată gura
Din care ies flăcări vîlvori.

Sau iese vreun lup ; iar de vrei să-l alungi,
Ca șoimul el dă din aripă ;
De-i strigi : „Piei de-aici !“ și-ți faci cruce, atunci
Cu urlet el piere-ntr-o clipă.

Deși știam astea, deși moș Andrei
Ades m-a rugat să iau seamă,
În diavoli și vrăji nepunînd vr'un temei
Pe-acolo treceam fără teamă.

Odată, spre Ruta venind într-o noapte,
Pe pod mi-au stat cai și trăsură.
În van vizitiu-i îndeamnă, îi bate
Cu biciul ! Un pas nu făcură.

Deodată smucindu-se ei cu putere,
O roată în țandări se face ;
„Să mii noaptea singur în cîmp e-o plăcere
— Zic eu — uite asta îmi place !“

De-abia am sfîrșit și-o cumplită-arătare
Din valuri țîșnește pe loc ;

În albe veșminte, obraji de nea are,
Pe tîmple, cunună de foc.

Am dat să fug, însă de spaimă cad jos,
Pe cap simțeam părul măciucă ;
Strig : „Slavă-n veci Domnului nostru Hristos !“
„Amin !“ mi-a răspuns cea nălucă.

„Tu, om bun, de treabă, orișicine ești,
De chin m-ai scăpat pe vecie,
Ferice să fii și mulți ani să trăiești.
Adînci mulțumiri, pace ție !

Un suflet în fața ta vezi, păcătos,
În cer o să-și afle-acum pace ;
Din grele cătușe de iad tu l-ai scos
Rostind doar atîta : «Îmi place !»

Dar pîn'o pieri orice stea-n dimineată
Și-ntîiul cocoș va da veste,
Vreau să-ți povestesc, ca s-o spui drept povață
Și altora, trista-mi poveste :

Și eu am trăit pe-astă lume odată,
Maryla-mi spunea pe-atunci mie ;
Fu prim-dregător în ținut al meu tată,
Stimat, cu puteri, bogăție.

Vrea, pînă-a muri, să mă vadă mireasă ;
Și-avînd eu averi, tinerețe,
Veneau curtezani, o armată atrasă
De zestre și-a mea frumusețe.

De mulți ce erau, îmi simțeam măgulită
Trufia, și asta-mi plăcea,
Iar cînd se-nclina numeroasa suită
Alaiul lor silă-mi făcea.

Venise și Iosif ; douăzeci primăveri,
Sfielnic și pur, neatins ;
Străin de iubirea cu dulci mîngîieri,
Deși de iubire aprins.

Sărmanu-n zadar se topea-n fața mea,
În van plîngea fără-ncetare ;
O crudă plăcere-al său chin îmi stîrnea, ,
Rîdeam de a lui disperare.

«Mă duc !» spuse-n lacrimi. I-am spus : «Poți să pleci !»
S-a dus și-a murit de iubire ;
Aici, la pîriu, a lui oase pe veci
Dorm albe, sub iarba subțire.

De-atuncea, un trai amărit cunoscui,
Tîrzii remușcări am simțit ;
Nici cum să-i răscumpăr pieirea n-avui,
Nici vreme s-o fi ispășit.

Cu-ai mei stam la masă-ntr-o noapte, pe cînd
O larmă cu șuier s-a-ntins :
Virtej sosi Iosif, cumplit arătînd,
Ca demonii-n flăcări încins.

În trîmba de fum m-a smuls dintre părinți
Și-n iad în vîlvori mă afundă,

Acolo, prin vai er și scrișnet de dinți
Aud următoarea osindă :

«Știi care-i vrerea cea dumnezeiască,
Iscind din bărbat pe femeie :
Ca greul bărbatului ea să-l îndulcească,
Desfăt și nu chinuri să-i deie.

Dar inima-n piept ți-a rămas de granit,
Suspinele nu te-au mișcat,
Priviri dulci nici unul nu a dobândit
De-a plins, te-a rugat, a-ndurat.

Deci fiindcă-ai fost crudă, ani mulți, fără nume
În iad chinuită vei zace
Pin'ce un bărbat de pe cealaltă lume
Ți-o spune în față : „*Îmi place !*“

Și Iosif cîndva rîvni aste cuvînte
Plîngînd, oropsitul, amar ;
Azi tu să le-astepti nu prin plîns, rugăminte,
Ci-n chip de vedenie doar», —

Rosti ; și pe loc m-au răpit duhuri rele ;
De-atuncea un veac e, în cap ;
Mi-e chin ziua ; noaptea, cînd ies din inele,
De focul adîncului scap ;

La schit sau pe lîngă-al lui Iosif mormînt,
De cer și pămînt alungată,
Prin noapte mi-e dat pe drumeți să-i spăimînt,
În iasme, în stafii schîmbată.

Răstorn călăreții, fac să rățăcească
Drumeții prin crînguri, băltoace,
Și toți prind să-njure și să ocărăscă ;
Tu primul rostit-ai : «*Îmi place !*»

Scăpată astfel de osînda cea grea
Să-ți spun viitorul tău, dară :
Și tu vei cunoaște-o Maryla ; dar ea...“
Atunci, vai, cocoșii cîntară,

Salută din cap, avea-n ochi bucurie,
Se schimbă în aburi subțiri,
Pierind cum se șterge un nor în tărie
Cînd suflă asupra-i zefiri.

Văd dreasă alături și vechea-mi trăsură,
Mă sui, spaima-ncet îmi dispăre ;
Vă cer, pentru cei care-n iad mai îndură,
Rugați-vă Sfintei Fecioare !

Miron Radu Paraschivescu

PANI ¹ TWARDOWSKA

Mîncă, trag din pipă, toarnă,
Joacă, rîd, petrec, fac gură,
Crișma doar că n-o răstoarnă
Cu a lor chiuitură.

Stînd ca pașa-n cap de masă,
Mîna-n șold Twardowski-și pune,

¹ Doamnă (în l. poloneză).

Strigă : „Lume, fii voioasă !“
Le dă ghies cu pozne, glume.

Unui militar ce-și luase
Ifose, 'njurînd, dînd brînci,
Spada-n ceafă-i șuierase ;
Leatu-i iepuraș de-atunci.

Unui biet advocățel
Ce-și lîngea tăcut tîgaia,
Punga-i sună-ncetinel
De stă smirnă ca potaia.

Pe-un cizmar, cu bobîrnacul
Îl pocni în bot și-i vîră
Un furtun ; a tras ; răvacul,
Un butoi țîșni pe gură.

Din bărdac cînd bea răchie,
Scrișni smaltul șuierînd ;
Cată-n fund : „Ce mai drăcie !
Ce-i, cumetre, ce-i fi vrînd ?“

Un drac mic era pe fund,
Neamț curat, un năpîrstoc ;
Și, frumos plocon făcînd
Spre meseni, țîșni pe loc

Din pahar, pe dușumea,
Vreo doi coți crescîu mai mare,
Nas — cîrlig ; picior avea
De cocoș ; de uliu, gheare.

„Hai noroc, Twardowski frate !“
Și dă buzna drept la, el :
„Cum nu mă mai știi ? Se poate ?
Eu sînt, doar, Mefistofel.

Nu mi-ai dat, la Piatra-Cheală ¹,
Sufletul, printr-un zăpis ?
Pe toval, o învoială
Nu ții minte că-ai scris ?

Martor fuse-un cîrd de draci :
Tu, doi ani cînd se-mplineau,
Drum la Rîm aveai să faci
Și de-acolo să te iau.

Șapte ani de-atunci trecură
Iar zăpisul — vorbă goală ;
Iadul vrăjile-ți îndură,
Tu, de drum nici pomeneală.

Dar răsplata, deși-nceată,
Te aduse-n cursa noastră ;
«La Rîm» crîșmii-i zice : iată,
Vă rețiu, măria-voastră !“

Dă Twardowski zor spre ușă
La aceste vorbe-amare ;
Dracu-l prinde de contușă :
„N-ai cuvînt de nobil, oare ?“

¹ Pisc din munții Sfintei-Cruci unde, după o legendă din popor, era locul de sobor al tuturor duhurilor rele.

Ce să-i faci ? Scurtă socoată :
Capul va să-și lase-aice.
Cînd, Twardowski dă deodată,
Tam-nesam, de-o nouă price :

„Aghiută, ia te uită
În contract, să vezi, de vrei :
După vreme nu știu cîtă,
Sufletul cînd vii să-mi iei,

De trei ori eu dreptul am
Să te pun la cîte-o muncă ;
Musai, cît de crunt te-nham,
Să-mplinești orice poruncă.

Firma cîrciumii colea,
Cu un cal e zugrăvită :
Eu să-i sâr în șea aș vrea,
El să bată din copită.

Din nisip, apoi, un bici
Să-mpletești, că am să-l mîi,
Și-o clădire să-mi ridici
În pădure, un'să mîi,

Doar din miez de nuci clădită
Cît Carpații-n pisc de munte,
În bărbî roșii învălîtă
Și-n grăunți de mac, mărunte.

Cuișoarele îmi plac
De-un deșt groase, lungi de trei,

Și în orice bob de mac
Cîte trei să-mi bați îți cei“.

Aghiuță-n grabă face
Totul : calul îl țesală,
Îi dă fîn și apă ; toarce
Din nisip, bici, la iuțală.

Sare și Twardowski-n șea,
Calu-l cearcă, roată-l saltă ;
Cit la trap, galop mi-l ia,
Gata și clădirea-naltă !

„Cîștigat-ai, Pane Drace,
Însă treaba-i gata doar
După ce o scaldă-i face
Colea, în aghiazmatar.“

Dîrdii tu, te-nnăbuși, draci !
Îl trec reci sudori cu-ncetul,
Dar ce-i zice, aia face :
Pînă-n gît se-afundă bietul.

Ca din praștie, vioi
Sare-afară din copaie :
„Ei, acum te iau la noi
Dup' așa fierbinte baie !“

„Mai e una, Aghiuță,
Și plesnește vraja rea :

Vezi colea o coconiță,
E Twardowska, soața mea.

Cît la Tartor locu-ți țiiu
Eu, un an, în vremea asta
Vreau pe draga mea s-o știu
Ție că-ți va fi nevasta.

Să-i juri cinste și iubire,
Fără margini de supus,
Că de calci astă-nvoire
Atunci tirgul tot s-a dus.“

Cu-o ureche dracu-ascultă,
C-un ochi trage spre femeie ;
Mai ascultă, mai se uită
Și-ntre timp se dă spre cheie.

Cît Twardowski-l cicălește
Din geam la ușă-mpingîndu-l,
Dracul prin broască-o tulește,
Pînă azi mîncînd pămîntul.

1820

CRINII

O, ce blestem, ce neiertat păcat !
Stăpîna astăzi și-a ucis stăpînul.
În fundul codrului l-a îngropat,
Deasupra gropii crini a semănat

¹ Poetul a prelucrat, în această baladă, un vechi cîntec popular polonez.

Și presărind sămînța pe mormînt
Ea a pornit să murmure un cînt :
— „Să crești atît de-naltă floare albă,
Cît zace de adînc stăpînu-n groapă.
Cît zace de adînc stăpînu-n groapă,
Atît să crești de-naltă, floare albă.“

Oi singele împrăștiat pe rufe,
Nevasta ucigașă-acum aleargă,
Potecile le bate ziua-ntreagă,
În sus și-n jos, printre cîpaci și tufe.
Se lasă seara, ploaia se-ntetește,
E beznă-adîncă-n codru și e vînt,
Și corbul croncăne, din cînd în cînd,
Și cucuveaua-n scorbura cobește.
Către izvorul dintre bolovani,
Unde-i un fag din vremuri, pașii-o poartă,
Și la sihastrul gîrbovit de ani,
Poc, poc, poc, poc ! — nevasta bate-n poartă.

— „Cine-a bătut ?“ — Zăvorul zăgănește.
Sihastrul iese-n prag, cu-o luminare.
Femeia intră, ca o arătare,
Și în bordei, pe jos, se prăbușește,
— „Ha ! Ha !“ — cu buze vinete de spaimă
Și cu obrazul galben ca de tort,
Cu ochi holbați, ea, tremurînd, îngaimă :
— „Ha ! Ha ! Bărbatul meu e mort, e mort !“

— „Cristos cu tine fie ! Pace bună !
Femeie, ce năpastă te-a minat
Să vii aici prin codru-ntunecat,
Învîrtejît de ploaie și furtună ?“

— „La margine de codru, colo-n sus,
Castelul meu albește, lingă iaz.
Bărbatul meu către Kiev s-a dus
Cu Boleslav, vestitul nostru cneaz
Plecat-a cam de mult în bătălie,
L-am așteptat, dar el nici gînd să vie.
În floarea vîrstei, printre-atiți feciori,
M-ademenea păcatul deseori
Și mi-am călcat cuvîntul de mireasă.
Vai mie, vai — căci cneazu-a dat de veste
Că grea pedeapsă-așteaptă pe neveste
Cînd s-or întoarce cei plecați acasă.

Ha, ha, ha, ha ! Bărbatul n-o să știe,
Vezi junghiul ? E de sînge năclăit.
S-a dus din lumea asta. A murit !
Ți-am spus, moșnege, ce-am avut pe suflet.
Învăță-mă, om sfînt, pentru ispașă
Ce rugi să-nalț spre ceruri, fără preget,
Să mi se ierte fapta ucigașă.
Ah, chiar și-n iad m-aș duce-acu', pe loc,
Aș îndura să stau sub bici de foc
De s-ar putea ca fapta mea cîmplită
De taină-n veci să fie-nvăluită“

— „Femeie — a zis bătrînul — bag de seamă
Că de omor prea mult nu-ți pasă ție
Ci de pedeapsa cerului ți-e teamă.
Purcede-n pace și urmează-ți viața,
Alungă spaima,-nseninează-ți fața :
Ți-e fapta tăinuită pe vecie.
În legile cerești așa stă scris :
Bărbatul singur poate să dezlege
Taina ce-nchide-a ta fărădelege, —
Dar el e mort, de mîna ta ucis“.

Femeia, bucuroasă de povață,
Spre casă o porni, în grabă mare,
Prin noaptea grea și umedă de ceață
Și nu vorbi nimic de întâmplare.
Copiii așteptau la poartă-n drum.
— „Măicuță, îi strigară într-un glas.
Dar taica unde-i ? Unde a rămas ?“
— „A ! Tatăl vostru ! Răposatul ? Cum ?
Răspunse ea cu gândul într-aiure,
S-a rătăcit pesemne prin pădure
Dar o să afle calea. Lasă, lasă,
Că-n noaptea asta se întoarce-acasă“.

Copiii erau fragezi, mîtitei,
Au așteptat o seară, două, trei,
O săptămînă încheiată. Drept e
Că după asta au uitat s-aștepte.
Femeia însă nu putea uita.
Mereu păcatu-i răsărea în gînd
Și inima-i mereu se întrista.
Surîsul vesel i-a pierit, curînd,
De pleoape somnul nu i se lipea
Și uneori, trezită-n miez de noapte,
În jurul casei pași parcă-auzea
Pe urmă-n casă zgomote și șoapte.
— „Copii — parcă-auzea un glas apoi —
Sînt tatăl vostru. Am venit la voi“.

Mereu păcatu-i răsărea în gînd
Și inima-i mereu se întrista,
Nici noaptea-n somn ea nu putea uita.
Surîsul vesel i-a pierit curînd.

— „Coboară-n curte Hanka ! N-aud bine ?
Trec parcă podul oameni de-a călare.“

Văd parcă nori de colb pe drumul mare.
Coboară Hanka ! Ia vezi, cine vine ?
Coboară-n drum și ia-o spre zăvoi
Să-mi spui ce musafiri sosesc la noi ?“

— „Ah, iată-i vin încoace, vin de zor.
Se-nalță colbul ca un alb fuior.
Nechează caii, caii murgi nechează,
Tăișul săbiilor scînteiază.
Vin frații celui îngropat sub glie,
Se-ntorc nevătămați din bătălie“.

— „Noroc și sănătate viața toată !
Ne închinăm în fața ta, cumnată.
Dar unde-i fratele ? — „Veți ști anume
Că el a părăsit această lume“.
— „De cînd ?“ — „Acu' e anul. A murit,
Sărmanul, în război s-a prăpădit“.
— „Fii liniștită ! Vestea-i mincinoasă.
Războiul s-a sfîrșit. Se-ntoarce-acasă.
E teafăr și voios. Iar de nu crezi,
Cu ochii tăi, cumnată, ai să-l vezi“.

Înfricoșată, iat-o cum pălește
Și cade, ca pocnită de casap.
Doar albul ochilor lucește-n cap.
Cu groază mare-n jurul ei privește.
— „Bărbatul ! Cum ? Din groapă s-a sculat ?“
Iar cînd își vine-n fire, se preface
Că ea de bucurie-a leșinat
Și tulburată-ntreabă : — „Cînd se-ntoarce ?
Unde-i bărbatul meu, comoara mea,
Și oare cînd acasă l-oi vedea ?“

— „Tustrei veneam încoa' de la război.
El se grăbea. S-a despărțit de noi.
Voia să ne primească cu alai
Să-ți potolească-amarul mai devreme.
Azi-mîine însă-n casă o să-l ai.
A vrut din drum să taie și pesemne
S-a rătăcit. Tu însă nu te teme.
De n-o sosi-ntr-o zi, mai multe cete
Să-l caute prin codru vom trimete.
Azi-mîine însă-n casă o să-l ai.“

Trimiseră cetași în lung și-n lat.
O zi și încă-o zi au așteptat.
Văzînd că-i în zadar, cu-amar în glas
Au dat să-și ia flăcăii bun rămas.

Atunci femeia li s-a pus în drum :
— „O, frații mei iubiți ! Tocmai acum ?
Ce treburi să grăbiți așa vă-ndeamnă,
Acum, pe vremea asta rea de toamnă ?
Ați așteptat atît. Mai stați puțin.
Mi-e teamă de-al singurătății chin.“

Rămaseră. Sosi și iarna, dară
De fratele plecat nici pomeneală,
Ei au rămas, zicîndu-și cu-ndoială :
„O să se-ntoarcă poate-n primăvară“.
Îl așteptau. Dar el zăcea-n mormînt.
Deasupra gropii flori în alb veșmînt
Creșteau înalte,-atît de-nalte cît
De-adînc zăcea în lutul mohorît.
Se auzi și-al primăverii pas.
Dar ei nici gînd să zică bun rămas.

Nu s-ar mai dezlipi de lângă casă :
E tinăra nevasta și frumoasă.
C-ar vrea să plece se prefac mereu
Dar singură s-o lase le e greu.
Și iată, vine vara cu dogoarea.
Pe cel plecat l-acoperă uitarea.

Nu s-ar mai dezlipi de lângă casă ;
E tinăra nevasta și frumoasă.
Sînt oaspeți amîndoi în casa asta
Și amîndoi au îndrăgit nevasta
Și parcă ea, pe amîndoi îi cheamă.
În suflet le-ncolțește-aceeași teamă :
Pe care dintre dînșii va alege ?
Căci pe-amîndoi, nu poate, se-nțelege.
Și-atunci la ea se duc, numaidecît,
Ca s-o întrebe ce a hotărît.

— „Cumnată dragă, vorba noastră-ascultă
Și rogu-te, nu te gîndi la rău.
Îl așteptăm în darn, de vreme multă,
Pe-al nostru frate, pe bărbatul tău.
Tu ești acum în floarea vîrstei tale
Și să se treacă fără rost, ni-i jale.
Urmează drumul rînduît de fire :
Un frate pentru frate-alegeți mire“.

Acestea fiind zise-au stat în loc.
Îi mistuia dorința ca un foc,
Se săgetau din ochi, din cînd în cînd
Își aruncau vreun vrăjmaș cuvînt,
Cu buze-nvinețite, puși pe sfadă,
Cu miinile-ncleștate strîns pe spadă.

Femeia-i vede că-s aprinși de ură ;
Să-l lase pe nici unul nu se-ndură.
Îi roagă deci să aibă-un pic răbdare
Și în pădure pleacă-n graba mare,
Către izvorul dintre bolovani,
Unde-i un fag din vremuri, pașii-o poartă,
Și la sihastrul girbovit de ani,
Poc, poc, poc, poc ! nevasta bate-n poartă
Îi povestește întâmplarea-n grabă
Și ce-ar putea să facă îl întreabă.

— „Ah, cum să ies, preasfinte, din impas.
Mă vrea și unul și altul. Cum aş face ?
Și unul și-altul deopotrivă-mi place.
Pe cine să aleg ? Pe cin' să las ?
Copiii mei acu-s orfani de tată,
Am sate în ținut, pământ bogat,
Averea mi se irosește toată
De când sînt singură, fără bărbat :
Dar, ah, s-a scuturat al meu noroc !
De măritiş acum nu-mi arde mie
Căci cerul cu pedeapsa lui de foc
M-amenință și-n fiecare noapte
Prin somnul meu s-arată o stafie.
Poc, poc, aud pe trepte. Clanța sare.
Mă scol din somn și-aud prin casă șoapte,
Aud șuierătoarea-i răsuflare,
Aud cum bocăne pe dușumea,
Și-atunci cel mort răsare-n fața mea.
Un hîrșuit de fier — și peste pat
El îmi întinde junghiu-nsîngerat.
Scînteii din gură zvîrle, foc și pară,
Mă arde răsuflarea lui fierbinte.
Ah, spaima, spaima, spaima mă omoară !
Din casa asta vreau să plec, preasfinte,

Căci fericirea-i dusă pe vecie,
De măritiş acum nu-mi arde mie.“

Moşneagu-i zise-atunci : — „Ascultă, fată !
E-o lege : după faptă şi răsplată.
Cînd ucigaşul însă se căieşte
Din suflet, Domnul Sfînt îl mîntuieşte.
Cunosc eu taina-acestor sfînte lucruri.
Ascultă, aşadar, şi-ai să te bucuri
Deşi de-un an ţi-e mort bărbatul, azi
Eu am să-l scot din groapă viu şi treaz.“

— „Ce-ai spus, preasfînte ? Vrei să-i dai fiinţă ?
E prea tîrziu, ah, nu e cu putinţă.
Căci fierul rece ce i-a dat lui moarte
Pe veci de-acum încolo ne desparte.
O, ştiu că-mi merit crîncena ursită !
Ah, dacă-aş fi într-altfel pedepsită,
Dacă-aş scăpa, preasfînte, de stafie,
Aş părăsi plăceri şi avuţie
Şi mi-aş petrece timpul de trăit,
În codrul des, ca maică într-un schit.
Nu, nu, preasfînte, să nu-i dai fiinţă !
E prea tîrziu, ah, nu e cu putinţă,
Căci fierul rece ce i-a dat lui moarte
Pe veci de-acum încolo ne desparte.“

Oftă moşneagul din adînc, mîhnit,
Şi-l podidiră lacrimi amare.
El îşi ascunse chipul răvăşit
Cu degetele lui tremurătoare.
— „Mărită-te cît încă mai e vreme
Şi de stafia nopţii nu te teme.
A veşniciei poartă-i tare grea,
Cel ce-a murit nu poate-a se scula.

Bărbatul tău se va întoarce-n lume
Cînd o să-l chemi tu singură, anume.“

— „Dar cum să ies, preasfinte, din impas ?
Pe cine să aleg ? Pe cin' să las ?“
— „Tu, fata mea, s-ascuți de sfatul meu :
În soartă să te-ncrezi și-n Dumnezeu
Și să-i trimiți, prin roua rece-n zori,
Pe cei doi frați ca să culeagă flori.
Și zi-le să-mpletească o cunună
Iar în cunună ei un semin să pună
Spre-a se cunoaște-a cui e. Așadar
Să meargă-apoi la schitul din bătrîni
Cununa s-o așeze pe altar
Și pe a cui întîi vei lua-o-n mîini,
Tu cu acela ai să te cununi.“

Femeia-i bucuroasă de povață
Și-i bucuroasă c-o să se cunune.
De stafie acum nu se mai teme
Ci-n sinea ei neconținut își spune
Să aibă grijă, cît a fi în viață
Niciînd la vreo nevoie să nu-l cheme.
De sfat, femeia bucuroasă tare
O luă grăbită prin pădurea deasă,
Nerăbdătoare să ajungă-acasă
Dar tăinuind această întîmplare.
Și cum da fuga, tinăra nevestă
Se-oprește-ntr-o dîmbră și adastă,
Se-oprește și ascultă : nu știu cine
Parcă-n pădure calea i-o aține,
Prin bezna groasă din pădurea veche
O șoptă îi ajunge la ureche :
— „Eu sînt, bărbatul tău, bărbatul tău !“
Se-nchină să alunge ceasul rău,

Aleargă, se oprește și adastă,
Și iar aleargă tinăra nevestă,
I se zburlește păru-n cap de frică,
Nici ochii din pământ nu-i mai ridică,
Zadarnic ! O pîndește ceasul rău !
Răsuflă cineva în tufe, greu,
Și-aude parcă-n jurul ei mereu :
— „Eu sînt, bărbatul tău, bărbatul tău !“

Aleargă timpul : duminica vine.
Cu ea odată vremea de nuntit.
Lumina zilei nu se-arată bine
Și cei doi tineri iată-au și pornit.
De fete-nconjurată și nuntași
Spre schit se-ndreaptă tinăra stăpînă,
Pășește într-al Domnului lăcaș,
De pe altar ia o cunună-n mînă.
Jur împrejur o poartă și îngînă :
— „Ah, uite crini cu lujerul subțire !
Al cui sînt oare crinii din cunună ?
Și cine oare o să-mi fie mire ?“
— „E floarea mea ! Tu mie-mi ești sortită !
Drept semn în florile de crin am pus
O panglică. Sînt bucuros nespus
Căci iată semnul ce l-am pus, colea !
Tu ești a mea, tu ești mireasa mea !“

— „Minciună ! strigă celălalt, Minciună !
Dacă-ați ieși afară ați vedea
Locul de unde-am rupt cu mîna mea
Acele flori aflate în cunună.
De pe mormîntul unde-și mînă lin,
Izvorul rece, în poiană, apa
Culesu-le-am. V-arăt izvorul, groapa.
A mea-i cununa de sălbatici crini !“

Întăritați cum sint, e gata sfada
Căci fiecare zice că-i a lui
Și iată că își scot din teacă spada
Și se încinge lupta, sus, pe grui.
Își smulg cununa unul altuia
Și strigă : „E a mea !“ — „Ba e a mea !“

Trosniră ușile din balamale.
Luminile se stinseră de vînt.
Și-o stafie intră, în alb veșmînt.
Toți cei de față, după mers și zale,
Și-au dat cu gîndul cine e anume.
Au înlemnit cînd s-a oprit în loc.
Ea îi străpunse cu priviri de foc
Și zise cu un glas din altă lume :
— „Tu ești a mea, căci e a mea cununa.
Cules-au floarea, una cîte una
De pe mormîntul meu. Ia deci aminte :
Primește-mă sub patrafir, părinte.
Soție fără suflet, vai, vai ție !
Îți sint bărbat acum și pe vecie.

Fiiți blestemați, voi, frați răuvoitori !
De pe mormîntul meu cules-ați flori.
Băgați în teacă spadele-nceștate.
Sînt soțul ei, și sînt al vostru frate !
Hai, pregătiți-vă să coborîm :
Vă iau cu mine-n celălalt tărîm !“

Biserica trosnește. Zidul saltă.
Bucăți atîrnă birnele prin aer.
Catapeteasma crapă, cu lung vaer,
Se năruie podeaua, bolta-naltă, —
Și se cufundă schitul în pămînt.

Țărîna îl acoperă, curînd.
Răsar deasupra crini cu floare albă,
Și-atît de-naltă li-i curata salbă
Pe cît de-adînc stăpinul e-n mormînt.

Virgil Teodorescu

LA PÎNDĂ

Baladă ucraineană

Sare din chioșc, gîfiind, voievodul ; din parc alergînd,
Plin de minie-n castel s-a oprit ;
Smulge perdeaua de-atlaz, lîngă pat a rămas,
Unde-i soția ? și inima i-a tresărit.

Cată-n pămînt furios, cu gînd neguros,
Își răsucește mustața de scrum ;
Greu îl frămîntă aleanul, scoate dolmanul,
Cheamă să-i vină cazacul Naum.

— „Hei tu mujic necioplît, de ce nu-i păzit
Parcul și porțile lui de cîini și vâtaf ?
Dă-mi pușca grea de haiduc, la vînătoare mă duc,
Flinta cu ghinturi apuc-o și sacul cu praf.“

Armele-n miini le-au luat, furiș au umblat,
Pîn' la arbuștii din gardul umbros ;
Rază de giulgiuri și spume, albă minune,
Văd acolo femeia pe iarbă stînd jos !

Mina prin bucle-i pătrunde, privirea i-ascunde,
Sînul de vâlul cămășii drapat.
Cealaltă mînă pornit-a s-alunge ispita,
Tînăr ce stă lîngă ea-ngenuncheat.

Omul privind-o cu-alean : — „Iubito — îi spune — știam,
N-avem noroc și nădejdea ne minte ;
Strîngeri de mînă și șoapte, suspinele toate,
El le-a plătit de mai înainte.

Inimii mele stăpîn, eu credincios îți rămîn
Și voi ofta doar prin anii ce vin.
El n-a iubit, n-a oftat, aurul doar l-a sunat
Cînd ți-a plătit tinerețea cu banii peșin.

Noapte de noapte — strigoi, în pufuri de lebădă, moi,
Fruntea și-o pune lîng-al tău sîn ;
Buzele dulci, ochii dragi, și obrăjorii de fragi
Sînt ale lui, doar el ți-e stăpîn.

Calul în frîu mi-l strunesc, sub raze de lună sosesc,
Vin prin zloată și frig cu-ale vîntului șoapte.
Să m-alin cu suspinul, dorul să-ți spun și chinul
Apoi să mă-ntorc în amarnica noapte ?“

Dînsa-n vis e pierdută, pare că nu-l mai ascultă,
Cînd o imploră cu vorba-i șoptită
Pîn' ce, privindu-l duios, lasă brațele-n jos,
Se strînge la pieptul lui obosită.

Voievod și cazac, furiș, pe brînci în tufiș,
Torbe și-au scos și pușca din spate,

Capse-ncet potrivesc, ochii le strălucesc,
Pun în țevă praf și poște-ndesate.

— „Dracul a dat peste mine, nu pot, stăpîne,
Chip nu-i deloc să trag în fată,
Simt că fiorii mă trec, lacrimi din ochi se petrec
Și capsă, iată, o văd că-i udată.“

— „Nu mai striga, neam de hoț, am să te fac eu să poți,
Ia altă capsă, dă-i puștii putere ;
Șterge amnarul, nu sta, capsă vezi n-o mai uda,
Trag eu în tine de nu vrei să tragi în muiere !

Stai !... Mai la dreapta rămii, eu mai întâi...
Tînărul vreau să fie ucis de-a mea mînă !“
Dar cazacul ochește, țeava bufnește,
Pe voievod țintindu-l în căpățînă.

Vlaicu Bârna

BUDRYS ȘI FIII SAI

Baladă lituaniană

Budrys, bătrînul litvan, avea trei feciori, voinici ca și
dînsul,
Îi cheamă în pridvor și le spune agale :
— „Prindeți sirepii acum în frîie și șa, struniți-vă arcul,
Puneți-vă spada și-mbrăcați-vă-n zale !

Știu că la Vilno-n curînd suna-va trompeta de luptă ;
Trei năvăliri vor porni din marginea țării ;

Olgierd ¹ va lovi pe ruteni iar pe leșii vecini Skirgiell ²,
Iar Kiejstut ³ va tăia pe nemți în părțile mării.

Voi sînteți sănătoși și puternici, feciori ; slujiți-vă țara !
Fie ca zeii litvani de grijă să vă poarte ;
Eu nu pornesc în ăst an ; rămîn doar vă dau o povață :
Drumul vă duce la slavă sau poate la moarte.

Unul din voi cu Olgierd va merge semeț, s-atace rutenii ;
La Nowograd va lupta sub ziduri de piatră ;
Cozi de sobol va găsi și bani în grămezi și stofe de aur,
Acolo-s comori tănuite sub fiecă vatră.

Altul, cu Kiejstut iureș va da-n teutonii nemernici,
Dar să-i taie-n bucăți, căci sînt lifte spurcate ;
Popii poartă acolo haine cu pietre de preț și odăjdii,
Iar chihlimbarul e greu, cu ape de-agate.

Peste Niemen în zbor cu Skirgiell, cel de-al treilea fi-va ;
Leșii sînt oameni săraci, trăiesc în bordeie,
Însă au săbii de-oțel călit și sulii și scuturi de-aramă ;
Tu de la ei să-ți alegi și o mîndră femeie.

Căci, dintre roabe, să știi, leșoaicele dragi sînt mai scumpe ;
Au veselie pe chip și-s bune ca vinul ;

¹ Mare duce lituanian (1344—1375) care a luptat în Rutenia, tatăl regelui polonez Jagiello.

² Fiul lui Olgierd.

³ Fratele lui Olgierd, care a luptat împotriva cavalerilor teutoni.

Fața e albă precum e laptele cald iar ochii au focuri ;
Glasul suspină încet, ți-aduce alinul.

Eu, de acolo, demult, tinăr flăcău, mi-am adus o femeie :
Leahă era, ca un crin ; făr' de seamă soție,
Doarme de ani în mormînt, dar gîndesc și astăzi la dînsa ;
Chipul ei scump în suflet e scris să-mi rămîie“.

Dîndu-le sfaturi de drum, îi strînge la piept și-i sărută ;
Sar feciorii-narmați în șa, pierzîndu-se-n goană ;
Toamna cu frunze trecu, iarna se duse, și nimeni nu vine ;
Negre gînduri muncesc pe bătrîn și inima-i rană.

Iată-n vîrtej de nămeți că intră în sat, cu calul în spume,
Primul flăcău, aducînd sub haină-o desagă :
— „Hei, ce-ai acolo, flăcău ? E aur rutean ? Sînt stofe
alese ?“
— „Nu ; o leșoaică-i aici, o noră frumoasă și dragă !“

Iată-n vîrtej de zăpezi, un altul în sat, cu calul în goană,
O legătură la piept ascunde, pesemne trofee.
— „Ai chihlimbar de la nemți ? Ai pietre de preț ? luat-ai
odăjdii ?“
— „Nu ; o leșoaică frumoasă-am adus, să-mi fie femeie !“

Și tot în iureș de vînt descălecă-n sat și al treilea frate ;
Plin e burduf sumanul spuzit de neaua căruntă,
Însă bătrînul Budrys nu-ntreabă ce are, ci doar poruncește:
— „Oaspeți poftiți-mi, să vină să joace la nuntă !“

Vlaicu Bârna

FUGA

De un an ți-e-n luptă dragul,
Poate nu-ți mai calcă pragul.
Anii tineri trec, domniță,
Te-a cerut un crai de viță

Craiul în castel petrece ;
Tu plîngi în iatacul rece ;

Ochii tăi văpăi de viață,
Au căzut topiți în ceață,
Iar obrazul mic, de rouă,
E pierit ca luna nouă ;
Farmecul nu te răsfață.

Plînge maică-ta căruntă,
Că se fac strigări de nuntă.

Crainici vin s-aducă dar.
— „Nu voi merge la altar ;

Părul meu am să-l răsfir
În coșciug, la cimitir ;
Dacă-i mort, doresc să mor ;
Mamă, să mă plîngi cu dor“.

Preotul o sfătuiește :
— „Vino de te spovedește.“
Dar sosește-o vrăjitoare
Și îi șuieră : — „Altare,

Rugi, credință, sînt păreri ;
Eu am alte mîngîieri.
Baba-ți dă și te ajută :
Flori de ferigi și cucută,
Puse-n darul juruit
Și păstrat de la iubit ;

Ia-i șuvița, o-mpletește
Ca un șarpe ; și unește
Gemene inele ; sînge
Dă-mi din stînga. Nu mai plinge.
Peste vrajă vom sufla
Ca să vină să te ia.“

Farmecul își cheamă dragul ;
O să treacă-ndată pragul ;
Puntea porții se ridică ;
Ție, fată, nu ți-e frică ?

Ornicul, ca să vegheze,
Bate-n turn sub metereze,
Miezul nopții, a zăbavă.
N-auzi sunet de potcoavă,
Cînd, trezit, zăvodul tău
Urlă stîns, ca-n ceasul rău ?

Poarta scîrțîie ; zăvoare
Gem prin goale coridoare.
Cine trece sub firidă,
Ușile să le deschidă ?
Dragul tău, domniță, vine
Să te vadă doar pe tine.

Dulce zboară-a nopții vreme.
Calul bate, buha geme,

Ceasul sună. — „Plec, iubită ;
Clipa mea e socotită
Sau, aburcă-te în șea
Ca să fii pe veci a mea !“

Și toți trei prin noapte zboară ;
Luna arde ca o pară ;
Vai, domniță, nu ți-e teamă
Că gonești spre-a morții vamă ?

Roibu-i șuier ; noaptea zace ;
Trec prin codru, codru tace ;
Ici și colo-n globul orb
Croncănește cite-un corb ;
Și lucesc în depărtări
Ochi de lup, ca lumînări.

— „Roibule, prefă-te strună ;
Luna fuge să apună,
Și ne-așteaptă, frățioare,
Zece stînci, zece izvoare,
Nouă munți neiertători
Pînă vai ! la cîntători !“

— „Încotro mă duci, te rog ?“
— „Sus, pe muntele Mendog ¹ ;
Ziua calea ni-i închisă ;
Noaptea numai ne-a fost scrisă.“
— „Ai castel ?“ — „Așa îmi pare ;
Un castel fără zăvoare.“

¹ Munte lângă Nowogrodek transformat în cimitir. În lituaniană *a merge pe Muntele Mendog* înseamnă a muri.

— „Vai, iubite, goana-i grea ;
Nu mai pot să stau în șea.“

— „Ține-te și fii stăpînă.
Dar ce ai, ce strîngi în mînă ?
Sacul tău de lucruri, spune ?“
— „Cartea mea de rugăciune.“

— „N-am timp calul să-l opresc ;
Prin pășuni acum gonesc ;
Iată rîpa ; ne grăbim ;
Zvirle carte, să fugim.“
Ca scăpat de sub o pază,
Calu-i arc și-n salt nechează.

Fuge ; zarea vrea s-o spargă
Cînd în fața lui aleargă
Prin pustiu, pîrînd de ceară,
Vie flacăra fugară
Și tot sare pe morminte,
Iar cei trei ca vîntul zboară
Înainte, înainte.

— „Dragul meu, nici sat, nici pom
Nu-i în drum, nici pas de om.“
— „Drumu-i bun cînd spaima-i mare ;
Dar cînd fugi e strîmb și tare ;
Urme nu-s ; spre-a mele sate
Pe jos drumul nu-l poți bate,
Cei bogați vin trași de cai ;
Cei săraci nu au alai.

Fugi, aleargă, roib iubit ;
Zorii bat în răsărit ;

Peste-o oră va să sune
Clopotul ce ne răpune
Și mai sînt în drum trei munți,
Cu trei hăuri fără punți
Puse-n cale să le-nfrunți.“

— „Dragul meu, se surpă malul ;
Ține-mă, oprește calul !
Roibul sforăie de groază,
Sare-n lături și nechează.“

— „Draga mea, ce sînt acele
Șiruri lungi, ce par mărgele ?“

— „Sînt mătânii, dragul meu ;
Pază pentru ceasul rău.“

— „Zvirle-le, sînt blestemate !
Nu vezi calul cum se zbate ?“
Ca de-o spaimă mîntuit,
Calul zboară iar vrăjit.

— „Dar morminte văd, iubite.“

— „Astea-s curțile-mi păzite.“

— „Ce sînt crucile uscate ?“

— „Turnuri sînt, pentru palate ;
Căci aici vom fi uniți
Și de-a pururi logodiți !

Stai, măi roibule, oprește ;
Am ajuns ; noaptea pălește,
Dar oricît ai tot gonit
Doar aici ai tresărit.
Știu, ne doare greu acum
Crucea pieptului, de drum.“

— „Roua, dragul meu, mă-ngheață ;
Vîntu-i rău, de dimineată ;
Ia-mă-n brațe, mă-nvelește
Și de frig mă ocrotește.“

— „Draga mea, gura-ți fierbinte,
Tîmpla vreau să mi-o alinte.“

— „Pot să încălzesc cu ea
Lespedea, oricît de grea.“

— „Ai la piept un cui, ia seama.“

— „Nu, e crucea de la mama.“

— „Pare cui, pare săgeată,
Tu azvîrle-o, dragă fată,
Nu te vreau de ea vrăjită.“
Crucea-n vînt e azvîrlită.

El ia fata de mijloc ;
Nări și ochi revarsă foc ;
Roibu,-n țintirim sărînd,
Rîde parcă, nechezînd.

Clopotele bat ; cocoșii
Tălmăcesc zorile roșii ;
Cal, domniță, cavalier
S-au pierdut, cum toate pier.
Iar în cimitir e pace ;
Cruce lîngă cruce tace ;
Doar o groapă răscolită
N-are cruce, nu-i păzită.

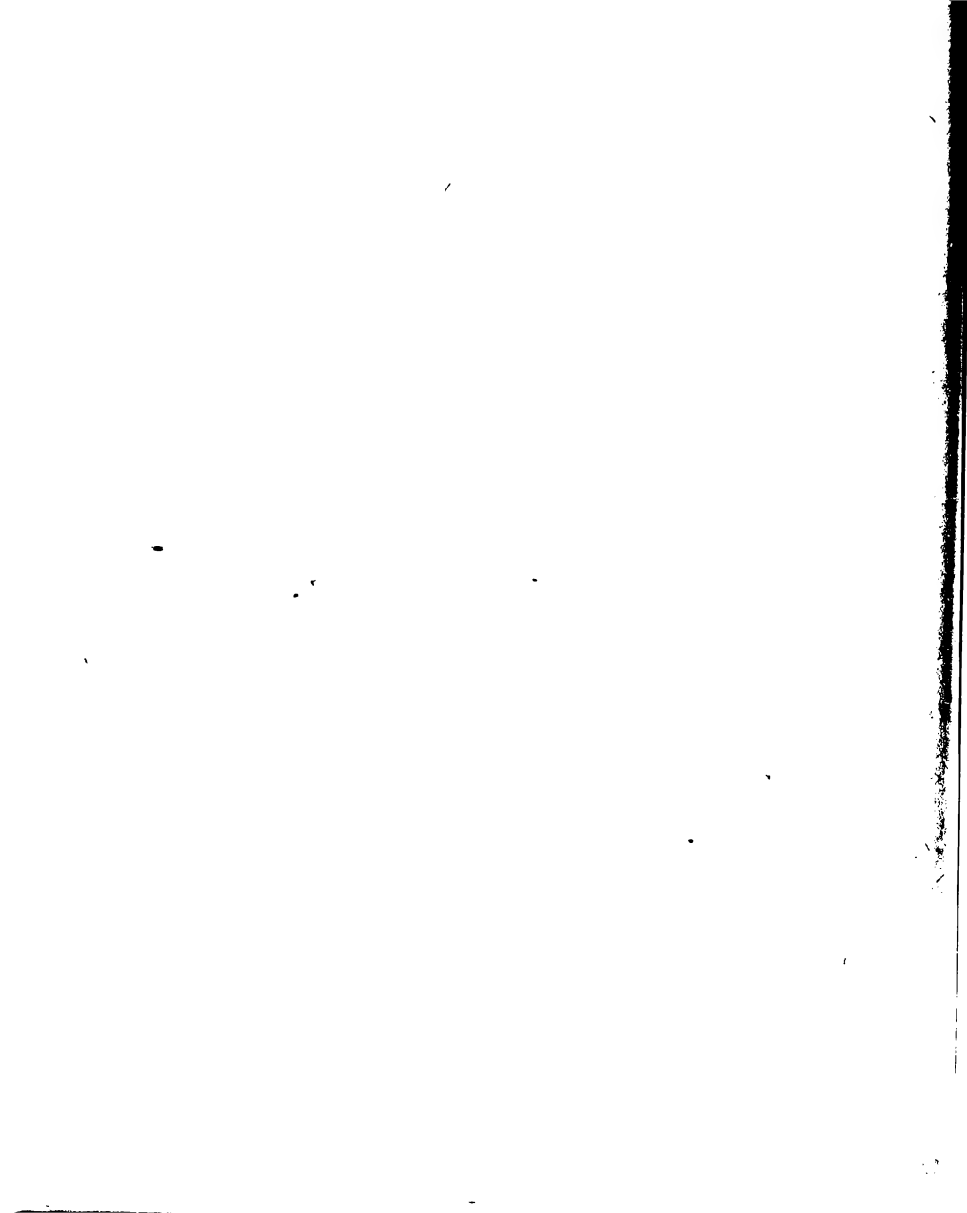
Preotul la groapă-a stat
Pentru doi, și s-a rugat.

Vlaicu Bârna

SONETE

*Quand ero in parte altro' uomo da quel ch'io sono.*¹

¹ Cînd eram oarecum alt om decît cel care sînt (it.).

AMINTIRE

Laura ! Anii tineri, frumoși, ce ne-nșintară,
Ți-or fi în amintire cîndva iar proiectați ?
Cînd numai noi singuri eram preocupați
Și n-aveam nici o grijă de lumea dinafară.

Adesea, în boschetu-mpletit cu iasomie,
Alături de izvorul ce șopotea spre lunci,
Cînd ne spuneam în taină dorințele adînoi,
Ne-nvăluia iubirea sub noaptea cea tîrzie.

Iar luna, de sub palidul nor, spre noi privind,
Pe albu-ți piept și-n bucle punea noi străluciri,
Divina-ți frumusețe prin raza ei sporind.

Iar inimile noastre de farmec erau pline
Și, cum stam gură-n gură, pierzîndu-ne-n priviri,
Ne contopeam și lacrimi, și-adincele suspine.

Miron Radu Paraschivescu

LAUREI

Doar te-am văzut și-ndată m-am și aprins la față
Cătînd o cunoștință-n privirile-ți străine ;
Împurpurarea ta s-a și răsfrînt în mine
Ca roza care pieptu-și deschide-n dimineață.

Doar ai cîntat — și plînsul un vâl mi-a pus privirii
Căci inima-mi fusese de glasul tău mișcată ;
Mi se părea că îngerii l-au chemat, să bată
Pe-al cerului cadran, secunda mintuirii.

Iubito ! Ochii tăi, deschis să recunoască
De-am să te mișc vreodată cu vorba sau privirea ;
Nu-mi pasă ; oameni, soartă, de-au să se-mpotrivească,

Nici de-mi va fi iubirea doar un himeric vis
Și dacă mîna-ți altuia au s-o dăruiască,
Să recunoști că mie mi-e sufletul tău scris.

Miron Radu Paraschivescu

DE RÎND ȚI-E-NFĂȚIȘAREA

De rînd ți-n-nfățișarea, vorbire n-ai aleasă,
Nici chipul tău, nici ochii n-au strălucire multă,
Dar toți, cu bucurie, te văd și te ascultă
Și chiar în strai de țară, te văd că ești crăiasă.

Aseară s-a cîntat și vorba s-a întins,
Le-au întrebat pe-a' tale prietene, de nume.
Le lăudară unii, iar alții le-au spus glume ;
Cînd te-ai ivit, o sfîntă tăcere i-a cuprins.

La fel ca-ntr-o serbare, cînd oamenii din cor
Și dansatorii-n sală, ce-n grupuri au trecut.
Toți amușesc deodată, cu aer gînditor,

Fără a ști vreunul ce gînd i-a întrerupt.
„Știu eu — a spus poetul — fu îngerul în zbor“,
Toți l-au cîstit pe oaspe — nu toți l-au cunoscut.

Miron Radu Paraschivescu

NIEMENULUI

MOTTO :

*Quand ero in parte altro'uomo
da quel ch'io sono.*

*(Pe cînd eram în parte un alt om
decît cel care sînt.)*

O, Niemen, fluviul meu natal, unde-ți sînt apele cu care
Odinioară-mi umpleam pumnii de ținc, muindu-i în
prundișuri,
Pe care-apoi porneam înot către sălbatice-ascunzișuri,
Înflăcărâtei mele inimi cătîndu-i tihnă și răcoare ?

Laurei, ce-și privea trufașă mîndrețea oglindită-n ele,
În ele îi plăcea cosița a-și împleti cu flori pe frunte ;

Icoana-i zugrăvită-n ele, pe sinul argintatei unde,
Tinăr aprins, i-o tulburasem ades cu lacrămile mele.

O, Niemen, fluviul meu natal, unde-s izvoarele-ți de-atunci
Și fericirea mea din ele, nădejdlile-mi atât de multe ?
Și ale anilor mei tineri dulci bucurii, acuma-s unde ?

Unde-s, din anii furtunatici, neliniștile-mi și mai dulci,
Unde e Laura și unde prietenii mei buni, răspunde?...
Totul s-a dus, la ce atuncea din ochi și lacrima nu-mi
smulgi ?

Miron Radu Paraschivescu

ÎNTÎLNIRE ÎN POIANĂ

— „Tu ești ? Așa tirziu ?“ — „Sub raza lunii, slabă,
Pierdui a mea cărare prin codrul înnoptat.“

— „Te-ai mai gândit la mine, cu dor ?“ — „O, scump
ingrat !

Pot eu la altceva gândi, mai bine-ntreabă !“

— „Dă-mi mâinile, și fruntea la pieptul meu o lasă !
Tu tremuri ? De ce tremuri ?“ — „Nu știu, dar rătăcii
Și-acum mă tem de buhne, de foșnet de stihii ;
Ah, am greșit, desigur, și vina mă apasă.“

— „Privește-mi ochii, fruntea ; păcatul n-o-ncunună.
Nici teama nu-mi umbrește privirile senine.
O, Doamne ! E o vină că sîntem împreună ?

Abia de-ți stau alături, abia dacă-ți șoptesc,
Îngerul meu terestru, și doar mă joc cu tine !
De-mi pari chiar de pe-acuma un înger sfânt, ceresc.“

Miron Radu Paraschivescu

DIMINEAȚA ȘI SEARA

Ard, la răsărit, în soare, ale norilor perdele ;
Luna, la apus, își pierde-n umbre palida ei față ;
Mugurii deschiși, spre soare, trandafirul și-i înalță,
Iar sub roua dimineței îngenunche viorele.

Laura sclipi-n fereastră, pe potecă-ngenunchi eu ;
Desfăcîndu-și în mănunchiuri auriile-i cosițe,
— „De ce-aveți în zorii zilei ochi atît de triști —
îmi zise —
Viorelele, și luna, și chiar tu, iubitul meu ?“

Un tablou schimbat venit-am să admir în inserare :
Luna s-a rentors cu-o față plină-acum și rumenită,
Viorelele mai treze se înalță în răcoare ;

Vine draga mea-n' fereastră cum veni și alteori,
Dar în rochie mai frumoasă, cu privirea-nveselită ;
Numai eu mă plec în fața-i, tot așa de trist ca-n zori.

Miron Radu Paraschivescu

VÎNĂTORUL

Văzui cum vînătorul, în miezul zilei, vara,
A poposit în codrul adînc, lîngă izvor,
Și cercetînd în preajmă, a zis, oftînd ușor :
— „Aș vrea s-o văd, căci mîine pe veci lăsa-voi țara.

Dar n-aș vrea să mă vadă.“ Deodată-o amazoană,
Călare, în veșmîntul Diane, s-a ivit
Și stăpînindu-și calul, în urmă a privit :
Își aștepta perechea ce-o întrecuse-n goană.

Ca ucigașul Cain, se trage înapoi,
Se-ncruntă vînătorul, privește pe cărare,
Și încărcîndu-și arma, cu degetele sloi.

Șovăitor, se-oprește. Atunci se-nalță-n zare
O pulbere subțire. Ridică pușca. Apoi
Ochește. Norul crește. Dar nimeni nu apare.

Virgil Teodorescu

RESEMNARE

Nefericit cel ce zadarnic iubit să fie tot așteaptă ;
Mai neferice cînd, de golul din suflet, a iubi nu poți ;
Dar mai nefericit pe lume acela-mî pare dintre toți
Ce nu iubește, căci nu poate uita că a iubit odată.

Cînd ochi ce-ndeamnă ori vreo frunte nesfîitoare
o să vadă,
Amăgitoarea voluptate i-or otrăvi-o amintiri ;
Iar dacă grația, virtutea au să trezească-n el simțiri,
Cu veșted suflet, la picioare el îngerului n-o să-i cadă.

Cînd semenii disprețuindu-și, cînd acuzîndu-se pe sine,
De-o pămînteană nu se-atinge, fuge de cele ce-i par zîne.
Privind spre una și spre alta, nădejdea-n el
nu mai veghează ;

Inima lui parcă-i un templu străvechi ce cade în ruine,
Pe care vifore și veacuri l-au pustiit și stă să cază,
În care nu vrea să stea zeul, și-n care omul nu cutează.

Miron Radu Paraschivescu

CĂTRE...

Suspini cînd te-adîncești în ochii-mi ; pierdută ești prin
simplitate !
Ferește-ți fața de otrava ce-n ochii viperei se-aprinde,
Fugi, pînă cînd înveninata-i suflare nu te va cuprinde,
De nu vrei ca de-acum încolo să-ți blestemi zilele curate !

Sînt sincer : singura virtute ce mi-a rămas. Și spre știință
Îți spun că tu ați în pieptu-mi îndurerat un foc nedemn.
Știu să trăiesc stingher — și-atuncea cînd moartea îmi va
face semn,
De ce să-și împletească soarta cu-a mea, o candidă ființă ?

Îmi place voluptatea ; însă prea mîndru sînt ca să te-attrag,
Tu ești un prunc. Eu scrum : durerea m-a ars cu flacăra-i
fierbinte.

/ Ești fericită : deci primește-i pe oaspeți, veselă, în prag,

Căci locul meu e-n cimitire, printre sicrie de-azi-nainte !
O, iederă ! Tu plopîi tineri și verzi înconjură-i cu drag
Și lasă spinii să-nvelească bătrînii stîlpi de pe morminte !

Virgil Teodorescu

DANAIDE

Frumoase doamne ! Unde e veacul aurit
Cînd cîștigai și suflet, și dulcea feciorie
Cu-o veselă rochiță, cu-o floare de cîmpie
Și un hulub solie iubitei, la pețit ?

Mai ieftin azi e veacul dar cu mai scumpă plată :
Acea cărei aur îi dau, vrea cînturi ; iar
Cui inima i-o dărui, îmi cere mîna-n dar ;
De am averi mă-ntreabă aceea ce-i cîntată.

Ce-ați vrea voi, Danaide, zvîrlii fără suspin :
Cînt, daruri și-acea inimă ce de dor se frînge ;
Avar sînt azi din darnic, din gingaș sînt hain ;

Chiar dacă vreo frumoasă e-n stare să m-arunce
Și-acu-n ispită, daruri și cîntec să-i închin,
Pot da orice azi, numai nu inima de-atunce.

Miron Radu Paraschivescu

SCUZA

În cîrd cu cei de-o seamă, cîntam și eu iubirea.
Mă lăudară unii, alții șoptiră-ncet :
„Numai iubire, jale și chin e ăst poet,
Nimica alt nu știe, sau i-o lipsi simțirea.

Un om în toată firea și copt la minte pare,
La ce se-nflăcărează de parcă-i un băiet ?
Îi dăruiră zei cu ghiersul de poet
Doar spre-a vorbi de sine în fiecă cîntare ?“

Povață grea ! Simt duhul sublim că mă inspiră,
Iau lui Alceos ¹ lira iar lui Ursyn ² secretul,
Abia încep și ceata se-mprăștie cu-ncetul,

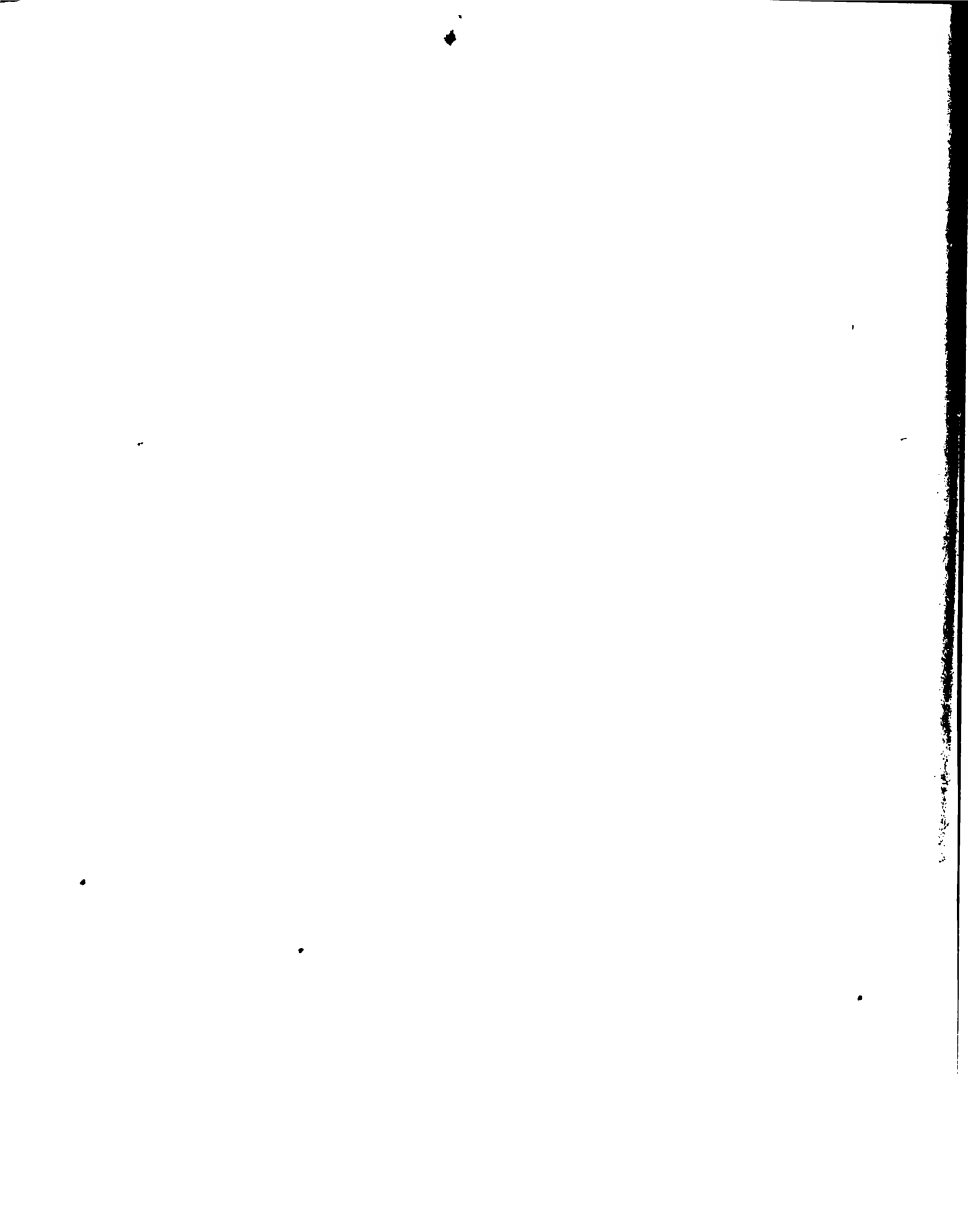
Și fel de fel de svonuri în urmă-i se stîrniră ;
Rup struna, deci, și-n Lethe ³ îmi svîrlu surda liră.
Cum e auditorul, așa e și poetul.

Miron Radu Paraschivescu

¹ Alceos (Alceu sau Alkaios), poet grec din secolul al VI—VII-lea î.e.n., născut la Mithilene, inventatorul unui sistem de versificație propriu.

² Iulian Ursyn Niemcewicz (1757—1841), unul dintre reprezentanții de frunte ai iluminismului polonez.

³ Lethe, riul uitării din Elizeu.

SONETE DIN CRIMEEA

*Wer den Dichter will verstehen
Muss in Dichter's Lande gehen*¹.

GOETHE

Tovarășilor mei de călătorie în Crimeea

¹ Cine vrea să-l înțeleagă pe poet
Trebuie să meargă în țara poetului (germ.).

STEPELE DE LA AKERMAN

Ajuns-am pe întinsul toridului ocean,
Ca luntrea legănată prin valul foșnitor
Al luncii, droșca-noată într-un potop de flori,
Trecînd pe lîngă tufe ca insuli de mărgean.

Se-ntuneacă ; nici drumul nu-l vezi, sau vreun gorgan ;
Mă uit spre cer, cat stele de nave îndrumătoare ;
Departe-un nor lucește, luceafărul apare ;
Străluce colo Nistrul, și-un far la Akerman.

Să ne oprim ! Ce pace ! — aud trecînd cocoare,
Dar șoimul cu ochi ager de nu le va ajunge !
Aud cum gize-n ierburi se leagănă pe-o floare

Cînd șarpele cî pîntec alunecos le-atinge.
Îmi încordez urechea-n tăceri, atît de tare,
Încît și-un glas litvan l-aș auzi, să strige !

Miron Radu Paraschivescu

LINIȘTEA MĂRII

Pe înălțimile de la Tarkankut

Vintul de-abia atinge-a catargului vîntrea ;
Lin, unda clară, pieptul a prins să și-l ridice
Ca tînăra mireasă purtată-n vis fericite,
Cînd, de-un suspin trezită, în somn iar va cădea.

Iar pinzele, ca steaguri la cap de bătălie,
Mai picotesc în vîrfuri ; ușor de tot împinsă,
Corabia se-nclină, în lanțuri parcă prinsă ;
Matrozii dorm ; drumeții sînt plini de veselie.

O, cuget ! în adîncu-ți e-o hidră : amintirea,
E un polîp ce-ți doarme-n adînc, de-i cer noros,
Iar cînd se-nseninează, lungi brațe-ntinde fiara.

O, cuget ! în adîncu-ți e-o hidră : amintirea,
Ce doarme cînd destinul e crunt și furtunos
Iar cînd e pace-n suflet înfige-ntr-însul ghiara.

Miron Radu Paraschivescu

NAVIGAȚIE

Se zbuciumă, cu freamăt, nălucile marine.
Fiți gata ! Marinarul pe scări s-a cățarat,
Pîndind, ca un păianjen, al plasei tremurat,
Prin horbota de fire ce nu se vede bine.

Furtuna ! Vasul nostru, de vînt cutremurat,
Se clatină, se-afundă-n vîrtej, se strînge-n sine,
Spinarea-și saltă,-n calea talazului se-aține,
Adună vînt sub aripi, spre cer s-a avîntat !

Precum catargu-n zboru-i se leagănă-al meu gînd,
Se umflă-nchipuirea ca pînzele ușoare
Și cu matrozii, iară, mă pomenesc strigînd.

Cu brațele întinse m-arunc, și mi se pare
Că inima sporește-al corăbiei avînt,
Ușor mă simt și vesel ca-n nori o zburătoare !

Virgil Teodorescu

FURTUNA

Pînze și cîrmă-s rupte-n vîrtejul ce vîrtește,
Voci îngrozite strigă, gem pompele de apă,
Parîmele din mină matrozilor le scapă,
Soarele-apune-n sînge, luînd ultima nădejde.

Urlînd triumfă vîntul, iar peste piscu-nalt
Al apei ridicate de trombele marine,
Către vapor, deodată, al morții geniu vine
Ca un soldaț luînd ziduri slăbite, cu asalt.

Aproape morți zac unii ; ici, unul se jelește ;
Luînd bun-rămas, un altul între amici leșină ;
Alții-n genunchi se roagă, s-alunge-al morții ceas.
Un călător, deoparte, stă mut și se gîndește :

Ferice-i cel ce-și pierde puterea, cin' se-nchină,
Sau are de la cine să-și ia un bun-rămas.

Miron Radu Paraschivescu

PANORAMA MUNȚILOR DIN STEPELE DE LA KOZLOV ¹

P e l e r i n u l

Allah o mare-acolo din ghețuri a zidit ?
Sau ingerescul tron l-a prins în nori de gheață ?
Sau dintr-un sfert al lumii, ăst zid l-a pus în față
Convoiului de stele ce vin din răsărit ?

Toț piscu-i vîlvătaie ! Stambulul parcă arde !
Sau, pentru lumi plutind pe a naturii mare,
Cînd noaptea cenușiul ei văd o să-și pogoare,
Allah atîrnă-n ceruri un far înalt, departe !

M î r z a c u l ²

Lăcașul ierni-i ; fost-am pe-acolo călător,
Văzui gîtlejuri, ciocuri de rîuri bînd din ea ;
Zăpadă răsufilasem pe gură ; am dat zor

Spre unde n-ajung vulturi iar norul se sfîrșea
Văzui dormînd un trăsnet într-un culcuș de nori :
Acesta-i Ceatîrdah ! ³
Și peste-al meu turban sclipea numai o stea.

P e l e r i n u l

Ah !

Miron Radu Paraschivescu

¹ Orășel situat în partea de apus a litoralului Crimeii.

² *Mîrzac*, nobil tătar ; odinioară : titlu princiar (mirza).

³ Cel mai înalt pisc din lanțul munților Crimeii.

BACCISARAI ¹

Curți largi unde Ghiraii călcau, sint azi pustii
Săli ce le măturară cu fruntea mari pașale,
Și tronuri, și sălașul iubirii, și sofale,
Le-au asaltat lăcuste și șerpui cenușii

Prin geamuri colorate, doar iederi se anină
Și iau — năpădind bolțile mute azi, și murii —
A omului zidire, în numele naturii
Și cu-a lui Baltazar însemne, scriu „RUINĂ“.

În centrul sălii, vase din marmură cioplite,
Fintina din harem, întreagă-n tot decorul,
Cu lacrimi perlate strigînd spre lumi pierite :

O, unde e puterea, mărirea și amorul !
Voi, vecilor sortite, căci apa trece iute,
V-ați irosit ! Rușine ! Rămase doar izvorul.

Miron Radu Paraschivescu

¹ Fosta capitală a ghirailor sau ghireilor (hanii din Crimeea), care au domnit din secolul al XV-lea pînă în secolul al XVIII-lea, cînd aceste meleaguri au fost trecute sub stăpînirea Rusiei. Mai înseamnă și „palatul grădinilor“.

BACCISARAIUL NOAPTEA

În pîlcuri, credincioșii se-ntorc de la moschei,
În depărtări se pierde un glas de muezin,
Sfioasă-și culcă seara obrazul de rubin,
Crăiasa nopții vine după iubitul ei.

Într-un harem din ceruri, finare-au răsărit,
Un nour lîn plutește prin spații de mătăasă
Ca lebăda ce trece pe unde, somnoroasă :
Pieptu-i e alb, penajul pe margini aurit.

Din minaret și vîrfuri de cipreși, umbre cad,
Niște giganți de piatră în cerc stau mai departe
Sub cortul de-ntuneric, ca-ntr-un sobor din iad :

Arar, dintr-a' lor piscuri, un fulger se desparte
Și, alergînd în goană ca un arab nomad,
Tăcutele deșerturi în zboru-i le străbate.

Miron Radu Paraschivescu

MORMÎNTUL MARIEI POTOCKA ¹

Prin fermecatele grădini, aci-ntr-a primăverii țară,
Pierit-ai, tînăr trandafir ! Căci din trecut, fiecă clipă

¹ Nu departe de palatul hanilor se ridică un mausoleu construit în stil oriental cu o cupolă rotundă. Printre oamenii din Crimeea circulă legenda că monumentul acesta a fost ridicat de

Zburînd din tine, precum fluturi ce poartă aur pe aripă,
Ale omidei triste urme în fundul inimii-ți lăsară.

La nord, spre țara ta polonă, străluce un potop de stele ;
Oare de ce chiar pe-astă cale atât de multe s-au aprins ?
Poate privirile-ți de flăcări, pîn'ce-n mormînt

să se fi atins,

Zburînd în veșnicii, lăsară tot focul lor să ardă-n ele ?

Și eu, într-o stingheră jale, polono, viața mi-o închei
Aci poate-o frățească mină pe mine va zvîrli pămînt.
Lîngă mormîntul tău, adesea șoptesc drumeții între ei ;

Poate atuncea, și pe mine maternul grai mi-o deștepta.
Și poate-un bard ce despre tine va încerca solemn-u-i cînt,
Zărînd mormîntul meu alături, și pentru mine va cînta.

Miron Radu Paraschivescu

Kerim Ghirai pentru o sclavă pe care o iubea nespus de mult. Sclava aceasta ar fi fost poloneză, din familia Pótocki. Muraviev-Apostol, autorul lucrării *O călătorie în Crimeea*, susține că legenda aceasta este neîntemeiată și că mausoleul ascunde osemintele unei femei din Gruzia. Nu știm pe ce își întemeiază presupunerea sa, întrucît observația, că la jumătatea secolului al XVIII-lea tătarii n-ar fi putut răpi așa de ușor sclave din familia Potocki, nu este suficientă. Sînt cunoscute recente tulburări ale cazacilor din Ucraina, de unde destui oameni au fost luați în robie și vînduți apoi tătarilor vecini. În Polonia există numeroase familii de nobili cu numele de Potocki și sclava pomenită nu trebuia neapărat să facă parte din puternica familie a magnaților din Human, așezare mai puțin accesibilă incursiunilor tătărăști sau atacurilor cazacilor. Pe baza legendei despre mausoleul din Baccisarai poetul rus Alexandr Pușkin, cu talentul ce-i este propriu, a scris *Fîntîna din Baccisarai* (n.n.).

MORMINTELE HAREMULUI ¹

Allah gustă ciorchinii din a iubirii vie
Nepîrguiți. Și perlele-acestui răsărit
Din marea fericirii, devreme le-a răpit
În scoica lui cea neagră, sicriul, pe vecie.

Iar vremea și uitarea cu vălu-i le-a-nvelit.
Turbanul : steag al oastei de umbre — rece adie ²
În mijlocul grădinii. Pe lespede de pustie
A scrijelat ghiaurul ³ așa cum s-au numit.

La sursa purității, voi, trandafiri din rai,
Sub frunzele pudorii curate-ați înflorit,
Feriți acum de ochiul viclean, în veșnic strai.

Străinul, cu privirea-i, mormintul v-a umbrît.
Îngăduie-i, o, mare Profet ! Dintre Ghirai
El singur are ochiul de lacrimi-mpînzit.

Virgil Teodorescu

¹ Într-o grădină încântătoare, printre ploi și duzi, se găsesc mormintele de marmură albă ale hanilor și sultanilor, ale rudelor și soțiilor lor ; în două clădiri din apropiere se află sicrie în neorînduială : cîndva, au fost și ele împodobite frumos ; astăzi, atîrnă scînduri goale și bucăți rupte de giulgiu (n.a.).

² Musulmanii pun deasupra mormintelor de bărbați și femei turbane cioplite în piatră avînd o formă deosebită pentru fiecare sex (n.a.).

³ *Ghiaur*, mai corect *Kiafir* — ceea ce înseamnă *infidel* (în sens păgîn). Așa-i numesc musulmanii pe creștini (n.a.).

BAIDARUL ¹

Las calul meu să zboare, l-ațiț de am prilej ;
Curg văi, păduri și steiuri de-a valma, la picioare.
Ca un torent de munte, cu ape vuitoare ;
Vreau să mă-mbăt de-aceste priveliști în vârtej.

Cînd roibul nu ascultă de frîu și de porunci,
Iar lumea ca sub văluri de beznă se perindă,
În ochiu-mi de văpaie, ca-n cioburi de oglindă
Alunecă vedenii de codri, văi și stînci.

Nu dorm, dar glia doarme. Sar într-al mării val
Sub un talaz de smoală ce către țarm aleargă
Cu brațele întinse eu fruntea mi-o prăval.

Și cînd m-azvîrle valul într-o genune largă,
Aștept, precum o luntre cuprinsă de vîltoare,
Să mi se-afunde gîndul, o clipă, în uitare.

Virgil Teodorescu

ALUȘTA ZIUA ²

Din pieptul muntelui, în valuri cad cețurile scuturate ;
Peste ogoarele-aurii, rugi matinale răsunară ;

¹ O vale frumoasă, prin care, de obicei, drumul coboară spre litoralul sudic al Crimeii (n.a.).

² Unul din locurile cele mai fermecătoare din Crimeea. Acolo nu ajung niciodată vînturile de la miazănoapte, iar călătorul caută, adeseori, în noiembrie, un loc răcoros, sub umbra unor nuci italienești, încă verzi (n.a.).

Musulmanii folosesc în cursul rugăciunii șiraguri de metanii, care la persoanele de seamă sînt alcătuite din pietre scumpe.

Codrul se-ndină și revarsă din pletele-i de primăvară
Ca din metanii de califi, rîu de rubine și granate ¹.

Deasupra luncii înflorite, ca niște zburătoare flori
Fluturi multicolori ce parcă sînt curcubeul despletit,
C-un baldachin de briliante tot cerul l-au acoperit,
Iar mai departe-ntind lăcuste înaripatul vâl al lor.

Și-acolo unde stîncă-n valuri pleșuvul creștet și-l ogindă,
Marea dă-n clocot și, respinsă, atacul și-l reînnoiește ;
Ca-n ochii tigrului, într-însa lumina-ncepe să se-aprindă

Și pentru pămîntescul țarm, furtuni mai crunte
prevestește ;
Ci în adîncuri joacă valul ce lin spre coastă se perindă
Și-n spuma lui se scaldă vase, și-un cîrd de lebede
plutește.

Miron Radu Paraschivescu

ALUȘTA NOAPTEA

Răcori aduce vîntul, iar ziua din dogoare
Pierdu. Pe Ceatîrdah, a lumii lampă scade,
Revarsă roșii valuri și în adîncuri cade.
Un pelerin contemplă, ascultă-n depărtare :

¹ Piatră de culoare roșie utilizată pentru ornament.

De reținut faptul că arborii de granat și duzii, cu fructe roșietice, sînt foarte răspîndiți pe litoralul sudic al Crimeii (n.a.).

Sînt negri munții, noaptea-n vilcele amuțește ;
În pat de viorele, ca-n somn șoptesc izvoare,
Văzduhu-i doar mireasmă, și-a florilor cîntare
Urechii tănuită, doar inimii-i vorbește.

Cînd prin tăceri și umbre simt somnul că mă-mbie,
Un meteor sclipea în fulger și-o abate,
Scăldînd pămînt, munți, ceruri în ploaie aurie !

Ești ca și-o odaliscă ¹, răsăriteană noapte !
Cînd ațipesc, m-alinți cu mîngîioase șoaapte,
Dar ochii ce-ți scînteie m-aduc iar în trezie.

Miron Radu Paraschivescu

CEATÎRDAH

Mirza

Sărută musulmanul piciorul stîncii tale,
Pe a Crimeii navă catarg — o, Ceatîrdah,
Tu, minaret al lumii și-n munte padișah,²
Plutind pe stei, deasupra cîmpiilor domoale !

Tu stai sub poarta bolții cerești, precum veghează
Și Gabriel, înaltul, peste Eden străjer³ ;
Hlamida-ți : codru negru ; ai spaimii ieniceri
Turbanul tău cu valuri de fulgere-l brodează.

¹ Slavă albă din harem.

² Titlul sultanului turcesc (n.a.).

³ Folosesc numele lui Gabriel, ca fiind mai cunoscut, dar adevăratul străjer al cerurilor, după mitologia orientală, este Ramec (constelația Arcturus), una din cele două stele mari numită *as semekein* (n.a.).

Și fie că-i arșiță sau ploaia dă răcoare,
Lăcuste vin, ghiaurul ne lasă-n drum, desculți,
Tu, Ceatîrdah, de-a pururi ești surd și-n nemișcare,

Între pământ și ceruri, tilmaci de secoli mulți,
Cu trăsnete și țarini și oameni la picioare,
Doar vocea către fire, a Domnului, ascultă.

Virgil Teodorescu

PELERINUL

Sub talpa mea sînt plaiuri splendide, 'mbelșugate,
Senin deasupra-mi, chipuri frumoase văd alături.
De ce-al meu suflet zboară de-aici către ținuturi
Din depărtări, și-n timpuri — vai ! — mai îndepărtate ?

Lituania ! din codrii-ți știu mai dulci melodii
Cum în Baidar nu cîntă nici păsări, nici fecioare,
Iar de-ți umblam prin mlaștini, mă bucuram mai tare
Ca printre ananașii sau duzii rubinii.

Atîta-s de departe aici ! și prejmuit
De sute de ispîte ; la ce, strein de ele,
Oftez după iubita din zoriî vieții mele ?

Ea e-ntr-o țară dragă, de care-am fost lipsit,
Unde-mi sînt toate martori ai dragostei fidele ;
Călcînd pe urma-mi crudă, la mine-o fi gîndit ?

Miron Radu Paraschivescu

DRUMUL PESTE PRĂPASTIA CIUFUT-KALÈ ¹

Mirza și Pelerinul

Mirza

Te închină, lasă friul, fața-ntoarce-ți-o-ntr-o parte !
Călărețu-ai ci se lasă dus de-al calului picior ; ²
Iată-l ! S-a oprit, adîncul îl măsoară de departe,
Îngenunche, cu copita drumu-l pipăie ușor

Și așteaptă. Într-acolo nu privi ! Căci niciodată
Ca-n fîntîna Al-Kahir ³, ochiul n-o să dea de fund !
Nu-ți întinde-acolo mîna, căci ea nu e-naripată ;
Nu-ți purta-ntr-acolo gîndul ; ancoră e orice gînd

Ce, zvîrlită dintr-o barcă-n nesfîrșită adîncime,
Cade trăsnet, dar n-ajunge fundul mării, de genune,
Și-n prăpastia de valuri trage barca după sine.

Pelerinul

Totuși, eu privii prin poarta ce pămîntu-ai ci o cască !
Ce-am văzut acolo însă, după moarte doar pot spune
Fiindcă nu-i cuvînt în limba celor vii s-o povestească.

Miron Radu Paraschivescu

¹ *Ciufut-Kalè*, orașel pe o stîncă impunătoare ; casele de la margine seamănă cu cuiburile rîndunicilor ; cărarea, care duce în sus, este anevoioasă și atîrnă deasupra prăpastiei. În interiorul orașelului pereții caselor aproape se îmbină cu cei ai stîncilor ; cînd te uiți pe fereastră, privirea se pierde în adîncuri nesfîrșite (n.a.).

² Calul din Crimeea la drumuri grele și primejdioase pare a avea un instinct deosebit de prudentă și siguranță ; înainte de a pune piciorul pe pămînt, îl ține suspendat în aer, caută piatra și o încearcă dacă poate călca sigur pe ea și dacă se poate rezema de ea (n.a.).

³ Cairo.

MUNTELE KIKINEIS

Ca-ntr-un abis din slavă s-a prăbușit în mare
De trăsneț fulgerată și Zburătoarea-munte
Și-a-ntins acum catargul aripelor pe unde,
Pe-o arie, ca arcul de curcubeu, mai mare.

Ea sub un alb nămete albastru-ntreg l-ascunde.
E-un nor răzleț, zăpada-n genune plutitoare
Ce lasă-o jumătate din lume fără soare.
Vezi panglica de flăcări ce-ncinge larga-i frunte ?

E trăsnetul ! Oprește ! Genuna e sub noi.
Cu telegaru-n goană vom trece valea-adîncă.
Pornesc. Tu ține biciul și pintenii-amîndoi.

De vei zări o pană lucind sub briu de stîncă,
E cușma mea. Iar dacă n-o vei zări — apoi
Poteciile acestea nu-s pentru oameni încă.

Virgil Teodorescu

RUINELE CASTELULUI DIN BALACLAVA ¹

Aceste prăbușite-n ruine, vechi castele
Ce ți-au fost scut și strajă, Crimee ! stau pitite

¹ Deasupra golfului cu același nume se ridică ruinele unui castel construit cîndva de grecii veniți din Milet. Mai tîrziu genovezii au ridicat în acest loc fortăreața Cembalo (n.a.).

În munți, ca hîrci imense și-s astăzi locuite
De fiare sau de oameni, mai răi chiar decît ele.

În turnuri, printre herburi mai cat o mărturie ;
Un nume vād gravat ; poate-i eroul care
Oștirilor fu spaimă ; azi doarme în uitare
Învăluit ca viermii sub frunzele de vie.

Aici, săpară grecii podoabe pe portale,
Romanii pe mongoli în lanțul lor i-au pus,
Pribeagul de la Mecca, namazul ¹ și l-a spus.

Peste morminte, astăzi dau negrii șoimi țircoale
Ca peste-un vechi oraș, de molime răpus,
Și, veșnic, steag de doliu din turn flutură moale.

Miron Radu Paraschivescu

AIUDAH

Ce drag mi-e, cînd mă reazim la Aiudah de stîncă,
Să vād cum înpumatele undelor cirezi
Dau buzna una-ntr-alta ca argintii zăpezi
Și-n mii de curoubee mărățul arc și-aruncă !

Se spulberă-n talazuri cînd se izbesc de prund
Ca oastea de balene ce năpădesc toț malul
Uscatul biruindu-l, și se retrag curînd
Purtînd în ele scoica, și perla, și coralul.

¹ *Namaz*, ruga de dimineată a musulmanilor.

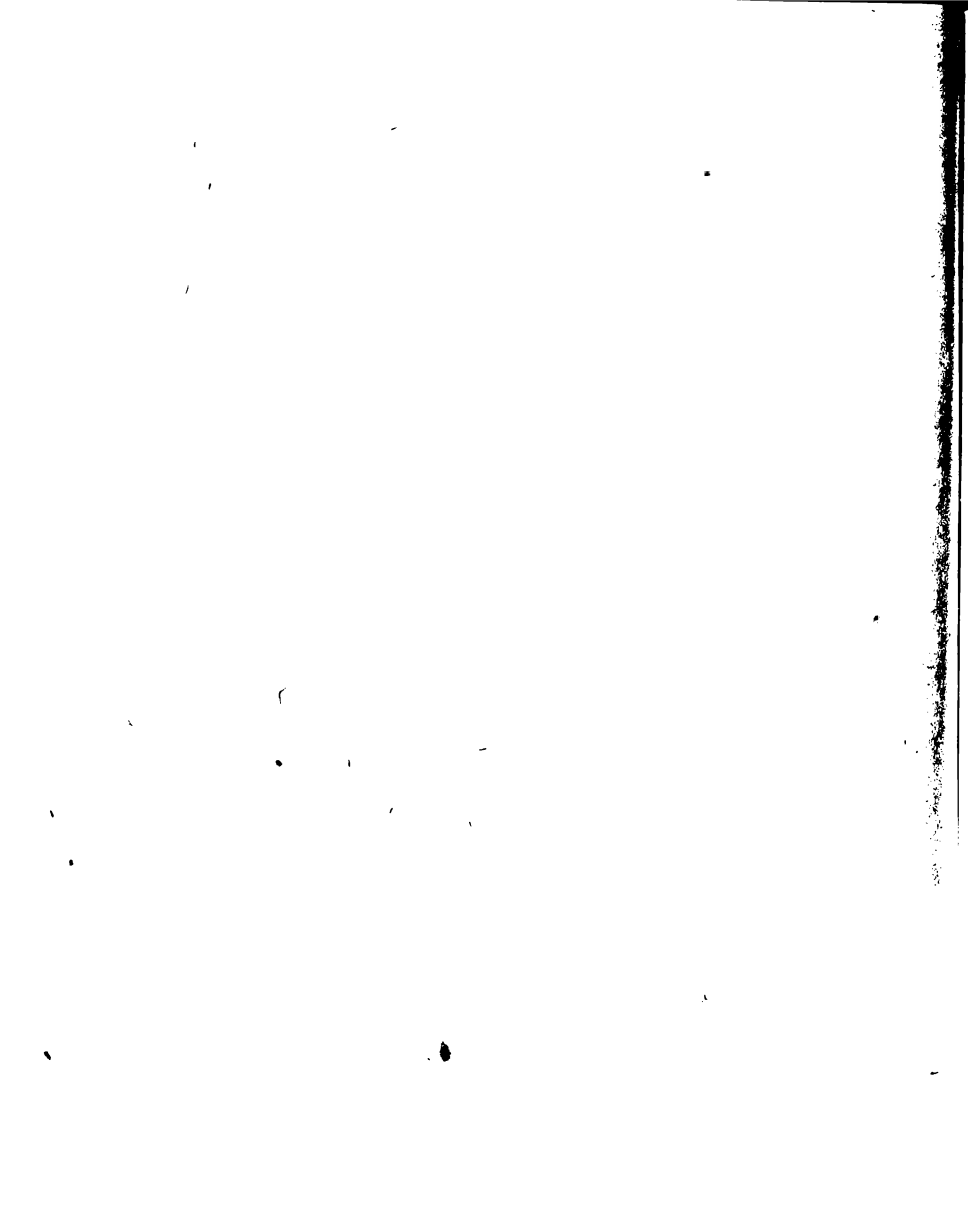
La fel într-al tău suflet, o, tinere poet,
Stîrnește pasiunea cîmplite-le-i furtuni,
Dar cînd atingi lăuta, ea, fără vreun regret

Se trage în uitare, se mistuie-n genuni
Și cînturi fără moarte în urmă-i suie-ncet,
Din care-atîtea veacuri ți-or împleti cununi.

Virgil Teodorescu

STRĂBUNII

(Fragments)

DRUMUL SPRE RUSIA

Prin neachibitca zboară, trecînd printr-un ținut
Sălbatic, ca furtuna printr-un deșert tăcut,
Iar ochii mei, deasupra, pereche de erêți,
Rotesc peste oceanul de nevăzuți nămeți :
Ei n-or atinge țărmul, răpiți de vitejie,
Căci nu văd decît locuri străine pe cîmpie.
Nu-ți pot întinde-aripa sleită nicăierea,
Și dacă-n jos se uită — acolo-și văd pieirea.

Nici munți și nici orașe nu se ivesc privirii,
Vreun monument de oameni lucrat, sau forța firii ;
Nelocuit, ținutul e-atît de pustiit,
Că pare cu o seară-nainte plămădit.
Cîte-un mamut, de valul potopului adus,
Răsare, în răstimpuri, pe-acest întins ursuz,
S-anunțe, într-o limbă pe care șerbul rus
N-o știe, că temeiul acestor țări s-a pus
De mult, că de cînd Noe plutea prin vijelie,
Cu Asia ținutul făcea negustorie ;
Arar, în vreo bucoavnă sau un străvechi zăpis,
Aflat pe nu știu unde-n apus se află scris
Că locurile-acestea pustii aveau un rost
Și leagăn de popoare la vremea lor au fost ;

Dar că-a trecut potopul cu-a valurilor turmă
Fără-a lăsa în cale, pe șesu-ntins, vreo urmă,
Iar hoardele de neamuri s-au risipit să piară
Fără-a lăsa vreo urmă a vieții lor în țară.
Doar undeva, în Alpii cu crestele albite,
Sînt semnele năvalei de-aici, pe vremi, pornite,
Și-n vechile inscripții din Roma, mai departe,
Se pomenește fapta războinicelor hoarde.

Meleag pustiu, ca neaua cea albă și deschis
Ca fila pregătită pe masă, pentru scris.
Oare pe ea va scrie dumnezeiescul deget
Și luînd drept slovă omul de treabă, fără preget
Adeveri-va oare credința sa și-anume
Că dragostea pe oameni îi va conduce-n lume,
Că steagul omenirii e sacrificul greu ?
Sau poate că dușmanul acestui Dumnezeu
Cu spada lui, în cartea deschisă va înscrie
Că va fi pusă-n lanțuri umana seminție
Și steagul omenirii va fi cumplitul bici ?

Puternic suflă vîntul pe cîmpul alb de-aici.
Nămeții îi sfîșie-n bucăți și-i risipește,
Dar marea de zăpadă, curată, unduiește.
De vijelie-mpinsă își lasă larga yatră
Și cade și recade, în unduiri de piatră,
Același pretutindeni, alb, uriaș ocean.
Din cînd în cînd dă buzna grozavul uragan
Pornit din pol, pe care opreliști nu-l rețin,
Și mătură cîmpia spre Pontul Euxin
Și spulberă zăpada în nouri albi de scrum,
Înmormîtînd, adesea, chibitcele pe drum,
Ca simunu-n Kanope, rătăcitori drumeți.
Ici-colo, prin zăpadă, întunecoși pereți
Par insule și țarmuri pe-ntinsu-acesta mort ;

Sint brazii, pinii negri ai țărilor din nord.
Din loc în loc, cojite, cioplite de secure,
Se-nalță-n patru colțuri grămezi de birne sure ;
Cu așezări de oameni nu-ți vine să le-asameni :
Dar li se spune : case, și stau în ele oameni.
Pe urmă pe cîmpie, la fel de-nalte, vezi,
Mulțime și mulțime de-asemenea grămezi.
Ca moțul la bonetă li-i fumul prin hogeac
Cu cioburi la ferestre ca de bordei sărac —
Acolo rînduite perechi, sau așezate
În cerc, sau mai încolo închipuind pătrate,
Un regiment de astfel de case, tîrg se cheamă.

Apoi zărești și oameni, puternici, fără teamă
Cu pieptul lat, grumajii ca zdravene odgoane,
Cum sînt, în miazănoapte, copaci și lighioane,
Vînjoși, plesnind de vlagă și plini de sănătate.
Dar chipurile-asemeni cu țara lor sînt toate :
Un șes pustiu, sălbatic, bătut de uragan,
Căci n-a țîșnit din inimi, ca lava din vulcăn,
Pină-n obraji, văpaia, cu-aprinsele ei spuze,
N-a izbucnit să ardă cu flacăre, pe buze,
Și-n brazde-ntunecate, pe frunți nu s-a răcit,
Ca pe obrazul celor din vest și răsărit,
Cu-atîtea generații, trăind atîtea vieți,
Speranțe și regrete, tradiții și tristeți,
Că orice chip pe-acolo-i statuia tuturor.
Sint ochii-acestor oameni, ca și pămîntul lor,
Senini și mari, cu apa privirii nemișcată
De zbuciumul ce-n suflet nu s-a stîrnit vreodată.
Nu le-a umbrit privirea durerea lor amară.
Sint fără de pereche, priviți pe dinafară.
Pe dinăuntru însă sînt goi, căci trupul lor
E învelișul aspru, în care, pîn' la zbor,
Omida-și potrivește aripile ușoare
Frumos împodobite, cu gîndul că-o să zboare.

Cînd s-o ivi și-aicea al libertății astru
Din înveliș ce gîză-o porni spre ceru-albastru ?
Un flutur de lumină pluti-va prin văzduh ?
Sau un gîndac netrebnic, al nopții negre duh ?

Se-ncrucișează drumuri pe-ntinderea pustie.
Tăiate n-au fost, însă, pentru negustorie,
Bătătorite n-au fost de-al caravanei pas,
Ci țarul, din palatu-i, cu degetul le-a tras.
Cînd întîlnea în cale vreun polonez cătun
Sau nimerea-n polone castele cu vreun drum,
Pe loc ștergea cu palma orice castel sau sat.
Peste ruine drumul trecea, nevătămat.
Pe șes, prin neaua groasă, ți-e greu să le zărești,
Dar prin desîș de codrii ușor le deslușești :
Se-ntind, spre miazănoapte, ca o săgeată, lungi,
Printre copaci, ca albi de riuri printre stînci.

Pe drumuri cine trece ? Un pîlc de călăreți
Se năpustește coala, prin spulber de nămeți,
Pedestri, mai încolo, străbat în negru șir
Printre căruți, chesoane, care cu coviltir.
Sînt trupele pe care al țarului ucaz
Din răsărit, le-ndreaptă spre nord să lupte azi,
Sau trupe ce se-ndreaptă din nord spre Caucaz.
De ce ? Nu știe nimeni. Nici unde fac popas.
Și nimenea nu-ntreabă. Mujicii iată-i ici,
Cu fețele umflate, cu ochi pieziși și mici,
Iar dincolo, țărani din satele litvane,
Sleiți, cu doru-în inimi și fețele bălane.
Ici pustile engleze lucesc. Colo, pe spate,
Calmucii poartă arcuri cu strunele-nghețate.
Și ofițerii ? Iată aici un neamț, în droșcă,
Ce cîrîie un cîntec de Schiller, ca o cloșcă,

Izbind peste spinare soldații. Mai la deal
Franțuzul cela zice un cîntec liberal,
E-un filozof ce-aleargă să-și facă-o carieră :
Vorbînd cu comandantul calmucilor, el speră
Să afle cam în ce fel ar mai putea să rupă
Din suma alocată drept hrană pentru trupă.
Pieri-va jumătate din gloată. Ce le pasă !
Vor pune-n buzunare cam tot atît, din casă.
De-or face- așa ca totul să se petreacă-n taină,
Ministru-o să le-agațe un epolet la haină,
Iar țarul decorații — pentru economii.

Chibitca zboară, zboară pe căile pustii.
Chesoane, ambulante, ostași din avangardă
Feresc din drum, se-nfruntă-n nămeții de zăpadă
Ba chiar și comandanții-n trăsuri feresc din drum
Jandarmul îl lovește pe vizitiu și-acum
Acesta îi plesnește cu biciul pe ostași
Și zboară mai departe jandarm și căruțas.
Se-aruncă în zăpadă și sar în lături toți :
Chibitca te fărîmă, dacă nu sari, sub roți.
Pe cine duce ? Unde ? Dar nimenea nu-ntreabă.
Spre capitala țării s-or fi-ndreptînd, în grabă.
Or fi mai prins vreunul, cu ordin de la țar.
„Poate că prinsul ăsta o fi din alt hotar —
Își zice generalul — l-a luat se înțelege
Pe-al Prusiei, pe-al Saxeii sau pe al Franței rege.
E-un neamț pe care țarul nu-l place, mi se pare,
Și-a dat acum poruncă să-l vîre la-nchisoare.

Sau unul mai de seamă o fi-nhățat, ei drace !
Pe Iermolov pesemne că-l mină ei încoace.
Nu. Nu poți ști. Iar prinsul, întins peste mundur
Se uită cu-o mîndrie sălbatică-n priviri.

E cineva, desigur. Căci iată mai la vale
Ce de trăsuri. Pesemne ale suitei sale.
Ia uite ! Toți au ochii semeți și fără teamă
În țara lor se vede că-s demnitari de seamă,
Sint generali, sau poate or fi chiar șambelani.
Dar, stai puțin ! Sint tineri ca niște băietani.
Ce-o fi ! Și gloata asta spre care țintă merge ?
Or fi fiind copii suspecti ai vreunui rege ?“

Și-n timp ce comandanții stau la sporovăială,
Chibitca se îndreaptă, în zbor, spre capitală.

PARADA MILITARĂ

O piață uriașă. Manej — așa-i spun unii ;
Țaru-și dresează-aicea pentru vînătoare, cîinii,
Un buduoar e piața — spun alții mai cu minte :
Aici și-ncearcă țarul regeștile veșminte
Și-apoi, păzit de lănci, de puști și tunuri grele,
Se-arată ca să-i facă monarhii temenele.
Cocheta, ce la curte din bal în bal colindă,
Nu pierde-atîta vreme uitîndu-se-n oglindă
Și nu se strîmbă-atîta din spate și din față
Ca-n piața asta țarul în orice dimineată.
Zic alții că lăcuste s-ar cultiva aici,
Că țarul le hrănește cît ele-s încă mici,
Ca bine îndopate să se repeadă-n zbor
Spre-a înveli pămîntul întreg, ca într-un nor.
Că-i o tocilărie, spun alții, de chirurg,
Căci spre-a-și întînde brațul de-aici, din Petersburg,
În carnea Europei să taie fără milă,
Țaru-și ascute-aicea lanțeta, la tocilă,

Dar creștătura pînă să vadă unde-ajunge
Și pîn' să născocască vreun plastur pentru singe —
Sultanul, șahul, iată-i cu-artera despicată,
Sau împlîntat cuțitul, în inima sarmată.
Oficial, cu toate că-atîtea nume are,
Se cheamă locul : „Piața parăzii militare“.

E zece dimineața. Parada stă să-nceapă
Ca malurile negre, la margine de apă.
Împresură mulțimea, tăcută, largul loc.
Se-nghesuie din lături, se-ndeașă spre mijloc,
Și-așa cum pescărușii se-avîntă peste valuri,
Dragonii și cazacii se vîntură spre maluri,
Cu lancea-mpung pe-acea cuprinși de nerăbdare
Sau îi ating cu sfîrcul biciuștii pe spinare.
Cine-a pătruns în față, ca-n stufăriș o broască,
Se trage-n gloată, capul de bici să și-l ferească.
Un bubuit se-aude, departe, surd și greu,
Îmblaciul sau ciocanul parcă-ar izbi mereu :
Sînt tobele ce-n fruntea oștirii bubuiesc.
Pe șes apoi șiraguri prelungi se rînduiesc,
Deosebite, însă în verzi veșminte toate :
Pe neaua albă-n zare, par dire-ntunecate.
Șir după șir, ca fluviul în matcă, se desfac
Și vin să se reverse în piață, ca-ntr-un lac.

Dă-mi, Muză, guri o sută de-a lui Homer, și-o sută
De voci pariziene în ele-mi împrumută,
Deprins cu socoteala, dă-mi fiecă condei,
Nici unul să nu-mi scape din mîndrii colonei,
Dintre-ofițeri, -vagmiștri-mbrăcați în haine noi —
Și-apoi, din grosul trupei, să-i număr pe eroi.

Acești eroi fac însă o apă și-un pămînt.
Om lingă om, alături, în șiruri, parcă sînt

Un rînd de cai la iesle-mbucînd ovăzul, timp,
Sau verzile tulpine de cînepă pe cîmp,
Sau grîul strîns în snopuri, în anii de belşug,
Sau slovele-ntr-o carte, sau brazdele de plug,
Sau vorbele rostite la Piter, în saloane,
Cu oîţiva ţoli sînt unii din cei fără galoane
Mai răsăriţi ca alţii — atîta başi de seamă
Şi au pe şepci cusute mici litere de-alamă,
Ca o chelie-n frunte. — Sînt grenadier. În piaţă
Se-arată-acum trei rînduri de oameni cu mustaţă.
În şiruri nesfîrşite vin alţii, mici de stat,
Cum sînt castraveciorii sub frunzele din strat.
Îţi trebuie ochi ageri, un regiment de altul
Să-l osebeşti, cum are de obicei savantul
Pentru-a zări viermuşii ce colcăie-n noroi
Spre-a-i împărţi, pe urmă, pe clase, după soi.

Trompetele răsună — un escadron călare :
Chipie felurite şi cuşme şi pieptare,
Husari, dragoni, ulanii, pe urmă trec în grabă.
Ai zice, la vedere că-şi scoate, pe ţarabă,
Pălărierul, marfa expusă spre vînzare.
Alt regiment urmează : flăcăii par urcioare
Suflete în aramă sau samovare-n rînd ;
Ca nişte toarte caii-şi ţin botul, spînzurînd.
E-mpestrîţată oastea la arme şi la strai,
Că mai degrabă rostul i-l afli după cai,
Cum tactica modernă cuvîntul şi l-a spus
Şi cum se potriveşte cu obiceiul rus.
Jomini, generalul vestit, a scris, vedeţi,
Că decît omul, calul în oaste-i mai de preţ.
Ştiu ruşii adevărul acesta de mult timp :
Pe-un cal, bun pentru trupa de gardă, iei în schimb
Trei buni ostaşi, iar dacă-i un cal ofiţeresc
Cei care schimbă, preţul atunci îl împătresc,

Căci pentru marfa asta de obicei ei cer
Un voltijior, un mîndru gagist, un furier,
Iar cînd mai saltă preţul cer chiar un bucătar.
Şi iepele cazone trag bine la cîntar ;
Sleite, biete drîgle-nhămate la furgon,
Atunci cînd le mizează la jocul „faraon“
Cam socoteala asta o fac, de obicei :
Pe-o iapă costelivă pretind două femei.

Trec regimentele ! Primul crai negri-avea, fireşte.
Al doilea tot negri, tunşi însă englezeşte.
Trei-patru, murgî ; pe urmă cinci — şarg, fără cusur.
Al şaptelea, murg iarăşi — al optulea-ntreg sur,
Al nouălea, cai zdraveni, al zecelea, pîtici.
Apoi din nou cai negri cu cozi tăiate mici.
Cel ce-mplinea duzina în frunte-avea chelie,
Iar ultimul : ca pana de corb, neagră-albăstrie.
Patruzeci şi-opt de tunuri şi după ele vin
De două ori pe-atita chesoane, pe puţin,
Cam două sute toate-adunînd la repezeală.
Dintr-o ochire numai spre-a ţine socoteală
În îmbulzeala asta de oameni şi de cai,
Napoleon ! — sau ochiu-ţi ar trebui să-l ai,
Sau pe al celui care praful de puşcă-mparte ;
Îţi spune intendentul cam cît a pus deoparte
După chesoane numai, în graba cea mai mare :
El ştie cît anume-a-nvîrtit din fiecare.

E înţesată piaţa de uniforme verzi
Ca iarba-ntr-o dumbravă ; pe-alocurea doar vezi
Cîte-un cheson, spinarea lucioasă cum şi-o saltă
Ca-n lintiţa coclită din apă-un bou de baltă,
Un purice de ierburi, cu spatele-nverzit.
Lîngă cheson stă tunul, pe-afetu-i tolănit,

Ca un păianjen negru cu coaja lucitoare.
Patru picioare-n față paingu-acesta are
Și dindărăt tot patru picioare, botezate :
Canoniere-n față, bombardiere-n spate.
Dacă tihnit stă tunul, picior după picior
Se mișcă fiecare de sine stătător, ..
Iar pintecul, în care parcă-a intrat un duh,
Ca un balon, deodată se-nalță în văzduh.
Cînd însă tunu-ncepe să bată, la poruncă,
Și somnoros se scoală din tihna lui adîncă,
Precum o tarantulă pișcată se aține,
Genunchii și-i îndoaie, se lasă-ncet pe vine,
Se umflă, dînd să-și zvîrle înveninata fiere ;
Și-ndată cele patru-ale lui canoniere
Pe lingă botu-i negru zvicnesc, fac hărmălaie
Așa precum o muscă ce în venin se-nmoaie
Se-oprește, botșorul să-și frece îndelung ;
Picioarele din față pe dinapoi ajung,
Pe urmă-și saltă dosul cu cele de la spate,
În fine, deodată le clatină pe toate
Și, dintr-o opintire, otrava a țîșnit.

Stă smîrnă oastea : țarul sosește ! — A fost zărit !
Trei amirali călare, cu pletele cărunte.
Aghiotanți, mulțime de generali, și-n frunte
El, țarul. Tot alaiul, pestriț nevoie mare,
Paiațe îmbrăcate în fel și chip îți pare
Cu cîrlionți, cneite, cordele, monograme,
Pe ei cu felurite cordoane, catarame,
Unul încins în galben, altu-n albastru-ncins,
Coloane, decorații pe fiecare ins
În față și la spate, nici n-au atîția bumbi ;
Scinteie cruciulițe lucrate-n aur scump.

Sclipesc. Dar nu ei singuri. Arzîndeale scînteii
Stăpînul le trimite din ochii lui spre ei,

Și generalii parcă-s un șir de licurici
De Sîn Ioan, în noapte, sticlind ca stele mici.
Cînd stăvilește țarul acest șuvoi de foc,
Își pierde și licuricii sclipirea lor, pe loc.
Trăiesc și mai departe, nu fug în vreo pustie,
Dar nimeni, prin ce locuri colindă, nu prea știe.
Cînd generalu-n luptă cutezător pornește,
Lui, țarul îi surîde, un glonț de-l nîmerește ; —
Cînd îl străpunge însă privirea-i încruntată,
Se face mic, pălește și crapă cîteodată.

Dar de-obicei, curtenii-s din fire răbdători :
Mari suflete, cu toate că simt asupra lor
A țarului mînie, ei se abțin să moară
Și-și rumegă durerea-n conacul de la țară.
Pe urmă șambelanul primește o scrisoare,
Metresa lui de-asemeni, vreo damă de onoare,
Ba unii mai cu doxă scriu chiar la vizitiu
Și-așa se-mpacă toate, curînd sau mai tîrziu.
De sus, de la fereastră, zvîrlit, un ciine moare.
Se miorlăie pisica, dar cade în picioare :
Pe urmă se întoarce-napoi, tîrîș-grăpiș,
Și printr-o bortă intră în casă, pe furiș.
Așa prin sat împarte cuvinte dulci, de zor,
Pînă să-și ia iar slujba, un suflet răbdător.

În verde uniformă, cu guler aurit
E țarul. El de straiul acesta-i nelipsit.
Cu pielea-i face una ținuta militară :
Soldat se naște, crește, soldat vrea deci să moară.

Cu chiu cu vai odrasla-i se tîrîie trei pași —
Că prințisoru-acésta, născut spre-a-i fi urmaș,
A și-mbrăcat dolmanul cazacilor, și ghici
Cu ce se joacă pruncul ? Cu-o sabie și-un bici.

Silabisind din carte, el sabia-nvirstește
Și îi înfige vârful în slove, cînd citește.
Cînd îl învață dansul maestrul de balet
Atunci el bate tactul cu codirișca-ncet.
Un joc îi umple ziua, mai mărișor cînd crește,
Adună în odaie soldați și poruncește :
„La stînga“ și „la dreapta“ — căci lui îi place-atîta
Să-și instruiască oastea cu muștra și cu bîta.
Pe tron să urce, țarul așa se pregătește,
De-aceea Europa îl teme și-l slăvește.
Bătrînii ca și Krasicki, pe vremi aveau dreptate :
„De-nvinge înțeleptul cu vorba, prostul bate“¹.

Prin veacuri fie Petru cel Mare-n veci slăvit,
Căci el țaropedia întîi a născocit.
El țarilor spre fală deschisu-le-a cărare.
Văzînd ale Europei înțelepțești popoare,
A zis : „Voi face-asemeni și-n Rusia să fie.
Rad bărbile-ncîlcite, scurtez din antirie.“
A zis, — și cum în Franța retezî un șpalier,
A retezat din poale la cneaz și la boier.
A zis, — și dintr-o dată, ca risipiții nori,
Ca frunza-n vînt, căzură bărbi lungi de negustori.
Adus-a baioneta, tam-tamul tobei grele,
Școli de cadeți fundat-a, zidit-a citadele,
La curte menuetul l-a introdus anume,
Și pe femei tot Petru întîi le-a scos în lume,
La granițele țării a așezat străjeri
Și porțile tot Petru le-a ferecat în fier.
A-nțemeiat Senatul și demnități și cinuri
Iscoadele, accize pe vodcă și pe vinuri,
A înțolit mujicii, i-a ras ca-n palmă, spîni,
Le-a îndesat chimirul, le-a dat o armă-n mîini

¹ Aluzie la un dicton al scriitorului iluminist polonez Ignacy Krasicki.

Și-ntreaga Europă strigă atunci, mirată :
„Sub Petru-ntii, Rusia a fost civilizată.”
Le-a mai rămas atîta, la următorii țari :
Să umple cu minciuna vreun cabinet murdar,
Să sprijine cu oaste pe vreun despot mișel,
Să uneltească-n taină pîrjoluri și măcel,
Popoarelor vecine să li se-nfigă-n ceafă,
Să-și jefuie supușii spre-a da-n afară leafă, —
Iar nemții și franțuzii să-i laude pe țari,
Să-i socotească vrednici, mărinimoși și tari.
Franțuzi, germani, o clipă ! Cînd apucat de streche
O să vă-arunce țarul ucazul în ureche,
Cînd cnutul șuiera-va pe-al vostru spate gol,
Orașele cînd fi-vor cuprinse de pîrjol,
Cînd muți veți sta, și țarul va scrie pe hîrtie
Să ridicați în slavă Siberia pustie,
Chibitcele, ucazul și cnutul cel barbar,
Veți fi siliți și-atuncea să-l lăudați pe țar,
Dar odele de astăzi într-altfel le veți zice.

Căzu-ntre rînduri țarul cu bila-ntre popice,
Urîndu-i sănătate și spor întregii gloate.
Iar gloata îi răspunse : „Mulți ani, cu sănătate !”
Ai zice-o mormăială de urși. A dat poruncă.
Porunca, printre dinții-ncleștați dacă-o aruncă,
O prinde, ca pe-o minte, căscîndu-și mare gura
Aghiotantul, și-astfel, săltîndu-se de-a dura,
Din gură-n gură-ajunge la ultimul căprar.
Se iscă-atunci o zarvă ce crește iar și iar,
Cu țăcănit de arme și zăngănit de săbii.
Cine-a văzut vreodată, pe marile corăbii,
Un coșcogea cazanul de clocotit păsat
Cînd din tulumbe groase și apă-i improșcat,
Cînd în vîrtej-acesta, vrînd parcă să-l astupe,
Aruncă marinarii butoaiele cu crupe
Și-apoi, cu zece visle amestecă-ațițați ;

Cine-a văzut vreodată pe-ai Franței deputați
În Cameră, de-o sută de ori mai furtunoasă,
Atuncea cînd proiectul a fost depus pe masă
Și-i așteptată ora aprinselor discuții,
Iar Europa crede că-acolo fierb soluții
Din care libertatea rîvnită-o să răsară
Deși din guri țîșnește atîta doar : apă chioară ;
Căci de credință unul de-a pomenit, apoi
N-ascultă nimeni, însă fac mare tărăboi,
De-a zis de libertate ceva, parcă-au surziit.
Ce pun la cale regii de-a spus și în sfîrșit.
Despre-nrobite neamuri, țari, despoți din lume,
„La ordine !“ îi strigă, toți plictisiți la culme.
Ministrul de Finanțe deodată s-a sculat
Dînd buzna cu proiectul bugetului, umflat :
Accize și restanțe și biruri, într-o ciorbă
Le-amestecă pe toate, ca să se afle-n vorbă,
Iar Camera, în clocot, împrășcă spumă, lavă,
Lepădături și javre sînt ridicate-n slavă.
Popoarele așteaptă-n mai bine-ncrezătoare,
Însă, la urma urmei, ia seama fiecare
Că numai despre... biruri, atît s-a discutat.
Cine-a văzut vreodată cazanul cu păsat
Ori Camera aceasta, o să priceapă-ndată
Ce zarvă se pornise într-a oștirii gloată
Cînd au aflat cu toții ce țaru-a poruncit.
După-un răstimp, trei sute de tobe-au bubuit
Și-așa cum gheața Nevei în sloiuri crapă,-atunci
Întreaga pedestrimă s-a frînt în șiruri lungi
Și piața s-o măsoare pornit-a șir cu șir
Cu tobele în frunte și-un vajnic comandir.
Sta țarul ca un soare. Oștire, cete-cete,
Se învîrtea în juru-i ca niște mici planete
Apoi lăsa să-i scape un cîrd de aghiotanți,
Precum un stol de vrăbii sau niște cîini, din lanț.
Maiorii, generalii, sergenții-s foc și pară,
Răcnesc nebuni și-n sunet de tobe și fanfară,

Cum se desface lanțul de ancoră tîrît,
Șiraguri pedestrima, s-a-ntins numai decît,
Călării o-nfășoară din flancuri și-o închid,
Se contopesc, — și-acuma formează-un singur zid.

Ce-a fost, după aceea, cînd mindrii călăreți,
Învingători într-una în lupte și isteți,
Asupra pedestrimii s-au repezit, hapsîni,
Cum ațîțați de goarne, hăiticele de ciini
Se-aruncă, să sfîșie vreun urs împresurat
Cînd văd, la botul fiarei, belciugul atîrnat ;
Cum pedestrima fuge-ndesîndu-se, buluc,
Și armele înalță, ca țepii un bursuc
Cînd simte că ogarii l-adulmecă, și-n fine,
Cum călărimea-n saltul din urmă se aține,
Își înfrînează caii ca să atace-apoi ;
Cum turnurile saltă-nainte și-napoi,
În rusă și franceză cum izbucnesc sudalme,
Cum carcera o-nfundă și cum sînt luați în palme,
Cum cad din șa acolo, și-ngheață cu o turmă,
Și cum primește țarul felicitări la urmă, —
Eu știu cît de mărețe sînt faptele acestea,
De le-aș da glas în cîntec mi s-ar tot duce vestea,
Dar muza-mi, ca o bombă, la jumătate drum
Pe-o rimă proastă cade și se preface-n scrum, —
Și moțai în mijlocul manevrelor, vai mie !
Ca și Homer, cînd zeii erau în bătălie.

Mișcările de trupe au luat acum sfîrșit.
Doar țarul despre ele-a citit sau auzit,
S-a potolit și zarva aceloră din jur :
Cojocul, pelerina ori sumănașul sur
Îngrămădite-n piață, mulțimea de popor
S-a risipit, — cu toții s-au dus la treaba lor,
Plini de năduf, cu frigul în oase au plecat,
În vreme ce dejunul așteaptă la palat.

Cei care reprezintă vreun guvern străin
Și care, cu tot gerul și plicticosul chin,
În păr sînt la paradă spre-a-l mulțumi pe țar
Și-n orice zi exclamă : „Superb. Ce lucru rar !“
Pentru a mia oară-i șoptesc azi, în urechi,
Cu tulburate glasuri tot laudele vechi :
Că-n planuri de bătaie e țarul nentrecut,
Că-s comandanții strașnici, cum nu s-a mai văzut,
Și doar cînd ești de față, atunci îți poți da seamă
Cum luptă soldățimea cu-avînt și fără teamă —
Și rid cînd amintește vreunul, pe departe,
Prostiile pe care le face Bonaparte.
Pe urmă trag cu ochiul, nerăbdători, la ceas :
Mișcări sau noi galopuri i-ar pune în impas
Căci gerul se-ntetește, afară-i fulguială,
Iar ei sînt morți de foame și morți de plictiseală.

Dar țarul dă poruncă. Să plece nu se-ndură.
Oștirea lui bălaie, întunecată, șură,
O-nstrună și-apoi iarăși o risipește-n cete,
Așază pedestrima din nou ca un perete,
O frînge, o adună-n careu, dar nu-i dă pace :
În evantai acuma stăpînul o desface.
Așa cum cartoforu-nrăit, rămas la masă
De unul singur, joacă mereu și nici nu-i pasă,
Amestecă și taie și cărțile le-mparte,
Deși tovarăși n-are el joacă mai departe —
Și țarul joacă-ntr-una, apoi, sătul, dă pinteni
Și printre generalii-adunați, dispăre sprinten.

Cum o lăsase țarul a stat oștirea-n loc
Și îndelungă vreme ea n-a clintit din loc.

Cînd în sfîrșit din tobe și surle-au dat semnal,
Pedestrîi, călăreții porniră val cu val

Să se cufunde-n uliți, departe, în oraș.
Dar ce schimbare ! Marea mulțime de ostași
Nu seamănă cu-alpine torente, iuți și-adînci,
Care se-aruncă, tulburi, cu muget peste stînci
Și se-ntîlnesc în sînul vreunui iezer mare,
Să-și potolească goana în undele lui clare,
Spre-a se prelinge-apoi, din malul lui înalt,
Cu unduiri lucioase și valuri de smarald.
Oștirea-aici venise-odihnită și curată
Și a plecat acuma să tropăie prin zloată
Cu sufletul la gură, cu straiile murdare,
Abia tirîndu-și pașii și learcă de sudoare.

S-au risipit cu toții, actori și spectatori,
Iar în pustia piață, sub cenușiii nori,
Doar douăzeci cadavre-au rămas. Precum vedeți
În straie albe unul — pesemne călăreț
Pe celălalt caii atîta-l striviră sub picioare
Că nu mai știi ostașul ce fel de haine are,
Iar asta-a stat aicea, ca stîlpul, în noroi,
S-arate oastei drumul și s-a schimbat în sloi.
Printre pedestri, cela de colo, răătăcit,
Lovit cu patul puștii în cap, s-a prăbușit.
I-adună polițiștii de jos acum, pe rînd,
Răniți și morți să-i puie pe toți într-un mormînt.
Cu coastele fărîme, în flească, zace unul,
Cu mațele ieșite vecinul lui, căci tunul
Sub roți îl apucase, trecîndu-i peste șale.
Răcnise prins de roată, — ți-era mai mare jale,
Dar a strigat maiorul : „Taci, taci c-aude țarul !“
Și-obișnuit să-asculte porunca, opincarul
A strîns din fălci. Deasupra-i zvîrliră-n grabă mare
Mantaua, căci de vede cumva, din întîmplare,
Pe burta goală, țarul un astfel de sfîrșit
Năprasnic, carne plină de sînge de-a zărit,

Curtenii simt deodată că s-a întors pe dos
Căci la palat revine ursuz și artăgos,
Degeaba masa-ntinsă l-așteaptă să mănînce :
Nu poate să se-atingă de bîftecul în singe.

Rănitul de la urmă-i uimi din cale-afară :
Zadarnic îl bătură și îl amenințară,
Ba chiar și generalul răcni la el în van,
Căci injurindu-și țarul, se văicărea avan.
În juru-acestei victimi, care striga cumplit,
Mulțimea spăimîntată s-a strîns și s-a zvonit
Că-l trimisese-n piață c-un ordin generalul,
Cînd speriat de larmă, i se oprise calul,
Iar escadronul care venea zbura ca vîntul,
Îl doborî, făcîndu-l totuna cu pămîntul
Și peste el trecuse al cailor puhoi.
Adesea însă caii sînt mai miloși ca noi :
Ei s-au ferit să-l calce, deși atîți la număr
Doar unul cu copita-l izbise peste umăr,
Și zdrumicîndu-i carnea îi fărîmase-un os
Ce-i străpungea vestonu-atîrînd cu vîrfu-n jos
Peste postavul verde, alb, groaznic la vedere.
Livid era ostașu-n obraz, gîndeai că piere,
Dar mai avea putere — săltase-un braț în sus
Spre cer și spre mulțime, de parcă-avea de spus
O vorbă înainte de a pieri din lume.
Vorbea destul de tare, dar ce spunea anume
Nu știe nimeni, nimeni nimic n-a auzit.
Crezînd că-i vrîo iscodă, toți oamenii-au fugit
Iar de-ntrebai ce oare a zis, de ce răcnește,
Îți răspundeau că omul vorbea stricat rusește,
Că-au înțeles din cele ce-a spus atîta doar :
„Țar, țarului...” se vede că-l pomenea pe țar...
Se mai zvonea de-asemeni că-acest strivit oștean,
În oaste luat de tînăr, era de neam litvan,
Coborîtor din spiță de conte sau de prinț,

Din școală luat cu sila recrut, de la părinți,
Iar comandantul, care-i ura pe lehi, i-a dat
Cu dinadinsul calul acesta nenvățat,
Zicînd : „Să-și frîngă gîtul spurcatul de polac !“

După-ntîmplarea asta nici unul n-avea plac
Să știe cum îl cheamă sau cine-a fost măcar.
Dar numele acesta, o, preaslăvite țar,
Se va afla o dată în conștiința ta
Și Diavolul acolo, cîndva, l-o arăta
Printre mulțimea celor trimiși de tine-n ocnă,
Zvirliți sub cai să-i calce, lăsați să-nghețe bocnă.
A doua zi un cîine urla în piața goală
Și rîciia zăpada o pată ca de smoală.
„Un leș de om drumeții au scos de sub zăpadă.
Își petrecuse noaptea aici, după paradă,
Era-mbrăcoat jumate ca omul de la plug,
Jumate-ostaș, cu barbă și capul tuns chilug,
Cu o manta și-o cușmă, să-l apere de ger :
Se vede ordonanța vreunui ofițer.
Sedea pe blana lată-a stăpînului. În piață
I-a așteptat porunca și pînă dimineață
Zăpada-l troienise și se făcuse lemn.
Așa-l găsi zăvodu-nlemnit, cînd dase semn.
Nici gînd să-și pună blana pe el, să-i ție cald.
Îi învelise-omătul un ochi, iar celălalt,
Deschis, sticlea și-acum la spre piață ațintit :
De s-ar fi-ntors stăpînul, pe-acolo-ar fi venit.
Căci el i-a spus : „Așteaptă !“ Și-a așteptat, supus.
I-a spus să nu se miște. Făcu precum i-a spus.
Pînă la judecata din urmă, stană-a stat,
Ba chiar și mort argatul credință i-a păstrat.
El ține șuba-n mînă, de ger făcută boț,
Parcă și-acum păzind-o să nu o ia vreun hoț.
În sîn, cealaltă mînă s-o vîre încercase,
Dar nu înnimerise cu degetele-i groase.

Stăpînul său nu dase nici pîn-acum de ştire.
Să-l fi uitat, sau poate era prudent din fire ?
Că-i ofiţer, pe unii îi auzai spunînd,
Venit din altă parte în Piter, de curînd,
Că nu chemat cu ordin venise la paradă,
Ci epoleţii proaspeţi ţinea să i se vadă.
Poate la chef plecase şi se-mbătase criţă
Sau poate că-i făcuse cu ochiul vreo fetiţă,
Poate că se-ncurcase la cărţi cu vreun coleg
Că şi-a uitat de slugă, de universu-ntreg,
Sau, ca să nu se ştie de şubă, -aici e buba,
Lăsase să se ducă pe gîrlă sluga, şuba,
Ca unii să nu spună că el de ger se teme
În timp ce ţarul iese-n manta pe-asemeni vreme.
Sau să şoptească alţii : „Cum umblă ! În ce hal !
Cu şuba la paradă ! Să ştii că-i liberal !“

Mujic sărman ! Eroic să mori, în felul tău,
E bine pentr-un ciîne, dar pentr-un om e rău.
Răsplata ? O să spună, zîmbind, stăpînul miîne
Că i-a păstrat credinţa asemeni unui ciîne.
Sărman ţăran ! Cu gîndul la cele întîmplate
De ce-mi curg lacrimi oare şi inima-mi se zbate ?
Sărman om slav ! De tine mi-e milă ! Mă-nfior
Cînd mă gîndesc la soartă-ţi, năpăstuit popor.
Un eroism, atîta cunoşti şi-atîta ştii,
Şi eroismu-acesta e-al silnicei sclavii !

PRIETENILOR RUŞI

Vă amintiţi de mine ? În visuri cînd zăresc
Prietenii morţi, în ocnă zvîrliţi sau deportaţi,
La voi străine chipuri ce-n visele-mi intraţi
Ca cetăţeni cu drepturi, de-asemeni mă gîndesc.

Unde sînteți ? Rileev, cu-ngîndurarea feții,
Mai drag decît un frate, de-al țarului ucaz
La stîlpul infamiei trimis s-atîrne azi ;
Blestem pe-acele vremuri care-și ucid profeții !

Și mîna ce mi-a-ntîns-o Bestujev — de soldat
Și de poet, — desprinsă de pe condei și armă,
La roabă înhămată de țar, azi sare sfarmă
În ocnă, și cu-o mină polonă s-a legat.

Poate căzut-au unii-n păcate mult mai grele :
Dezonorați de ranguri și decorații, poate
Ei țarului vîndură simțirile curate
Și-i răsplătesc favoarea făcîndu-i temenele.

Pentru arginți vreunul îl laudă de zor,
De vechii lui prieteni proscriși, el joc își bate
Și țarului se-arată cu mîinile pătate
De-al țării mele sînge, și-i mîndru de omor.

Aceste triste cînturi, pornite dintr-o țară
Necătușată, fie pe stepele-nghețate
Să-anunțe libertatea, la voi cînd vor străbate
Precum vestesc cocorii o nouă primăvară.

Îmi veți cunoaște glasul. Cît am fost în robie
Mi-am înșelat despotul, tirîndu-mă, tăcut.
Dar pentru voi simțirea-mi vreo taină n-a avut :
Ca un hulub, e plină de nevinovăție.

Azi cupa cu otravă a dat pe dinafară.
Mi-e corosiv cuvîntul, de arzătorul chin.

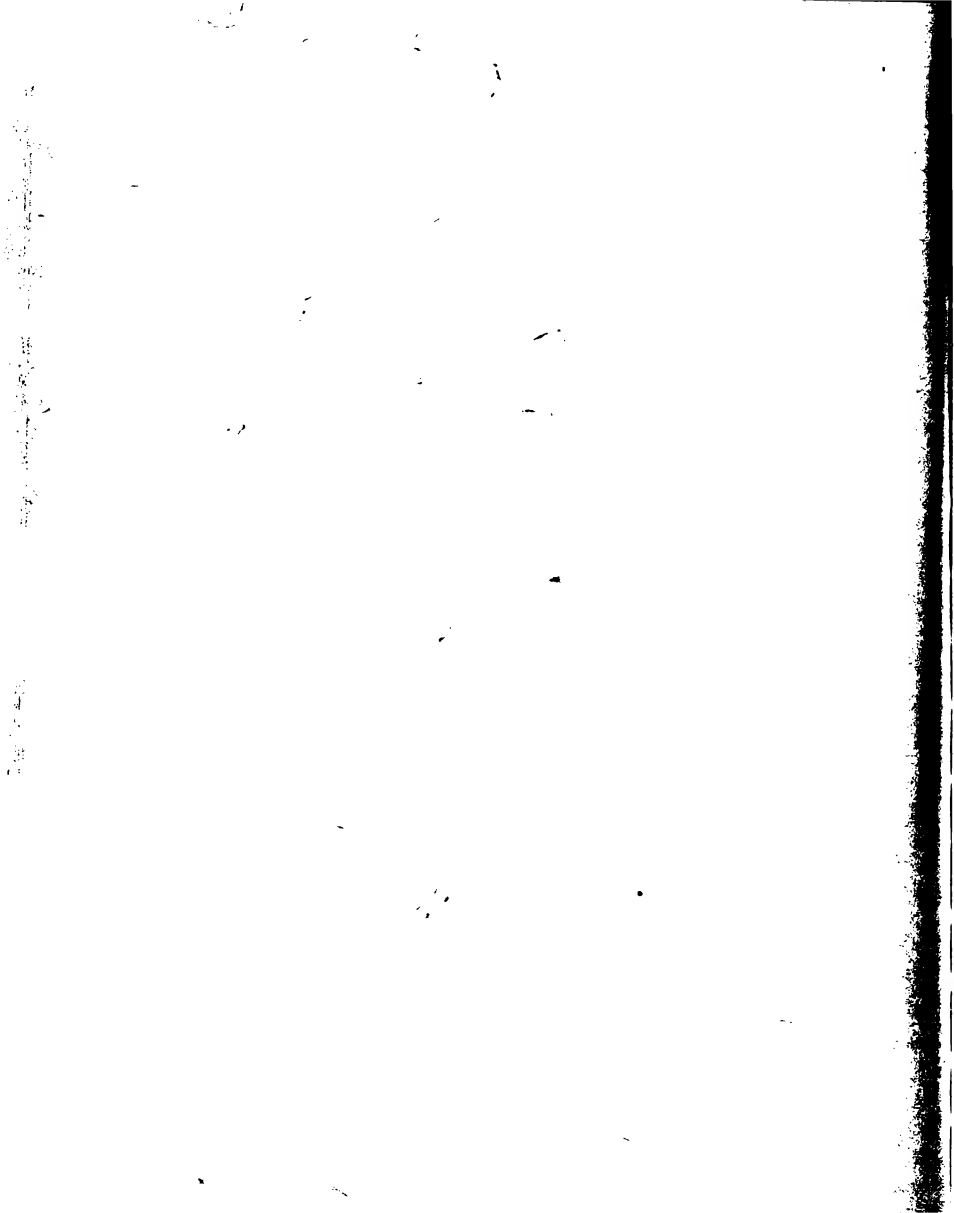
Din plînsul țării mele am supt acest venin
Și el va arde lanțul care vă înfășoară.

Vreunul de se plînge, e tînga lui atît :
Lătratul unui ciine de timp îndelungat
Obişnuit cu zgarda şi-atît de învăţat
Că muşcă mîna care i-o smulge de la gît.

Virgil Teodorescu

PAN TADEŰSZ
SAU
ULTIMA ÎNCĂLCARE DE PĂMÎNTURI
ÎN LITUANIA

(Fragmente)

CARTEA I-A.

Lituanie natală ! poți fi asemănată
Cu însăși sănătatea : ți-o ști măsura toată
Doar cel care te pierde. Oftînd azi după tine,
Întreaga-ți frumusețe o cînt cum se cuvine.

Fecioară Sfîntă care la Censtohov ne aperi
Și raza-n Ostra Brama ce-a luminoasă-ți scaperi,
Păzind în Novogrudeț piosul lui popor
La fel ca și pe mine cînd, prunc, eram să mor,
(Și plînsei mele mume, prin grija-ți m-ai redat,
Cînd pleoapa muribundă, deodată mi-am crăpat
Sculîndu-mă-n picioare, venind către altar
Ca să-l slăvesc pe Domnul că viață-mi dete iar,)
Ajută-ne și astăzi, la fel, printr-o minune
S-ajungem iar acasă, la sînul Țării-mume !
Și tînjitoru-mi suflet fii bună de-l trimite
Spre dealuri păduroase, spre luncile-nverzite
Ce peste-albastrul Niemen de-a lungu-s resfirate,
Spre cîmpuri smălțuite-n tot felul de bucate,
Pe unde grîu ca aur topit le înfășoară
Sau lanuri argintate, întinse, de săcară,
De chihlimbar rapița, ori hrișca de zăpadă,
De-un roșu feciorelnic, lucerna stă să ardă

Și-ntr-o pamblică-i totul încins de o livadă
În care calmi stau perii, la șir, ca-ntr-o paradă.
De mult, pe-acele locuri, suit pe o colină
La malul apei, unde mestecenii se-nclină,
Un vechi conac de birne, cu temelii zidite,
Lucea prin depărtare, în varul alb spoite,
Mai albe între-al plopilor verde-închis veșmint,
Ca scutul apărindu-l de-al toamnei rece vînt.
Nu-i mare locuința ; curat e în odăi ;
Mai mare e hambarul ; iar lingă el, trei clăi
De griu, ce sub pătuluri nici n-au mai încăput ;
Se vede că în grine ținutul e avut,
Din multele căpițe sclipind ca niște `stele
Pe brazdele culese ; din pluguri ce, pe ele,
Porniră numeroase, din zori de zi să are-a
Conacului moșie, desigur, pe hectare
Ce-s bine cultivate, ca brazdele-n grădine :
Belșug și rînduială-i aici, se vede bine.
Mereu deschisă poarta, drumețul îl pofteste
Să intre-n astă casă, că bine-l găzduiește.

În brișca-i cu doi tretini, sosi un domnișor ;
Conacul ocolindu-l, opri lingă pridvor,
Se dete jos ; iar caii, lăsați din friu deodată,
Agale-ncep să pască prin iarbă, lingă poartă.
Părea puștiu conacul, cu poarta-i zăvorîtă
Cu-n gros zăvor și-o rangă prin scoabe vechi vîrită
Drumețul nu așteaptă din curte slugi să-i iasă,
Deschide și salută ca pe-un prieten, casa ;
De mult n-o mai văzuse ; dintr-un oraș, departe,
Atîta așteptase să vină de la carte !
Dă fuga, privind murii străvechii locuințe
Duios, cu ochiul lacom ; i-s bune cunoștințe.
Și mobila e-aceeași, cu-a ei tapițerie,
Prin care se jucase cîndva-n copilărie ;

Nu-i par așa frumoase și mari ca alte dăți
 Portretele, aceleași, ce-atîrnă pe păreți :
 Cosciuşco ¹ în mundiru-i cracovian se-arată,
 Spre cer nălîndu-și ochii, cu miinile pe spadă,
 Așa cum arătase jurînd lîngă altar,
 Cu spada să-i alunge pe toți cei trei chezari
 Ori, frînt sub ea să cadă. Alături, în caftan,
 Mihnit de libertatea pierdută, stă Reitan,
 Pumnalul cu tăișul întors spre piept îl ține,
 Cu *Phaidon* și cu *Viața lui Cato* lîngă sine.
 Iasinschi, mai departe, un tînăr trist, frumos ;
 Alătura stă Corșac, tovarăș credincios ;
 În cartierul Praga ², suiți pe baricade,
 Ei luptă cu moscalii și-n preajmă Praga arde.
 Văzu și vechiul ornic, ce cîntă în tic-tac,
 În scrinul de lemn galben, cum intri în iatac ;
 Și-a tras cu bucurie, de șnur, ca un ștrengar
 Ca imnul lui Dombrowschi ³, prelung să-i sune iar.

Străbate-n fugă casa, cătîndu-și iar chilia
 În care-acu-i deceniu-și trecu copilăria.
 Intră, și-n prag rămase ; privirea, cu mirare
 Rotind-o prin unghere : stă vreo femeie, oare ?
 Și cine-o fi ? că unchiul bătrîn e ne'nsurat,
 Și-n Petersburg mătușa, de ani i-a fost plecat. .

¹ *Tadeusz Kosciuszko* (1746—1817), om politic, republican și democrat polonez. În 1776—1783 a participat la războiul de independență a coloniilor engleze din America de Nord. Conducătorul răscoalei de eliberare a poporului polonez împotriva Rusiei țariste și a Prusiei (1794) s-a proclamat șeful statului. După înfrîngerea răscoalei a fost întemnițat în Rusia (pînă în 1796), apoi a emigrat în S.U.A., Franța și Elveția.

² Cartier vechi al Varșoviei, situat în dreapta Vistulei.

³ *Dombrowski Henryk* (1755—1818), general polon. Participă în anul 1794 la răscoală, sub conducerea lui Kosciuszko. Este inițiatorul înființării legiunilor poloneze, alcătuite din emigrați care se înrolaseră în 1797 sub steagul Italiei. În anul 1812 comandă divizia polonă în armata lui Napoleon.

Sau poate-i guvernanta ? Și-acest pian cu coadă,
Cu note, cărți pe dinsul ? Și toate zac grămadă
Așa, la întâmplare ; plăcută răvășeală !
N-au fost de mâini bătrine zvirlite la iuțeală.
Văzu și-o fustă albă, din cui abia desprinsă,
Ce-așteaptă-a fi-mbrăcată, pe jețul larg întinsă.
Ghivece, în fereastră, cu flori mirositoare :
Mușcate, violete, micsandre, lăcrămioare.
Ieși la geam drumețul — aici fu iar uimit :
În parcul altădată de ierburi năpădit,
Acum e-o grădiniță vîrstată de poteci,
Cu izmă, iarbă tunsă și-arbuști de lileci,
Prin garduri împletite ca-n cifre, din nuiiele,
Străluce în ghirlande margrite și zorele.
Curînd stropite straturi, se vede și-asta bine,
Și vasele de tablă, cu apă încă pline ;
În schimb, pe nicăierea nu vezi grădinărița ;
Abia ieși : căci încă se leagănă porțița
Trîntită adineaori ; și-alături, urme mici
Nisipul desenîndu-l, cu tălpi fără cipici ;
Svîntat era nisipul, părea omăt mărunt,
Pe el, ușoare urme : ghiceai că alergînd,
Au fost lăsate-n grabă de micile picioare
Ale cuiva ce-n fugă părea mai mult să zboare.

Drumețul multă vreme rămase-n geam gîndind,
Respiră-adînc mireasma din straturi adiînd,
Obrazul și-l apleacă spre tufele de flori,
Poteca iscodind-o cu ochii, uneori.
Pe urmele mărunte, privirea-i întîrzie,
Se-ntreabă dus pe gînduri : dar ale cui să fie ?
Cînd, ochii ridicîndu-și, chiar lingă gard șezînd,
Văzu o fetișcană ; din albul ei veșmînt
Ferindu-i trupul fraged și zvelt, pină-n pieptar,
Albi, umerii și gîtul, de lebădă răsar.

Aşa-ndeobşte umblă lituana-n dimineată,
Cît timp nu i se-arată vr'un om străin în faţă ;
Deşi n-o vede nimeni, cu palmele-şi fereşte
A rochiei răscoială ce pieptu-i dezveleşte ;
Nedesfăcut i-e părul, în bucle răsucit,
De moaţe mici şi albe mai tot acoperit,
Ciudat împodobind-o, că-n razele de soare
Lucesc la fel ca nimbul icoanei din altare.
Nu-i poţi vedea obrazul : întoarsă spre cîmpie,
Căta cu ochii-n zare pe cineva să vie ;
Zărindu-l, prinse-a bate din palme şi, rîzînd
Zbură spre grădiniţă ca pasărea spre cîmp ;
Prin straturi, prin grădina-nflorită se repede
Spre scîndura proptită de casă, în perete,
Se-avîntă prin pervazuri, uşoară şi mlădie,
Gingaşa ca a lunii lumină străvezie.
Luînd fusta, spre oglindă fugi cîntînd zglobie
Şi-atunci zări pe tînăr ; din mină rochia-i pică
Iar faţa de uimire-i păleşte, şi de frică.
Drumeţul deodată se-mpurpură la faţă
Ca norul ce-nţilneşte-aurora-n dimineată ;
Sfielnic, dînsul ochii şi-acoperă cu mîna
Şi biiguie o scuză, apoi se-nclină numa
Şi dă să se retragă ; iar ea ţipă scîncit
Şi ne-nţeles, ca pruncul din vis cînd e trezit ;
Cu teamă o priveşte, dar ea pe loc pierise.
Şi, tulburat, el iese ; iar inima-şi simţise
Bătînd atît de tare, că singur n-avea ştire
De trebuie să rîdă de-această întîlnire
Atîta de ciudată ; sau, poate, cine ştie,
Ruşine să-l cuprindă, sau mare bucurie ?

La curte-n vremea asta, prinseseră de ştire
Că-n gangul de sub poartă, un proaspăt musafir e.
Au dus deci caii-n grajduri, le-au dat să mînce bine,
Ovăz şi fin cu sacul, aşa cum se cuvine,

Că judele cu moda cea nouă nu se-mpacă,
Să-i lași pe oaspeți caii prin hamuri să și-i tragă.
Slugi nu-l întâmpinară, dar nu-ncăpea-ndoială
Că în această casă n-ar fi orînduială ;
L-așteaptă pe pan-Voischi, în vreme ce se-mbracă :
Taman atunci dă ordin, de cină ce să facă.
E regula ca-n lipsa stăpînului, să-i ție
El locul, iar la oaspeți și gazdă să le fie.
(E neam ceva cu panul, iar casei, vechi ortac).
Aflînd de noul oaspe, furiș veni-n conac
(Că nu putea să-i facă-n halat întâmpinare) ;
Deci straiele degrabă și-a pus, de sărbătoare,
Ce-i fuse pregătite din zori, că el aflate
De-atuncea chiar, că seara, vin oaspeți mulți la masă.

Pan Voischi de departe-l recunosc, și-ntinse
Largi brațele spre oaspe, și-n ele îl cuprinse ;
Porniră convorbirea, grăbită și-ncurcată,
Prin care-ncerci în vorbe ani mulți să prinzi deodată.
Cînd sărî dintr-una-ntr-alta, pui mii de întrebări,
Cu strigăte, oftaturi, și chiar cu-mbrățișări.
Iar după ce pan Voischi l-a descusut vr'un ceas,
Îi spuse cîte treburi pe azi i-au mai rămas.
„Ce bine, scump Tadeuș, (căci tînărul, anume
Primise, la botezu-i, al lui Coșciuşco nume,
Ca semn că-n anii luptei pe lume a venit),
Ce bine, drag Tadeuș, că azi chiar ai sosit
Acasă, cînd aicea-s atîtea domnișoare !
Tu știi că unchiul ține degrabă să te-nsoare ;
La noi sînt mulți prietini, și toți sînt pe ales ;
Tot vin în aste zile, mereu, pentru proces,
Cu domnul conte harța cea veche s-o termine,
Că mîine, la castelu-i, și el a spus că vine ;
Sosi și Prezidentul cu doamna și-a lui fiice.
Cei tineri, să vîneze s-au dus, prin pădurice,

Iar doamne și bătrînii acuma-s la plimbare
Să vadă cum arată recolta pe ogoare
Și-n marginea pădurii, acolo în zăvoi,
Î-așteaptă pe cei tineri să vină înapoi ;
De vrei, putem să mergem, că sigur dăm îndată
De unchi, cu Prezidentul și doamna-i mult stimată.“

Pan Voischi și Tadeuș mergeau pe cărăruie
Și nu mai dau de capăt la cite-aveau să-și spuie.
Iar soarele lumina și-o dă, în asfințit,
Mai mîndru decît ziua, deși mai potolit
Și rumen, ca plugarul cu fața sănătoasă
Ce munca isprăvindu-și se-ntoarce-acum acasă.
Aprinsa lui tipsie, prin brazii deși pogoară,
A căror crângi și vîrfuri în neguri se-nfășoară ;
Și strînsă laolaltă acuma-n neagra masă,
Pădurea își înalță clădirea maiestuoasă,
Iar soarele deasupra-i roșeața și-o întinse
Ca peste coperișuri în mari văpăi cuprinse,
Apoi căzu-n adîncuri ; dar viu lucea prin ramuri
Ca lampa ce străbate prin jaluzele-n geamuri,
Apoi s-a stins. Îndată, și coastele-ncetară
Să șuiere prin grîne. Și greble ce lucrară
Pe luncă, se opriră : căci Panu-a dat poruncă
La oameni, să termine cît e lumină încă.
„Stăpînul lumii știe cît să muncești anume ;
Cînd soarele, ce-i este lui slujitor, apune,
E tipul și plugarul să plece din ogor“,
Așa spunea adesea acest Judecător,
Și-ascultă Iconomul cel harnic, se-nțelege,
De-a Judelui voință, precum de-o sfîntă lege.
Chiar de pornise vr'unul să pună snopii-n care,
Așa, neîncărcate de tot, merg la hambare
Și trag voioși plăvanii, simțînd că-s mai ușoare.

Acuma, din pădure, vin oaspeții-mpreună
Dar tot în rinduri, rinduri, și plini de voie bună ;
Întii veneau copiii cu supraveghetorul,
Pe doamna Președinte-o-nsoțea Judecătorul,
Alături, Prezidentul cu neamurile sale ;
Un grup de domnișoare pășea apoi, agale,
În urma celor vîrstnici ; pe margini adunat,
Mergea și tineretul întors de la vînat ;
C-un pas mai înainte, un pîlc de doamne vine,
Cum cere politețea ; nu hotărîse nime
În astă rînduială, ce loc li se cuvine,
Ci ea era păstrată firească de orișicine.
Domneau la Jude-n casă deprinderi de-altădată
Ce nu puteau da voie să fie încălcată
Nici stîrpea, vîrsta, rangul sau dreapta judecată :
„Printr-astă rînduială, popoare, neamuri cresc,
Dar neamuri și popoare pier de-o nesocotesc.“
Și ordinea aceasta-i firească tuturor,
De la stăpînul casei și pîn'la servitor ;
Iar cine trage-n gazdă scurt timp la domnul Jude,
De-ar fi străini de casă, doar oaspeți, nu și rude,
Curînd se vor desprinde cu-această rînduială
Ce ca un duh respiră din tot ce te-nconjoară.

Fu scurt salutul dintre nepot și domnul Jude
Ce, grav, spre tînăr mîna și-a-ntins să i-o sărute
Și bun sosit urîndu-i, îl sărută pe frunte ;
Cu toate că, pe oaspeți spre-a nu-i jicni-n vr'un fel,
Prea mult, cu ei de față, nici n-a vorbit cu el,
Din lacrămile care, cu mîneca jachetei
În grabă și le șterse, oricine seama-și dete,
Cu toate că-n această-ntîlnire n-a spus totul,
Că Judele-și iubește din inimă nepotul.

Stăpînul lor urmîndu-și, din cîmp, izlazuri, crîng
Și luncă, toți la curtea conacului se strîng :
Pe uliță, oițe ce behăie, în turmă,
Stîrnesc în nouri colbul ; iar slobozi mai în urmă,
Vițeei tirolezi vin, cu dulci tilingi de-aramă ;
Vin nechezînd din lună, și caii toți, în goană,
Dînd buzna spre fîntîna cu cumpăna crăpată
Ce scîrțîie întruna, dînd apă la covată.

Deși trudit e unchiul, și prins de musafiri,
Nu-și uită ale casei, de seamă-ndatoriri,
Ci merge la fîntînă ; că seara, se cuvine
Să-și vadă gospodarul, și vita cum se ține :
O treabă ca aceasta, nicicînd pe slugi n-o lasă
Că ochiul de stăpîn doar, el face vita grasă.

Protazi portărelul și Voischi stau pe sală
Cu sfeșnicele-n mină, cam puși pe ciondăneală :
Că-n lipsa lui pan Voischi, pe-ascuns porunci el dase
Ca mesele de cină să fie grabnic scoase
Din casă, și-n castelul cu ziduri dărîmate
Din marginea pădurii, să fie așezate.
De ce schimbarea asta ? Pan Voischi, încrunțat,
Se scuza către Jude ; acesta s-a mirat,
Da'i prea tîrziu ; isprava-i cam greu s-o dregi, vezi bine,
Deci oaspeții să-l ierte, că-i duce-ntre ruine.
Dar Judelui, Protazi în drum îi explicase
De ce orînduiala stăpînului stricase :
Nu e-n conac odaie destul de spațioasă
În care-aleșii oaspeți să-ncapă toți la masă ;
Sala-n castel e mare și bine s-a păstrat
Iar bolta e întreagă, — ce-i drept, cu-n zid crăpat,
Ferestrele n-au geamuri, da'i vară, n-are-a face,
Iar pimnița de-alături mai bun serviciu-l face.

Și-un semn făcînd cu ochiul spre Jude, vedeai bine
Că are tînuite și mai adînci pricine.

La două mii de pași e castelul, după casă ;
O falnică, măreață clădire arătoasă ;
De vechiul neam Horeșcov fusese stăpînit ;
În luptele din țară urmașul le-a pierit ;
Aveea, prin sechestre i-a fost distrusă toată,
Prin proastă îngrijire, prin cărți de judecată ;
Rudenii după mamă o parte-au moștenit
Și-apoi pe la datornici fu restul împărțit.
Castelul nu-l vrea nimeni, că starea-n nobilime
Nu-ngăduia vreunui să-l poată întreține ;
Dar iată că un conte, vecin apropiat,
Ieșit de sub tutelă, un tînăr pan, bogat,
Ce rudă-ndepărtată Horeștilor le vine,
Cutreierînd cu anii prin țările străine,
Acasă cînd se-ntoarse, de ziduri s-a-ndrăgit
Găsind că-n stilul gotic castelul e clădit ;
Dar Judele aflase din scripte ce găsise,
Că meșterul din Vilno, nu de la nemți, venise.
Cum contele cel tînăr ținea mult la castel,
Și Judele deodată-l rivni atunci și el
Făr'ca să-și lămurească dorința în vreun fel.
Porni proces : în primă instanță, la apel,
Și la Senat, pe urmă ; și iar, instanța primă,
Pîn'la guvernator chiar, ajunși cu-a lor pricină ;
Cu multă cheltuială, decrete numeroase,
La judecătorie afacerea se-ntoarse.

Drept spuse Portărelul că-n sala din castel
Au loc și magistrații, și oaspeți de-un alt fel.
Ca și-o sofragerie, pe stîlpi înalți boltită,
Cu lespezi mari de piatră era pe jos podită ;

Pereții n-au podoabe, ci ziduri mari, curate ;
Pe ele-s numai coarne de cerbi sau căpriori
Cu-nsemne : cînd și unde-au fost prinși de vînători
Trofeie și podoabe vînătorești, pe care
Erau gravate nume vestite-n vînătoare ;
Astfel, și Herșcovii blazonul și-l aveau :
„Jumat' de țap“, prin care pe boltă străluceau.

Vin oaspeții în rînduri, cu toții-n jur se-așează ;
În frunte Prezidentul la masă prezidează,
Onoare ce prin rang-u-i și vîrstă îi revine ;
Nu uită-n timp ce trece, spre toți să se încline.
În preajmă-i, cerșetorul-călugăr se-așezase
Iar Judele alături de-acesta locu-și luase.
Începe Bernardinul să spună în latină
O scurtă rugăciune, sfîrșește și se-nchină ;
Ciocnesc bărbații vodca, apoi se așezară
Și-un borș de sfeclă rece, tăcuți, degrab' mîncară.

Tadeuș, deși tînăr, stătea la loc de frunte
Alătura de doamne și-alătura de Jude ;
Dar e-ntre unchi și dinsul un loc neocupat
Ce pare că anume cuiva i-a fost păstrat.
Spre locul gol și ușă, tot cată unchiu-n pripă
De parc'avea să intre un oaspe-n orice clipă
Tadeuș, cu privirea pe Jude-l conducea
Spre ușă ; și spre locul cel gol iar și-o-ntorcea.
Ciudat : în juru-i, locuri cu domnișoare-s pline,
La care să se uite-ar putea, făr' de rușine
Chiar țareviciul însuși ; oricare-i mîndră, jună ;
Dar el privea spre locul pe care nu-i niciuna.
Ast loc e o enigmă, dar tineretul ține
La astfel de enigme. Alesei lui vecine
Ce-i doamna Președinte, Tadeuș dus pe gînduri
Cuvîntu-i adresase de-abia-n vreo două rînduri ;

Nu-i umple nici paharul, din feluri nu-i servește
Și nici cu vreo duduică, galant el nu glumește
Ca printr-a lui purtare să iasă la iveală
Ce creștere aleasă primi în capitală ;
Doar locul ăsta, care acum e-al nimănui,
Vrăjindu-l, îl atrage. Dar gol nici locul nu-i,
Că l-a umplut Tadeuș cu gândurile lui.
Cu mii de presupuneri, ăst loc l-a năpădit
Ca broaște după ploaie, pe-un mic tăpșan ferit ;
Un chip doar printre toate-i stăpîn, ca-n vreme bună
Un nufăr înălțîndu-și pe lac, a lui cunună.

Serviră și desertul. Iar domnul Președinte,
Turnînd duduică Roza, din vin, cu luare-aminte,
Iar celei mici, salata în față cînd i-o puse :
„Silit sînt, dragi copile, să vă servesc“, le spuse,
„Deși-s ne'ndemînic“. Săriră în picioare
Atuncea cîțiva tineri, servind pe domnișoare.
Ci unchiul, spre Tadeuș în treacăt doar privește,
Iar mîneca la haină puțin și-o potrivește
Și toarnă vin de Tokay, spunînd : „Alt obicei
E azi : în capitală trimiți învățăcei,
Nu zic, și ca urmașii mai mult să-știe carte
Decît știau bătrînii, dar și cum să se poarte
Cînd vin în lumea mare ; ori, iese la iveală
Că tinerii duc lipsă acum, de-astfel de școală.
Țin minte că, de tineri, pe vremurile mele,
Primeam instrucțiune la nobili, în castele ;
La Voievod la curte, eu fost-am zece ani,
La tatăl Președintelui, la măritul Pan.
(Spre domnul Președinte, vorbind, făcu un semn) :
Slujbaș să intru-n ranguri, tot el mi-a dat însemn
Și om întreg cît n-am fost, el nici nu m-a slăbit.
La mine-n casă, veșnic i-i numele slăvit,
Iar pentru-a lui odihnă, mă tot închin mereu
Și zi de zi, întruna, mă rog lui Dumnezeu.

Iar dacă eu, la curtea-i, am tras mai mici foloase
Ca alții, și, pământu-mi lucrez aici, acasă,
Pe cînd cei ce fuseră în ochii săi mai vrednici
Ca mine, azi, în țară sînt dregători puternici,
Am totuși mulțumirea că pînă astăzi, încă
N-am dat prilej nici unui din oaspeți să se plîngă
De cinstea și purtarea ce i le-am arătat
În casa mea ; și-adaug fățiș și răspicat :
Purtarea nu-i un lucru ușor, nici ne-nsemnat ;
Nu, fiindcă ea nu-nseamnă s-arăți doar dibăcia
Cu care-ți salți piciorul ori fluțuri pălăria ;
Astfel de politeță, doar în negustorie
E bună ; că aceasta nu-i vechea curtenie
Polonă, dintre nobili, ce mai aleasă-mi pare.
Dar politețea este a tuturor, și are
De la om la altul, o altă-nfățișare ;
Căci fără politeță, nici pruncul nu-ți iubești,
Și nu știi nici femeia, în lume s-o privești,
Nici chiar pe slugi, stăpînul ; dar vezi că fiecare
Privire din acestea, nuanța ei și-o are,
Și ca să n-ai greșeală, se cer ani mulți să-nveți
Cum, cinstea cuvenită oricărui s-o arăți.
Doar și străbunii, carte destulă învățară :
Cei mari vorbeau de via istorie din țară,
Cei nobili, despre cronici privind al lor ținut ;
Printr-asta, altui nobil făcîndu-i cunoscut
Că toți știu despre dînsul și-n seamă-l au oricare,
Și-așa, veghea un nobil la buna lui purtare.
Dar azi să nu-ntrebi omul : nici ce-i, de unde vine,
Ce trai a dus, ce face ? Azi, unde vrea, oricine
Se poate duce, fără opreliști după plac,
Dușman al stăpînirii de nu e, ori sărac.
Ca și Vespasianus, ce nu vroia să știe
Mirosul ce-l au banii aduși în visterie,
Nici cum, din care locuri și mîini la dînsul vin,
La fel și cei de astăzi nu cată, cel puțin,

Ce fel de obiceiuri și nume are omul !
De e cu greutate, vădit de-i e blazonul,
I-arată prețuire și-amicii, și dușmanii,
Așa cum prețuiește zaraful gologanii.“
Vorbind, privea bătrînul pe rînd spre fiecare,
Și vorba depănîndu-și cu tîlc și curgătoare,
Știa că tineretul de azi n-avea răbdare
S-asculte vorba lungă, cît de pătrunzătoare.
Dar toți, într-o adîncă tăcere îl ascultă ;
Din ochi, pe Președinte el pare că-l consultă,
Dar nu îi întrerupse acesta nici o vorbă,
Ci fruntea înclinîndu-și, întruna îl aprobă.
Dă Judele, și dînsul, din cap — și se-ntreține ;
Ia oaspei paharul, ca și pe-al său i-l umple
Și spune mai departe : „Nu politețea nu e
Puțin, cînd omu-nvață la prețul just să puie
Origine și vîrstă, virtuți și obicei,
Aflînd astfel respectul ce altora îl cei ;
La fel ca-ntr-o balanță, spre-a ști ce greutate
Am eu, trebuie-a pune ceva-n cealaltă parte.
Atunci vedem cu cîtă atenție anume,
Sînt meritele noastre aprețuite-n lume.
De-asemeni, politețea e-aceea care-ndeamnă
Pe tineri, și de sexul frumos să țină seamă,
Sau de mărinimie, avere și onoare,
Ce pun talent și daruri născute, în valoare.
Din ea, nasc alianțe și-adînci afecțiuni
Ce pot lega familii. Așa spun cei bătrîni,
De-aceea...” Spre Tadeuș se-ntoarse-atunci ușor
Pan Judele, privindu-l cu aer muștrător
Și se simțea că totul ce-avea de spus, sfîrșise.

Pocnîndu-și tabachera bătută-n aur, zise
Apoi, și Președintele : „Atîta cît țin minte
Eu, dragă Jude, parcă mai rău era-nainte !

Și noi, cu moda poate, schimbatu-ne-am un pic,
Sau tinerii mai buni îs, că văd un rău mai mic.
Țin minte de pe vremea când, și la noi în țară
O modă franțuzească pătrunse prima oară ;
Când niște juni dind buzna din străinătăți, odată,
Mai rău ne năpădiră, decît nogaii-n hoardă,
Călcînd credințe, drepturi, deprinderi, datini, totul
Ce ne-au lăsat străbunii, ba pînă chiar și portul.
Era mai mare jalea să-i vezi : gubavi la față,
Vorbînd pe nas, și-adesea sub el făr'de mustată,
Toți, plini de broșurele, tot soiul de gazete,
Ne proclamau noi crezuri, noi drepturi, toalete.
Aveau putere mare asupra tuturor,
Că Domnul cînd și-abate pedeapsa pe-un popor,
Întîi îi pierde mintea ; nici omul înțelept,
Acestor fanți, desigur, n-avea cum ține piept.
Și-aveau, de ei, poporul o spaimă ca de ciumă,
Simțînd și el sămînța acestei boli că-l scurmă ;
Strigau ei la venetici, dar de la ei au luat
Tiparul : grai, credință, legi, portul și-au schimbat
Și ca o mascaradă de bîlci fu veselie ;
Curînd, și postul mare veni apoi — sclavia !

Țin minte chiar, cu toate că-atunci un țînc eram,
La tata cînd venise-n districtul Oșmian,
Paharnicu-n trăsură franceză, în caleașcă,
Întîiul om din țară, cu haină franțuzească.
Dam fuga după dinsul ca dup'un saltimbanc ;
Pizmaș priveau și casa din tîrg, pe-al cărei prag
Paharnicul și brișca-i cu două roate trag,
Și cărei *cariolă*, în frîncă-i spuneau ei.
Lacheu n-avea la spate ; în locu-i, doi căței,
Un neamț, birjar pe capră, sfrijit ca o copaie ;
Cu niște lungi picioare, subțiri ca niște paie,
Pîn'la genunchi, pe ele i-erău ciorapii-ntînși,
Cu niște catarama de-argînt, pantofii prinși, ●

O coadă la perucă, legată într-o fundă.
Bătrînii dînd cu ochii de ei, porneau să rîdă,
Țăranii-și făceau cruce, scorniseră și glume
Că-i dracu' ce-n careță nemțească umblă-n lume.
Dar trebui ăst Paharnic descris cu multă noimă
Că nouă ne păruse un papagal ori moimă,
Cu marea lui perucă pe care, cu-o beteală
El o găsea asemeni, — iar noi, cu-o ciufuleală.
De-ai fi gîndit pe-atuncea că haina de acasă
Decît maimuțareala străină-i mai frumoasă,
Tăceai ; că junii noștri țipau că păgubești
Culturii, că progresu-l trădezi și-l stăvilești !
Prejudecăți ca astea aveai să întilnești.

„Paharnicul da veste că-au să ne reformeze
Și legi că ne vor face să ne civilizeze ;
De nu știu ce anume franțuji ne-au dat de știre
Precum că ei făcut-au chiar și-o descoperire :
Că oamenii egali sînt ; deși *Scriptura* scrie
De mult, de lucrul ăsta — și-n orice liturghie
O spune orice preot vorbind de la amvon.
Știința-i veche, pune-o cu fapta-n unison !
Domnea pe vremea ceea așa orbire mare,
Că celor mai vechi lucruri nu li se da crezare
De nu citeau de ele, în franțuzești ziare.
Deși egal, Paharnicul își zicea marchiz
Căci titlul, se-nțelege, venea de la Paris
Și moda pe acolo era să fii marchiz.
Și tot așa, cum moda cu anii s-a schimbat,
Zicea marchizul nostru că este democrat ;
Schimbîndu-se-apoi moda, cînd cu Napoleon,
Se-ntoarse democrat, de la Paris, baron ;
De mai trăia, și moda din nou s-ar fi schimbat,
Am fi văzut baronul că-i iară democrat.
Căci cu schimbarea modei, Parisul se mindrește,
Și ce-a scorniț Franțuzul, Poleacoul îndrăgește.

Dar azi, slăvesc pe Domnul, că tineretul nostru
Nu pleacă peste graniți, să-i afle modei rostul,
Nici legea ca s-o-nvețe din mii de broșurele,
Nici arta cuvîntării s-o-nvețe-n cafenele.
Că astăzi Bonaparte, un om cu capul treaz,
De mode și discursuri, nici nu-ți mai dă răgaz.
Acum răsună spada, iar inima ne spune
Că și de țara noastră, s-o duce vestea-n lume ;
De-acuma încă, slava Republicii-și vestește,
Că veșnic libertatea din trunchi de laur crește !
E trist dar că ne trecem azi zilele deșarte,
În vreme ce franțujii mereu merg mai departe !
S-aștepți de-atîta vreme ! Și-atît de rar, o veste !
Părinte, (spre călugăr a spus șoptit aceste),
De peste Niemen parc'auzit-am că ai știre :
Aflași ceva, prea sfinte și despre-a noastră'oștire ?"
„Nu știu nimic“, răspunse Robac nepăsător,
(Vedeai că n-a luat seamă la tot taifasul lor)
„Politica nu-mi place ; și dacă mi se scrie
Cîndva, din capitală, acesta-i vreo solie
Religioasă, care privește-al nostru cin :
Cuvînt bisericesc doar, și trebi de bernardin ;
La ce-aș vorbi de astea, cînd oaspeții cinează ?
Sînt și mireni pe care, cred, nu-i interesează.“

Spunînd așa, privirea pieziș și-a aruncat
Înspre muscalul oaspe, la mijloc așezat :
Pan Ricov, căpitanul, era un vechi soldat
Ce trupa-și cantonase în satu-nvecinat,
Iar Judele, amabil, la cină-l invitase.
Mîncînd cu poftă, Ricov nu prea se-amestecase
În vorbă ; de Varșovia cînd se pomenise,
Atunci, 'nălțîndu-și ochii la Prezident, rostise :
„O, da ! de Bonaparte să știți vreți, domnul meu,
Spre capitală gîndul v-aleargă tot mereu !
Da, patria ! polona ca s-o pricep nu-i greu,

Măcar că nu-s iscoadă ! Ei, patria ! Simt eu !
Poloni sînteți — eu, rus sînt ; acum nu ne bățem,
Cu toții împreună, mîncăm aici și bem.
Și-ai noștri stau de vorbă pe fronturi, cu Franțuzul,
Beau vodcă, dar deodată : «U-u-ra !»... și, poc ! obuzul...
Avem noi o zicală străveche, ce ne-nvață :
«Pe cine drag mi-e mie, îl strîng mai tare-n brață»,
Sau : «Mîngîie-ți drăguța cu sufletul din tine,
Pe urmă, ca pe-o șubă s-o scarmeni cit mai bine».
Va fi război, desigur ! Maiorul Plut, ieri încă
Primi, prin adjutantul de stat-major, poruncă
De marș să fie gata ! Spre Turc, sau altă parte,
Sau spre Franțuz ?... Ce om e și ăsta, Bonaparte !
De n-ar fi fost Suvorov, ne dojenea nițel.
La noi, mergea povestea, cînd au pornit rezbél,
Că Bonaparte ăsta un vrăjitor ar fi,
Dar știe și Suvorov ca dînsul a vrăji.
Porni, deci, vrăjitorul, pe-alt vrăjitor să-nfrunte :
Cînd : a pierit Suvorov, deodată. Cum și unde ?
Păi, după Bonaparte, ce chip de vulpe-a luat,
Iar în ogar Suvorov, pe loc s-a preschimbat ;
Pe urmă, Bonaparte se prefăcu-n motan
Și-a dat să-l prindă-n ghiară ; Suvorov, în cîrlan.
Dar să vedeți, la urmă, ce-a fost cu Bonaparte...“
Dar Rîcov se-ntre rupe și mîncă mai departe,
Că tocmai cînd o slugă cu noul fel venise,
O ușă laterală deodată se deschise.

CARTEA A XII-A

În fine, ușa sălii pocnind cu zgomot mare,
Deodată se deschide și domnul Voischi-apare ;
În cap purtînd tichie, trufaș înaintează,
Pe nimeni nu salută, la masă nu s-așează,

Că astăzi debutează în noua-n sarcinare
De Majordom al casei ; ca semn, o cîrjă are ;
Cu ea, ca un maestru de gală, indicînd
Oricărui oaspe locul, se-așează toți pe rînd.
În frunte, ca întîiul magistru-n voivodat,
Pan-Prezidentul locul de cinste și l-a luat
Pe jilțu-n catifele, din fildeş încrustat ;
Alătura, în dreapta-i, stă general Dombrovschi,
În stînga stau Kneazevici, și Paț, și Malacovschi.
La mijloc, între dinșii stă doamna Președinte,
Apoi, la rînd, atîta cît masa se întinde,
Vin celelalte doamne, și domni, și ofițeri,
Figuri din nobilime, precum și moșieri,
Tot rînd pe rînd, pereche, o doamnă și-un bărbat,
Pe locul ce le este de Voischi arătat.

Pan-Judele se-nclină, lăsîndu-i pe meseni,
Și-ntîmpină în curte mulțimea de săteni
Ce-s strînși la masa lungă de-o sută de picioare,
Iar Judele și Popa în cap stau fiecare.
Tadeuș și cu Zosea, la masă nici n-au stat
Căci tot servind sătenii, aleargă ne-ncetat.
E datina ca noii stăpîni cînd intră-n casă,
Pe oameni să-i slujească chiar el, la-ntîia masă
În timp ce musafirii așteaptă-n sala mare,
La marele serviciu privesc plini de mirare,
Că-n el materialul și munca-s prețioase.
Se spune că Radzivil¹-Orfanul comandase-n
Veneția, serviciul acesta să-i lucreze
Cum el dăduse planul, cu scene poloneze.
Se spune că serviciul pierise mai apoi
Pe cînd cu suedezii purtaseră război,
Și-n casa ăstor nobili, ajunse nu știu cum ;
Afară din tezaur fusese scos acum,

¹ Veche familie de nobili polonezi.

Prinzînd mijlocul mesei cu-al lui gigantic fund
Cit roata de căruță, de mare și rotund.

Serviciul, pînă-n margini umplut cu o grămadă
De spumă și de zahăr la fel cu o zăpadă,
Părea un peisagiu de iarnă că imită ;
În mijloc, o pădure din dulciuri, adumbrită,
De-o parte și-alta case, ca tirguri mici ori sate,
În loc de nea, în spumă de zahăr îmbrăcate ;
Pe margini, porțelanuri i-au pus ca să-l orneze ;
Mărunte figurine în straie poloneze,
Părînd că sînt pe scenă o trupă de actori
Ce lumii-nfățișează anume întîmplări ;
Artistic colorate, redînd oricare gest,
Doar glas n-aveau, — altminteri păreau că-s vii în rest.
Mirați, mesenii-ntreabă : „Ce-nchipuie, anume ?“
La care, săltînd cîrja, Pan Voischi-așa le spune
(Pe cînd serveau toți votca-nainte de mîncare) :
„Socot, Mari Pani Puternici, cu-a voastră aprobare,
Că este fără număr figuri, ce-aveți'nainte,
Dieta poloneză ar vrea s-o reprezînte,
Cu sfaturi, vot, succese, dispute ce-o'nsoțesc ;
Ghicii eu însumi scena, și-acum v-o lămuresc :

Un mare grup de nobili, la dreapta observați :
La vr'un banchet, 'nainte Dietei, invitați,
I-așteaptă-o masă pusă, dar nu-i pofteste nime ;
Un mic grup stă-n picioare și parcă sfat ar ține.
În orice grup în mijloc e-un om — îl observați ?
Deschisă ține gura, iar ochii bulbucăți,
Din miini se tot agită — e-un orator, explică
Ceva-ntinzînd un deget, și palma și-o ridică :
Sînt cei ce-și recomandă pe candidații lor :
Efecte felurite-s pe chipul tuturilor.

Ce-i drept, în grupul cel'alt, atenți par să-l asculte :
Cu mîna-n briu stă unul, urechea și-o ascute,
Iar altul, la ureche cu grijă palma-și ține,
Mustața răsucindu-și tăcut ; se vede bine
Că-i soarbe orice vorbă, cum stă cu gîtu-ntins,
Și-o bagă-n cap ; acuma, voios că i-a convins,
Își freacă buzunarul, cîstitul orator.
Că-n-trînsul, de pe-acuma, el are votul lor.

Dar altceva se-ntîmplă în grupa cea vecină ;
Aicea, vorbitorul silit e ca să-și țină
De briu, auditorul : uitați-vă ! Aproape
Refuză să-l asculte și-i cît pe-acîi să-i scape ;
Priviți cum, de mînie, se umflă-auditorul
Și mîinile-și ridică, înfruntă oratorul,
Iar gura i-o astupă : de furie, se vede,
Că-i laudă rivalul : iar altul se repede
Cu fruntea-n jos plecată ca taurul, de-ai zice,
Pe cel ce-a luat cuvîntul, că-n coarne-o să-l ridice :
Iau unii spada, alții — la fugă-o iau de-aice.

Tăcut, un singur nobil e-n grup ; pe cînd bag seamă
Făr' de partid e omul, și șovăie, i-i teamă :
Cu cine să voteze ? Luptînd cu sine însuși,
Nu știe, 'ntreabă soarta, și mîinile-ndreptîndu-și
Spre cer, închide ochii-ncercînd să nimerească
Deodată policarii în unghii să-și lovească.
Să vadă dacă votul acestui grup l-o da :
De s-or lovi în vîrfuri, atuncea va fi «da».
Iar dacă nu, — atuncea el contra, va vota.

În stînga, altă scenă vedem : o mănăstire :
În sala de mincare țin nobilii-ntrunire ;
Pe bănci, la rînd, bătrînii, — iar tinerii-n picioare

Spre mijloc, peste creștet privindu-le, se-adună ;
Stă-n mijloc mareșalul, ce urna ține-n mână
Și bilele socoate ; din ochi, mulțimea toată
Stă gata să-l înghită, căci trebuie s-o scoată
Pe cea din urmă, tocmai ; frunțașii-n față ies
Și dînd din mîini, anunță în public, pe ales.

Dar, iată că această concordie obștească,
Din nobili, unul pare să n-o împărtășească ;
Vedeți cum vîră capul pe geam, dinspre cuhnie,
Cum ochii și-i holbează, drept spre sofragerie
Privind cu îndrăzneală, — iar gura i-e căscată
De parcă stă acuma să-nghită sala toată ;
Ușor ghicim că ăsta un «Veto !» a strigat.
Și iată că la vrajba stîrnită ne-așteptat,
Mulțimea se-mbulzește la ușa spre cuhnie,
Scot săbii, — sigur iese o cruntă bătălie.

Dar dincolo, pe sală, cred, Pani, că-ați observat
Cum calcă în odăjdii acel bătrîn prelat
E Starețul cu Sfintele Daruri din altar ;
'Naintea lui, pășește un tînar în stihar
Ce sună dintr-un clopot, făcîndu-i loc să treacă :
Toți nobilii, pe dată, își vîră spada-n teacă,
Se-nchină și-ngenunche, iar preotul se-ndreaptă
Spre locul unde arme mai zăngăne, — și-ndată
Mulțimea-i potolită, tăcută și-mpăcată.

Ah, tineri Pani, de ăsta voi nu mai țineți minte !
Cînd toată nobilimea, vitează și fierbinte,
În arme, — de poliții nicicînd n-avea nevoie :
Cît fu credința-n floare, a și-nflorit în voie
Și dreptul ; libertatea, în ordine-avu scut
Pe cînd prosperitatea slăvită-am cunoscut !

Aud că-n țări străine-s, cu simbrerie,
Tot soiul de poliții, agenți, jandarmierie.
Că spada-n aste locuri, de pază numai vede
Și-ncolo-i libertate, — spun drept, nu-mi vine-a crede !“
Dar spuse Prezidentul, pocnind din tabachere :
„Pan Voischi, povestirea să ți-o amîni ți-am cere ;
Ce-i drept, interesante-s isnoavele aceste,
Dar foame ni-i, bucate s-aducă, poruncește !“

Răspunse Voischi, cîrja-nclinînd pînă-n podele :
„Rog faceți, Pani, hatîrul acesta rugii mele.
Termin îndată scena cu ultima-adunare ;
De-ai săi purtat pe brațe, din sala de mîncare
E-adus alesul nou. Iar nobilii, ca frații,
Zvîrlindu-și pălăria, largi guri deschid — ovații !
Ci-n partea ceealaltă, stă singur și posac
Un Pan, pe gînduri ; șapca și-a tras-o mult pe cap :
Nevasta-n fața casei l-așteaptă : a aflat ;
Pe brațul cameristei, sărman'a leșinat !
Avea să-și pună titlul de Prea Înaltă Doamnă,
Dar, pe trei ani de-acuma, rămase-aceeași Pană !“

Un semn din cîrjă Voischi făcîndu-le cînd gată.
Lachei perechi intrară în sală, de îndată,
Mîncarea aducînd-o : un borș, regal numit,
Și-un bulion, pe vechile datini pregătît,
În care domnul Voischi, într-un adînc secret,
Zvîrlise niște perle și chiar ceva bănet
(Căci supa face bine, astfel, la sănătate).
Urmară și-alte feluri, dar cin'le-ar spune toate !
Și cine le-ar pricepe, că-s azi complet uitate ;
Tipsii, cu dulci brînzeturi și-aspicuri încărcate,
Batog la fum, pîrjoale cu sos de arpagic,
Cu mosc, tarhon și prune uscate, și fistic ;

Și somn de apă dulce, din Dunăre, și mrene,
Nisetru, icre negre, turcești, vengețiene.
Știuci mari de-un cot, mai scurte și altele mai mici
Crați mari de heleșteie, crați roșii și plătici !
La urmă, bucătarul le-a dat o raritate :
Un pește-ntreg, cu capul prăjit, iar la jumate
Fript la grătar, și coada în zeamă de tomate.

Mesenii nu-ntrebară nici ce-a fost de mîncare :
Nepăsători la aste secrete culinare,
Cu pofta soldățească, ei repede mîncară
Din plin, tot vin de Tokai turnîndu-și în pahară.
Dar marele serviciu, astîmp, schimbă culoarea
Iar sub zăpada-n zdrențe a și-nverzit, — căci boarea
De vară, încălzind-o din ce în ce, acum
Topise de pe gheața de zahăr, toată spuma,
Descoperindu-i fundul, ascuns într-acest timp ;
Și-arată peisagiul, acum, alt anotîmp
Sclipind de verde 'n varii culori de primăvară.
Sub ochi crescîndu-ți parcă, prind grînele să apară :
Grîu din șofran, clătindu-și lungi spice aurii,
Secară-nveșmîntată în frunze argintii,
Din ciocolată-i hrișca, trădînd o artă mare,
Ca și livezi cu perii și merii toți în floare

De-abia se bucurară cu toți de-al verii dar !
Pe Voischi s-o mai țină, îl roagă în zadar
Serviciul, ca planeta-n rotirile-i exacte,
Își schimbă anotîmpul ; iar grînele pictate
Cu aur, luînd din casă căldură, s-au topit ;
Pălită e și iarba, iar frunzele-au roșit
Căzînd, suflate parcă de-al toamnei vînt, în pripă :
La urmă, și copacii gătiți acum o clipă,
În zdrențe, ca de viscol și brumă, 'ncep să pară
Stînd goi ; erau batoane din coji de scorțișoară

Sau crengi subțiri de dafin, ce pini vrînd să imite,
În loc de ace, 'n boabe de chimen sînt gătite.

Bînd vinul, musafirii încep de nerăbdare,
Din crăngi și rădăcine să roadă, ca gustare.
Serviciu-nvîrte Voischi și, plin de bucurie,
Privirea către oaspeți și-o'ntoarce cu mîndrie.

Henric Dombrovski-ntreabă, vădind mirare mare :
„Sînt umbre chinezești, Pan Voischi, astea, oare ?
Sau chiar Pinety-ți dete ăst dar de la satană ?
Mai sînt servicii de-astea în patria lituană
Și-asemeni vechi datini, ai noștri toți păstrară ?
Să-mi spui, căci viața-ntreagă mi-am dus afar' din țară.”

Pan Voischi se înclină, pornind apoi să-i spuie :
„Nu, 'nalte generale, drăcescă artă nu e,
Ci doar o amintire-a ospetelor faimoase
Ce-alt'dată le-au dat Panii-n străvechile lor case
Cînd Lehia, de slavă și forță avea parte !
Cum se făcea pe-atuncea, citii în astă carte.
Spuneai : aceste datini mai sînt în Litva, oare ?
Vai, nu ! Căci noua modă și-aici, la noi, apare.
Destui sînt domnișorii ce strigă peste tot
Că luxul și risipa s-o suferă nu pot ;
Calici îți par : mîncarea la ospete drămuiesc,
Plîngîndu-se întruna de vinul unguresc
Șampanie beau însă, acest vînaț drăcesc,
Și-apoi, atîta aur pierd seara-n cărți, la joc,
De-ar cheful c-o sută de nobili la un loc.
Ba chiar (voi spune sincer, acum, ce mă doare
Și-l rog pe Președinte să nu-mi facă monstrare),
Cînd scos-am din tezaur acest serviciu rar,
M-au luat în rîs cu toții, și Președintele chiar !

Că-i rablă plicticoasă, porniseră să spună,
Că doar ca jucărie de ținci mai este bună,
Că fețelor alese ea nu se potrivește !
Și Judele îmi spuse pe domni că-i plictisește,
Dar Panilor atîta plăcere le-a făcut !
Probabil, lucrul ăsta e demn de-a fi văzut !
Prilejuri ca acestea n-avem de multe ori,
Cinstind aci'n Soplița atîția dregători.
Constă că Generalul, maestru e-n ospete
Și-i dărui cartea asta ce are să-l învețe
De datinile noastre, că ea-i va prinde bine
Ca oaspe cînd se află, la curțile străine,
Să dea și el ospete, — ba chiar lui Bonaparte.
Îl rog doar ca-nainte de-a-i da această carte
Să-mi și permită Panul a-i face cunoscut
Prin ce-ntîmplare-anume, ea-n mîină mi-a căzut...”

La ușă, 'n vremea asta, un freamăt s-a stîrnit
Și strigăte, și glasuri în sală au răzbit :
„Trăiască-ne Sfirleaza bisericii !” se-aude,
Mai mulți dînd buzna-n sală, cu Moș-Matei în frunte.
Pan-Judele, pe oaspe de mîină-l însoțește
Spre masă, și la locul de cinste îl poștește,
Spunîndu-i : „Matei-Pane, ce rău vecin îmi ești,
Aproape după masă, așa tîrziu sosești !”
„Mîncai devreme — spuse Dobjinski — nu la masă
Venii, — ci ghes îmi dăte doar firea-mi curioasă
Să văd îndeaproape-a poporului armată :
Că, drept să spun — nici una, nici alta nu arată !
M-aduse aici cu forța un grup din nobilime,
Și tu mă pui la masă, — mulțam, mulțam, vecine !”
Vorbînd, el farfuria cu fundu-n sus o-ntoarce
Ca semn că nu mînîncă ; și-ursuz, într-una tace.

„Dobjinski-Pane, spuse Dombrovski, generalul,
Tu ești al lui Kosciuşco viteaz, — ești legendarul

Matei, numit *Nuiaua* ? Din faimă te știm noi,
Dar cum de ești tot verde, și ager, și vioi
De-atîția ani ! Căci iată, și eu-s îmbătrînit,
Iar Kneazevici, te uită ce mult a-ncărunțit ;
Tu poți chiar cu cei tineri la trîntă să te iei
Și-a ta Nuia 'nflorește cu cît trec anii grei ;
Aud că și pe alții, acuma nu de mult,
I-ai luat în șfichi cu dînsa. Dar spune-mi, unde-ți sunt
Fîrtații ? Că eu tare doream să-i văd pe-aiice
Pe de-alde *Spanga*, *Briciul*, sau nu-ș'cum le mai zice,
Figuri din vechea Litvă, rămase ca unice“.

„Îndată, Generale, ce lupta-au cîștigat,
Aproape toți dobjinții fugiră în Ducat,
Intrînd în vreo armată“, — Pan-Judele îi spuse.
„E drept — un șef mai tînăr de oaste, le răspunse —
La mine, într-a doua companie, călare,
Avem o mustăcioară momîie, — mi se pare
Din Dobjin ; un vagmistru de-i zice *Mătăuzul*
Dar căruia Polonii îi spun cu toții *Ursul*.
Îndată, Generale, l-aduc, de porunciți.
Mai sînt și-atîția alții, din Litva toți veniți :
E unul cărui *Briciul* îi spune escadronul,
Un altul care merge pe flancuri, cu trombonul,
Doi grenadieri de-asemeni avem, tot din Dobjin.“

„Da, da, dar despre șeful acela, *Spadasin*,
— Răspunse Generalul — aș vrea să știu și eu,
De-a cărui fără seamăn isprăvi, aud mereu
Ca despre urieșii aceia de-altădat' !“
„Acela — spuse Voischi — deși nu-i exilat,
Aflînd că vine-anchetă s-a fost pitit de teamă
Și-a tot umblat prin codri, sărmanu-ntreaga iarnă,
Ieșind de-abia acuma. Dar astăzi, că-i război,
Puteți să-i dați o slujbă ; e-un om viteaz, de soi ;

Că-i rablă plicticoasă, porniseră să spună,
Că doar ca jucărie de ținci mai este bună,
Că fețelor alese ea nu se potrivește !
Și Judele îmi spuse pe domni că-i plictisește,
Dar Panilor atîta plăcere le-a făcut !
Probabil, lucrul ăsta e demn de-a fi văzut !
Prilejuri ca acestea n-avem de multe ori,
Cinstind aci'n Soplița atîția dregători.
Constă că Generalul, maestru e-n ospete
Și-i dăruie cartea asta ce are să-l învețe
De datinile noastre, că ea-i va prinde bine
Ca oaspe cînd se află, la curțile străine,
Să dea și el ospete, — ba chiar lui Bonaparte.
Îl rog doar ca-nainte de-a-i da această carte
Să-mi și permită Panul a-i face cunoscut
Prin ce-nîmplare-anume, ea-n mîină mi-a căzut...“

La ușă, 'n vremea asta, un freamăt s-a stîrnit
Și strigăte, și glasuri în sală au răzbit :
„Trăiască-ne Sfirleaza bisericii !“ se-aude,
Mai mulți dînd buzna-n sală, cu Moș-Matei în frunte.
Pan-Judele, pe oaspe de mîină-l însoțește
Spre masă, și la locul de cinste îl poștește,
Spunîndu-i : „Matei-Pane, ce rău vecin îmi ești,
Aproape după masă, așa tîrziu sosești !“
„Mîncai devreme — spuse Dobjinski — nu la masă
Venii, — ci ghes îmi dăte doar firea-mi curioasă
Să văd îndeaproape-a poporului armată :
Că, drept să spun — nici una, nici alta nu arată !
M-aduse aici cu forța un grup din nobilime,
Și tu mă pui la masă, — mulțam, mulțam, vecine !“
Vorbînd, el farfuria cu fundu-n sus o-ntoarce
Ca semn că nu mînîncă ; și-ursuz, într-una tace.

„Dobjinski-Pane, spuse Dombrovski, generalul,
Tu ești al lui Kosciuşco viteaz, — ești legendarul

Matei, numit *Nuiaua* ? Din faimă te știm noi,
Dar cum de ești tot verde, și ager, și vioi
De-atîția ani ! Căci iată, și eu-s îmbătrînit,
Iar Kneazevici, te uită ce mult a-ncărunțit ;
Tu poți chiar cu cei tineri la trîntă să te iei
Și-a ta Nuia 'nflorește cu cît trec anii grei ;
Aud că și pe alții, acuma nu de mult,
I-ai luat în șfichi cu dînsa. Dar spune-mi, unde-ți sunt
Fîrtații ? Că eu tare doream să-i văd pe-aiice
Pe de-alde *Spanga*, *Briciul*, sau nu-ș'cum le mai zice,
Figuri din vechea Litvă, rămase ca unice“.

„Îndată, Generale, ce lupta-au cîștigat,
Aproape toți dobjinții fugiră în Ducat,
Intrînd în vreo armată“, — Pan-Judele îi spuse.
„E drept — un șef mai tînăr de oaste, le răspunse —
La mine, într-a doua companie, călare,
Avem o mustăcioară momîie, — mi se pare
Din Dobjin ; un vagmistru de-i zice *Mătăuzul*
Dar căruia Polonii îi spun cu toții *Ursul*.
Îndată, Generale, l-aduc, de porunciți.
Mai sînt și-atîția alții, din Litva toți veniți :
E unul cărui *Briciul* îi spune escadronul,
Un altul care merge pe flancuri, cu trombonul,
Doi grenadier de-asemeni avem, tot din Dobjin.“

„Da, da, dar despre șeful acela, *Spadasin*,
— Răspunse Generalul — aș vrea să știu și eu,
De-a cărui fără seamăn isprăvi, aud mereu
Ca despre urieșii aceia de-altădat' !“
„Acela — spuse Voischi — deși nu-i exilat,
Aflînd că vine-anchetă s-a fost pitit de teamă
Și-a tot umblat prin codri, sărmanu-ntreaga iarnă,
Ieșind de-abia acuma. Dar astăzi, că-i război,
Puteți să-i dați o slujbă ; e-un om viteaz, de soi ;

Că-i rablă plicticoasă, porniseră să spună,
Că doar ca jucărie de ținci mai este bună,
Că fețelor alese ea nu se potrivește !
Și Judele îmi spuse pe domni că-i plictisește,
Dar Panilor atîta plăcere le-a făcut !
Probabil, lucrul ăsta e demn de-a fi văzut !
Prilejuri ca acestea n-avem de multe ori,
Cinstind aci'n Soplița atîția dregători.
Constă că Generalul, maestru e-n ospete
Și-i dărui cartea asta ce are să-l învețe
De datinile noastre, că ea-i va prinde bine
Ca oaspe cînd se află, la curțile străine,
Să dea și el ospete, — ba chiar lui Bonaparte.
Îl rog doar ca-nainte de-a-i da această carte
Să-mi și permită Panul a-i face cunoscut
Prin ce-ntîmplare-anume, ea-n mîină mi-a căzut...“

La ușă, 'n vremea asta, un freamăt s-a stîrnit
Și strigăte, și glasuri în sală au răzbit :
„Trăiască-ne Sfirleaza bisericii !“ se-aude,
Mai mulți dînd buzna-n sală, cu Moș-Matei în frunte.
Pan-Judele, pe oaspe de mîină-l însoțește
Spre masă, și la locul de cinste îl poștește,
Spunîndu-i : „Matei-Pane, ce rău vecin îmi ești,
Aproape după masă, așa tîrziu sosești !“
„Mîncai devreme — spuse Dobjinski — nu la masă
Venii, — ci ghes îmi dăte doar firea-mi curioasă
Să văd îndeaproape-a poporului armată :
Că, drept să spun — nici una, nici alta nu arată !
M-aduse aici cu forța un grup din nobilime,
Și tu mă pui la masă, — mulțam, mulțam, vecine !“
Vorbînd, el farfuria cu fundu-n sus o-ntoarce
Ca semn că nu mînîncă ; și-ursuz, într-una tace.

„Dobjinski-Pane, spuse Dombrovski, generalul,
Tu ești al lui Kosciuşco viteaz, — ești legendarul

Matei, numit *Nuiaua* ? Din faimă te știm noi,
Dar cum de ești tot verde, și ager, și vioi
De-atîția ani ! Căci iată, și eu-s îmbătrînit,
Iar Kneazevici, te uită ce mult a-ncărunțit ;
Tu poți chiar cu cei tineri la trîntă să te iei
Și-a ta Nuia 'nflorește cu cît trec anii grei ;
Aud că și pe alții, acuma nu de mult,
I-ai luat în șfichi cu dînsa. Dar spune-mi, unde-ți sunt
Fîrtații ? Că eu tare doream să-i văd pe-aiice
Pe de-alde *Spanga*, *Briciul*, sau nu-ș'cum le mai zice,
Figuri din vechea Litvă, rămase ca unice“.

„Îndată, Generale, ce lupta-au cîștigat,
Aproape toți dobjinții fugiră în Ducat,
Intrînd în vreo armată“, — Pan-Judele îi spuse.
„E drept — un șef mai tînăr de oaste, le răspunse —
La mine, într-a doua companie, călare,
Avem o mustăcioară momîie, — mi se pare
Din Dobjin ; un vagmistru de-i zice *Mătăuzul*
Dar căruia Polonii îi spun cu toții *Ursul*.
Îndată, Generale, l-aduc, de porunciți.
Mai sînt și-atîția alții, din Litva toți veniți :
E unul cărui *Briciul* îi spune escadronul,
Un altul care merge pe flancuri, cu trombonul,
Doi grenadier de-asemeni avem, tot din Dobjin.“

„Da, da, dar despre șeful acela, *Spadasin*,
— Răspunse Generalul — aș vrea să știu și eu,
De-a cărui fără seamăn isprăvi, aud mereu
Ca despre urieșii aceia de-altădat' !“
„Acela — spuse Voischi — deși nu-i exilat,
Aflînd că vine-anchetă s-a fost pitit de teamă
Și-a tot umblat prin codri, sărmanu-ntreaga iarnă,
Ieșind de-abia acuma. Dar astăzi, că-i război,
Puteți să-i dați o slujbă ; e-un om viteaz, de soi ;

Spre Moscova se duce Chezarul ! Lungă cale
De-au luat-o fără Domnul toți ai Măriei-Sale !
Aud că anatema episcopiei i-au dat ;
Cam asta-i tot... „Și-n ciorbă muind un duminic,
Matei mîncă și nu-și mai sfîrși a lui cuvinte.

Dar nu i-au fost gustate de domnul Președinte ;
Cei tineri murmurară ; ci Judele-nterurpse
Discordia, — că-a treia pereche apăruse.

Era Notarul care intrase ; își făcu
El însuși prezentarea, că nu-l recunosc
Din cei de față, nimeni ; căci pîn'atunci purtase
Costum polon, — și-acuma, deodată-l obligase
Mireasa, Telimena, prin actul ei de dotă,
Să nu se mai îmbrace în vechea redingotă.
Deci, vrînd nevrînd, Notarul s-a travestit, săracul,
În strai franțuz. Prea bine puteai vedea că fracul
Și sufletul i-l scoate ; călca, încetișor,
Un băț parcă-nghițise ; solemn ca un cocor
Mergea ; greoi și țeapăn, și n-avea îndrăzneală
În stînga sau în dreapta s-arunce ochii-n sală ;
Din aerul lui țațoș, ghiceai ce chinuri trage :
Nu știe să se-ncline, sau mîna un' să-și bage,
El, care altădată gesticula atît,
Cu ce plăcere mîna-n cureaua și-ar fi vîrît !
Dar nici cureaua nu are ; se mîngie pe burtă,
Greșeala și-o surprinde, roșește și se-ncurcă
Și mîinile-amîndouă în buzunar își pune ;
Călcînd pe țepi, aude în juru-i șoapte, glume,
Și-i e de frac rușine, ca de-o nedemnă faptă ;
Pîn'ce dădu cu ochii de-ai lui Matei, deodată,
Și tremură de spaimă.

Matei, ce pîn-acuma
Fusese cu Notarul prieten bun întruna,
Cu-o aspră, fîroasă privire îl scînteie,
Încît notarul, palid, începe să-și încheie
Toți nasturii, de parcă privindu-l în ăst fel,
Matei avea să smulgă și fracul de pe el ;
Bătrînu-i strigă numai de două ori : «Tîmpit !»
Și-așa-l înfuriase Notarul travestit,
Că-ndată se și scoală și, fără bun rămas,
Urcînd pe cal, se-ntoarse în satul lui acas'.

Ăstimp, fermecătoarea Notarului mireasă,
Frumoasa Telimena, și-arată grațioasă
Întreaga ei mîndrețe, bogat strălucitoare,
Moderna-i toaletă, din cap pînă-n picioare.
Ce rochie, și ce rare podoabe o-ncunună,
Zadarnic scriu, că pana-mi nu știe să le spună ;
Doar pensula măiastră e-n stare să descrie
Dantelele și vălu-n mătase străvezie,
Cașmirul, perle, pietre cu mii de străluciri
Și fața-i purpurie, și viile-i priviri.“

Iar Contele, pe dată, văzînd-o pe mireasă,
Pălește de uimire, se scoală de la masă
Și-n jur cătînd o spadă, îi strigă : „Tu ești, oare !
Sau ochiul mă înșală și numai mi se pare ?
Chiar tu ? Îmi stai în față ? Pe altu-l stringi de mînă ?
Făptură infidelă, o, inimă păgînă !
Și nu-ți lași, de rușine, obrazul în pămînt ?
Uitași ce jurămintele-mi făceai chiar de curînd ?
O, ce credul ! Cocarda la ce ți-o fi păstrînd !
Dar vai de-acela care îmi este adversar !
Călcînd doar pe cadavru-mi, te-o duce la altar !“

Sar oaspeții : Notarul cuprins de groază, tace,
 Sări și Prezidentul în grabă să-i împace ;
 Pe Conte, Telimena de-o parte-l ia, spunînd :
 „Notarului, soție eu încă nu îi sînt,
 De vrei să-mi stai în cale, vei fi răspunzător ;
 Răspunde-mi, deci, pe dată — și scurt, ouprinzător :
 De mă iubești, și inima-ți este neschimbată,
 Ești gata de nevestă să mă iei pe dată,
 Chiar azi, acum ? Atuncea, logodnigul mi-l las !“
 Iar Contele răspunse : „Femeie, ce-ai rămas
 De mine ne-nțeleasă ! Erai odinioară
 Poetică-n simțire — și-acuma, mi se pare,
 Prozaică în totul, ajuns-ai ca să fii ;
 Dar ce-nsemnează oare a voastre căsnicii,
 Ce alta, decît lanțuri ce numai mîini unesc
 Nu inimi ? Mă poți crede, că sincer îți vorbesc :
 Sînt totuși declarații făr'de mărturisiri,
 Și sînt angajamente chiar fără-ndatoriri !
 De-ar arde două inimi la cei doi poli din lume,
 Ca stele ce vibrează, iubirea tot și-ar spune ;
 Poți ști ? de-aceea, poate, pămîntul năzuiește
 Spre soare, însă lunii iubirea-și dăruiește,
 Privindu-se de-a pururi, și unul către altul
 Pe cea mai scurtă cale fugind, străbat înaltul !
 De tot nu-i cu putință să fie-apropiate !“
 Atunci ea-l întrerupse : „Destul cu astea toate !
 Că doar eu nu-s planetă, ferească Domnul sfînt !
 Destul cu astea, Conte, că eu femeie sînt ;
 De-acum știu ce urmează ; decît să trîncănești
 De una și de alta, mai bine-i s-o sfîrșești.
 Acum ia seama : dacă mai sufli un cuvînt
 Logodna să mi-o tulburi, îți jur pe Domnul sfînt,
 Cu unghiile-acestea mă și reped la tine
 Și...“ Contele răspunse : „Nu, nu mă voi aține
 În calea fericirii ce doamna și-o alese !“
 Privirea întorcîndu-și, cu scîrbă și tristețe.
 Dar vrînd să-și pedepsească iubita trădătoare,

Drept țel pentru-a lui focuri mereu stăruitoare,
Și-o luă pe-a Prezidentului fată, cea mai mare.

Pan Voischi, vrînd să-mpace pe tinerii în ceartă,
Prin pilde ocolite, reluă cu multă artă
Povestea cu mistrețul din codrii Nalibov
Cînd Reitan se certase cu prințul Denisov.
Dar oaspeții-nghețata, ăstimp, o terminară,
Și vrînd să ia răcoare, ieșiră toți pe-afară.

Sfirșeau țărani masa, de roată miedu-n cană ;
Viorile-acordate, la joc pe toți îi cheamă ;
Cătau și pe Tadeuș ce, mai departe tras,
Șoptea miresei sale ceva, cu grabnic glas :
„Ceva-nsemnat am, Zosea, cu tine de vorbit ;
L-am și-ntrebat pe unchiul, — el nu s-a-mpotrivit.
Tu știi că bună parte dintr-ale noastre sate,
E-a ta de drept, și trebui' a fi-mpărțite toate.
Clăcașii, nu de mine, ci doar de tine-atîrnă,
Nu eu dispun de dinșii, ci doar a lor stăpînă.
Azi, cînd avem în fine o patrie iubită,
Să n-aibă ei din astă schimbare fericită
Decît atît, că-un altul stăpîn o să le fie ?
Ce-i drept și pîn'acuma conduși cu omenie
Au fost ; dar după moarte-mi, doar Domnul singur știe
Ai cui vor fi ; soldat sînt, — muri-vom amîndoi ;
Sînt om : cu-a mele toane eu însumi duc război ;
Renunț, spre-a fi mai sigur, la autoritate
Și las sub scutul legii țărani-n libertate.
Noi înșine azi liberi, să facem dreaptă parte,
Să-i dăm și țărănimii această libertate,
Să fie-al lor pămîntul ce-n veci i-a zămislit,
Pe care-n munci și sînge cu greu l-au cucerit,
Ce tuturor hrană și-atît belșug ne-a dat.
Te fac atentă însă : cu-acest pămînt cedat,

Scăzut ne-o fi venitul, iar traiu'n modestie.
Deprins am fost cu-o viață restrinsă, din junie,
Dar Zosia, tu, care de stinpe mare ești
Și care-n capitală, de mică viețuiești,
Primi-vei tu ca viața în sat să ți se-ngroape,
De lume depărtată ? Ca 'și-o țărancă-aproape !“

Dar Zosia-i răspunse atunci, cu modestie :
„Femeie-s ; stăpînirea nici nu-mi revine mie ;
Și soțul mi-ești, și panul ; prea jună-s să-ți dau sfat,
Dar eu voi fi din suflet de-acord cu-al meu bărbat !
De-om face șerbii liberi, și-ajung în sărăcie,
A inimii avere, Tadeuș o să-mi fie.
De-ai mei știu prea puține, griji n-are ce să-mi facă ;
Țiu minte că, rămasă orfană și săracă,
Sopliții ca pe-o fiică de-a lor m-au îngrijit,
La ei crescui, — cu unul de-ai lor mă și mărit.
De sat eu nu mă sperii ; la țîrg dac'am trăit
Cîndva, uitai ; dar satul întruna l-am iubit ;
Mai mult m-attrag, poți crede, găinile de-acasă
Decît societatea din Petersburg, aleasă ;
Chiar de-am rîvnit distracții și lume uneori,
Eram copil ; azi, țîrgul mi-ar fi plictisitor ;
La Vilna, iarna asta, în vizita mea scurtă,
Văzui că pentru viața de țară sînt născută :
Ținjeam după Soplița și-atunci cînd petreceam.
De muncă nu mă sperii : sînt tînără și am
Destulă sănătate, — și știu să văd de casă ;
Voi ști gospodăriei să-i Țiu eu rostul, lasă !“

Cînd Zosia sfîrșise de spus această frază,
Alături de dînsa, uimit, posac se-așază
Și Ghervazi, spunîndu-i : „Acum aflai de toate !
Chiar Judele îmi spuse de-această libertate,

Dar șerbilor, eu nu văd la ce li se cuvine ?
Mă tem că treaba asta de pe la nemți ne vine !
Că doară libertatea e-o treabă, după mine,
Ce n-ar privi țărani, ci doar pe nobilime !
E drept că noi cu toții ne tragem din Adam,
Dar eu știam că șerbii purced numai din Ham,
Iar din Iafet evreii, și nobilii, din Sem ;
Deci, ca mai vechi, pe dinșii doar noi stăpîni sîntem.
Vezi bine, popa alta ne vîră în ureche...
El spune că-asta fuse în *Biblia* cea veche
Dar întrucît și Domnul Cristos, de neam regesc,
Născutu-s-a-ntre jidovi, în satul țărănesc,
De-atuncea, prin urmare, și păturile toate
La fel sînt, — și-ntre ele acuma-s împăcate ;
Și-așa să fie, dacă într-altfel nu se poate !
Cu-atît mai mult că-nalta-mi stăpînă, și ea este
Cu astea de părere, pe cît am prins de veste ;
Ea, doară, poruncește iar eu dau ascultare
Căci, sigur, și puterea de partea ei o are
Atîta să ia seama, să nu dea libertate
Doar ca o vorbă goală, cum e într-altă parte ;
Cînd Pan Carp, răposatul, pe șerbi i-a liberat,
Le-a pus trei biruri țarul, de i-a înfometat.
Un sfat v-aș da : țărani, pe vechile canoane,
Să-i și înnobileze, cu drepturi și blazoane,
Și-un sat să le dea doamna, de-al ei, cu Polcozița,
Iar altora, Leliva s-o deie Pan Soplița ;
Atunci, și eu, țărani egali îi voi socoate,
Cînd titlul lor de nobili cu herb au să-și arate.
Dieta îi confirmă.

Dar soțul Panei n-are
La ce să-și facă grijă c-ajungeți la strîmtoare
De-o fi să dați atîtea pămînturi fiecare !
Doar n-o să lase Domnul atotîndurător
Ca mîna unei fiice de mare dregător

Să fie-n trebi trudită prin cuine ¹ și ogradă.
Se află dezlegare : știu io-n castel o ladă
În care-i văsăria Horeșcovilor, toată,
Precum și felurite inele, nestemate,
Brățări, coloane, hamuri și arme minunate,
Întreaga lui comoară ce Stolnicul și-a strîns-o
Și-n țarnă îngropată, de jafuri a ascuns-o ;
Acesta, Panei Zose, prin lege îi revine :
Păzită ca și ochii din cap, a fost de mine,
Să n-o afle Soplîții sau poate alți dușmani.
Și-un sac mai e acolo, cu proprii mei bani
Din tot ce-am strîns în slujbă, sau nobilii mi-au dat ;
Gîndisem, cînd castelul ne-o fi înapoiat,
Cu-acest bănet, stricatele ziduri să repar ;
Azi, poate-o să-l ajute pe noul gospodar,
Și astfel, Pan Soplîța, eu vin să stau la tine.
Trîind pe lingă doamna, să am o albă piine,
Și-n casă la Horeșcovi, crescînd un terț urmaș,
Voi pune spada-n mîna celui băietăș
Al Panei mele, dacă băiat va fi să fie,
Și-așa va fi că, iată, e timp de bătălie
Și-n vremuri de bătaie, băieți doar vin pe lume !“

De-abia sfîrși Chelarul acestea a le spune,
Că iată-l pe Protazi : călcînd cu gravitate,
Se-nclină, nî redingotă cătînd, din sîn își scoate
Un lung discurs de peste trei coli și jumătate,
În rime scris de-un june subofițer ce-al'dată
Era, cu-a sale ode, vestit în Vilna toată
Și-apoi, luînd uniformă, și-n oaste scriitor,
Făcea întruna versuri. — Protazi-n fața lor
Citise vreo trei sute de stihuri, pînă cînd
În fine, la pasagiul acesta ajungînd :

¹ Bucătărie.

„O, tu, al cărei farmec stîrnește dureroase
Plăceri, și suferințe nespuse de voluptoase,
Și care spre-a Bellonei splendoare, cînd întorni
Frumoasa ta privire, pe dată lancea-i sfărmi
Și scutu-i spargi, — pe Marte prin Hymeneu l-înfrînge
Și cruntei Hydre-a vrajbei, cu mîna-ți azi vei smulge
Năpîrca ei ce-n frunte îi şuieră turbată !...“
Și Zosea, și Tadeuș aplaudă deodată,
Părînd că-i un elogiu, că lor le place foarte,
De fapt, ei însă nu vreau s-asculțe mai departe.
Atunci chiar, domnul Jude pe preot îl rugase
Și-acesta de la masă-n picioare se sculase
Și voia lui Tadeuș, mulțimii-o anunțase.
Clăcașii, cum aflară această veste mare,
Spre tineri sar, domniței căzîndu-i la picioare,
Strigînd cu ochii-n lacrimi : „Trăiască-ai noștri Pani
În multă sănătate, acum și la mulți ani !“
Tadeuș, și el, strigă : „Trăiască-n sănătate
De-acum Concetățenii egali, în libertate !“
„Ridic în sănătatea poporului, paharul !“
Strigă Dombrovski. Lumea : „Trăiască Generalul !
Armata să trăiască, trăiască-ntreg poporul !“
Mii glasuri „sănătate“ strigînd, își luară zborul.

Stăteau perechi, în curtea castelului, nuntașii,
Cu doamne, ofițerii, — sătence, cu ostașii ;
Deodată : „Poloneza !“ cu toții-n cor strigară.
Veni, cu ofițerii, fanfara militară
Șoptind, spre generalul lor Judele se-apleacă :
„Rugați fanfara, Pane, să-ntîrzie o leacă ;
Nepotul meu, știți, astăzi se-nsoară ; și-i rămasă
O datină străveche aici, la noi în casă,
Că-n muzica sătească nuntește și boierul.
Vedeți țambalagiul, scripcarul, cimpoierul
Cum stau în așteptare ; toți muzicanți de soi ;
Deja-i mîhnit scripcarul ! Și iată cum, spre noi

Se-nclină cimpoieşul, ne roagă din privire ;
De nu-i lăsăm să cînte, ar plînge de mîhnire ;
Nici satul, pe-alte muzici n-ar şti să dănţuiască,
Lăsaţi-i, dar, să-nceapă, pe toţi să-i veselească,
Apoi, au să asculte fanfara ta aleasă.“
Şi-un semn făcu.

Scripcarul, cu-o mîneacă sumeasă,
De gît prinzîndu-şi scripca, sub barbă-nfipt o strînse
Jucînd pe ea arcuşul, ca-n cîmp un cal de curse.
La semnu-i cimpoierul ce-alături sta-n picioare,
Bătînd parcă din aripî, săltă din umeri tare,
Suflă-n burduf, obrajii umflîndu-şi-i deodată,
De parcă-n răsuflarea-i un vifor o să bată,
La fel cu bucălaţii lui Boreas copii.
Lipseşte doar ţambalul.

Deşi ţambalagii
Destui erau, dar care-i cu fire-aşa-ndrăzneată
Să-ncerce să mai cînte, cînd Iancăl e de faţă ?
(De Iancăl, iarna-ntreagă nimic nu se ştiuse,
Şi-acum, cu capii oastei deodată apăruse).
Ştiu toţi că-n instrumentul acesta, nu e nime
Cu-atît talent ca Iancăl, cu gust şi isteţime.
Îi cer să cînte, dîndu-i ţambalele-nstrunate :
Nu vrea, iertare cere, i-s mîinile umflăte,
Că nu-i deprins, nu-i vine, de Pani că se sfieşte,
Se-nclină dînd s-o şteargă ; dar Zosia-l zăreşte,
Dă fuga şi-i întinde chiar ea cu alba-i mîină,
Cinèlele cu care se ciocăne în strună ;
Cu mîna ceealaltă, pe barba-ncăruntită
Ea mîngîie unchiaşul, se-apleacă şi-l invită :
„Fii, Iancăl, bun ! Acuma e nunta mea, deci cîntă !
Mi-ai spus doar nu o dată, că vrei să-mi cînţi la nuntă !“

Cum Iancăl, fără seamăn la Zofia ținea,
Dădu încet din barbă ca semn că da, primea ;
Îl duseră în mijloc, un scaun i-au adus.
Țambalul apucindu-l, pe-ai lui genunchi l-a pus
Privindu-l cu adincă plăcere și mîndrie ;
La fel ca veteranul chemat la cătănie,
Cînd spada, nepoții cu greu i-o scot din cui,
Așa rîdea bătrînul ; deși în mîna lui
De multă vreme, spada n-o mai ținuse, simte
Cu astă mînă, totuși, că arma n-o dezmințe.

Atunci, lîngă țambalu-i, de grabă-ngenuchează
Doi tineri, ce la strune din nou i-l cercetează
Să vadă cum răsună, de-s bine acordate ;
Și Iancăl, stînd cu ochii închiși pe jumătate,
Mut, neclintite-și ține cinëlele-ntre dește.

În tact de biruință, pe loc le slobozește
Și tot mai des, pe urmă, tocînd cu ele-n strune
Ca ropofe de ploaie, uimi întreaga lume ;
Dar asta-i doar o probă ; s-a și-nterupt îndată
Și-apoi în sus ridică baghetele deodată.
Iar cîntă : ciocănelele-i tremură ușoare
Și zbirnîie pe strune ca două aripioare
De muște, ce-n surdină scot sunete mărunte
Cum zumzet ce-n ureche, pierdut, abia pătrunde.

Spre cer cătînd maestrul, un har parcă-i coboară.
De sus, cu ochiul mîndru țambalul și-l măsoară
Și miinile-și ridică ; lăsîndu-le, deodată
Cu bețele-amîndouă lovi : iar lumea toată
Rămase-ncremenită...

Din strunele de fier

Țișni un sunet, parc'un taraf de ieniceri
Suna din tamburine, cimbale și acioaie.
El cîntă *Poloneza de Trei Mai* ! — Ce vioaie
Accente ! Bucuria auzul ți-l îmbată,
Vor fetele să joace, în loc flăcăii saltă,
Dar gîndul celor vîrstnici, cu sunetele-odată
Zbură-n trecut, spre vara ferice din Trei Mai,
Atuncea cînd Senatul cu-aleșii, în alai,
De-acord cu tot norodul, pe rege l-au serbat,
Cînd toți : „Iubitul rege trăiască !“ au cîntat
Și-n joc, „Seim, Poporul trăiască !“ au urat.

Din ce în ce maestrul dă ritmului iuteală
În tot mai ample tonuri ; și-atunci, ca din greșeală
Pe corzile-n vibrare, lăsă în zbor să-i scape
Un fals acord asemeni cu șuietul de șarpe,
Cum zgîrie metalul pe-o sticlă — și, deodat'
Un tremur îi cuprinde pe toți ; s-a tulburat
De-o neagră presimțire, întreaga veselie.
Mîhniți și plini de spaimă, se-ntreabă : ce să fie ?
E nestrunit țambalul, sau meșterul se-nșeală ?
Nu, nu, așa maestru n-ar face-așa greșeală !
Ci el lovi anume în coarda ceea tare
Să-ncurce melodia cu struna-nșelătore,
Și tot mai discordante accente smulge-ntruna
Pe lîngă armonia cîntată pîn'acuma ;
Cînd, Cluceru-nșelese pe maistru, dintr-odat'
Și fața ascunzîndu-și-o-n palme, a strigat :
„Știu ! știu ! de Targovița ăst sunet glăsuiește !“
C-un șuiet plezni struna ce rele prevestește ;
Pe notele-ascuțite aleargă muzicantul,

Incurcă, părăsește măsura, rupe tactul,
Cinèlele-i aleargă acum pe bașii mari.

Îndată mii de zvonuri s-aud, mereu mai tari,
În tact de marș, de luptă, asalt și foc de arme ;
Se-aud gemînd copiii și plîsete de mame,
Așa deplin maestrul știu reda cruzimea
Asaltului, că tremură-n lacrimi țărănimea,
Aminte aducîndu-și măcelul de urgie
Al Pragăi, ce din cîntec și vechi povești îl știe ;
Și-s veseli cînd maestrul, la urmă, detunînd
Din strunele lui toate, și vocile curmînd,
Le-năbușe de parcă le-nfundă în pămînt.

De-abia ascultătorii au vreme să-și revie
Din prima lor uimire, și-i altă melodie ;
La fel, întii c-un zumzet ușor și potolit
Abia trei-patru coarde subțiri au bîziit
Ca muște ce din pînza paingului s-au smuls ;
Ci, iarăși, alte strune se-adună tot mai mult,
În tonuri risipite încep să se-mpreune
Și noi acorduri iară se strîng în legiune ;
Armonic, alte sonuri în tact au și pornit
Născînd amara notă a cuvîntului vestit :
„Prin codrii cei sălbatici soldatul pribegînd,
Adeseori de lipsuri și foame suferînd,
Căzu-n sfîrșit la glezna căluțului fidel
Ce sapă cu copita mormîntul pentru el“.
Vechi cîntec, ce atîta de drag ni-i în armată !
Pe loc recunoscîndu-l, soldații toți dau roată
Maestrului ; l-ascultă și toți revăd în gînd
Cumplitul ceas cînd dînșii, pe-al patriei mormînt

Ăst cîntec intonară, și-apoi s-au risipit
Și pîn' la cap de lume, cu toții-au pribegit ;
Revăd în gînd toți anii de lungă emigrare
Pe mări și pe uscături, prin ghețuri și dogoare ;
Prin lumea cea străină, prin lagăr deseori,
Duios îi mîngîiase ăst cînt din țara lor.
Și, triști, căzînd pe gînduri, ei capul și-au plecat.
Dar iute-l înălțară, căci maestru-a ridicat
Iar tînul ; îl iuțește, iar ritmul e schimbat
Și altceva iar cîntă în sus se uită iară,
De sus privind spre strune, cu ochii le măsoară,
Și miinile-și unește lovind deodată-n ele
Cu-o singură mișcare, din ambele cinēle :
Atita de maestru și tare-a dat în strune,
Încît ca niște goarne de-alamă prind să sune
Și-un cînt faimos spre ceruri înalță cu putere,
Un marș de biruință : „*Polonia nu pierē* !“
Și *Marș, Dombrowschi* ! lumea întreagă-aplaudînd,
Cu toții : „*Marș, Dombrowschi* !“ voioși în cor strigînd,

De cîntu-i, chiar maestrul uimit parcă rămase :
Baghetelor dînd drumul, sus miinile 'nălțase,
Pe umăr căciulița-i de vulpe lunecînd,
Semeț, măreața-i barbă îi flutură în vînt,
C-un cerc de rumeneală aprinși îi sînt pomeții
Și plini de duh i-ard ochii, de focul tinereții,
Pe care spre Dombrowschi, bătrînul întorcîndu-i,
În palme și-i ascunse, de lacrimi plini, spunîndu-i :
„Pe tine, Generale, a noastră Litvă toată,
De mult, ca noi, evreii, pe Mesia, te-așteaptă,
De tine, cîntăreții de mult dau veste-n lume,
De tine dete veste și cerul cu-o minune ;
Trăiește-ne și luptă, că-al nostru ești !“... Mereu

Vorbind, adinec oftează bătrînul, brav Evreu
Ce Patria, asemeni oricărui Leah, iubește !
Îi dă Dombrovski mîna și cald îi mulțumește,
Iar el atunci se-apeacă și-i și sărută mîna.

E vremea, Poloneza să-nceapă de acuma.
Se-agită Prezidentul, iar largile manșete
Ce-avea la redingotă, ușor și le sumete,
Mustața-și răsucește și mîna întinzînd-o
Spre Zosia, se-nclină cu grație, rugînd-o
Perechea-ntîi să fie, cu dînsul împreună.
În urma lor, în șiruri perechile se-adună,
Se dă semnalul, danțul începe, — el conduce.

Pe iarba ruginie, viu cizmele străluce
Și spade, și bogate centuri sclipesc voios,
Iar el domol pășește, aproape lenevos ;
Dar orice pas cînd face, oricare i-e mișcarea,
I-l simte, și chiar gîndu-i pricepe dansatoarea :
Acum opri, dorește ceva s-o-ntrebe parcă,
Șoptindu-i la ureche, spre dînsa capu-și pleacă,
Iar doamna-ntoarce capul, n-ascultă, rușinoasă ;
El șapca și-o ridică din cap, smerit și-l lasă,
Ci dînsa doar se-ndură să-i zvrîle o privire,
Întruna însă tace, cu aceeași îndîrjire ;
El pasu-ncetînește, din ochi privirea-i cată,
Iar ea zîmbi ; el vesel de replică, pe dată
Mai repede pășește, sfidîndu-l pe dușman,
Iar șapca-n patru colțuri, cu pene de bitlan,
Pe frunte ba și-o lasă, ba-n ceafă și-o turtește,
O pune pe-o sprînceană, mustața-și răsucește
Și merge ; iar din urmă, geloșii toți l-alungă,
Ci el voios cu doamna-i, din rînd ar vrea să fugă ;

Ba stînd cu mîna-ntinsă, galant spre ei se-apleacă
Umil, şi-i tot poşteşte pe-alătura să-i treacă,
Ba-l vezi că-şi face planul, şiret, s-o şteargă iarăşi,
Rîvnind să schimbe drumul, să-nşele pe tovarăşi ;
Ei, iuţi, se ţin de dînsul, mereu, plictisitori
Şi-i dau întruna roată perechi de dansatori,
Da'l supără, — şi dreapta pe-sabie şi-o pune :
„N-am griji cu voi, sărmanii geloşi !“ — el parcă spune
Şi, brusc, spre toţi se-ntoarce privindu-i cu sfidare ;
Să-i stea în drum, nici unul din ei curaj nu are
Şi loc îi fac ; dar şirul schimbîndu-l împreună,
Vin iar spre el.

Un strigăt de peste tot răsună :
„Priviţi-l, tineri, poate chiar ultimul să fie
Ce astfel Poloneza s-o mai conducă ştie !“
Perechi-perechi voioase, cu zgomot îl urmară,
Se-alungă despletite, în cerc se-adună iară,
Ca şi-un gigantic şarpe cu mii de-ntortochieri ;
Sclipesc în mii de tonuri costumele-n culori
Pe doamne, domni, cătane, ca solzi scînteietori,
În aur înmuiate de-un soare-n scăpătat,
Mai vii lucind pe-al ierbii culcuş întunecat.
E danţu-n toi, — şi cîntec, şi-urări de sănătate !

Voioasă joacă Zosea : de-abia o vezi, departe,
Deşi-n perechea primă-i. Pe plaiu-ntins, din faţă,
Al curţii cu tufişuri stufoase şi verdeată,
În verzile ei straie ce-s toate-mpodobite
Cu-atîtea bucheţele, ghirlande înflorite,
În mijlocul poienii, cu ierburi şi cu flori,
Ea-ntruna se roteşte ca-n invizibil zbor
Şi danţul îl conduce, la fel precum în spaţii

Al nopții inger, mersul a mii de constelații :
Ghicești doar unde este, că tot spre ea țințesc
Priviri și brațe-ntinse, și toți spre ea roiesc
Zadarnic Prezidentul întruna s-a căznit
Alături să-i rămână ; deja l-au și gonit
Din frunte, concurenții ; Dombrovski n-a gustat
Nici el, din fericire mult timp, căci i-a și luat
Un altul, locul ; însă de-abia se aruncase.
Al treilea, că și-asta îndată se retrase
Și fără vreo speranță de ea se despărți,
Cînd Zosea, obosită acum, îl întîlni
În cale pe Tadeuș ; și fiindcă se temea
Să nu-l mai schimbe iară, ci să rămână vrea
Cu dînsul împreună, — ea danțu-l întrerupe.
S-a dus, deci, către masă, turnînd la toți în cupe.

Cădea amurgu-n seara călciie, potolită,
Iar bolta, ici și colo cu nori acoperită,
În sus mai viorie-i, de purpură-n apus ;
Timp bun vesteau și norii ușori, lucind pe sus,
Aci ca oi în turmă ce moțăie-n ocoluri,
Ori mai mărunți, încolo, ca lișițe în stoluri.
Un nor, spre soare-apune, perdeaua și-o pogoară
În valuri ; străveziu e, perlat pe dinafară,
Cu margini daurite, de purpură-n mijloc,
Mocnînd, părea-n lumina amurgului, un foc ;
Ajunse tot mai galben, mai palid și milos :
Plecîndu-și fruntea, astrul a tras și noru-n jos
Și-apoi, cu-o boare caldă ca și-un oftat, adoarme.
Iar nobilii întruna continuă să-și toarne
Și-n cinstea tuturoră paharele deșartă :
Întîi lui Bonaparte și capii de armată,
În cinstea lui Tadeuș, a Zosiei, și-n fine
Și pentru celelalte perechi pornesc să-nchine,

Și pentru toți mesenii de față invitați,
Și pentru-ai lor prietini ce-s vii sau răposați
Și care-n amintire cu cinste sînt păstrați !

Am fost și eu acolo — și mied, și vin ciocnii,
Și-am spus în carte cîte văzuî și auzii.

EPILOG

Ce gînduri tot te mai frămîntă, aici, pe-ale Parisului
trotoare,
Cînd plină ți-e urechea de vuietul orașului,
De blesteme și minciuni, de planuri timpurii,
De tîrzii cîințe, de ticăloase certuri ?

Vai nouă, fugarilor, care-n ceasuri de urgie
Sfielnic, peste graniți purtarăm fruntea noastră !
Că unde-am pus piciorul, ne-a premers spaima,
Și-n fiecare dădeam peste-un dușman,
Pînă ce ne-a cuprins în cercu-i strîmt lanțul,
Silindu-ne să ne dăm duhul cît mai grabnic.

Dar cînd la jalea noastră, urechea lumii-i surdă !
Cînd în fiecare clipă ne îngrozesc veștile
Răsunînd din Polonia ca un clopot de cîmîtir,
Cînd cei ce ne pîndesc, ne doresc moartea cît mai grabnic,
Cînd din depărtări ne momesc vrăjmașii ca niște gropari !
Cînd nici măcar în ceruri nu mai aflăm speranță !
Nu-i de mirare că facem silă lumii,

Că, pierzîndu-ne mințile în suferințele-ndelungi,
Ne scuipăm și ne mîncăm între noi !

Am vrut să mă înalț cu-al pasării slab zbor,
Să ocolesc locul puhoaielor și-al tunetelor,
Și să caut doar în umbră și înseninare
Anii copilăriei, grădinile de-acasă...

Ferice-i doar cel care, la ceasul înserării,
Cu cîțiva buni prietini în jurul căminului,
Poarta ferecîndu-și-o de zarva Europei,
Zbură cu gîndul spre vremurile fericite,
Visînd și amintîndu-și de-a lui țară...

Dar la singele acela proaspăt vărsat,
La acele lacrimi ce astăzi năpădesc Polonia întreagă,
La slava ei ce încă nu a căzut în uitare,
La toate astea să ne gîndim, — n-am fi avut sufletul !...
Că poporul ne-a căzut într-o suferință atîta de cumplită
Încît de-ți întorci ochii spre chinurile lui,
Pînă și Curașul își frînge neputincios mîinile.

Spre acea generație cernită de jale,
Spre văzduhul prea împovărat de atîtea blesteme,
Gîndul meu n-a îndrăznit să-și rotească zborul,
În genunea unde trăsnetul înfioară pînă și pasărea-n zbor !

O, Maică Polonie ! atît de curînd înmormîntată,
Nu aflu tăria spre a grăi de tine !

Ah ! gura cui ar cuteza să se laude
Că e-n stare să găsească azi cuvîntul din suflet pornit
Care-ar clinti de pe inimi lespedea de piatră
Și-ar face să țîșnească lacrima aproape înghețată ?
Vor trece veacuri pînă cînd se va găsi această gură.

Va veni o zi cînd răzbunarea va acoperi răcnetul leului,
Cînd amuțit va fi al trîmbițelor glas, cînd vor fi sfărîmate
rîndurile regimentelor,
Cînd dușmanul va scoate ultimul geamăt de durere

Și va tăcea apoi ; cînd numai libertatea va stăpîni în lume,
Cînd acvilele noastre în zbor fulgerător
Vor pogori cu iuteală în fruntariile lui Boleslav

cel Viteaz,
Cînd se vor sătura de leșuri și-n sînge se vor scâlda
cu toțu,

Și aripile-n fine și-or strînge spre odihnă !
Atunci, cu frunza de stejar încununăți,
Zvîrlind din mînă spada, ne-om așeza fără de arme !
Cavaleri ai noștri ! fie să ajungeți a asculta și cîntul !
Atunci cînd soarta noastră ne-o gelozi-o lumea,
Atunci va fi și timpul să ne asculte vorbind despre trecut !
Atunci, și noi vom plînge aducîndu-ne aminte de soarta
străbunilor,
Și atunci, lacrima noastră nu ne va păta obrazul.

Astăzi, pentru noi, musafirii nepoftiți ai lumii,
Din întreg trecutul și-ntreg viitorul,
Una singură doar, este țara

În care Polonezul să afle un strop de fericire :
Țara anilor copilăriei ! Ea de-a pururea rămîne
Netulburată de amintirea rătăcirilor,
Neîntinată de nădejdi iluzorii
Și nici schimbată de vîrtejul întîmplărilor.
Gîndul ar îmbrățișa cu bucurie acea țară
Unde uneori am plîns, dar niciodată n-am scrișnit,
Țara copilăriei — unde omul pe lume
Alerga la fel ca-n lunci, dar întîlnea doar flori
Gingașe și frumoase, zvîrlindu-le pe cele otrăvitoare
Și ne-aruncîndu-și ochii spre cele de vr'un folos oarecare.

Acel ținut ferice și nu prea mult întîns,
Era al nostru înșine, așa cum lumea e a lui Dumnezeu !
O, cum era al nostru tot ce era într-însa,
Cum mi-amintesc de tot ce ne înconjura :
De la teiul a cărui coroană măreață
Dăruia umbră copiilor din satu-ntreg,
Pînă la fiece pîrîiaș, pietricică,
Ne era prietin fiece colțișor de pămînt
Din preajma casei oricărui vecin, — și pînă la hotare !

Dar numai unii din locuitorii acelor ținuturi
Ne-au și rămas prieteni credincioși,
Numai unii din ei ne sînt pînă astăzi sprijin de nădejde !
Că, doară, cine locuia acolo ? Mumă, frații, rudele,
Erau buni vecini. Despre cei care-i părăsiseră,
De cîte ori nu aduceau ei vorba ?
Cîte aduceri aminte, cît de lungi jelanii ? !
Acolo, sluga era mai legată de stîlpul ei
Decît într-alte părți nevasta de bărbat,
Acolo, ostașul mai îndelung tinjea după armata lui,

Decît aici feciorul după tată ; după un ciine plîngeau
mai sincer
Şi mai îndelung, decît lumea de-aici după viteazul erau.

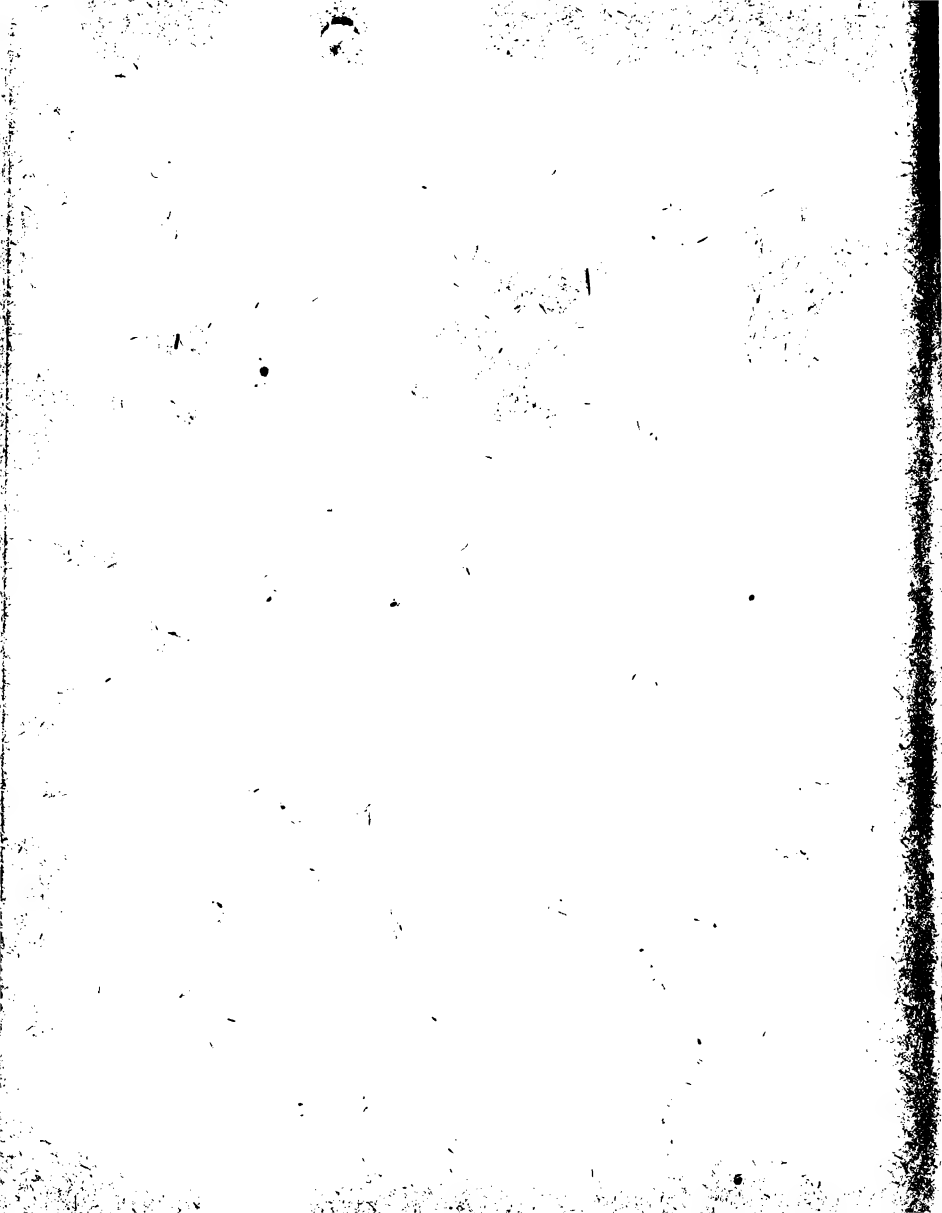
Uneori şi prietinii mi-au ajutat istorisirea
Şi-n cîntec mi-au zvîrlit cuvînt după cuvînt
Ca şi cocorii din poveste cînd, peste-un ostrov sălbatic,
Pe deasupra unui palat fermecat zburau în primăvară
Şi auzind vaierele amiare ale unui copiluş fermecat,
Fiecare pasăre i-a zvîrlit copilului cîte-o pană,
Iar el şi-a făcut aripi şi s-a înapoiat la ai săi...

O, de mi-ar fi dată cîndva bucuria
Ca această carte să ajungă prin colibe,
Ca sătencele răsucindu-şi fusul,
Cînd îşi termină cîntecul ce li-i atît de drag
Cu acea fecioară căreia cîntecul îi plăcea într-atîta
Că ascultîndu-l pe un lăutar, ea şi-a pierdut şi gîstele,
Cu acea orfană care de frumoasă ce era, lumina ca aurora,
Încît pornea de cu seară să-şi pască gîstele, —
Dacă la fel ar lua ele în mină, cînd sfîrşesc lucrul,
Această carte simplă ca şi cîntecele lor !

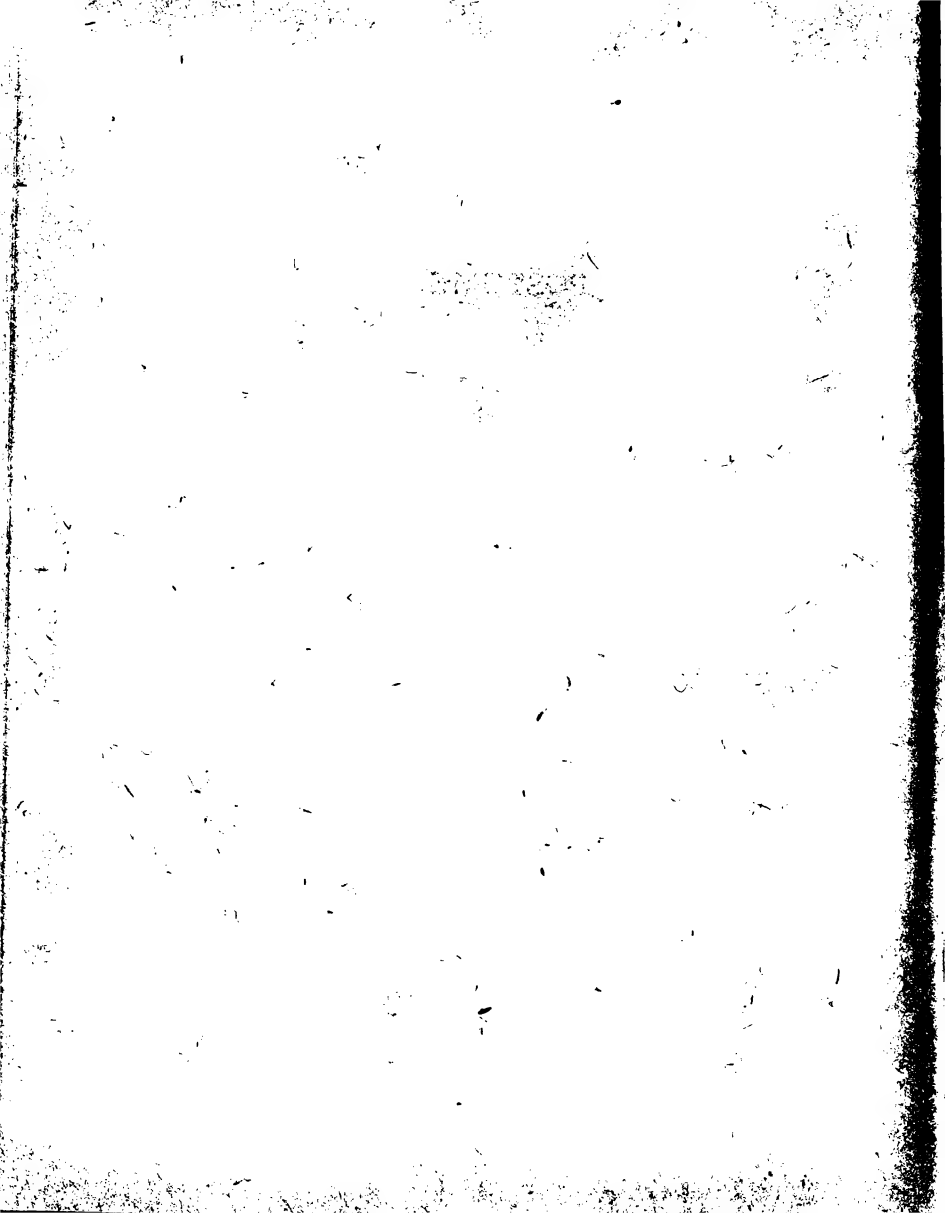
La fel, pe vremea mea, la praznicele satului,
Se citea uneori, pe sub un tei, în iarbă,
Cîntecul Justinei, povestea lui Vieslav.
Iar dinaintea mesei de lemn, panul logofăt
Sau iconom, sau chiar stăpînul însuşi,
Nu opreau să se citească, ba pînă şi ei binevoiau
să asculte,

Iar lucrurile mai anevoie de priceput le tălmăceau
celor tineri,
Lăudind frumusețea și iertînd greșelile cîntecului.
Iar tineretul pizmuia faima barzilor
Care pînă astăzi răsună prin codri și cîmpii,
Și cărora mai scumpă le este decît laurii Capitoliului,
Cununița-mpletită de miinile sătencelor,
Din albăstrele și buchete de ierburi.

Miron Radu Paraschivescu

POSTUME

TREPTELE ADEVĂRULUI

Sînt adevăruri pe care înțeleptul nu le ascunde,
Și unele pe care doar propriului popor le spune ;
Sînt adevăruri pe care doar prietenilor casei le șoptește,
Și altele pe care în fața nimănui nu le grăiește.

VORBA ȘI FAPTA

În vorbă-i dorința, în muncă-i puterea.
Mai grea-i o zi de trăit decît o carte de scris.

SCHELĂRIE

Sufletu-i clădirea, corpu-i schelăria
Ce se demolează, cînd termini cu mistria.

BLAGOSLOVIȚI SÎNT CEI BLÎNZI

Pentru o palmă de pămînt oamenii se omoară.
Stai liniștit și-n brațe vei avea o comoară.

DE UNDE CHINUL ?

Nu vă plîngeți că omul atît se chinuiește.
Singur roata-și făurește și pe ea se-ncolăcește.

CUVÎNTUL ȘI TRUPUL

Cuvîntul a devenit trup și iarăși de la început
Trupul tău, omule, va deveni cuvînt.

SIGURANȚA

Diavolul de s-ar putea pentru moment înălța
Fiți siguri că-n aceeași clipă în cer s-ar vedea.

REGELE ȘI CALĂUL

Omul bun ca un rege caută pe altul să-l răsplătească,
Cel rău ca un călău, caută pe altul să-l ciopîrtească.

CEASUL

Neliniștea-i ca ceasul, vremea oamenilor o măsoară.
Cine a înghețat neliniștea vremea și-o omoară.

TREABA ȘI VREMEA

Cine lucrează pentru veșnicie, vremea o prețuiește,
Căci dacă vremea îi lipsește, treaba n-o sfârșește.

DISTANȚA

Pină-n cer e departe — mulți se plîng de asta ;
Pămîntul e și mai departe de-nchipuirea noastră.

EUL

Și cea mai bună orchestră e-n cetință de-artist,
Atunci cînd își dorește să fie auzit.

ÎNȚELEPCIUNE

De la alții dobîndești cunoștințe și parale,
Înțelepciunea e rodul eforturilor tale.

MICROCOSMOS

Înima-i o cărticică, trupu-i o lume mică ;
În care s-a scris tot ceea ce-n viață se-ntîmplă.

EGOISM

Nu-i egoist cel care de oameni se ferește,
Ci omul care după semenul său, ca după o pradă, gonește.

CALITATEA CELUI DEȘTEPT

Pe omul înțelept îl recunoști dintr-o mie :
Face întotdeauna doar ceea ce știe.

ÎNVĂȚAȚII

Slava a doi învățați era în dispută :
Care din ei spunea adevărul ? Adevărul supără.
Pe unul îl aplauda, iar pe altul îl fluiera.
Se vede că unul mîngîia și altul înțepa.

Nicolae Mares

CUPRINS

<i>Prefață</i>	V
<i>Tabel cronologic</i>	.XXXI
<i>Nota editorului</i>	XXXIX

POEZII

Iarna la oraș	3
Oda tinereții	6
- Cîntecul Filareților	9
Toast	12
Lui Ioachim Lelewel	13
Domnișorul și fata	22
Corăbierul	25
Către M...	27
Pe albumul lui M. S.	29
Pe albumul Ludovicei Mackiewicz	30
Pe albumul K. R.	31
Luntrașul	31
Îndoială	32
Către D. D.	33
Vis	35
Convorbire	36
Gînduri de ziua plecării	37

În camera grecească	39
Lui M. S.	41
Farys	42
Către o mamă poloneză	48
Măgarul și cîinele	50
Pe malul apei mari	52
Cînd trupul meu neausfletit...	53

BALADE

Romantism	57
Șwitezul	60
Șwitezianka	68
Către prieteni	74
Asta-mi place	76
Pani Twardowska	81
Crinii	86
La pîndă	98
Budrys și fiii săi	100
Fuga	103

SONETE

Amintire	111
Laurei	112
De rînd ți-e-nfățișarea	112
Niemenului	113
Întîlnirea în poiană	114
Dimineața și seara	115
Vînătorul	116
Resemnare	116
Către...	117
Danaide	118
Scuza	119

SONETE DIN CRIMEEA

Stepele de la Akerman	123
Liniştea mării	124
Navigaţie	124
Furtuna	125
Panorama munţilor din stepele de la Kozlov .	126
Baccisarai	127
Baccisaraiul noaptea	128
Mormîntul Mariei Potocka	128
Mormintele haremului	130
Baidarul	131
Aluşta ziua	131
Aluşta noaptea	132
Ceatîrdah	133
Pelerinul	134
Drumul peste prăpastia Ciufut-Kalè	135
Muntele Kikineis	136
Ruinele castelului din Balaclava	136
Aiudah	137

STRĂBUNII (Fragmente)

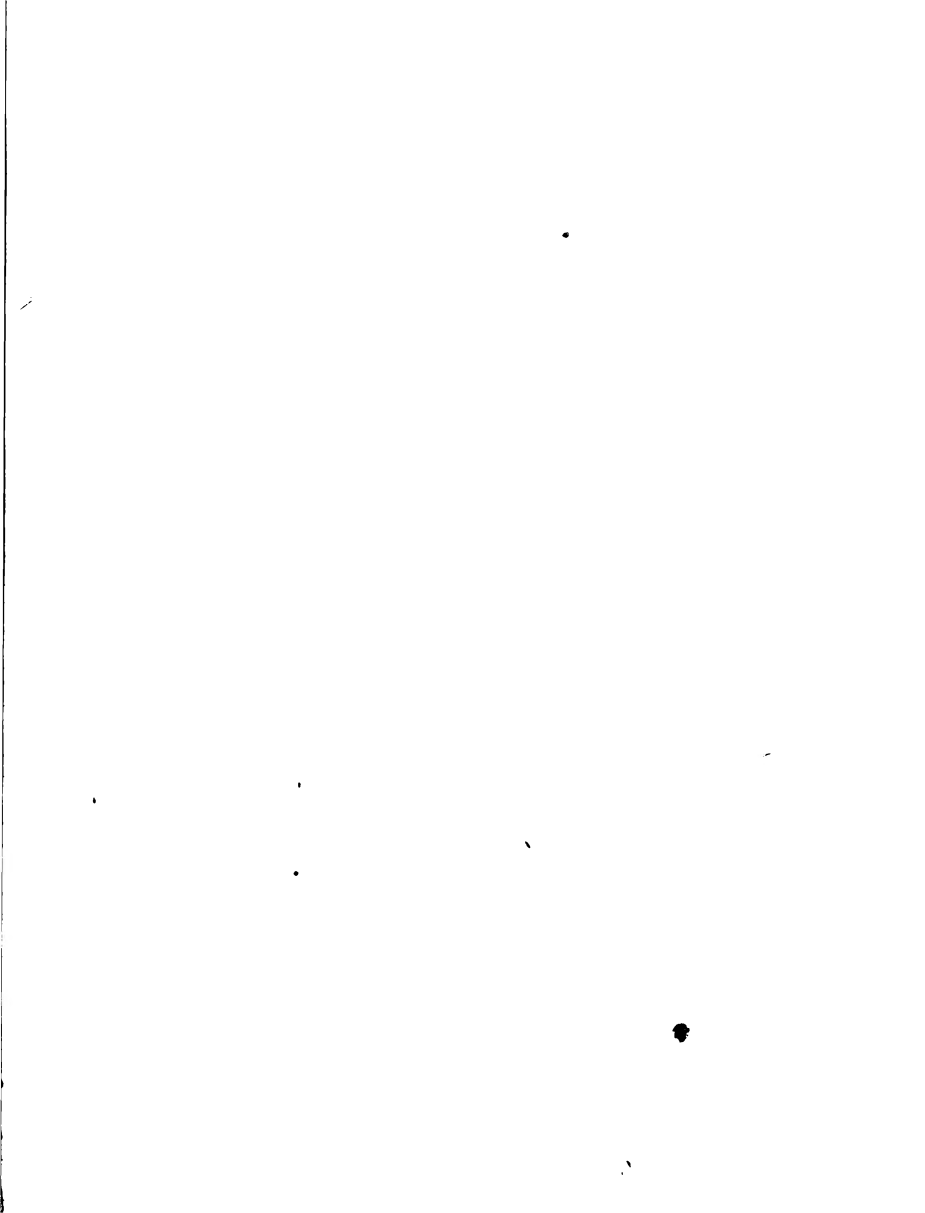
Drumul spre Rusia	141
Parada militară	146
Prietenilor ruşi	160

PAN TADEUSZ SAU ULTIMA ÎNCĂLCARE DE PĂMÎNTURI ÎN LITUANIA (Fragmente)

Cartea I-a	165
Cartea a XII-a	182
Epilog	212

POSTUME

Treptele adevărului	221
Vorba și fapta	221
Schelărie	221
Blagosloviți sint cei blînzi	221
De unde chinul ?	222
Cuvîntul și trupul	222
Siguranța	222
Regele și călăul	222
Ceasul	222
Treaba și vremea	223
Distanța	223
Eul	223
Înțelepciune	223
Microcosmos	223
Egoism	224
Calitatea celui deștept	224
Învățații	224

Lector : CARMEN DUMITRESCU
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGĂRU

*Bun de tipar 14.III.1978. Tiraj 15.130 ex.
broșate. Coli ed. 10,25. Coli tipar 8,50.*

Tiparul executat sub comanda
nr. 5.250-977 la Intreprinderea
poligrafică Bacău, str. Eliberării
nr. 63.

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Lucrarea a fost tipărită pe hîrtie
fabricată de C.C.H. Letea Bacău.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

